

**T.C.
NUH NACI YAZGAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI**

**KÜRESEL DÜNYADA SAĞLIK TURİZMİNİN
ÖNEMİ VE TÜRKİYE’NİN DURUMU**

Yüksek Lisans Tezi

**Hazırlayan
Semih KARAKOÇ**

**Danışman
Prof. Dr. Emine KILAVUZ**

**Ocak 2017
KAYSERİ**

**T.C.
NUH NACI YAZGAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI**

**KÜRESEL DÜNYADA SAĞLIK TURİZMİNİN
ÖNEMİ VE TÜRKİYE’NİN DURUMU**

Yüksek Lisans Tezi

**Hazırlayan
Semih KARAKOÇ**

**Danışman
Prof. Dr. Emine KILAVUZ**

**Ocak 2017
KAYSERİ**

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Semih KARAKOÇ

YÖNERGEYE UYGUNLUK ONAYI

“Küresel Dünyada Sağlık Turizminin Önemi ve Türkiye'nin Durumu” adlı Yüksek Lisans Tezi, Nuh Naci Yazgan Üniversitesi Lisansüstü Tez Yazım Yönergesi' ne uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan

Semih KARAKOÇ

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Emine KILAVUZ

İşletme Anabilim Dalı Başkanı

Doç. Dr. Nilsun SARIYER

KABUL VE ONAY SAYFASI

Prof. Dr. Emine KILAVUZ danışmanlığında Semih KARAKOÇ tarafından hazırlanan “Küresel Dünyada Sağlık Turizminin Önemi ve Türkiye'nin Durumu”bu çalışmamız tarafından Nuh Naci Yazgan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

27 /01 /2017

JÜRİ:

Danışman : Prof. Dr. Emine KILAVUZ

Üye : Yn. Doç. Dr. KUMRU LİYAK

Üye Prof. Dr. Hatice ERKEKÖĞÜ

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun 15.03/2017 tarih ve 2017/11-25 Sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Doç. Dr. Onur GÖZBAŞI
Enstitü Müdürü
15.03/2017

ÖNSÖZ/ TEŞEKKÜR

Bu tezi yazmamda yardımcı olan ve benden desteğini esirgemeyen sayın ve değerli hocam Prof. Dr Emine KILAVUZ'a sonsuz teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Semih KARAKOÇ

KÜRESEL DÜNYADA SAĞLIK TURİZMİNİN ÖNEMİ VE TÜRKİYE'NİN DURUMU

Semih KARAKOÇ

**Nuh Naci Yazgan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi, Ocak 2017
Danışman: Prof.Dr. Emine KILAVUZ**

ÖZET

Sağlık turizmi, herhangi bir sebepten dolayı tedavi olmak için bir ülkeden diğerine seyahat olarak tanımlanır. Küresel sağlık turizm sektörü en hızlı büyüyen sektörlerden birisidir ve son zamanlarda pazar payını arttırmaktadır. Hem ülke ekonomisine katkısı hem de diğer sektörlerle bağlantısı açısından çok yüksektir. Sağlık harcamaları, 2012'de 100 milyar dolara ulaşmıştır ve dünyadaki 600 milyon medikal turist ortalama 2500 dolar ödemiştir. Bu oran, sektörün boyutunu ve önemini göstermektedir.

Tıbbi turizmin bu kadar önemli olmasının çeşitli nedenleri vardır:

- Ayakta ameliyat ve tedavilerin artması
- Estetik ve kozmetik cerrahi tedavilerine olan talebin artması
- Diş tedavilerinde ve uygulamalardaki fiyat artışı

Bu çalışma ilk olarak, dünya üzerindeki sağlık tuzim tarihini ve gelişimini inceler. Sağlık turizmi, kendi arasında birçok başlık altında toplanır. Cerrahi veya acil müdahaleler gibi tıbbi prosedürler, medikal turizmi gösterir. Sağlık turizmine yönelik yapılan tedaviler, rehabilitasyon programları, ruhsal terapiler ve detokslar, sağlıklı yaşamı işaret eder. Sıcak ve mineral su barındıran su ve masaj bağıntılı turizm hareketi termal turizmi oluştururken, yaşlıları ve engellileri kapsayan turizm ise diğer sağlık turizm sınıfını içermektedir.

Çalışmamız, ağırlıklı olarak ikinci bölümde yer alan medikal turizm üzerine odaklanmıştır. Medikal turizm; sağlık turizmi ve sağlık turizm refahını iyileştirmek için tasarlanmış aktiviteleri içerir. Özellikle, Hindistan gibi başarılı ülkeler ve medikal turizmdeki fiyat avantajları incelenmiştir.

Üçüncü bölümde, Türkiye'nin sağlık turizmdeki durumu, teknolojisi, havayolları, kalite ve fiyat prosedürleri, diğer ülkelerle karşılaştırılmıştır. Türkiye, sağlık turizmini geliştirmek için yeterli altyapı ve imkanlara sahip bir ülke konumundadır.

Anahtar Kelimeler: Sağlık Turizmi, Medikal Turizmi, Termal Turizm, Türkiye, Sağlık Bakanlığı

THE IMPORTANCE OF HEALTHTOURISM IN THE GLOBAL WORLD AND THE SITUATION OF TURKEY

Semih KARAKOÇ

Nuh Naci Yazgan University, Institute of Social Sciences

M.Sc. Thesis, January 2017

Supervisor: Prof. Dr. Emine KILAVUZ

ABSTRACT

Health tourism is defined as the travel from one country to another in order to be treated for any reason. The global health tourism sector is one of the fastest growing sector and increases market share recently. Both the contribution of the country's economy and its connection with other sectors are very high. Health care expenditure reached 100 billion dollar in 2012. 600 million medical tourists around the world pay an average of 2500 dollars. This indicates the size and importance of the sector.

There are several reasons why medical tourism is so important.

- * Increased outpatient surgery and treatments,
- * Increased demand for treatments for esthetic and cosmetic surgery,
- * Price increases in dental treatments and practices.

This study first examines the history and development of health tourism in the world, Health tourism is gathered in many sub-titles among itselfes Medical procedures, such as surgical interventions or emergency treatments indicates medical tourism; Remedies for health tourism, rehabilitation programs, spiritual therapies, detoxies shows wellness; The tourism movement for hot and mineral waters with connection of water and massage form thermal tourism. Elderly and disabled tourism constitute the other health tourism classification. Our study mainly focused on medical tourism which is in the second part. Medical tourism includes medical procedures or activities designed to improve the wellbeing of health tourism. In particular, the successful countries like India and their price advantage in medical tourism have been examined.

In the third chapter, Turkey's health tourism situation, technology, airlines, quality and price procedures are compared with other countries. Turkey is a country with sufficient infrastructure and facilities to improve health tourism.

Keywords: Health Tourism, Medical Tourism, Thermal Tourism, Turkey, Ministry of Health

İÇİNDEKİLER

KÜRESEL DÜNYADA SAĞLIK TURİZMİNİN ÖNEMİ VE TÜRKİYE'NİN DURUMU

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	i
YÖNERGEYE UYGUNLUK ONAYI	ii
KABUL VE ONAY SAYFASI	iii
ÖNSÖZ/ TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ	xiv
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xviii
KISALTMALAR	xix
GİRİŞ.....	1

1. BÖLÜM:

SAĞLIK TURİZMİNE GENEL BAKIŞ

1.1. Sağlık Turizmi	3
1.1.1. Sağlık Turizmi Tanımı ve Çeşitleri.....	4
1.1.2. Sağlık Turistinin Sınıflandırması	6
1.1.3. Sağlık Turizmi İhtiyacı ve Faydaları.....	7
1.1.4. Sağlık Turizminin Ekonomik Yanı.....	9
1.1.5. Sağlık Turizminin Tarihi ve Gelişimi.....	11
1.1.5.1. İlkçağ.....	12
1.1.5.2 Ortaçağ.....	14
1.1.5.3 Rönesans Dönemi.....	14
1.1.5.4 Post-Rönesans Dönemi	15

1.1.5.5. 1900 Yılı ve Sonrası.....	15
1.1.5.6. 2007 Yılı ve Sonrası.....	15
1.2. Termal Turizm	16
1.2.1. Termal Sular ve Özellikleri.....	17
1.2.2. Antik Dönemde Termal Turizm	18
1.2.3. Termal Turizm ve Ekonomik Faydaları	19
1.2.4. Termal ve Mineralli Suların Yararlı Olduğu Rahatsızlıklar.....	20
1.2.5. Termal Tedavinin Uygulanmaması Gereken Durumlar	21
1.2.6. Termal Tedavisinin Uygulanırken Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar ...	21
1.2.7. Termal Su Tedavisinin Avantajları.....	22
1.2.8. Dünya Jeotermal Kaynak Bölgeleri.....	22
1.2.9. Termal ve Kaplıca İle İlgili Diğer Tedavi Yöntemleri	24
1.3. Kaplıca ve Ilıca	29
1.4. Saluda Per Aqua (SPA) ve Dünyada Uygulanan Çeşitli SPA Yöntemleri.....	30
1.4.1 Dünya’da SPA ve Yarattığı Pazar	34
1.5. Wellness	35
1.5.1. Wellness Endüstrisinin Ekonomik Pazar Değeri	36
1.6. Yaşlı ve Engelli Turizmi	39

2. BÖLÜM:

DÜNYA’DA MEDİKAL TURİZM

2.1. Dünyada Medikal Turizmin Gelişimi	43
2.2. Medikal Turizm Pazarında Yer Alan Ülkeler	45
2.3. Medikal Turizmin Faydaları.....	47
2.4. Medikal Turizmde Ortaya Çıkabilecek Olası Problemler	48
2.4.1. Tıbbi Riskler.....	48
2.4.2. Etik ve Hukuki Riskler	49
2.4.3. Bulaşıcı Hastalık Riski	50
2.4.4. Organ Transferleri ve Cerrahi Riskler	52

2.4.5. Operasyon Sonrası Oluşabilecek Riskler (Post-op Riskler)	53
2.4.6. Medikal Turistler İçin Seyahat Önerileri.....	55
2.5. Medikal Turizmde Gelir ve Maliyet Durumu	56
2.6. Dünya Sağlık Harcamaları.....	56
2.6.1. Medikal Turizmin Gelirleri	59
2.6.2. Medikal Turizmde Operasyon Maliyetleri.....	61
2.6.3. Medikal Turizmde Düşük Maliyet Sebepleri ve Ülkeler Tasarruf Oranları	63
2.6.4. Medikal Turizmde Uzun Bekleme Süreleri ve Aracı Kurumların Çözümleri	65
2.6.5.A.B.D İçin Hasta Tedavi Bekleme Süreleri.....	66
2.6.6. OECD Ülkeleri İçin Hasta Tedavi Bekleme Süreleri.....	66
2.6.7. JCI ve Sağlık Kurumlarının Kalitesi.....	68
2.6.8. Medikal Turizmde Dünyadaki Başarılı Hastaneler.....	69
2.7. Medikal Turizmde Faaliyet Gösteren Ülkeler	69
2.7.1. Amerika	70
2.7.2. İngiltere	75
2.7.3.Arjantin	77
2.7.4. Kosta Rica	77
2.7.5. Küba	79
2.7.6. Guatemala	80
2.7.7. Meksika	81
2.7.8. Singapur	82
2.7.9. Tayland.....	84
2.7.10. Malezya.....	86
2.7.11. Güney Kore	88
2.7.12. Polonya	88
2.7.13. Belçika	89
2.7.14. Macaristan.....	90
2.7.15. Birleşik Arap Emirlikleri.....	91

2.7.16. Almanya.....	93
2.7.17. Japonya.....	94
2.8. Medikal Turizmde Başarılı Ülke Analizi (Hindistan)	95
2.8.1. Hindistan ve Medikal Turizmdeki Başarısı	96
2.8.2. Hindistan Tercih Nedenleri	99
2.8.3 Hindistan’da Sağlık Alanında Ortaya Çıkan Gelişmeler	100
2.8.4. Hindistan’da Tıbbi Tedavi Branşları ve Maliyetleri	103
2.8.5. Hindistan’ın Medikal Turizmde Tıbbi Riskleri	107
2.8.6. Hindistan İlaç Sektörü	108

3. BÖLÜM:

TÜRKİYE’DE SAĞLIK TURİZMİNİN DURUMU

3.1. Türkiye' de Sağlık Turizminin (Medikal Turizm) Yeri ve Önemi	111
3.2 Türkiye’de Medikal Turizm İstatistikleri.....	113
3.3. Medikal Turizmde Türkiye ve Avantajları	120
3.3.1. Fiyat Avantajı.....	120
3.3.2 Sağlık Bakanlığı Fiyat Tarifesi	122
3.3.4. Türkiye Medikal Turizm Destinasyonun Havayolu Ulaşımındaki Avantajı ve Konumu	124
3.3.5. Sağlık Turizminde Teşvikler.....	126
3.3.6. Altyapı ve Personel Yeterliliği	127
3.4. Türkiye’nin Medikal Turizmde Ekonomiye Katkısı ve Seçilme Nedenleri....	129
3.4.1. Tedavide En Çok Tercih Edilen Branşlar	131
3.4.1.1 Organ Nakilleri	131
3.4.1.2. Diş Tedavileri	134
3.4.1.3. Estetik Ameliyatlar	135
3.4.1.4. Saç Nakli	138
3.4.1.5. Tüp Bebek Tedavileri	141
3.4.1.6. Göz Tedavileri ve Operasyonları	144
3.5. Medikal Turizmde Yeni Tedavi Trendleri ve Türkiye'nin Çalışmaları	146

3.5.1. Kemik İliği Naklinde Türkiye Dünyanın Merkezi Olabilir mi?.....	146
3.6. Medikal Tıp Teknolojisinde Türkiye	148
3.6.1. Türkiye’de Diagnostik Görüntüleme Fiyatları	150
3.7. Türkiye’nin Termal Turizm Potansiyeli ve Pazar Payı	153
3.7.1. Türkiye’nin Jeotermal Enerji Alanları ve Termal Kaynakların Geçmişi	155
3.7.2. Termal Turizm Bölgelerimiz ve Popüler Kaplıca ve İçmeler	157
3.8. Türkiye’de SPA ve Wellness	166
3.9. Üçüncü Yaş Turizmi.....	168
3.10. Engelli ve Engelsiz Turizm	168
3.10.1. Klinik Otel Planlaması	169
3.10.2. Bakıma Muhtaç ve Yaşlı (Huzurevi Yaşlısı) Turizmi ve Türkiye Dinamikleri.....	169
3.10.3. Yaşlı ve Bakıma Muhtaç Hasta Turizminin Ülkemizde Uygulanabilirliği	173
3.11. Türkiye Üzerine Yapılan SWOT Analizi Sonuçları.....	177
3.11.1. Zayıf Yönler.....	177
3.11.2. Tehditler	178
3.11.3. Üstünlükler	179
3.11.4. Fırsatlar	179
3.11.5. Öneriler.....	181
3.12. Almanya Üzerine Yapılan SWOT Analizi Sonuçları	182
3.12.1. Güçlü Yönler	182
3.12.2. Zayıf Yönler.....	183
3.12.3. Fırsatlar	183
3.12.4. Tehditler	184
3.13. Hindistan Üzerine Yapılan SWOT Analizi Sonuçları	184
SONUÇ ve DEĞERLENDİRME.....	186
KAYNAKÇA	190
ÖZ GEÇMİŞ.....	212

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.	2007 Yılında Sağlık İhracatı Yapan Ülkelerin Ekonomiye Katkısı(\$)	10
Tablo 2.	2010-2014 Yıllarını Kapsayan En Hızlı Büyüyen Sağlık Alanları (\$)	37
Tablo 3.	Dünyada En Kısa ve En Uzun Yaşam Beklentisi Olan Ülkeler (2013).....	40
Tablo 4.	İnternet Aramalarında ve Literatürde Medikal Turizm Destinasyonu Olarak En Çok Araştırma Yapılan Ülkeler	46
Tablo 5.	Dünyada Lider Ülkeler Arasında ki Karşılaştırmalı Tıbbi Operasyon Maliyet Tablosu (2015-\$).....	1
Tablo 6.	Kemik İliği Transplantasyonu Maliyetleri (2015-\$).....	63
Tablo 7.	Hindistan ve ABD Arasında Seçilmiş Tıbbi Operasyon Maliyetlerinin Karşılaştırmalı Fiyatları (2014-\$)	64
Tablo 8.	Yurtdışı Tedaviler Arasında En Uygun Tasarruf Oranları (2010-Euro).....	65
Tablo 9.	İngiltere’de Hastaların Ortalama Bir Tedavi İçin Bekleme Süreleri (2009)	67
Tablo 10.	ABD İle Diğer Ülkelerin Diş Temizleme Ortalama Maliyetleri (2013 - \$).	72
Tablo 11.	ABD ve Diğer Ülkelerin Porselen Kaplama Diş Tedavisi Ortalama Fiyatları (2013 - \$)	72
Tablo 12.	ABD’de En Yüksek Maliyetli Ameliyat Türleri (2010-\$)	73
Tablo 13.	Amerika ve Lider Medikal Turizm Ülkeleri Arasında Bazı Seçilmiş Operasyon Fiyatları (2015-\$)	74
Tablo 14.	Ülkeler Arasında Göz Operasyon (Katarakt) Ortalama Maliyetleri (2013-\$)	77
Tablo 15.	Ülkeler Bazında Ortalama Dental İmplant Fiyatları (Tek Bir Diş İmplantı) (2014-\$)	78
Tablo 16.	Guatemala ve ABD Arasında Ortalama Medikal Tedavi Fiyatları (2016-\$)	81
Tablo 17.	Ülkeler Arasında Kliniklerin Fıtık Ameliyatı Operasyon Ücretleri (2016-TL)	82
Tablo 18.	Singapur Medikal Operasyon Maliyetlerinin ABD Hastaneleriyle Karşılaştırılması(2016-\$).....	83
Tablo 19.	Ülkeler Arasında Yaklaşık Olarak Tıbbi Tedavi Maliyetleri (2014-\$).....	84
Tablo 20.	Tayland’a Gelen Tıbbi Turist Sayıları (2006-2008)	85

Tablo 21. Avustralya ve Tayland Arasında Plastik Cerrahi Tedavi Fiyatları Ortalama (2013-\$).....	86
Tablo 22. Malezya ve Diğer Ülkelerin Klinik Uygulamalarına Dair Ortalama tedavi Fiyatları (2013-\$).....	87
Tablo 23. Ülkeler Arasında Karşılaştırmalı Plastik Cerrahi (Meme Küçültme) Operasyonunun Toplam Maliyet Fiyatları (2016-\$).....	89
Tablo 24. Belçika'da Saç nakli Yapan Kliniklerin Ortalama Fiyatları (2016-TL)	90
Tablo 25. Diş İmplant Tedavilerinde Macaristan ve Diğer Ülkelerin Ortalama Maliyet Fiyatları (2016-\$).....	91
Tablo 26. BAE ve Diğer Ülkelerin Lazer Epilasyon Klinik Fiyatlandırmaları (2016-TL).....	92
Tablo 27. Almanya ve ABD Arasında Kardiyoloji Fiyat Karşılaştırması (2016-Euro)	93
Tablo 28. Plastik Cerrahi (liposuction) Cerrahi İşleminin Ülkeler Arasındaki Ortalama Maliyeti (2014-\$).....	94
Tablo 29. Japonya ve Diğer Ülkeler Arasında Seçilmiş Tedavi Maliyetleri (2013-\$).	95
Tablo 30. Hindistan'da Medikal Turistlerin Tercih Ettiği Popüler İleri Teknolojisi Olan Hastaneler (2014)	99
Tablo 31. Hindistan'da En Popüler Beş Plastik Cerrahi Alanında Tedavi Alan Amerika'lı Tıbbi Hasta Sayısı(2012).....	104
Tablo 32. Hindistan ve ABD'de Çeşitli Branşlarda Ortalama Operasyon Maliyetleri (2014-\$).....	105
Tablo 33. Gastrik Bypass Cerrahisinin Ülkeler Arasındaki Maliyetleri (2014-\$)	105
Tablo 34. Kalp-damar Cerrahisi Ortalama Ülke Fiyat Oranları (2014-\$)	106
Tablo 35. Tüp Bebek Tedavisi (IVF) Ülkeler Arasında Fiyat Karşılaştırması (2016-\$).....	107
Tablo 36. Küresel İlaç Sektöründe Ülkelerin İhracat ve Büyüme Rakamları (2015-Milyar- \$).....	109
Tablo 37. Türkiye'ye Gelen Hasta Sayıları (2014).....	115
Tablo 38. Yıllar İtibariyle Türkiye'de Sağlık Hizmeti Alan Turistlerin Dağılımı (2011)	115
Tablo 39. Yabancı Ülkelerden Gelen Hasta Sayıları (2012).....	116

Tablo 40.	Türkiye'ye 2012 Yılında Gelen Medikal Turistlerin Tedavi İçin Tercih Ettiği Hastane Türleri ve Sayıları (2012)	117
Tablo 41.	Türkiye'de Medikal Turistlerin Tercih Ettiği Akredite veya Akredite Olmayan Hastaneler (2012).....	117
Tablo 42.	Türkiye'de Hastaların En Fazla Başvurdukları İlk 10 Özel Hastane (2012)	118
Tablo 43.	Medikal Turizmde Hastaların En Fazla Başvurdukları İlk 10 Devlet Hastanesi.2012	119
Tablo 44.	Medikal Turizm ve Turistin Sağlığı – 2012 Yılı Kamu ve Özel Sektör Tahmini (\$).....	119
Tablo 45.	İngiltere ve Türkiye Medikal İşlemler Maliyet –Fiyat Avantajı (2012-\$) .	122
Tablo 46.	Kamu Sağlık Hizmetleri Satış Tarifesi (2015-TL)	123
Tablo 47.	Sağlık Personelinin Sektörlere ve Ünvanlarına Göre Dağılımı (2014).....	128
Tablo 48.	Türkiye'nin Hastaneler ve Sayıları (2014)	129
Tablo 49.	Dünya Geneline Organ Nakil Sayıları (2015)	132
Tablo 50.	Ülkeler Arasında Özel Böbrek Nakli Merkezleri Fiyat Karşılaştırması (2013-\$).....	133
Tablo 51.	Ülkeler Arasındaki Ortalama Diş İmplant Tedavi Maliyetleri(2014-\$).....	135
Tablo 52.	Türkiye ile İngiltere Sağlık Kuruluşları Plastik Cerrahi Maliyet Karşılaştırması (2010-\$).....	136
Tablo 53.	Ülkeler Arasında Operasyonel Meme İmplant Karşılaştırmalı Fiyatları x (2016-\$)	136
Tablo 54.	Estetik Ameliyat (Kırışıklık Tedavisi) Ülkelerin Maliyet Oranları (2016-\$).....	137
Tablo 55.	Estetik Ameliyat (Kırışıklık Tedavisi) Ülkelerin Klinik Fiyatları (2014-\$)	137
Tablo 56.	Türkiye'de Bazı Kliniklerde Saç Nakil Fiyatları (2016-TL).....	139
Tablo 57.	Dünyadaki Farklı Kliniklerin Saç Nakil Fiyatları (2016-\$)	140
Tablo 58.	Türkiye'de Faaliyet Gösteren Tüp Bebek merkezleri Fiyatları (2016- Euro).144	
Tablo 59.	Medikal Cihazlar Pazar Bölümleri (2013- Milyon –TL)	149
Tablo 60.	Karşılaştırmalı Görüntüleme Ücretleri (2016- \$)	151

Tablo 61. Termal ve Mineralli Sular Ülke Gelirleri (2013-)\$).....	154
Tablo 62. Önemli Wellness Merkezlerine Gezi ve Harcama (2015-)\$)	167
Tablo 63. Wellness Tedavi Yöntemi Uygulayan Klinikler ve Fiyatları (2016-TL)...	167
Tablo 64. 6 5+ Nüfusun Ülke Nüfusu İçindeki Yüzdesi (2015)	170

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.	Sultaniye kaplıcaları ve Köyceğiz Gölü	19
Şekil 2.	Küresel Medikal Turizm Pazarı (2012) \$	60
Şekil 3.	ABD ve Diğer Ülkelerin Dış Dolgusu Fiyatları (2013) \$	71
Şekil 4.	Ülkeler Arasındaki Kısırlık Tedavisi Ortalama Maliyetleri (2016) Euro.....	76
Şekil 5.	Dünya'nın En İyi 10 Medikal Turizm Destinasyonu (2015).....	113
Şekil 6.	Medikal Turizmde Ülkeler Maliyet Tasarruf Oranları (2016).....	121
Şekil 7.	Ülkeler Arasındaki Karşılaştırmalı Saç Nakli Ortalama Tasarruf Oranları..	140
Şekil 8.	Türkiye'nin IVF Başarı Oranı 2012	142
Şekil 9.	Ülkeler Arasındaki Ortalama Tüp Bebek Maliyetleri \$	143
Şekil 10.	Göz Lazer Operasyonlarında En Düşük Maliyet Veren Ülkeler (2016 -\$)..	145
Şekil 11.	Volkanik Faaliyetler ile Jeotermal Kaynaklar Haritası	155
Şekil 12.	Jeotermal Kaynakların Kullanım Oranları.....	156
Şekil 13.	Türkiye'nin Kaplıca Haritası	158
Şekil 14.	Kültür, Tabiat ve Sağlık Şehri Kayseri Görseli	175

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
APTA	: Asya Pasifik Turizm Derneği
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
HBV	: Hepatit B Virüs
HIV	: Human Immünite Virüs
ICSI	: Mikroenjeksiyon
JCAHO	: Joint Commission on Accreditation of Healthcare Organizations
JCI	: Joint Commission International
MR	: Manyetik Rezonas
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
OSSATE	: Avrupa da Erişilebilir Turizm
PET-CT	: Pozitron Emisyon Teknolojisi
RFQMR	: Rotational Field Quantum Magnetic Resonance
SARS	: Akut Solunum Yolu Yetersizliği Sendromu
SPA	: Saluda Per Aqua
TÜRSAB	: Türkiye seyahat Acentaları Birliği
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü

GİRİŞ

Turizm ya da diğer bir ifadeyle dinlenmek, eğlenmek, görmek ve tanımak gibi amaçlarla yapılan geziler ve bir ülkeye veya bir bölgeye turist çekmek için alınan ekonomik, kültürel, teknik yönde yapılan çalışmaların tamamıdır. Dünya nüfusunun son yıllarda giderek artması, yaşam kalitesinin yükselmesi, çeşitli ülkelerde sağlık maliyetlerinin giderek artması ve sigorta şirketlerinin maliyetleri karşılamakta yaşadığı mali problemler, bireylerin tedavilerin kaliteli olması yönündeki istek ve talepleri, sağlık turizmi sektörünün ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Sağlık turizmi, bir ülkeden diğer bir ülkeye herhangi bir sebeple (bekleme süresinin uzunluğu, tedavinin ekonomikliği veya daha kaliteli sağlık hizmeti v.b.) sadece tedavi için gidilmesidir. Her yıl dünyada ortalama olarak 22 milyon kişi sağlık turizmi kapsamında çalışmamızda verilen bilgiler doğrultusunda seyahat etmektedir. Sağlık turizmi platformunun bu tanımından da yola çıkarak, bu çalışma da sağlık turizminin alt kategorisinde yer alan turizm çeşidi olan medikal turizm çalışmanın ana konusunu teşkil etmektedir..

Sağlık turizmi çeşitleri arasında en hızlı gelişme gösteren alan medikal turizmdir. Bu turizm dalının uzman hekimler tarafından genellikle hastanelerde gerçekleştirilen birtakım tedavi hizmetlerini kapsayan ve bu hizmeti almak adına yapılan planlanmış uluslararası seyahatler olarak tanımlanmaktadır. Medikal turistlerin seyahat etmelerine neden olan en önemli tedavi daları arasında; kardiyooloji, ortopedi ve travmatoloji, onkoloji, estetik ve plastik cerrahi, tüp bebek, diş ve göz gelmektedir. Türkiye kaliteli hastaneleri, güçlü altyapısı ve alanlarında ün yapmış uzman doktorlarıyla medikal turizmde önemli destinasyonlar arasında yer almaktadır. Dünya'da her her yıl neredeyse 4 trilyon Dolar büyüklüğe ulaşan ve her geçen gün artan sağlık harcamaları dev bir pazar payının da oluşmasına yol açmış ve bu büyük pastadan pay almaya çalışan ülkeler arasında ciddi bir küresel rekabet baş göstermiştir. Medikal turizm hareketlerinin giderek arttığı dünyamızda Türkiye'nin bu pazar içerisindeki payının da artması gerekir. Çünkü hem doğası, denizi, kültürel zenginliği hem de modern sağlık tesisleri açısından yeterli potansiyel kaynaklara sahiptir. Ekonomik göstergelere direkt etki edebilecek bir güce sahip olduğu için bu turizm modelinin ülkemizde daha dikkatli incelenmesin ve yapılabilirlik, rekabet edebilirlik, uygulanabilirlik, ve faaliyet kısmının iyi irdelenip pazarda aktif bir oyuncu olarak yer almamız sağlanmalıdır. 2023 hedeflerindeki 3 milyon yabancı hasta ve 20 milyar Dolar

gelir stratejimizi gerçekleştirmek için ciddi öneme sahip bir konu olduğu bu tezde açıklanmaya çalışılacaktır.

Bu çalışmanın birinci bölümünde sağlık turizmi ve alt bileşenlerine ait literatür taraması yapılmış ve SPA, Wellness, Engelli ve yaşlı turizmi hakkında genel bilgiler verilmeye çalışılmıştır. İkinci bölümde medikal turizmin gelişimi, maliyet oranları, tıbbi ve seyahat riskleri ile dünyada medikal turizm faaliyetleri yapan ülkelerinin faaliyetleri hakkında bilgiler verilmiş ve lider lke Hindistan'ın geniş bir analizi yapılmıştır. nc bölümde Türkiye'nin bu alanda ki durumu tüm yönleriyle ele alınmış, ayrıca termal ve diğer sağlık turizm modellerinin mevcut durumu irdelenmeye çalışılmıştır. Swot analizleriyle Türkiye, Almanya ve Hindistan'ın durumları ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Son olarak genel bir değerlendirme yapılmıştır.

1. BÖLÜM:

SAĞLIK TURİZMİNE GENEL BAKIŞ

Turizm dünya çapında hızla gelişen bir sektördür ve ülkeler için ekonomik ve sosyal açıdan önem teşkil etmektedir. Geçmiş dönemlerde sadece deniz, tatil, tarih ve seyahat amaçlı olarak görülen turizm, son yıllarda sağlık turizminde ki hasta hareketliliğine paralel olarak hem niteliksel hem de niceliksel olarak ciddi değişimlerin yaşandığı bir sektör olarak yaygınlığı ve bilinirliği artmaktadır. Sağlık turizmi artan seyahatler sonucunda bireylerin, sağlıklarını korumaları ve sağlıklarıyla ilgili olumsuz durumları ortadan kaldırmaları amaçlarınayardımcı olmak için ortaya çıkmış bir olgudur. Sağlık turizminin her geçen gün önemi ve yaygınlığı artmaktadır. Bu bölümde sağlık turizminin temel kavramları üzerinde açıklayıcı bilgiler verilecektir. Sağlık turizmi kavramı ilk olarak medikal turizmi akla getiriyor olsa da, termal turizm ve mineralli sular, medikal SPA, wellness, yaşlı (geriatri), engelli ve engelsiz turizm modelleri sağlık turizminin diğer alt kollarını oluşturmaktadır. İstihdam ve gelir açısından ülke ekonomisine katkısı, uzmanlık alanları, nitelikli ve yetişmiş personel, aracı ve yardımcı kurumları ile medikal turizm sağlık turizmi ile adeta iç içe geçmiş bir kavram olarak tezimizde ön planda incelenecektir.

1.1. Sağlık Turizmi

İnsanlar yaşadıkları zaman içersinde sağlıklı olmak ve sağlıklı kalmak zorundadırlar. İnsanlar sağlıklı oldukları müddetçe verimli bir çalışma yapabilirler. Sağlık turizmi, fizik tedavi ve iyileştirme gereksinimi olanlarla birlikte uluslararası hasta potansiyelini kullanarak sağlık kuruluşlarının büyümesine olanak sağlayan turizm türlerindedir. Genel anlamda cerrahi veya özel uzmanlık gerektirecek diğer tıbbi müdahaleleri içeren uygulamalara ihtiyaç duyan hastalara özel tıbbi bakım hizmeti verilmesi amacıyla turizm endüstrisi ile koordinasyon yapılmaktadır. Sağlık turizminde ana fikir, rutinden uzaklaşarak rahat ve değişik bir ortamda tedavi görmek veya sağlığı destekleyici hizmetler almaktır. Sağlık turizminin gelişimi, tıptaki gelişmelere paralel olarak ticari fırsatları ve imkânları ortaya çıkarmıştır. Küresel alandaki pazarlama faaliyeti çevrimiçi kullanıcı sayısındaki artış ve göreceli düşük maliyetler ile ucuz

uçuşların bu sektördeki gelişmeyi desteklediği ve turizm ile tıbbın bir araya geldiği ve kaynaştığı bir alan olmuştur (www.yedicihan.com/haber/saglik-turizmi, 2014).

1.1.1. Sağlık Turizmi Tanımı ve Çeşitleri

Küresel dünyada hızla büyüyen sanayi ve kentsel dönüşümler sonucunda gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde çevre sorunları insan sağlığını bozan en önemli etmenlerden bir tanesi olarak günümüzde ortaya çıkmaktadır. Bu sorun bireyin iş gücü verimini azaltan ve ruhsal ve sosyal yaşamında da önemli aksaklıklara yol açan çağımızın en önemli problemlerinden bir tanesidir. Beslenme bozuklukları, sinirsel yoğunlukları ve stresi insan bedeninden uzaklaştırıp iş yaşamına daha dinç ve sağlıklı bireyler kazandırmak ve halk sağlığını korumak amacıyla gelişmiş ülkeler, deniz ve iklimsel özellikleri değerlendirme yoluna giderek bunlar zaman içerisinde iklimsel kürlere dönüştürmüşlerdir. Sağlık ve wellness, tüketicisinin ağrı veya rahatsızlığını gidermek için stres yönetimi, ya da sağlığını korumak için vitamin ve mineral gibi doğal takviyeleri kullanarak yaşlanma etkilerini yavaşlatmak, kilo vermek, daha bakımlı olmak ve böyle hissetmek için yaptığı şifa terapileri uluslararası bir trend olarak karşımıza çıkarmaktadır.

Sağlık insanlığın en vazgeçilmez hakkı ve ihtiyacıdır. Her ülke sağlık için bir politika belirleyip vatandaşının sağlık ihtiyacına cevap vermeye çalışır. Sağlık turizminin bu açıklamalar ışığında birçok tanımı yapılmıştır. Kültür ve Turizm Bakanlığının tanımına göre (ktbyatirimisletmeler.gov.tr/TR,11492/saglik-ve-termal-turizmi-tanimi, 2016). Sağlık Turizmi, kısaca tedavi amacı ile yapılan seyahatlerdir.

Sağlık Bakanlığı sağlık turizmini “ikamet edilen yerden başka bir yere herhangi bir sebeple sağlık hizmeti almak için yapılan planlı seyahate sağlık turizmi denir.” şeklinde bir tanımlama getirmiştir (Aydın & Şeker, 2011, s. 6). Sağlık hizmetlerinden faydalanmak için uluslar arası sınırları geçerek bir ülkeden başka bir ülkeye yapılan seyahatler sağlık turizminin tanımını oluşturmaktadır. Ayrıca, sağlık hizmeti sunucularının sağlık bakım hizmetlerini vermek amacıyla uluslararası seyahat etmeleri de sağlık turizmi kapsamına girer. Dünya Turizm Örgütü’de sağlık turizmini (www.ozelhastaneler.org.tr/images/Documents/, 2010). “Kaplıca veya diğer sağlık merkezlerine seyahat eden kişinin fiziksel iyilik halini geliştirmek amacıyla gerçekleştirilen ziyarettir” şeklinde bir tanımlama yapmıştır. Sağlık turizmi (tıbbi

bakım almak amacıyla ikamet edilen ülkenin dışında seyahat süreci olarak) kendi ülkelerinde mevcut olmayan veya hızlı erişilemeyen tedavilerin ve gereksinimlerin karşılanması amacıyla ikamet edilen ülkelerin dışında seyahat hareketlerinden oluşmaktadır (). www.news-medical.net/health. www.news-medical.net.2016)

Sağlığın en temel yaşam hakkından ticari faaliyetin konusuna dönüştüğü son yıllarda, insan hakları hukuku bakımından tartışmaya açık olgulardan biri sağlık turizmi olmuştur. Sağlık turizmi kişinin sürekli ikamet ettiği bir ülkeden bir başka ülkeye sağlık hizmeti almak üzere seyahat etmesi olarak tanımlanabilir ve temel nitelikteki acil ya da rutin operasyonlar ve ameliyatlar; isteğe bağlı operasyonlar ve tıbbi müdahaleler ile ilgili bir bütün olarak değerlendirilebilir (Gemalmaz, 2015, s. 1006). Medikal turizmin gelişmesi ve yaygınlaşmasında ki diğer bir faktör maliyetler yanında teknolojiye erişimdir. Ev sahibi ülkede bazı tedavilerin yasaklanması ya da eksikliği nedeniyle tedavi arama çabaları da sağlık turizmine yol açabilir. Sitoplazmik transfer(Özellikle 40 yaş üzeri ve yumurtalık rezervi azalmış hastaların tercih ettikleri bir tüp bebek tedavisidir) sperm dondurma işlemi(spermin daha sonra kullanılması amacı ile dondurulmasına verilen genel bir isimdir) veya kök hücre tedavisi bu konuda verilebilecek örneklerdir. Ülkesine tedavi için gelen tıbbi turiste tedavi ve diğer hizmetleri veren ülkeler ihracatçı ülke pozisyonunda değerlendirilebilir. Sağlık turistinin geldiği ülke ise sağlık hizmeti almak için diğer ülkelere göre ithalatçı konumda yer almaktadır.

Sağlık turizmi, fizik tedavi ve iyileştirme gereksinimi olanlarla birlikte uluslararası hasta potansiyelini kullanarak sağlık kuruluşlarının büyümesine ve gelişmesine olanak sağlayan turizm çeşididir. Kaynaklara bakıldığında sağlık ve iyileşme amacıyla turistik seyahat yapmanın yeni bir olgu olmadığı görülmektedir. Antik Yunan, Roma yönetimindeki Britanya, 17 ve 18. Yüzyıllar boyunca Almanya ve hatta Nil kıyılarında kaplıca/ılıcalara çok sayıda insanın şifa amacıyla yolculuk ettiği bilinmektedir. 20. Yüzyılın ikinci yarısının başlarında özellikle ABD vatandaşlarının sağlık amacıyla turistik geziler yaptığı bilinmektedir. Sağlık turizmi medikal turizm ile karıştırılsa da birçok alt dallara ayrılmıştır (<http://myholidayturkey.com/en/health-tourism/2016>). Bu dalları aşağıda şöyle açıklayabiliriz. Bunlar:

Medikal Turizm: Medikal turizm sağlık turizminin en çok hasta çeken tipidir. Bu sağlık turizminin diğerlerinden farkı, burada hekim ön planda olmaktadır. Hastalar

en çok hekim ve daha sonra hekimin çalıştığı hastaneye göre seyahatlerini planlarlar. En çok tercih edilen tedaviler arasında şunları sayabiliriz.

- Kozmetik cerrahi (meme, yüz, liposuction)
- Diş Hekimliği (kozmetik ve rekonstrüksiyon)
- Kardiyoloji / Kalp cerrahisi (by-pass, kapak replasmanı)
- Ortopedik cerrahi (kalça protezi, cilt soyma, diz protezi, eklem cerrahisi)
- Bariatrik cerrahi (gastrik by-pass, mide bandı)
- Doğurganlık / üreme sistemi (IVF, cinsiyet değiştirme)
- Organ, doku ve hücre nakli (organ nakli, kök hücre)
- Göz Ameliyatı
- Teşhis ve check-up

Termal Turizm SPA ve Wellness: Termal ve mineralli suların otelcilik hizmetleriyle bütünleşmesi, kaphıcalar, içmeler gibi faaliyet alanları termal ve mineralli turizm türünü, su ile masaj türleri SPA sağlıklı olmak için yapılan geziler, ayurveda, homeopati, sülük tedavileri, güzellik klinikleri, anti-aging ve yaşlanma karşıtı uygulamalar, beslenme ve ruhsal terapiler genelde wellness boyutunda incelenmektedir. (http://www.medicaltourismassociation.com/upload/upload_R-1.pdf,2015). Önemli bir ayırım daha yapılması gerekirse, medikal turizm reaktif, wellness ise proaktif bir yaklaşımla sağlık boyutuna bakmaktadır.

Yaşlı ve Engelli Turizmi: Özellikle yaşlı ve engellilerin bakım, sosyal adaptasyon, rehabilitasyon ve tıbbi tedavilerinin bir arada olduğu ve yapıldığı sağlık turizmi çeşididir.

1.1.2. Sağlık Turistinin Sınıflandırması

Sağlık bakanlığı süreçler ve aracı kurumlar raporunda (Aydın, 2012, s. 14) sektöre olan talepler doğrultusunda bir sınıflandırmaya gitmiştir. Buna göre; sağlık

turizmi pazarı açısından turistler ya da ziyaretçiler 5 temel kategoride gruplandırılabilir. Bunlar şu şekildedir.

- Yalnızca turist: Ziyaret ettikleri ülkede herhangi bir hizmet veya tıbbi tedaviden yararlanmadan deniz, güneş ve sahil gibi klasik tatil geçiren insanlar
- Tatilde tedavi edilen turist: Seyahati sırasında rahatsızlanma ya da kaza nedeni ile tıbbi hizmet ve tedavi alan insanlar. Bu türdeki turistler daha ziyade acil hasta sınıfına girerler.
- Tatil ve tedavi amaçlı turistler: Bu turistler ziyaret ettikleri ülke ya da bölgeye tam anlamı ile tıbbi nedenlerle gitmezler. Ancak ziyaret ettikleri bölgede bazı rahatsızlıkları için tedavi olanakları olması tercih nedenidir. Diğer bir deyimle tatil ile sağlık hizmeti alımını birleştiren turistlerdir.
- Tatil yapan hastalar: Bu ziyaretçiler esasen bir bölgeye tedavi amaçlı giderler, ancak iyileştikten sonra, ya da tedavi sonrası gittikleri bölgede tatil de yapan ziyaretçilerdir.
- Yalnızca hastalar: Bu gruptakiler ağırlıklı olarak tıp turistleri olup bir bölgeye gidiş amaçları yalnızca o bölgede tedavi olmak ya da operasyon geçirmek olup tatil gibi bir amaçları bulunmaz.

Bir başka sınıflandırmada (Ko, 2011, s. 25) Ko tarafından yapılmıştır. Majör cerrahi turistler kalp, omurga, eklem ve vücudun diğer kısımlarında majör cerrahi tedavi gerektiren hastalardır. Minör cerrahi turistler diş ya da diğer küçük ameliyatlara gerektirmiş olanlardır. Kozmetik ve plastik cerrahi turistleri bunlara örnektir.

1.1.3. Sağlık Turizmi İhtiyacı ve Faydaları

Sağlık turizminin sağladığı birçok avantaj ve fayda bulunmaktadır. Bunlar şu şekilde verebilmekteyiz.

Uygun fiyat ve maliyet:Sağlık turizminde düşük maliyet tıbbi tedavi için denizaşırı ülkelere seyahat ederek hizmet alımının en önemli sebeplerindendir. Tasarruf oranları % 30 ve % 80 arasında ise çok uzak ülkelerden küresel sağlık hareketine katılan hasta sayısında önemli bir artış yaratmaktadır. Özellikle Amerikalı turistler bu

konuda kıta dışına seyahat etmektedirler. Amerika'da 2015 yılı verilerine göre 46 milyon sigortasız yaşamaktadır (Smith & Forgione, 2007, ss. 27-35). Bu ülkenin çok yüksek tedavi ve ilaç maliyetlerinin hastaları yurt dışında uygun ve ucuz tedavi aramaya itmektedir. Küresel sağlık pazarında düşük cerrahi fiyatlar, daha az karmaşık tedavi prosedürleri, idari ilgi ve özen gelişmiş ülkelerdeki sağlık turistlerini ülke dışına çıkmaya zorlamak için yeterli bir sebep oluşturmaktadır. Ülkelerindeki sağlık sigorta kapsamında bulunmayan tedavilerde bununadeta bir öteleyicisi olarak karşılına çıkmaktadır. Bu hastalar en çok sağlık turizmi dolandırıcılığı ve yanlış tedavi ve malpraktis hatalarından çekiniyor olsalar bile her yıl büyüyen bu pazarın bir döngüsünü oluşturmaktadır(www.health-tourism.com/medical-tourism/benefits/,2016).

Yüksek kaliteli sağlık: Uluslararası sağlık turistleri sağlık hizmeti sunan kurumlar ve kliniklerde ki doktor ve cerrahların yetenek ve alanında uzman olan kişilerin tercih edilmesinde hassasiyet gösterdikleri bilinmektedir. Birçok hekim Amerika veya Avrupa gibi çok iyi bilinen tıp fakültelerinden mezun olmuş, uluslar arası alanında kendini ispat etmiş hekimlerdir. Küresel sağlık hizmeti veren kuruluşların JCI, JCAHO ve ISO gibi akredite kuruluşlarından yeterlilik alması önemli bir tercih nedeni olmuştur. Bazı enstitüler ve tıp merkezleri ise sağlık alanında araştırmacılara liderlik ve finansal destek hizmeti veren federal ajans olan NIH (National Institutes of Health), üyeleridir.

Hızlı tedavi ve servis: Sağlık turizminin diğer bir avantajı sağlık hizmetlerine anında erişimdir. Kamu sağlık sistemleri gelişmiş olan ülkelerde tedavi için beklemek her zaman bir seçenek olmayabilir. Hastalar bu süreyi hemen yurtdışında ivedi uygulanabilir bir tedavi ile giderebilmektedir. Bu tedaviler sağlık için aciliyet arzeden uygulamalardır. Örneğin, diş implant veya Anjio gibi acil ve rutin yapılması gereken fakat kendi ülkesinde bekleme sırasına takılmış veya uzun bir randevu süresi verilmiş hastalar yurtdışını tercih etmektedirler.

İletişim hizmetleri; Hastaların yaşadığı ülkenin dışında gerçekleştirilen tedavilerin planlaması ve erişimi internet üzerinden çevrimiçi veya telefon yoluyla olmaktadır. Firmalar gereken bilgi ve iletişim adreslerini web sitelerine yükleyerek uluslararası hastaların kendileriyle iletişimini kolaylaştırmaktadır. Teknoloji ve dijital çağında hastaya ulaşip tedavi planlamak günümüzde gerekli prosedürleri ve fiyatları

hastaya aktarmak oldukça basitleşmiştir (www.health-tourism.com/medical-tourism/benefits/, 2016).

Seyahat kolaylıkları: Günümüzde artık küresel sağlık turistleri her ülkeye kolayca ve beklemeden hatta sağlık e-vize ile sorunsuz gümrükte beklemeden uçuş yapabilmektedirler. Adeta ev konforunda modern uçuşlarla istenilen ülkeye zamanında varış yaparak tedaviye ulaşmak çok kolay bir hale gelmiştir. Bunun yanında avantajlı yanlarına ek olarak gizlilik, anonimlik, sosyal ve kültürel bağlılık ve tatil yararı sayabileceğimiz diğer faktörlerdir.

Sağlık turizminin çok çeşitli faydalar sağladığı gün geçtikçe daha da önem kazanarak anlaşılmaktadır. Bunları şu şekilde sayabilmemiz mümkündür. İnsanların sinirsel ve bedensel yorgunluklarını giderir. Çeşitli hastalıkları tedavi eder. Çalışanların işgücü verimliliğini artırır. Ekonomik nitelik taşımayan, sağlığa yararlı tabii varlıklara (orman, dağ, şifalı su kaynağı vb.) ekonomik ürün niteliği kazandırır ve bu varlıkların bulunduğu bölgelere gelir artışı sağlar. Turistlerin yapacakları harcamalarla, sağlığa yararlı tabii varlıkların bulunduğu yörelerde gelir artışı sağlar. Sağlık turizminin tüm yıl boyu sürdürülebilmesini sağlar. Sağlık turizminin faydaları sadece sağlık sektörüne değil, aynı zamanda daha uzun vadede turizm sektörüne de fayda sağlamaktadır. (www.izafet.net/threads/saglik-turizmi-nedir-faydolari-nelerdir, 2013).

1.1.4. Sağlık Turizminin Ekonomik Yanı

Sağlık turizm sektöründe ithalat yapan tüketici, ihracat ise sağlık hizmeti sunan ülkedir. Sağlık turizmi belirli bölgeler ve milletler üzerinde pozitif denebilecek önemli ekonomik etkiler oluşturmaktadır. Bu sektörün hedefi genellikle gelişmekte olan ülkelerdir. Bu turizm ve sağlık hareketinin amacı, ulusların yaşam kalitesini artırmanın yanında gelir elde etmektir. Aynı zamanda sanayi için altyapı desteği sağlayıp gelişimini desteklemektedir. Sağlık turizmi birçok gelişmekte olan ülkelerin ekonomisinde fayda sağlayıcı aktör olarak son yıllarda yer almaya başlamıştır. Sağlık turizminde hasta ağırlayan ülkelerden biri olan Küba'nın ekonomisine yılda yaklaşık 25.000.000 Dolar katkıda bulunmaktadır. Tayland 2002 yılında 600.000 üzerinde sağlık turistinden 503.000.000Dolar gelir sağlamıştır. Singapur 2000 yılında tıbbi bakım için 150.000'den fazla turisti ülkesinde ağırlamıştır. 2012 yılında ise yine tıbbi turistlerden 3

milyar Dolar gelir elde etmiş ve 13.000 yeni iş kolu açabilecek pazar oluşturmuş durumdadır. (www.prezi.com/i_qi3ywdadqf/economic-effects.2015).

Aşağıda bu konu ile ilgili verilen Tablo 1’de gelişmiş ülkelerden Asya kıtasında bulunan medikal turizmde iddialı ve ucuz tedaviler sunan ülkelere doğru talep ve arz dengesi içinde bir hasta sirkülasyonu olduğunu görebilmekteyiz. 2007 yılında ki rakamlarla özellikle Tayland ve Singapur çok ciddi bir gelir elde ederek ekonomisinin güçlenmesine katkıda bulunmuştur. Asya kıtasında bulunan ülkeler turist paketleri ve rekabetçi fiyatlar ile yüksek kaliteli sağlık hizmetleri birleştirerek sağlık turizmine ve ülke ekonomisine çok önemli katkılar yapmaktadırlar. (Tablo1)

Tablo 1. 2007 Yılında Sağlık İhracatı Yapan Ülkelerin Ekonomiye Katkısı(\$)

Ülkeler-Yıl	Gelir (\$)	Gelen Hasta Sayısı (Milyon)	Sağlık Hizmeti İthal Eden ülke	Uzmanlık Alanı
Tayland	1.1 Milyar	1.4 milyon	Japonya, ABD, Güney Asya, UK, Orta Doğu, ASEAN Ülkeleri	Kozmetik ve Cinsiyet Değiştirme
Singapur	1.2Milyar	571.000	Endonezya, Malezya, Ortadoğu	Kalp ve Nöro Cerrahi, Eklem Protezleri, Karaciğer Nakli
Malezya	78 Milyon	341.288	Endonezya, Singapur, Japonya, Hindistan; Avrupa	Kalp ve Kozmetik Cerrahi

Kaynak: <https://globalizationandhealth.biomedcentral.com/articles>

Sağlık Turizminin pozitif etkilerinin bir sonucu olarak, döviz üretir, ticaret, gelir ve girişimciliği teşvik eder. Büyük vergi gelirleri daha fazla hükümet yatırım ve harcamaları demektir. Kalifiye uzman istihdam ve ihtiyacını da arttırmaktadır (Altun, 2012, ss. 157-163). Önemli bir şekilde insan sağlığını incelemesinden dolayı, sağlık turizmi, hem genel turizmin ve hem de tıp ve iktisat gibi bilimlerin birçok araç ve bileşeni ile karşılıklı temas halindedir Ayrıca, bu etkileşimin boyutlarına bağlı olarak, bu turizm sektörü mikro ve makro iktisadi açıdan sınıflandırılabilir çeşitli özellikler kazanmıştır.

Mikro İktisadi Özellikleri: Sağlık turizmi bir piyasadır ve liberal iktisadın ilkeleriyle çalışmaya daha eğilimlidir (Özkurt, 2007, ss. 127-128). Güçlü bir arz ve talebin konusudur. Sağlığına gerekli özen ve önemi gösteren bireyler bu alanda ciddi bir talep potansiyelini oluşturmaktadır. Bu durum arz cephesine de ne kadar yatırım ve

üretim yapacağı yönünde gerekli sinyali vermektedir. Sağlık turizmi piyasası, Türkiye’de oligopolistik bir yapıdan tam rekabetçi bir yapıya doğru bir gelişim çizgisindedir. Çünkü bu piyasada hizmet veren çok sayıda işletme ve bu piyasadan hizmet satın alan çok sayıda müşteri yer almaya başlamıştır. Hizmetin üretiminde ve pazarlanmasında fiyat düşüşü ile kalite artışı gerçekleştikçe bundan sağlık turistlerinin büyük faydalar elde edeceği ortadadır. Sağlık turizmi, başka turizm çeşitleriyle karşılaştırılsa da onlarla yer değiştiremez; o nedenle ikamesi yoktur. Sağlık turizmi sanayisinin anahtarı, onun maliyet etkisi ile turizmin tüm çekiciliklerinin bir bileşimidir ki, bu zaten temel bir pazarlama unsurudur. Sağlık turizminin gelişmesinde düşük fiyat politikası oldukça etkilidir. Sağlık turizmi piyasasına sunulan ürün ve hizmetler piyasa fiyatlara karşı kırılğan olduğu için arz ve talebi esnektir.

Makro İktisadi Özellikleri: Sağlık turizmi sektörü, hizmetler sektörü başta olmak üzere pek çok alt sektörü (AVM, otelcilik, lokantacılık, vb) beslerken, onlar tarafından da beslenmektedir. Sektörel faaliyet alanları da çeşitlenmekte ve genişlemektedir. Sağlık turizmine yönelik yapılan yatırımlar genellikle kamusal güvencelere ve özel sektör girişimlerine dayanmaktadır. Sağlık turizminin yaygınlaşması, büyük ölçüde çevre temizliğine ilişkin bilinç ve çabaların arttırılmasına ve ayrıca yeni şifalı su yörelerinin keşfedilmesine ve oralarda yeni termal tesislerin kurulmasına bağlıdır. Bütün bunların sonucu olarak, sağlık turizmi yaratacağı katma değer ve GSMH’ye yapacağı katkı ölçüsünde büyüyen bir sektör niteliğinde olacaktır.

1.1.5. Sağlık Turizminin Tarihi ve Gelişimi

Binlerce yıl öncesine dair bilimsel çalışmalara bakıldığında, ilk çağlardan itibaren sağlık alanında çalışmalar yapıldığı dikkat çekmektedir. Günümüzde tıbbın babası olarak kabul edilen Hipokrat (Hippocrates) İsa'dan önce 460 yılında bugün Yunanistan'a bağlı olan Kos adasında doğmuştur. Kendisi hekim Heraklides'in oğludur. Yaşadığı dönem sanatçı ve bilgelerinin ilk kez gerçeği aradıkları zamanlar olan Yunan döneminin altın çağıdır (www.jinekolognet.com/hipokrat-andi.asp.2016).

Hipokrat yemini geleneksel tıp etik uygulamaları ile ilgili hekimler tarafından yıllardır okunan bir yemindir. Yaygın olarak Hipokrat, ya da onun öğrencilerinden biri tarafından "tıbbın babası" adında bir adam tarafından yazılmış olduğuna inanılmaktadır. Yaşadığı dönemde insanların genel durumlarından cilt renginden, ateş ve titreme gibi

semptomlardan teşhisler koymayı başarmıştır. Özellikle onun devrinde epilepsi (sara) ve çocuk hastalıklarında çağının çok önünde tedaviler uygulayarak insanları tedavi etmiştir. Ayrıca birçok hastalığı tarif etmeyi başarmıştır. Bunlar arasında zatürre, tetanoz, tüberküloz, artrit, kabakulak ve sıtma yer almaktadır. Mısır'lı hekim İmhotep tıp tarihinde Hipokrattan önce daha modern tekniklerle hastaları tedavi etmiştir. Imhotep Antik Mısır'da Kral Zoser Hanedanı döneminde yaşamıştır. Imhotep bilinen bir kâtip, okuyucu, rahip, mimar, astronom ve sihirbazlık gibi meziyetlerle donanımlı adına Romalılar döneminde tapınaklar inşa ettirilmiş bir büyük tıp bilgesidir. İmhotep 200'den fazla hastalık teşhis etmiş ve bu hastalıklara karşı tedaviler bulmaya çalışmıştır. Özellikle tüberküloz, safra taşı, apandisit, gut ve artrit gibi hastalıklarda bitki özlerinden ilaçlar hazırlamış ve cerrahi teknikler kullanarak açık ameliyatlar yapmıştır. Diş hekimliğinde de cerrahi teknikler ile diş hastalıklarını tedavi etmeye çalışmıştır. Kan sisteminin ve dolaşımın hayati organların yaşam kaynağı olduğunu biliyordu (Osler, 2011) Bergamalı Galen, Antik Roma'nın en önemli hekimlerindedir. Deneysel fizyolojinin kurucusu ve dünyanın ilk spor hekimi olarak kabul edilmiştir. Loodletting (kan alma) şifada çok eski bir tekniktir. Bu tekniği dünyada birçok farklı kültür tedavi amacıyla kullandı. Galen, bu tekniği, insan vücudundaki kan damarlarını haritalamak ve tedavinin nerede oluşacağını belirlemek için kan, balgam, siyah safra ve sarı safra olmak üzere dört etkeni kullanarak uygulamıştır. İlk başta sülükler bu teknikte kullanılmıştır. Daha sonra bazı tıbbi aletler ile teknik geliştirilmiştir (<https://historyofancientmedicine.wordpress.com/>, 2014).

Tıp tarihinde atılan bu önemli adımlar ve kurulmaya başlanan tıp okullarının yanında tıp merkezleri oluşmaya başlamış ve Mısır ve antik Yunan'da temelleri atılmaya başlanan sağlık hareketinin zamanla krallıklar arasında seyahatlerin temel nedenlerini oluşturmaya başladığını ve yüzyıllar içersinde evrilmeye başladığını söyleyebilmekteyiz. Sağlık arayışı hastalıkların teşhis ve tedavi edilmeye başlanması ile şifa bulmak amacıyla yapılan hareketlerin sonuçlarının sağlık tanrısı Asklepius'tan günümüze bir tıp tarihi yazılmasına dolaylı olarak katkıda bulunmuştur. Aşağıda tarih boyunca görülen sağlık turizminin tarihine dair bilgiler çağlara bölünerek verilecektir.

1.1.5.1. İlkçağ

Antik kültürlerin tanınmasına yönelik çalışmalardan binlerce yıl öncesinde din ve sağlık arasında güçlü bir bağ kurulduğunu anlamaktayız. En eski uygarlıkların,

mineral kaplıcaları ve kutsal tapınak banyolarının tedavi edici etkilerini tanıdığını söyleyebiliriz. (www.health-tourism.com/medical-tourism/history/, 2008).Sümerler bilinen ilk sağlık kompleksleri inşa etmişlerdir.Bu sağlık tesisleri havuzlarından akan suları ve görkemli yükseltilmiş tapınaklar ile muhteşem bir görünümdeydi.

Tunç Çağı (M.Ö 3000-1000) sırasında, şimdi St. Moritz olarak bilinen tepe kabileleri, demir açısından zengin mineral içmelere ve yıkanmak için inşa edilen tesislere sahiptiler. Kullanılan bronz bardaklar, bu kültürlerin içinde sağlık haccı olduğu anlamına geliyordu.Fransa, İsviçre ve Almanya'daki kaplıcalar bu çağda bulunmuştur (www.health-tourism.com/medical-, 2008).Eski Yunanlılar kapsamlı bir medikal turizme zemin hazırlamada ilk uygarlık oldular. Türkiye'de bilinen en ünlü sağlık merkezi Antik Pergamon (Bergama) kentinin yakınındaki Asklepion sağlık merkezidir.

Tıp tanrısı onuruna, Asklepios Tapınakları inşa edilmiştir. Dünyanın her yerinden insanlar, hastalık için şifa aramaya bu tapınaklar gitmişlerdir (Jagyasi, <http://drprem.com/blog/history-of-medical-tourism>, 2014). Antik çağlarda insanlar iyileşmek umudu ile vücutlarının hastalıklı bölümlerinin kopya modellerini sağlık tanrısı Asklepion'un kutsal alanlarına bırakırlardı. Günümüzde Asklepion kutsal alanlarında yapılan birçok kazı çalışmasında kulak, ayak, göz ve vücudun farklı yerlerine ait pişmiş topraktan yapılmış modelleri bulunmuştur. Bir diğer ünlü merkezler, Alliano antik kenti ve Herion Teikos kutsal alanıdır (www.aktuelarkeoloji.com.tr/?/=1016, 2016) Epidaurus adlı bir spor salonu, bir yılan çiftliğine dönüştürüldü. Diğer tapınak kaplıcaları Olympia Zeus Sanctuary ve Delphi Tapınağı yine bu devire ait olan yapılarıdır(Mestroviç, 2016).Roma küresel güç haline geldiğinde, kaplıca denilen sıcak su banyoları seçkinler arasında popülerlik kazanmıştır. Bu hamam sadece sağlık tesisleri değil aynı zamanda zengin ve elit ticari ve sosyal çevrenin merkezidir (www.health-tourism.com/medical-tourism/history/, 2008). Hindistan'da, medikal turizm, Yoga ve Ayurveda gibi tıbbi tekniklerin ve tedavilerin gelişip ortaya çıkmasıyla popülerlik kazanmaya başlamıştır.

Günümüzden yaklaşık binlerce yıl önce manevi öğretilerin yayılmaya başlaması ile sağlık gezilerinin Asya'da ki merkezi olma yolunda önemli mesafeler kazanmıştır (www.news-medical.net/health/Medical-Tourism-History.aspx.2016)

1.1.5.2 Ortaçağ

Roma Uygarlığının çöküşü sonrasında Asya kıtası sağlık seyahatleri için ilk medikal turizm destinasyonu olmaya devam etmiştir (saglikuzmani.org/saglik-turizminin-tarihsel-gelisimi-n2180.html, 2016). Japonya'da "Onsen" adı verdikleri termal sular iyileştirici özelliğinden dolayı popüler olmuştur. Savaşçı kabileler, yaralarını iyileştirmek, kaybettikleri güçlerini toplamak, acılarını dindirmek için bu sulardan faydalanmışlardır.

Birçok erken İslam kültürleri de yabancılar için sağlık sistemlerini kurmuştur. 1248 de Mansur Hastanesi Kahire'de inşa edilmiş ve o zaman dünyanın en büyük ve en gelişmiş hastanesi ünvanını elde etmiştir. Yaklaşık olarak 8.000 kişilik bir hasta kapasitesi ile bu hastane yabancılar için bir sağlık merkezi haline gelmiştir. Hastanelerde ister zengin ister fakir olsun, herkese parasız bakılıyordu. Tıbbi tedavileri karşılığı, hastalar bir dirhem bile masraf yapmıyorlardı. Yatma, yemek ve ilaçlar tamamen bedava olduğu gibi, ayrıca taburcu edilirken de kendilerine bir kat elbise ile bir aylık iâşe masraflarını karşılayabilecek miktarda para veriliyordu. Bütün bunlar, hatta doktor, asistan, hemşire, hastabakıcı ve diğer hizmetlilerin maaşları, vakıf gelirlerinden ödenmekteydi. Mansur hastanesinin müstemilatında kütüphane, konferans salonu ve eczane ile birlikte diğer dini inançları olan hastalar için bir şapel bulunmaktaydı (www.touregypt.net/featurestories/hospital.htm, 2015).

1.1.5.3 Rönesans Dönemi

Rönesans Dönemi, Avrupa ve İngiltere'de sanat ve kültürün yeniden doğuşu değil, aynı zamanda sağlık turizminin geliştiği bir dönem olmuştur. Demir açısından zengin kaplıcalar bölgede keşfedilmiştir. Villed'Eaux veya şehir olarak da bilinen bir köy, 1326 yılında Avrupa genelinde ünlü oldu. Büyük Petro ve Victor Hugo gibi tanınmış ziyaretçiler bu köyde ağırlandı. Roma döneminde kullanılan Aqua per saluda (sudan gelen sağlık) ilk kez burada kullanılmaya başlanmıştır. 16 yüzyılda, Avrupa'da seçkin Roma hamamları yeniden keşfedilmiştir. Aziz Moritz, Villed'Eaux, Baden Baden, Aachengibi kaplıcalara turistler akın etmişlerdir (www.sheppardsoftware.com/Europeweb/factfile/Unique-facts-Europe20.htm). Medikal turizm tarihinin en dikkat çekici gezgini Michel de Montaigne Eyquem olmuştur. Termal ve mineralli sular turizm tarihinin en erken belgelenmiş kaplıca kılavuzunu

yazmak ile meşhur olmuştur. Rönesans döneminde tıp alanında gelişmelere ışık tutan önemli bir kişide Leonardo Da Vinci'dir. Leonardo en az 30 ceset üzerinde yaptığı ayırımlarda (disseksiyon) insan anatomisine dair önemli bilgiler elde etmiş ve bunlara çizimlerine aktarmıştır. "Vitruvius" Adamı bir daire ve bir meydanın ortasında duran oldukça popüler bir çizimdir (<http://leonartodavinci.weebly.com/medical-impact.html>).

1.1.5.4 Post-Rönesans Dönemi

Rönesans döneminin sonlarına doğru, Avrupa'dan dört bir yanından gelen aristokratlar Roma hamamlarında banyo geleneğine devam etmiştir. Yeni Dünya'nın keşfi, Avrupa tıbbi gezginler için yeni destinasyonlar getirmiştir.1600' de İngiliz ve Hollandalı sömürgeciler tıbbi özellikleri ile zengin mineral kaynaklarını keşfettiler.18'inci ve 19'uncu yüzyılda, Avrupalılar ve Amerikalılar kaplıcalar için ve tüberküloz gibi çeşitli rahatsızlıklarını tedavi etmek amacıyla uzak bölgelere seyahat etmişlerdir (<http://www.hakaynasi.com/nazan-basogul/1473.2014>).

1.1.5.5. 1900 Yılı ve Sonrası

Tıp Uzmanlıkları için Amerikan Board (ETMB) Amerika Birleşik Devletleri'nde tıbbi uzman kurulları için şemsiye örgütü olmuştur. ETMB standartlarında tıbbi eğitim ve profesyonel politikaları oluşturmuştur.1958 yılında, Tıp Uzmanları Avrupa Birliği (UEMS) kuruldu. UEMS çeşitli kurum ve yapılar aracılığıyla 50'den fazla tıbbi disiplinleri temsil eden bir kuruluştur (<http://www.blog.usmer.org/2011/12/amerikan-board-sertifikasi-ne-anlama-gelir/>). Tıp eğitimi ve öğretiminde Avrupa standartlarında hizmetler veren bir kurum haline dönüşmüştür.

New Age hareketi başladığı 1960'larda, Hindistan hacılar için tercih edilen bir hedef haline gelmiştir. 1980'li ve 1990'lı yıllarda yükselen sağlık maliyeti ile Amerikalı hastalar başka ülkelere gitmeye başlamışlardır. Küba göz ameliyatları, kalp ve kozmetik işlemler için yabancıları ikna programları başlatmıştır.

1.1.5.6. 2007 Yılı ve Sonrası

Amerikan tıp turist sayısı, 2007 yılında 300,000 rakamı ile medikal turizm tarihindeki en büyük artışı göstermiştir. Bu rakam 2014 yılında 2 milyon hastaya ulaşmıştır. Yüzgerdirme, bypass cerrahisi ve tüp bebek tedavisi için denizaşırı ülkelere

gitmeyi tercih etmişlerdir. Özellikle Meksika, Küba gibi ülkeleri bu seyahatler kapsamında sayabiliriz. (www.health-tourism.com/medical-tourism, 2008).

1.2. Termal Turizm

Kaplıca, sıcak yeraltı sularından yararlanmak için yeryüzüne çıktıkları kaynakların çevresine kurulan hamam görünümündeki tesislere denir. Kudret hamamı olarak da bilinmektedir. Termal sözcüğü etimolojik olarak latince "term" olan ve sıcak anlamı veren "Thermos" sözcüğünden geldiği anlaşılmaktadır. Romalılar döneminde su alınan yer olarak halk dilinde yaygınlaşmıştır (Temizkan, 2008, s. 38).

Kaplıca suyunun iyileştirici etkisi yüzyıllardır pek çok kültür tarafından bilinmektedir. Antik çağlardan bu yana yaklaşık olarak 10 bin yıldır termal ve mineralli sular şifa kaynağı olarak kullanılmaktadır.

Sağlıklı ve zinde olmaya çalışmak, güzel veya iyi görünmek, hastalıklardan korunmak (wellness) 4.3 trilyon Dolarlık küresel sağlık pazarı oluşmasına yol açmıştır. Termal turizm, doğal olarak belirli bir sıcaklığa sahip olan yer üstüne çıkan ve faydalı mineraller ve eriyikleri içeren şifalı suların ve buharların bulunduğu yörelerde, yöreye özgü iklim şartları içerisinde gerçekleşen SPA ve wellness konseptinde faaliyet gösteren birçok tesisin kurulmasına öncülük eden önemli bir turizm türüdür. Termal turizm faaliyetleri, kitlesel ve ekonomik turizm faaliyetlerine göre daha fazla geceleme dolayısıyla da daha fazla harcama gerektiren bir turizm faaliyetidir. Gelişmiş ülkelerde bu ihtiyaca cevap veren termal merkezler önemli oranda turist ağırlamakta ve gelir elde etmektedirler. Almanya, Macaristan, Japonya, Fransa, İsrail gibi ülkelerde sosyal güvenlik sistemlerinin de desteği ile kaplıca turizmi kitlelere hizmet veren sosyal bir yaklaşımı içinde barındıran bir turizm şekli olmuştur (Tunçsiper & Kaşlı, 2008, ss. 120-121).

Dünya üzerinde termal turizme önem veren birçok ülke mevcuttur. Özellikle Amerika Birleşik devletleri termal turizmin sağlık yönünü birçok aktiviteyle bütünleşmiş etmiş ve sosyal hayata eğlence, spor ve yarışma gibi faaliyetlerle belirli merkezler yaratmayı başarmıştır. Amerika'nın Colorado ve Arkansas eyaletleri termal turizminden yıllardır ciddi şekilde gelir sağlamıştır. Arkansas eyaletinde bulunan Hot Springs kasabası gelenekselleşmiş bir termal turizm kasabasıdır. Bunun yanında dünya genelinde birçok popüler termal merkez mevcuttur. Almanya'da bulunan Baden Baden

ülkenin karaormanları bölgesinde kurulmuştur. Baden Baden Dostoyevski'nin Kumarbaz isimli romanının yazıldığı ve adının geçtiği bir şehirdir. Termal, SPA ve Wellness turizminde dünya destinasyonu olan bir şehir olma özelliğindedir. İtalya'nın Roma kentinde bulunan Antik Roma döneminin en zengin kaplıca kompleksi olan Caracalla Hamamı, İmparator Caracalla zamanında, M.S 212-216 yılları arasında yaptırılmıştır. İçersinde birçok opera, tiyatro ve spor kompleksleri yer almaktadır. Bu kompleks 300 yıl boyunca hizmet vermiştir. Hamam 1600 kişi kapasitesindedir (www.in-italia.de/italien/lazio/rom/opernauffuehrun, 2016).

1.2.1. Termal Sular ve Özellikleri

Termal Sular çıkış noktasında sıcaklığı 20 °C ve üzerinde olan sulardır. Yüksek kalsiyum ve iyot içeriğine sahip şifalı sular solunum sistemi iltihabı için etkili bir tedavi seçeneğidir. Yüksek derecede ki sülfür konsantrasyonu, dejeneratif eklem hastalıkları ve cilt hastalıklarının tedavisinde ideal olarak uygulanan bir tedavi doğal mineral kaynağıdır. Çözünmüş karbon dioksit yönünden zengin su, kalp hastalıkları ve periferik dolaşım bozuklukları olan hastalarda faydalıdır. Tuzlu su jinekolojik ve mesane enfeksiyon rahatsızlığı olan bayanlarda tavsiye edilmektedir. Radon içeren termal suların ağrı kesici etkisi vardır (www.spa.gotohungary.com/medicinal-thermal-water, 2012).

Bikarbonatlı sular, periferik kan damarlarını açarak vücudun ekstremitelerindeki kan dolaşımını artırmak ve potansiyel hipertansiyon ve hafif damar sertliği veya tıkanıklığı (ateroskleroz) vakalarında etkilidir. Kardiyovasküler hastalıklar ve sinir sistemi üzerine olumlu etkileri vardır. Bor, beyin aktivitesini artırır ve kemikleri güçlendirir, kas kitlesini oluşturur. Magnezyum içeren sular insülin direncini kırar ve glikozun enerji kaynağına dönüşmesi ve yağ rezervlerinin yakılmasında etkisi vardır. Sağlıklı bir cilt oluşumuna yardım eder. Potasyumdan zengin mineralli sular kan basıncının azaltılması ve kalbin normal ritminde çalışmasında ve vücuttan toksinlerin atılmasında ciddi yararlı etkileri var olduğu bilinmektedir. Sodyum ve doğal tuzlar romatizmaya ait semptomlarının (belirtilerinin) hafifletilmesinde yardımcıdır. Banyolarda kullanıldığı zaman vücudun lenfatik sisteminin olumlu yönde çalışmasına yardımcı olur.

1.2.2. Antik Dönemde Termal Turizm

Geniş bir tabir ile termal turizm, mineralli termal sular, fizik tedavi, rehabilitasyon, mekanoterapi (beden eğitimi, masaj aletleri, ile tedavi) psikoterapi ve diyet de dahil olmak üzere ek tedaviler ile kombine uzman hekim kontrolü altında çamur, banyo, içme ve solunum yanı sıra eğlence ve dinlenme amaçlı termal suların daha güzel, daha sağlıklı bir bedene kavuşturulması ve stresten uzaklaştırılması için kaplıca, ılıca ve banyolarda kullanılması işlemidir (www.venovas.com/en/m/health-tourism/thermal-tourism.html, 2016). Birçok eski uygarlıkta sıcak su kaynaklarının banyo ve içme kürleri olarak günlük hayatın vazgeçilmez bir parçası olarak mimari yapılara konu olduğu bilinmektedir.

İnsan sağlığının korunması ve sağlıklı bir yaşamın önde gelen koşullarından olan doğal kaynaklar her devirde varlığını sürdüren gelen bir cazibe merkezi oluşturmuştur. Sağlık arayanlar çok eski antik çağlardan beridir bu doğal güzelliklerin peşinde kentsel siteler ve yaşam alanları oluşturarak bu kaynaklara her zaman yakın olmaya çalışmışlardır. Yunanlı tarihçi ve antik yazar Herodot (MÖ 485-425) dokuz bölümlük eserinde kaplıca tedavisinin temel ilkelerini ortaya koymuştur. Hippokrates (MÖ 460-375) “De Natura Hominis” isimli kitabında doğal kaynakların ekolojik yöntemlerle insan sağlığı ve hijyenini ortaya koymuştur (<http://www.hakaynasi.com/nazan-basogul/1473.2014>). Türkiye sınırları içerisinde bulunan Hieropolis antik kenti dağ yamaçlarından akan kaynak suyunun kalkerli yumuşak katmanları ile dekore edilmiş muhteşem bir tarihi yerdir. Roma döneminin en popüler sağlık turizm merkezlerinden biri olan kent 15’e yakın hamamı bulunmaktaydı. Antik Havuz, suyun sıcaklığı nedeni ile rahatlatıcı bir etkiye sahip olmasının yanında birçok hastalığın tedavisinde özellikle kalp hastalıkları, arterioskleroz (damar sertliği) tansiyon ve içildiğinde de spazmlı mide rahatsızlıklarında önemli derecede tedavi edici etkiye sahip olduğu günümüzde de bilinmektedir (www.muze.gov.tr/tr/muzeler/hierapolis-antik-havuz, 2016)

Hieropolis’te dairesel havuzlarla oluşturan Pamukkale, zengin mineralli suların çıktığı yerde inşa edilmiştir. Kaunos Likya kasaba sakinleri M.Ö 3 bin yılında mineraller bakımından zengin olan yakındaki Köyceğiz Gölü’nün çamurlu sularında banyo ve maskelerle sağlık bulmuşlardır. Çamurlu suların hormon dengesini düzenlediğini, hücre yenilenmesinde artış sağladığını ve eski devirlerde enfeksiyon hastalıklarından kurtulmak için iltihap kurutucu özelliği olduğu bilinmektedir. Likya

döneminde yapılan Sultaniye kaplıcası sülfür ve radon içeriği ile cilt ve kadın hastalıklarında devrin insanlarına hizmet etmiştir. Mısır kraliçesi güzelliği ile ünlü olan Kleopatra'nın güzellik iksirinde demir ve potasyumdan zengin çamur maskelerinin ve termal suların olduğunu söyleyebiliriz(www.venovas.com/en/m/health-tourism/thermal-tourism.html, 2016). Muğla şehrinde bulunan Sultaniye Kaplıcalarının konumu verilmiştir (Şekil 1).

Şekil 1. Sultaniye kaplıcaları ve Köyceğiz Gölü

Kaynak:www.ekinciktatil.com/index.php/menu/ulasim

Kaplıcanın Kaunos'lular tarafından yaklaşık olarak 2000 yıl önce yapılmıştır. Yapı çevresinde bulunan antik bir hastane kalıntısı mevcuttur. Ancak kalıntılardan çok azı günümüzde kadar gelebilmiştir. Roma ve Bizans dönemlerinde ünlü bir hastane bulunduğunu ve kapısında "Buraya ölüm giremez" diye levha asıldığını bilinmektedir. Eski kaynaklarda, eteğinden kaplıca suları fişkıran Ölemez Dağı'nın adının da bu hastane levhasından yer aldığı bilinmektedir. Dünyada ki termal kaynaklar arasında Endonezya'da bulunan kaplıcalardan sonra en fazla radyoaktiviteye sahip kaplıca olma özelliğindedir (www.koycegiz.gov.tr/default_B0.aspx?content).

1.2.3. Termal Turizm ve Ekonomik Faydaları

Termal turizm özellikleri itibariyle binlerce yıldır ve günümüzde hala çok etkili bir tedavi yöntemi olarak her geçen gün daha da önemini arttırmakta ve ülkelere ciddi

ekonomik gelir sağlamaktadır. Termal turizm alanında rekabet giderek artmaktadır. Küresel termal ve mineralli sular sektörü 2014 yılında 50 milyar Dolarlık bir büyüklüğe ulaşmıştır.2007 -2013 yılları arasında bu pazar % 47 büyüme sağlamıştır. Uluslararası termal turizm pazarında 2014 yılı kişi başı gezi maliyetleri 1.639 Dolar olmuştur.

2014 yılında 27.000 termal ve SPA tesisi faaliyete geçmiştir (www.statista.com/statistics/270720/market-size-of-the-wellness-industry-by, 2016). Dünya genelinde 2014 yılı itibariyle termal ve mineral kaynakların SPA, banyo, hamam kaplıcalarda ki kullanım alanında önemli bölgeler ve kazanç oranlarına baktığımızda şöyle bir durum görmekteyiz (www.globalwellnesssummit.com/press-releases/press-release.2016). Asya-Pasifik 26 milyar Dolar, Avrupa 21 milyar Dolar, Latin Amerika 900 milyon Dolar, Kuzey Amerika 500 milyon Dolar, Orta Doğu / Kuzey Afrika 200 milyon Dolar ve Sahraaltı Afrika'da 5 milyon Dolar olarak gerçekleşmiştir.

Dünyada birçok merkez özellikle Karlovy Vary, Baden Baden, Evian Les Bains gibi yerler uzun dönemden bu yana termal ve mineral özelliklerini ön planda tutarak pazarda avantajlı konuma ulaşmaya çalışmaktadırlar. Termal ve mineral turizm, genel turizm kavramı içinde önemli ölçülere ulaşan döviz geliri sağlama ve istihdam etkileri yanında,12 ay boyunca yapılmasına olanak tanınması, diğer alternatif turizm modellerine dolaylı katkısı, aracı kurumlarda ki rolü ve genel ülke imajına etkisi, markalaşmaya katkısı, buolumlu imajın ülke mallarına yansımaları nedeniyle dolaylıekonomik etkilere de sahiptir.

Döviz ve sermaye girişini artırması, istihdam ve milli gelire olan katkıları, ek ihracat özelliği göstermesi, sosyo-ekonomik ve kültürel büyümeye olan katkıları, mal ve hizmet üretimini artırması ve nihayet bölgesel kalkınmayı hızlandırması gibi etkilerden dolayı termal ve mineral turizm pazarı ülkelerin kalkınma hamlelerinde önemli bir yapı taşı olmaktadır (www.frmtr.com/universite-bilgileri/4196050, 2007).

1.2.4. Termal ve Mineralli Suların Yararlı Olduğu Rahatsızlıklar

Termal ve mineralli suların bağışıklığın güçlendirilmesinde ve birçok hastalığın tedavisinde koruyucu olarak bir tedavi metodu olduğu bilinmektedir. Tedavisinin faydalı olduğu başlıca hastalıklar şunlardır. (www.akasyatermal.com/en/thermal-water-1).

- Arthrolith, osteoartrit, osteoartroz (Eklem kireçlenmeleri ve iltihaplanması ile ilgili rahatsızlıklar)
- inaktif faz ve benzeri hastalıklarda Romatoid artrit (seronegatif spondilartrit(Spondiloartropati terimi, omurganın romatoid artrit ya da osteoartrit gibi hastalıkları da içeren herhangi bir bağ dokusu hastalığıyla tutulmasıdır) ankilozan spondilit
- Boyun, omuz, sırt, bel ağrıları ve diarthroses (çark gibi dönen eklem)
- Omurga hastalıkları
- Servikal ve disk kayması ağrıları
- Yumuşak doku romatizma (fibromiyalji sendromu ve diğer kas ağrıları)
- Uzun vadeli birleşme bozuklukları
- Orthopedik sorunlar; kırık sekelleri, operasyon komplikasyonları, kurtarma faz ağrıları ve diğer ağrılar
- Depresyon, genel stres bozuklukları, zihinsel zayıflık tedavisi, bazı psikolojik rahatsızlıklardır.

1.2.5.Termal Tedavinin Uygulanmaması Gereken Durumlar

Uzman bir doktorun yönlendirmesi söz konusu değilse, aşağıdaki durumlarda kesinlikle kaplıca tedavisi uygulanmaması önerilmektedir. Bunları aşağıda şu şekilde verebilmekteyiz (www.peninsulahotspots.com/uploads/files/Balneotherapy). Bunlar:

- Aşırı Hipertansiyon
- Malign tümörler ve kanserler
- Karaciğer, böbrek ya da dolaşım bozuklukları
- Kanama riski taşıyan durumlar(hemoraji)
- Anemik Koşullar
- Gebelik

1.2.6. Termal Tedavisinin Uygulanırken Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar

Termal tedavi faydalarının hastalar üzerinde etkili olabilmesi için bu kurleri ve tedavileri uygularken dikkat edilmesi gereken hususları şöyle özetlememiz mümkündür (www.termalotel.com.tr/termal-secerken-dikkat-edilmesi-gerekenler/).

- Termal tedaviye başlamadan önce mutlaka doktora danışılmalıdır.

- Hastaların sıcak su havuzlarına tok karınla girmemesi gerekir.
- Tesislerdeki sulara temiz havuz kıyafetiyle girilmelidir.
- Havuzlarda şampuan vb maddeler kullanılmamalıdır.
- Suyun özelliklerinden gerektiği gibi faydalanmak için genellikle kişi hareketsiz tutulmalıdır.
- Hastaları günde 2 seferden fazla kaplıcaya girmeleri sakınca doğurabilmektedir.
- Hamile ya da yeni doğum yapmış kadınlar kaplıcaya girmemelidir.
- Regl dönemindeki kadınların termal havuzları kullanması sakıncalıdır.
- Siroz hastası olanlar termal tesislerden yararlanamazlar.
- Kaplıca suyu ile kür tedavisi en az 15, en çok 21 gün olmalıdır.
- Çocuklar ebeveynlerinden bağımsız havuzlara giremezler.
- Kaplıcaya tok karına girilmesi sakıncalıdır.

1.2.7. Termal Su Tedavisinin Avantajları

Termal su tedavisinin avantajlarını şu şekilde sıralayabiliriz.

(www.termalturizm.weebly.com/termal-suyun-faydalari, 2016).

- Kişi günlük iş ve aile yaşantısının oluşturduğu fiziksel ve ruhsal streslerden uzaklaşır.
- İnsan yaşadığı ortamda bulunan ve hastalığını kötüleştirici etki gösteren birçok faktörün etkisinden uzaklaşmaktadır.
- Termal yöresinin ve ikliminin olumlu ve yararlı faktörleri devreye girer.
- Kişinin günlük yaşantısı (diyet, egzersiz, uyku, dinlenme) düzene sokulabilir.
- Kişinin hastalığı ile günlük iş ve aile yaşantısını aktif sürdürebilmesi için iyileştirme çalışması yapılabilir.

1.2.8. Dünya Jeotermal Kaynak Bölgeleri

Jeotermal enerji, Dünya'nın ısısından elde edilen enerjidir. Jeotermal sözcüğü "yer" ve "ısı" anlamındaki Yunanca iki sözcükten üretilmiştir. Jeotermal enerji; yer kabuğunun çeşitli derinliklerinde birikmiş ısının oluşturduğu, sıcaklığı sürekli 200 den fazla olan ve çevresindeki normal yer altı ve yer üstü sularına oranla daha fazla erimiş mineral, çeşitli tuzlar ve gazlar içerebilen sıcak su ve buhar olarak tanımlanabilir. Sıcak su kaynakları temiz ve güvenilir bir enerji kaynağı olan jeotermal enerjiyi oluşturmaktadır. Kullanımı çok eski çağlara kadar dayanmaktadır. M.Ö.10.000' de

Jeotermal akışkandan Akdeniz Bölgesi'nde çanak, çömlek, cam, tekstil, krem imalatında yararlanılmaktaydı. Milattan önce 1500 'lük yıllarda Romalılar ve Çinliler doğal jeotermal kaynakları banyo, ısınma ve pişirme amaçlı olarak kullanıyorlardı. Jeotermal enerji nispeten çevre dostudur. Genellikle toprak yüzeyinden bir yol bularak yeryüzüne çıkar, duman şeklinde kirlilik yaratmaz. Sürekli bir güç sağlamaktadır. Jeotermal enerji, yeryüzünde oluşan enerji kirliliğini azaltmak için kullanıldığında, petrol ve kömür gibi bilinen fosil türevli kirletici yakıtların zararlı etkilerini azaltabilir. Jeotermal enerji farklı biçimler alabilir. Örneğin, elektrik üretmek için kullanılabilir. Isıtma ve seracılıkta da kullanılabilir (www.technologystudent.com/energy1/geo1.www.technologystudent.com.2009)

ABD'de 1800'lü yılların başından itibaren jeotermal sıcak su kaynakları kaplıca turizminde hızlı bir yaygınlaşma göstererek kullanılmaya başlanmıştır (Cedric, 2009) İzlanda, ABD ve Yeni Zelanda'da elektrik enerjisi üretimi ve ısıtmada sıcak su kaynakları kullanılmaktadır. Yer kabuğundan derinlere doğru inildikçe her 33 metrede sıcaklık ortalama 1 °C artar. Yer kabuğunun faylar yarıldığı yerlerde ise sıcaklık artışı her 2 - 3 metrede 1 °C olmaktadır. Bu nedenle sıcak su kaynakları fay ve fay hatlarının çevresinde daha yaygındır. Sıcak su kaynakları kaplıca, ılıca ve gayzer gibi isimler alır. İspanya dışında; İzlanda, Türkiye, Yunanistan ve İran gibi ülkeler levha sınırlan çevresinde yer aldıklarından jeotermal enerji kaynakları bakımından zengindir. Ancak bu ülkelerden İzlanda dışındakiler mevcut jeotermal enerjilerini yeterince kullanamamaktadır. (www.delinetciler.org/evren-ve-dunya/135587-, 2011).

Dünyadaki yüksek ısı akışı gösteren jeotermal kuşakların dağılımı, petrol alanlarında olduğu gibi belli jeolojik özellik gösteren kuşaklar şeklindedir. Bu alanlarda diğer bölgelere göre daha fazla ısı akışı bulunmaktadır. Dünyadaki jeotermal enerji açısından önemli kuşaklar ve ülkeler ise; Okyanus ortası ve rift zonları (İzlanda), volkanik ada yayları ve yitim zonları (Japonya, Filipinler, Endonezya, Yeni Zelanda, A.B.D. El Salvador, Nikaragua, Şili vd.), genç orojenik kuşaklar (Alp Kuşağı; Fas, Cezayir, İtalya, Yugoslavya, Yunanistan, Türkiye, İran, Hindistan, Çin), sıcak noktalar hot spots (Hawaii vb.).

1.2.9. Termal ve Kaplıca İle İlgili Diğer Tedavi Yöntemleri

Termal ve mineralli sular ile ilgili tedavi yöntemleri arasında birçok alternatif tedavi metodu vardır. Bunları şu şekilde sıralayabiliriz.

Termal Taş Tedavisi (Stone Terapi): Sıcak taş terapisi özel volkanik lav taşları su içerisinde ısıtılıyor ve vücudun belli kilit noktalarına yerleştiriliyor. Volkanik lav taşları pürüzsüz, parlak, yassı ve ısıtılmış ve soğutulmuş taşlarla özel bir teknik kullanılarak uygulanıyor. Ardından aromatik öz yağlardan da yararlanılarak masaj tamamlanıyor. Sıcak taş terapi düzenli olarak uygulandığında fiziksel, duygusal ve zihinsel anlamda vücuda enerji yüklüyor ve hastalarda ciddi bir rahatlık sağlıyor (İpek, 2009).

Refleksoterapi ve Refleksoloji: Refleksoloji'yi, "Ayaklar bedenin aynasıdır" sözüyle özetleyebiliriz. Refleksoloji ayak, el, ve kulaklar üzerinde belirli noktalara ve alanlara uygun basınç uygulaması şeklindeki tedavidir. Hindistan ve Çin' kaynaklarında bu tedavinin etkin bir şekilde kullanıldığı ve hatta bu tedavi metotlarını tanıtan kitapların kaşif Marco Polo tarafından Avrupa'da tanıtıldığı anlaşılmaktadır (www.purplehousenaturaltherapies.com.au/surprise-effects-of-reflexology/, 2015).

İnhalasyonlar: solunum hastalıkları ve rahatsızlıklarını tedavi etmek için inhale ajanların kullanılmasıdır. Ayrıca, solunum terapisi olarak da bilinen inhalasyon tedavisinin amacı, astım, bronşit, kronik obstrüktif akciğer hastalığı (COPD), amfizem ve kronik solunum sorunlarını ve semptomları hafifletmek amacıyla solunum ve akciğer fonksiyonu iyileştirmektir.

Aromatik Buhar Banyosu: Aromatik buhar banyosu (lakonium) eski zamanlardan beri kullanılmaktadır. Buhar banyosu, aynı sauna gibi asırlık bir gelenektir, tarihi eski Roma'ya kadar uzanır. Buhar odasındaki sıcaklık 45°C – 50°C arasındadır. Nem oranı ise % 80 – % 100 arasında değişmektedir. Aromatik yağlar ile lavanta gibi koku veren bitkiler kullanılmaktadır. Buhar banyosunun bazı faydaları; (www.ikkbal.com.tr/buhar-odasi/.2016)

- Buhar, üst solunum yolu zarlarının iltihaplanmasında ve tıkanmasında rahatlama sağlar.
- Havayı nemlendirerek boğaz tahrişini iyileştirir.

- Buhar, spazmlı solumayı (astım, boğmaca) iyileştirir.
- Buhar, sekresyonu serbestleştirerek boğazdan ve akciğerlerden mukus salgılanmasını uyarır.
- Buhar, kasları gevşetir ve öksürüğü azaltır.
- Buhar, mukus zarlarını aşırı kurumaktan korur.

Balneolojik Sular ile tedavi: Sıcak sularla ilişkimiz düşündüğümüzden daha eskilere dayanıyor olabilir Su evrensel ve bilinen ilk ilaçtır. Balneoterapi ise aşağıda açıklandığı şekilde şöyle tanımlanmaktadır.

Balneoterapi: Sıcak sularla ilişkimiz düşündüğümüzden daha eskilere dayanıyor olabilir. Su evrensel ve bilinen ilk ilaç olarak birçok düşünürün sözünde yer almıştır. Bu ünlü sözlerden biride Miletli Thalestir. (Sokrates öncesi dönemde yaşamış olan Anadolu bir filozoftur) Thales “Herşeyin başlangıcında ‘su’ vardır”. Balneo antik roma mimarlığında küçük boyutta özel ya da genel hamam olarak adlandırılmıştır. Anıtsal boyutta olanlarına thermae adı verilirdi. Balneum Muliebre: halk hamamı adını alır. Erkeklerle özel hamam Balneum Virile ve kadınlara özel hamam Balneolum olarak isimlendirilmiştir (www.tr.wikipedia.org.ales, 2016).

Balneoterapi ise şöyle tanımlanabilir. Termal ve/veya mineralli suların, peloidlerin ve gazların, yöntem ve dozları belirlenmiş banyo, paket, içme ve inhalasyon uygulamaları şeklinde, belirli zaman aralığında ve düzenli tekrarlarla gerçekleştirilen kür tarzında bir uyarı-adaptasyon tedavisidir. Balneoterapi, günümüzde kaplıca ve kür merkezlerinde özgün tedavi yöntemi olarak kullanılmaktadır. Balneoterapi genel olarak şu birimlerden oluşur (www.termalTEDAVITESISLERI.COM/balneoterapi.html, 2013).

Termal ve mineralli sularda uygulanan balneoterapi ile vücudun ısını arttırılarak, zararlı mikropları ve virüslerin daha çabuk vücuttan uzaklaştırılması sağlanır. Termal banyo kan dolaşımını ve hücre oksijenasyonu artırarak, vücut üzerinde hidrostatik basınç artışı yaparak toksinlerin vücuttan hızla uzaklaştırılmasına yardımcı olur. Kaplıcalarda banyo terapilerinin vücudun oksijen açısından zengin kanı dokulara ve organlara daha fazla taşınması ve serbest radikallerin uzaklaştırılmasında önemli katkıları vardır. Termal su banyosu, bağırsak ve karaciğer salgıları üzerinde uyarıcı etki yaparak sindirime yardımcı olmak üzere vücut metabolizmasını artırır. Tekrarlanan

Kaplıcalarda ki banyo (özellikle 3- 4- hafta süre içinde) endokrin bezlerinin fonksiyonlarının yanı sıra vücudun otonom sinir sisteminin işleyişinde etkileri vardır. Karbon dioksit, kükürt, kalsiyum, magnezyum ve lityum gibi minerallerin miktarları vücut tarafından emilerek çeşitli vücut organlarına iyileştirici etkileri vardır.

Bu iyileştirici etkileri, bağışıklık sisteminin stimülasyonu (uyarılması) güçlü bir bağışıklık sisteminin kazanılması, fiziksel ve zihinsel rahatlama, endorfin üretimi ile tiroid bezlerinin normal düzende (trasade) çalışmasını sağlar. Mineralize suların doğrudan uygulaması ile (özellikle kükürt içeren) psoriasis, dermatit, ve mantar enfeksiyonları dahil olmak üzere, deri hastalıkları üzerinde tedavi edici bir etkiye sahip olduğu bilinmektedir. Ayrıca mineralli suların açık yaraların iyileşme ve nekroz döneminde faydalı olduğu bilinmektedir. (www.turkeyforhealth.com/en/thermal-treatments/balneotherapy-heals/, 2015).

Ayrıca, bazı özel mineralleri eşik değerlerin üzerinde içeren “özel balneolojik sular” sınıflaması da mevcuttur: (www.termalTEDAVITESISLERI.COM/balneoterapi.html, 2013). Bu sular da en sık bulunan anyonlar şunlardır; klorür (Cl), sülfat (SO₄) ve bikarbonat (HCO₃), kationlar ise; sodyum (Na), kalsiyum (Ca) ve magnezyum (Mg). Miks balneolojik sular içerdikleri iyonlardan baskın olanlarına göre isimlendirilirler; % 20 milivalin üzerindeki düzeylerde taşıdığı anyon ve kationlar, o suya adını verir.

Peloidoterapi: Fangotherapy’de denilen metot ile doğal killi ve humuslu çamur yıllarca doğada oluşmaktadır. Taze çamur çürümüş bitkiler yönünden zengindir. Doğal çamur içeriğinde bulunan maddelerin dokulardan emilmesini sağlayarak lenf dolaşımına katılması ve deri ve kollojen yapımını arttırarak bakterilere karşı daha güçlü bir savunma mekanizmasının geliştirilmesine yardımcı olmaktır. Çamur maskeleri ile cilt üzerinde olumlu etki bırakarak daha genç bir görünüm almaya çalışmaktır (medika.bg/?Benefits%20from%20peloid).

Talassoterapi: Thalasso Yunanca deniz anlamına gelmektedir. Platon ‘2 deniz insanın bütün rahatsızlıklarını tedavi eder’ sözünü binlerce yıl önce söylemiştir. Hipokrat ve Aristo sıcak deniz suyu ile banyolar önermektedirler. Denizin yararlı etkileri her devirde insan sağlığı için kullanılmıştır. Talassoterapi ile deniz suyunda bulunan yaklaşık 84 çeşit mineral 6 günlük bir kür tedavisi ile vücuttan emilerek toksinlerin

vücuttan atılmasında tazelik ve dinçlik kazanılmasında oldukça yararları olan bir tedavi metodudur. (www.greekmedicine.net/therapies/The_Water_Cure).

Hidroterapi: Termomineral sular ile yapılan terapötik (tedavi edici) yıkama, duş ve dökme gibi uygulamalardır. Fizik tedavi kliniklerinde kas-iskelet sistemi hastalıklarının tedavisinde su terapisi uzmanlar eşliğinde oldukça geçerli bir tedavi metodu olarak uygulanmaktadır. Multijet banyolar, jakuzzi, İskoç hortumu, whirlpool, sualtı basınçlı masaj, filiform duş, gibi yöntemleri hidroterapinin etki alanına girmektedir.

Karbongazı (karboksiterapi):Doğal mineralli gazlı sulardır. İçeriğinde karbon gazı bulunur. İçme kürü olarak uygulandığında; mide, pankreas ve bağırsak sindirim salgıları arttırarak iştah ve sindirimin düzenli olmasını sağlar ve regüle eder. Ayrıca idrar söktürücü etkiye sahiptir. kronik, hypoacidic gastrit, mide-bağırsak dispepsi(hazımsızlık), kronik enterokolit(ince bağırsak iltihabı) safra kesesi rahatsızlıklarında kullanılmaktadır. Dışarıdan adeta bir vazodilatör ajan gibi görev üstlenerek, periferik dolaşımını artırır, kan basıncını düşürür; kalp hastalığı, polinevrit ve nevraljide etkilidir (). www.greekmedicine.net/therapi. www.greekmedicine.net.2015)

Ferruginous: Demir tuzları ve oksitlerinden zengin mineralli sular. İçme ve banyo olarak bu sular tedavi amacıyla kullanıldığında (www.greekmedicine.net/therapi. www.greekmedicine.net.2015) demir eksiliği (anemi) tedavisine yardımcı ve toksik etkileri giderici faydaları vardır

Krenoterapi: Doğal kükürt ve bikarbonat ihtiva mineralli suların banyo ve içme olarak kullanılması ile özellikle kükürtlü bileşikler ihtiva eden sular, solunum yolu rahatsızlıklarında, romatizma ve KBB problemlerinde kullanılır. Bikarbonat içeren sular ise obezite ve hepatit gibi virütik hastalıkların tedavisinde endikedir (www.tourism-review.com/travel-tourism-magazine-spas-modern-therapy).

Speleoterapi: Mağara ortamlarından yararlanılarak yapılan tedavi türüdür. Tedavi maksadıyla kullanılan mağaralardır. Özellikleri ise şöyledir.

- Mağara havası allerjenler ve hava kirliliğine sebep olan ajanlardan uzaktır.
- Mağara içinde hava akımı yoktur.

- Mağaralarda nem oranı çok yüksek olup, nem su damlacıkları halinde havada yüzen yoz partiküllerini tutar. Bu özelliğe sahip mağaralar bilhassa dışsal (Ekstresek) faktörlerden etkilenen astımlılar için pek uygundur.

Tuz Terapisi: Halotherapy (Yunanca tuz anlamına gelir "haleler"), solunum yollarının tedavisi için kullanılan bu yöntemlerden biridir. Doğal tuz mağaralarında mikroklima kontrollü bir hava ortamı oluşması ile bulunan doğal bir tedavi yöntemidir. Speleotherapy tedavisi 1843 yılında Polonya'da keşfedildi. Halotherapy tıbbi teknolojisi 1989 yılında Rusya'da geliştirilmiştir. Speleotherapy Kliniği 2001 yılında Toronto'da kurulmuştur.

Doğal tuz mağaraları ve madenleri (speleoterapi) tedavileri uzun zamandır bilinmektedir. Speleoterapi mikroklima ile ilişkilidir. 1843 yılında tuz mağaralar Polonya hekim F.Bochkowsky tarafından solunum hastalıkları üzerinde denenmiştir. Speleotherapy oldukça etkili ilaç içermeyen bir tedavi yöntemi olarak kabul edilmiştir. Tedavi sırasında, organizma mikroklima spesifik özelliklerine uyum sağlar ve tüm fonksiyonel sistemleri değiştirdiği varsayılır.. Ancak, farklı iklim bölgelerinde, seyahat ve ulaşım sorunları ve sınırlı sayıda gelen hastaların adaptasyon sorunu bu tedavi metotlarının yaygınlaşmasının önünde bir engel teşkil etmektedir. Halotherapy, Speleotherapy prensiplerini kullanarak, tuz aerosol inhalasyon tedavisinin bir yolu olarak geliştirilmiştir. Hastaların çoğunda, Halotherapy tedavisinden sonra, belitiler hızla kaybolur. Astımlı bireylerde akciğerlerdeki mukusun temizlenmesi ve sağlıklı bireylerde mukosiller aktiviteyi düzenlemeye yardımcı olur. Bronşlarda ki aşırı duyarlılığı azaltmak, akciğer fonksiyonlarını geliştirmek ve astım, bronşit, sinüzit gibi ilaç içermeyen yöntemlerle tedavilere yardımcı olmaktadır. (www.halotherapy.com/halotherapy). Tuz terapisi seansı 20 dakikadır. Terapi süresince çalan müzik ve loş ortam kişinin rahatlamasına yardımcı olmaktadır.

Klimatizim: Sağlıklı iklim ortamında bulunmayı ifade etmektedir. Klimatik kaynaklar; dağlar, mağaralar, vb. yerlerdir. Bir başka deyişle dağ istasyonundaki acık havanın sağlık üzerindeki şifa verici etkisinden yararlanmak için uygulanan bir tedavi sistemi ve sağlıklı iklimde yapılan temiz hava kürüdür.

Sağlıklı iklim tanımına uygun ve insan sağlığına yararı bakımından en çekici yerler arasından deniz seviyesinden 800 m yükseklikten başlayarak 2000 m'ye kadar

uzanan yükseklik kuşağı yer alır. Bu yükseklik kuşağı orta yükseklikteki dağlık yörelerle yoğun olunan örtülerinin yayılış gösterdiği alanları kapsar. Bu yükseklikler aynı zamanda rekreasyon alanları olmaktadır. Yapılan araştırmalara göre deniz seviyesinden yükseklerde yaşayanlarda hemoglobin artışı görülmektedir. Bunun sonucu kan basıncı, kan dolaşımı hızlanmaktadır. Bu olay kas ve hücrelerin güçlenmesine olanak sağlar. Bol ışıklı ve kuru havalı yerlerin verem hastalığına karşı çok iyi geldiği bilimektedir. Ilık ve güneşli geçen Akdeniz bölgesi verem hastalığının her çeşidine karşı tavsiye edilmektedir. Kuzey Avrupa ve Baltık Ülkelerinde sağlık tatil köylerinde iklimsel klima terapileri uygulama alanı bulmaya başlamıştır (Schuh, 2015).

Bioklimaterapi özellikle talassoterapi ile kombine edildiğinde adeta birçok hastalığın önüne geçmektedir. Bu hastalıklar arasında, deri ve solunum yollarının kronik hastalıkları, osteoporosis, kardiovaskular hastalıklar, mevsimlik depresyon ve ruh hastalıkları, ciddi bir hastalık sonrası nekahat dönemi ve hastalıkların sekonder (ikincil) korunması gibi iklim ve deniz etkenlerinin etkili ve verimli şekilde tedavilerde yer alması insan sağlığına sayılamayacak kadar hastalığın korunmasında ve tedavisinde endikedir (www.cinargayrimenkul.com.tr/klimatizm-nedir-faydalari, 2015).

Helyoterapi: Açık havada doğrudan güneş banyosu şeklinde veya suni ultraviyole (morötesi ışınlar) veren lambalarla yapılan tedaviye güneş tedavisi veya helyoterapi denir. Geçmişte çok kullanılan bu yöntem günümüzde tıptan, çok kozmetik alanda kullanılmaktadır. (www.genelsaglikbilgileri.com/gunes-tedavisi)

1.3. Kaplıca ve Ilıca

Eski bir gelenek olarak doğal termal kaynağın üzerine veya kaynaktan uygun bir uzaklığa kaynak suyundan yani şifalı jeotermal sudan yararlanmak üzere yapılan (havuz, hamam) tesise “Kaplıca” denilmekteydi. Bugün çağdaş anlamda geleneksel uygulamanın yerini alan, insan sağlığına olumlu etki eden kaplıca ortamı ile birlikte konaklama, jeotermal suyun kullanıldığı tedavi (kür) merkezi, ihtiyaçlara göre çeşitli rekreatif uygulamalardan oluşan termal tesis ve Kompleksler şeklinde yapılmaktadır. Bu tesisler konaklama, dinlenme, eğlence ile 12 - 21 gün sürebilen kür tedavi uygulamalarının tüm yıl boyunca yapılabileceği ve ihtiyaçlar ile isteklerin en iyi şekilde karşılanmasını sağlayan tesislerdir. Bu nedenle diğer turizm otellerinden farklı konsept yapıda ve büyüklüktedir kaplıcaların günümüzde sağlık amaçlı kullanım şekilleri

korunma (prevention) (yaşlanmanın yavaşlatılması, genç kalma sağlıklı kalma amaçlı) tedavi (küratif, palyatif, semptomatik, yaşam kalitesini arttırıcı) rehabilitasyon (tıbbi, posttravmatik, post-operatif, nörolojik, kardiyovasküler, pulmoner) dinlenme-rekreasyon-eğlence sağlık ve sosyo-kültürel (wellness, fitness, relaksasyon, anti-stres, anti yaşlanma, antiobesite, komplementer yöntemler) şeklinde değerlendirilmektedir. (www.jeofizik.org.tr/resimler/ekler/01f0f79a74755e9_ek.pdf?dergi=31.2015)

Ilıca: Maden suyunun yeryüzüne çıktığı kaynağa kaynarca, madensularından yararlanmak üzere kaynarcaların çevresinde kurulan tesislere de genel olarak ılıcadenmektedir Ilıcalar ya doğal haldedir ya da banyo yapmak için üstü açık tesisler halindedir. (www.alierbulut.blogcu.com/kaplica-ve-ilica).

1.4. Saluda Per Aqua (SPA) ve Dünyada Uygulanan Çeşitli SPA Yöntemleri

Spa Latince ‘‘Salus Per Aquam’’ teriminin baş harflerinden oluşmaktadır. ‘‘Su ile gelen iyilik ve sağlık’’tır. Bu terim genel anlamda sağlık, zindelik, estetik, güzellik ve iyileşmeyi suyun iyileştirici gücüyle kazanmayı ifade etmektedir. Roma döneminden bu yana termal ve deniz suyunun ağırlıklı olarak kullanıldığı vücut bakımı ve tedaviler için kullanılmaktadır (www.kariyer.turizm gazetesi.com/articles/article, 2012).

Su hem gıda hem sağlık için medeniyetlerin gelişimi nde hayati olarak kabul edilmiştir. Su insan yaşamı için çok önemlidir. ruhun ve bedenın mucizevi şifa kaynağı temizlik ve hijyenin en önemli aracıdır. Sayısız kurulan medeniyetlerde su ile ilgili birçok efsane türemiş ve insanlar tarafından su sembolleştirilmiştir. Çok eski çağlardan beri birçok farklı kültürler sıcak suyun şifa veren tedavilerinden yararlanmışlardır. Etrüskler sıcak suyu kullanan ilk toplumlar olmuşlardır. Mısırlılar, Fenikeliler, İbraniler, suyun tedavi ve şifa veren özelliklerini keşfeden medeniyetlerdir. Helen döneminde hamam ve kaplıca kültürü oluşmuş ve antik dönemde bile hayatın vazgeçilmez bir parçası olmuş hatta iklimsel özelliklerinden dolayı kaplıcalarda masaj ve diğer tedavi yöntemlerinde kullanılmak üzere zeytinyağı, safran, papatya, adaçayı, lavanta ve nane bolca yetiştirilmiştir. Osmanlıda Kudrethane veya çermik ismiyle anılan sıcak su yapıları insanların dinlenme ve banyo ihtiyaçları için kullanılmıştır.

SPA özellikle Roma İmparatorluğu döneminde çok revaçta bir uygulama olmuştur. 3000 yıllık geleneği olan SPA masaj ve aromatik yağların tedaviye eklenmesiyle Roma döneminde vazgeçilmez bir rahatlama tedavisine dönüşmüştür.

Savaşlardan yorgun ve perişan dönen Romalı askerlerin yaralı bedenlerini iyileştirmek için inşa ettirdikleri banyolardaki tedaviye o dönem "Sanus Per Aquam" sudan gelen sağlık adı verilmiştir. Hatta bu dönemde aynı sebeple Belçika'da kurulan, 14. yüzyılda meşhur olan ve günümüze dek gelen SPA isimli bir şehir de kurulmuştur. Roma'da başlayan fakat Avrupa'da farklı şekillerde gelişen spa kültürü; tarih içinde, mineral suları, deniz suyu kullanımı ve daha pek çok terapiyi kapsamıştır. SPA kültüründe, tarihsel olarak ana tema tedavi olarak ön plana çıkmakta ve bunun belirleyici formu da hidroterapidir. Birçok alt kategoriye ayrılmıştır. Şu şekilde özetleyebiliriz.

Kulüp Spa: Body-fitness gibi sağlık hizmetlerini sunan kulüplerdir.

Yolcu Gemisi-CruiseSPA: Bir yolcu gemisinde verilmekte olan wellness hizmetleri yanında Spa hizmetleri ile kişisel egzersiz ve terapi yöntem ve programlarında bulunmaktadır.

Günlük Spa (DaySPA): En yaygın SPA türüdür.

Ziyaret-Tatil Destinasyon SPA: Fiziksel sağlık ve eğitim amaçlı profesyonelce verilen hizmet programları ile yerinde konaklama yapılması yoluyla sağlığın iyileştirilmesine yönelik hizmetleri kapsamaktadır.

Sağlık-Medikal-Tıbbi SPA: Genel olarak çok geniş kapsamlı sağlık ve wellness bakımlarını, geleneksel Spa hizmetleri ile birlikte alternatif ve modern tedavi hizmetlerinin verildiği merkezler olup kalifiye sağlık personelleri tarafından verilen hizmetleri kapsamaktadır.

Termal-Mineral-Kaplıca SPA: Doğal kaynağından alınan ve kullanılan doğal mineral, termal veya deniz suyu ile yapılan wellness - SPA hizmetlerini ve hidroterapi uygulamalarını kapsar.

Tatil-Dinlenme Yeri-Otel-ResortSPA: Bir tatil yeri veya otel içinde lokal bir şekilde profesyonelce yönetilen SPA hizmetlerinin, sağlık ve iyileştirme ünitelerinde SPA mutfağı menü seçeneklerinin günlük veya daha uzun süreli sunulması olup wellness ve fitness hizmetlerinin de sunulmasını kapsar.

Dünya genelinde 200'den fazla masaj türü yer almaktadır. En çok tercih edilen, en ünlü ve geleneksel SPA masaj ve terapi yöntemleri ise şöyledir.

Ayurveda SPA: Sanskritçe anlamı "Uzun yaşam için bilgi" demektir. Geleneksel Ayurveda tıbbı eski bir Hindu şifa sistemidir. Bu kavram yaşam tarzının bir değerlendirme yoluyla zihin, beden ve ruh arasında bir denge oluşturulması yöntemine dayanan gelenekselleşmiş bir SPA tedavi şeklidir. Tedaviler, bitkisel preparatlar, diyet, saflaştırma ve yogaya dayanmaktadır. Ayurveda yaklaşımında dört temel bileşen yer almaktadır.

Prana- yaşam gücü veya enerjisi

Çakra- Vücutta bulunan enerji merkezleri

Beş element-toprak, su, ateş, hava ve boşluk

Üç Dosha- vata(hava), pitta(ateş), kapha(su)

Terapiler bedenimizdeki beş temel duyuya hitap etmektedir. Tat almak için bitki özleri ve beslenme, dokunuş için masaj, yoga ve egzersiz, koku alma için aromaterapi, görmek için renk terapisi ve duyma için ses terapisi şeklindedir (Temizkan, 2015, s. 185). Bugün yaygın olarak dünyada kullanılan ve özellikle Avrupa'dan Hindistan'a bu yöntemi sağlık alanında kullanmak için ciddi bir medikal turist talebi oluşmuştur.

Mandi Susu SPA Masaj ve Banyosu: Özellikle Endonezya'da cava prenseslerinin güzellik masajları arasında yer alan kokusu alınmış fakat proteinleri korunmuş olan sütlerle vücudun yumuşatılması ve ritmik hareketlerle masaj yapıp dinlendirme ve rehabilitasyon şeklinde uygulanan çok eski bir geleneksel SPA masaj yöntemidir. Faydaları arasında masaj ile ölü derilerin vücuttan atılması süt içerisinde bulunan laktoz ile pullanmanın önlenmesi A vitamini içeriği ile cildin elastikiyetinin korunması ve sağlıklı saç ve tırnak gelişimi sayılabilir.

Jawa Sarma: Özellikle Endonezya'da yüzyıllardır kullanılan geleneksel yöntemdir. Doğum yapmış kadınların eski fit görünümünü almalarında faydaları olan bir yöntemdir. İçeriğinde okaliptüs, ezilmiş taş veya deniz mercanı, kireç suyu, yaprak ve bitkisel yağlar olan karışım bir hamur haline getirilir ve daha sonra karın ve bel bölgesine uygulanır. (www.expatri.or.id/info/traditionalbeautyreatments.html, 2016).

Kraliyet Vücut Boreh (Bali SPA Bakımı): Endonezya kökenli SPA masaj uygulamasıdır. 60 dakika Bali masajı, 45 dakika beden boreh (sıcak şifa paketi) ve 15

dakika süren bitkisel banyodan oluşmaktadır. Birçok farklı otlar ve baharatlar; piriç, zencefil, kencur, zerdeçal, karanfil, kakule, tarçın, kişniş, Hindistan cevizi, anason, rendelenmiş hindistan cevizi ve tuz içeren bitkisel karışımlar bir hamur haline gelinceye kadar karıştırılır. Bu hazırlanan karışım daha sonra tüm vücuda uygulanır. Kan ve lenf dolaşımını artırarak; toksinlerden arındırıcı, deri hastalıkları, romatizma, artrit, gut, eklem ve kas ağrıları, grip, öksürük gibi sağlık problemlerinde yararlı bir uygulamadır (www.balinesespa.com/Balisp/balinese-boreh.html, 2016).

Thai masajı: Tay masajı veya Tay yoga masajı olarak adlandırılan masaj şekli bugün akupressuru(Akupressur vücuttaki enerjinin dolaşımı ve dengesi yoluyla, ağrı semptomları durumunda vücut yüzeyindeki farklı noktalar üzerine fiziksel basınç uygulanarak yapılan bir terapidir), Hint Ayurveda ilkeleri ve yoga duruşları birleştiren eski bir şifalı masaj tekniğidir (www.en.wikipedia.org/wiki/Thai_massage, 2016).

İsveç Masajı: Öfleraj (sıvazlama), petrisaj(yoğurma) friksiyon, tapotement(darbeleme) ve vibrasyon (titreşim) manipülasyonlarını içeren batı tekniği ile yapılan bir masajdır.

Mandi Lulur/ Çiçek Banyosu: 17. Yüzyılda Endonezya Java krallarının en gözde masaj tedavisi olarak günümüze kadar gelmiştir. Yaklaşık olarak 65 dakika süren masajda birçok baharat (zerdeçal, sandal ağacı ve piriç tozu) nemlendirici olarak yoğurt ve hoş kokulu bir çiçeği banyosu ile deri ve cilt dinçlik ve elastikiyet kazanarak ölü derinin pul pul dökülmesi ile canlı ve taze bir cilt görünümüne kavuşulması ve rahatlama sağlanması amaçlanmaktadır (www.balibotanica.com/spa.php#item11, 2015).

Bali Botanica Bitkisel Masaj: Ayurveda ilkelerine dayanan ve sıcak yağ kullanılan bir masaj şeklidir. Stresi azaltmaya yardımcı olan rahatlatıcı ve dengeleyici özellikleri olan bir masajdır (www.balibotanica.com/spa.php#item1, 2012).

Mandi Kemiri (Olgun Ciltler İçin Kese Masajı): Zaman içerisinde ciltlerde meydana gelen sertleşme, pullanma ve aşınmalar için fındık, balmumu, mersin meyveleri gibi yağ içeren bitkisel ürünlerle cildin keselenmesi, ölmüş deri katmanlarının soyularak nemli ve parlak görünümlü bir cilt elde edilmesi için uygulanan, Endonezya kökenli bir SPA masaj uygulamasıdır (http://www.alam-batu.com/wellness/, 2016).

Kleopatra Masajı ve Banyosu: Kleopatra'nın ünlü güzellik sırlarından biri süt ve bal ile banyosu olmuştur. Kleopatra banyo ve masajında taze bal ve badem yağı, genç bir eşek sütü ile karıştırılıp hazırlanan karışım vücuda uygulanıp banyo yapılıyordu. Banyo sonrası 30 dakika süren bir masaj ile cilde oldukça parlak ve diri bir görünüm verilmektedir(www.beautyandtips.com/beauty-2/beauty-secrets-of-cleopatra, 2015)

Bali Masajı: Bali masajı Endonezya'nın Bali adasından türemiş ve yayılmış bir masaj şeklidir. Özellikle ayaklardan başlayarak tüm vücuda yapılan basınçlı bir ovma şeklidir. Diğer masaj türlerinin aksine ayaktan başlaması tüm sinir uçlarının ayak noktalarında birleşmesi idealine dayanmaktadır. Boreh adı verilen bir kaptan çam, ananas, lavanta gibi bitkiler karabiber ve zencefile karıştırılıp vücudun ısı artışının sağlanarak daha hızlı bir dolaşım sağlanması amaçlanır. Bali masajı, uyku bozukluğu, kas ağrıları ve sporcu yaralanmalarında kullanılmaktadır. (www.balibotanica.com/spa.php#item9, 2012).

1.4.1 Dünya'da SPA ve Yarattığı Pazar

SPA sağlık için yapılan seyahatler arasında en erken dönemlerden beri kullanılan nesilden nesile kültürlerden kültürlere aktararak gelen popüler bir uygulamadır. Günümüzde termal tesisler sadece sıcak banyo hizmetleri verebildiği gibi günümüzde bünyesinde SPA hizmetlerini bulduran işletmeler daha fazla müşteri almak ve kaliteli farklı türlerde dinlenme ve rahatlama aktiviteleri sunmak için SPA geleneğine oldukça ilgi duymaktadırlar. Birçok otel ve kaplıca tesisi farklı masaj, şifalı bitki ve aroma terapileri, güzellik, bakım, sağlık, gıda kürleri, yoga ve pilates gibi çeşitli fitness egzersizleri, kilo kontrolü ve şifa enerjilerine uzanan geniş uygulamaları kapsayan hizmetleri sunmaya başlamışlardır. SPA hizmetleri içinde en önemli bölümü %54 ile masaj almaktadır. Vücut bakımı ise %17 ile ikinci sırada yer almaktadır (www.spawellnessturkey.com/, 2016).

Küresel sağlık pazarının 2015 yılı toplam değeri 3,4 Trilyon Dolar'dır. SPA hizmet sektörü küresel pazarda 2007-2013 yılları arasında % 58 büyümüş ve toplam yarattığı değer 60 milyar Doları bulmuştur. Dünya genelinde SPA sayısı 2012 yılına göre %47 artarak 2013 yılında toplam 105.591 rakamına ulaşmıştır (McGroarty, 2014). Uluslararası SPA Derneğinin (ISPA) 2015 yılında ki finansal büyüme göstergeleri

sektör raporunda Amerika Birleşik Devletlerinin ziyaret başına toplam gelir, SPA ziyaret sayısı ve gelir artışları ile ilgili çalışma başlıklarında SPA sektörünün toplam geliri 2015 yılında (yüzde 5,0 artış) 16 milyar Dolar olarak gerçekleşmiştir. SPA ziyaretlerinin sayısındaki büyüme, 2014 yılında (yüzde 2,1 artış) 176 milyon, 2015 yılında 179 milyon olarak tahmin edilmiştir. Ayrıca, ziyaret başına ortalama gelir artışı 2015 yılında (yüzde 2,9 artış) \$ 91 2014 yılında ise 88 Dolar olarak gerçekleşmiştir (www.dayspamagazine.com/news/spa-industry-reaches-163-billion.2016)

Kıta genelinde 32.000' den fazla SPA tesislerinin bulunduğu Avrupa 29,8 milyar Dolarlık bir gelir hacmine ulaşmıştır. Avrupa'da hızla gelişen ve büyüyen bu pazara Hırvatistan, Bulgaristan ve Romanya'da dahil olmaktadır.2013 verilerine göre Almanya 400 otel içinde toplam 5.578 SPA tesisi 126.481 uzman, terapist, masör, sağlık görevlisi ve yardımcı elemanları ile 5.9 milyar Dolar gelir ile Amerika Birleşik devletlerinden sonra dünyada ikinci büyük SPA lokasyonu olmuştur (

www.cosmeticsbusiness.com/market_reports/article_page/Spa, 2016).

SPA turizminde ortalama kalış süresi diğer turizm türlerine kıyasla daha uzun olmaktadır. Almanya'da ortalama 6 gece, Fransa'da 17 gece, Çekoslovakya'da 18 gecedir. Oysa kültür turu ağırlıklı bu ülkelerde ortalama konaklama süresi 3–5 gündür. Genel olarak ziyaretçilerinin büyük çoğunluğunu masaj ve cilt bakımı yaptıran erkeklerin oluşturduğu Spa ziyaretçilerinin 30-57 arasında olmakla birlikte 20 – 30 yaş grubunda da son yıllarda artış izlenmektedir. SPA turizminde gecelermelerin %15'in üzerinde olduğu gözlemlenmektedir.12 ay boyunca ilgi gören Almanya'daki SPA tesisleri özellikle sağlık güzellik alanında %25 talep artış sağlamaktadırlar.

1.5. Wellness

Bireylerin kendilerini mutlu, huzurlu ve sağlıklı hissetme yöntemi olarak uygulanan Wellness İngilizce “wellbeing ve fitness” kelimelerinin birleştirilmesi ile türetilmiş yapay bir sözcük olarak günümüzde wellness şekline dönüşmüştür (Temizkan, 2015, s. 38). Kişinin yaşamdan keyif alması için önemli olan kendini güzel ve mutlu hissetme yöntemlerinin uygulanmasıdır. Fiziksel, entelektüel, duygusal, sosyal, ruhani ve çevresel olarak sınıflandırmaya tabi tutulur. Bireyler sosyal hayatın içinde meditasyon, stres yönetimi, sigarayı bırakma, yemek dersleri, acil bakım kursları ve beslenme eğitimi, spor gibi aktivitelerle optimal sağlıklı yaşama ulaşmaya çalışırlar.

Genel olarak wellness çeşitleri arasında şunları sayabiliriz (www.termalotel.com.tr/spa-nedir-dogadan-gelen-saglik/):

- Besin Takviyeleri: Protein, D vitamini, riboflavin, Omega3-6, kalsiyum, E vitamini, nitrik oksit gibi takviyelerle yaşlanmaya karşı savaş, kanser oluşumunu önleme, migren ataklarını azaltma, kemiklerin ve kasların gelişimi, uyku tetikleme gibi yönlerden kişiler desteklenmektedir.

-Vitamin ve lif tüketimi: Anti - oksidan etkileriyle yaşlanma karşıtı ürünler ve serbest radikallerin vücuttan uzaklaştırılması özellikleriyle kullanılmaktadır.

-Su: Bireylerin böbrek ve kalp sağlıklarının düzenli su tüketimiyle korunmasıdır.

-Dijital Detox: Günlük yaşamda maruz kalınan radyasyon ve diğer kanser yapıcı faktörlerin elemine edilmesi ve vücuttan uzaklaştırılmasının amaçlandığı bir tedavi metodudur.

-Egzersiz: Kişilerin atletik bir beden görünümü ve sağlıklı yaşam için teşvik edilmekte ve wellness uygulamaları arasında yer almaktadır.

-Diyet: Diyetisyenler tarafından kişiye özel hazırlanan programlarla ölçülü ve düzenli kilo vermek ile doğru beslenme bilincinin yerleştirilmesidir.

-Psikolojik Destek: Bütün yöntemlere ek olarak psikolojik danışmanlar kişinin sorunlarını belirlemek ve çözüme kavuşturmak için destek olurlar. Bireylere meditasyon Tai Chi, Qi gong, yoga ve dua ile ruhsal terapiler yapılmaktadır.

Eko Yaşam: Kendimize iyi bakmazsak dünyaya da iyi bakamayız felsefesiyle, doğal ve çevreyle ilgili ürünlerin yaşam döngüsünde yer almasını sağlamaktadır. Wellness felsefesi yedi temel öğeden oluşmaktadır. Bunları şöyle sıralayabiliriz; sosyal, fiziksel, entelektüel, ruhani, çevresel, mesleki, duygusal wellenss şeklindedir

1.5.1. Wellness Endüstrisinin Ekonomik Pazar Değeri

Asya'dan Avrupa'ya, Afrika'dan ABD'ye bütün dünya artık sağlıklı gıda, egzersiz yapmak, doğayla bütünleşmek, masaj yaptırmak, yoga ve benzeri sporlarla ilgilenmek için her geçen gün daha da büyük bir istek duymaktadır. Wellness endüstrisi çeşitli sağlıklı alışkanlıklar, beslenme, anti-aging, tamamlayıcı ve alternatif tıp,

koruyucu ve bireyselleştirilmiş sağlık, egzersiz gibi aktiviteler aracılığıyla hastalıkların önlenmesine odaklanmaktadır, Küresel sağlık pazarında özellikle ABD’ de erken ölümlerin önüne geçilmesi, sağlık harcamalarını belirli bir seviyede tutmak veya kontrol etmek, halk sağlığını geliştirmek için ciddi çabaların içine girilmiştir. Bu uygulamaların en önemli ayaklarından biri olan wellness 1970’li yıllardan sonra ülke genelinde yaygınlık kazanmaya başladı. Avrupa 1980 ‘li yıllarda bu uygulama ile tanışmaya başlamış ve tabir biraz değişerek hedonist (haz alma) şeklinde sosyal ve sağlık hayatına girmeye başlamıştır. Günümüzde ABD’nin nüfusunun% 55’i fazla kilolu ve nüfusun% 25’i morbid obez (marazi hastalık)’dir. Ciddi boyutlara ulaşmış durumda olan sağlıksız ve sedanter (hareketsiz) yaşam ve diğer sağlık kalemleri için 2009 yılında ülke sağlık ve bakım için 2.5 trilyon Dolar para harcamıştır. Bu rakam İngiltere GSYH’sından fazla bir rakamı teşkil etmiştir (Küçük, 2012). Küresel sağlık sektörü 3.4 trilyon Dolarlık bir değer ile 1 trilyon Doları bulan ilaç endüstrisinin neredeyse 3 katı bir değere ulaşmıştır. SRI(Stanford Research Institute) 2010 yılından itibaren en hızlı büyüyen sağlık uygulamaları alanlarında bir araştırma yapmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre (www.plasticsurgerypractice.com/2014/09/let-grow-global-wellness, 2014)

Alternatif ve tamamlayıcı tıp; güzellik ve anti-aging; Fitness zihin-beden, sağlıklı beslenme, beslenme ve kilo kaybı, önleyici ve kişiselleştirilmiş sağlık, SPA, termal ve mineral kaynaklar; sağlık gayrimenkul, wellness turizmi, ve işyeri sağlık gibi konu başlıklarından çıkan sonuçlar itibariyle sağlıklı beslenme ve kilo kaybı en hızlı büyüyen sektör olmuştur. Aşağıda Tablo 2’de sektörel bazda en hızlı büyüyen sağlık alanları içinde sağlıklı beslenme ve kilo – diyet programları en büyük hızlı büyüyen alan olarak ön plana çıkmaktadır.

Tablo 2. 2010-2014 Yıllarını Kapsayan En Hızlı Büyüyen Sağlık Alanları (\$)

Wellness	Değeri	Büyüme Hızı %
Sağlıklı Beslenme ve Kilo Kaybı	276.500 Milyar	%108
Önleyici ve Kişiselleştirilmiş Sağlık	243 milyar	%78
Tamamlayıcı ve alternatif Tıp	113 milyar	%65
Güzellik ve Anti-aging	679 Milyar	%51

Kaynak: <http://www.plasticsurgerypractice.com/2014/0>

Dünya wellness pazarında 2010 yılında 106 milyar Dolar olan rakam yüzde 11.2 büyüme ile 2013 yılında wellness turizmi 494 milyar Dolar seviyesine ulaşmıştır. 2017 için beklenen tahmin 679 milyarDolardır. 2014 yılında 550 milyondan fazla birey sağlıklı yaşam gezilerinde bulunmuştur. Avrupa pazarına baktığımızda 2014 yılı için geziler ve seyahatlere için oluşan wellness pazarı 178 milyar Dolar olarak gerçekleşmiştir. Alman halkının yüzde%14'ü (8.8) milyon kişi wellness turizmini tercih etmiştir. Wellness sağlık seyahat pazarının önemli kategorilerini oluşturan ayurveda ve yoga gibi ruh ve beden disiplinlerinin doğduğu olan ve küresel pazarın aranılan destinasyonlardan biri olan Hindistan wellness turizminde de ön plana çıkıyor. Ayurvedanın ana vatanı olan Hindistan'ı ziyaret edenlerin sayısıher yıl ciddi oranda artmaktadır. Hindistan'ın Wellness pazarı, 2011 yılında 560-590 INR milyarlık (Hindistan Rupisi) bir hacme ulaşmıştır.

2014 yılında ise bu hacmin yüzde 68 büyüyerek, 940-960 INR milyara çıkarılması öngörülmektedir (www.guralafyon.com, 2015). 2013 yılında Güney Amerika ülkesi olan Şili'yi 3 Milyon kişi wellness uygulamaları için tercih etmiştir.En popüler wellness destinasyonları ise sırasıyla: Amerika Birleşik Devletleri, Almanya,Fransa, Japonya, Avustralya, Kanada, İtalya, İsviçre, Çin, Birleşik Krallık'tır (Brennan & Boppe, 2014, s. 1). 2015 yılı itibariyle Dünya genelinde en iyi hizmet veren tesisler içinde sağlık için seyahat eden turistlerin en çok tercih ettiği sağlık tatil köyleri, SPA ve termal hotel tesisleri ve bulunduğu ülkeler ise aşağıda şu şekilde verilmiştir (www.prweb.com/releases/SpafinderWellness365/WellnessTravel) Bunlar:

ABD:Canyon Ranch in Tucson

Almanya: Lanserof Tegernsee

Fransa: Four Seasons Hotel George V

Japonya: Gora Kadan

Avusturya: Rogner Bad Blumau

Kanada: Spa Eastman

İtalya: Lefay Resort & SPA Lago di Garda

İsviçre: Grand Resort Bad Ragaz

Çin: Four Seasons Hotel Shanghai at Pudong

İngiltere: ESPA Life at Corinthia London

1.6. Yaşlı ve Engelli Turizmi

Yaşlı vatandaşlar için sağlık hizmeti günümüzde sosyal devlet kavramı içinde önemli bir hizmet bölümünü oluşturmaktadır. Tüm dünyada 65 yaş ve üzeri insanlar yaşlı olarak kabul edilmektedir. Gerontoloji bilimi yaşlıların sosyal yaşam, yaşam kalitesi ve mevcut sağlık durumunu koruyarak, daha tatmin edici ve sağlıklı bir yaşam sunmayı amaçlamaktadır Geriatrik hizmetler hastaların ihtiyaçlarına uygun olarak hastaneler, rehabilitasyon merkezleri, bakım evleri ve ayaktan rehabilitasyon programları tarafından sağlanmaktadır. ABD'de hastanelerde geriatri bölümleri, geriatri hastaneleri, yaşlılara hizmet veren yerel sağlık kuruluşları ve bakım yurtları bulunmaktadır.

Dünya Sağlık Örgütü kayıtlarına göre 65 yaş ve üzeri olarak kabul edilen yaşlı dünya nüfusu 2010 yılında 524 milyondur. Bu sayının 2050 yılında 2 milyara yükseleceği tahmin edilmektedir. 2020 yılında yaşlı ve engelli turizmi turizm pazarının yaklaşık dörtte birlik bölümünü oluşturacaktır (Gibson S. , 2015). Geriatri Turizmi özellikle Batı Avrupa ülkelerinde görülebilecek yaşlı nüfusun toplam nüfusa oranındaki artış bu turizm çeşidi açısından dikkat çekicidir. Öyle ki, bazı ülkelerde 65 yaş üstü grubun toplam nüfusa oranı % 25'lerin üzerine çıkmaktadır. Bu gelişme, ileri yaş insanların farklı sağlık harcamalarını ve farklı tedavi süreçlerini beraberinde getirmektedir. Erkekler için 79,9 yıl, kadınlar için 83,7 yıl İsveç'te beklenen yaşam süresi dünyanın en yüksek oranlardan biridir. İsveç'te Avrupa Birliği nüfus ortalamasının 5,1 'i üzerinde 80 yaş ve üzeri yaşlı yaşamaktadır. Çoğu yaşlı bakımı büyük ölçüde ödenen vergiler ve devlet teşvikleri tarafından finanse edilmektedir. 2014 yılında İsveç'te yaşlıların bakımının ülkeye toplam maliyeti 12,7 milyar ABD Doları olarak gerçekleşmiştir (www.pewglobal.org/2014/01/30/chapter-, 2014). AB ülkelerinde 65 yaş ve üzerindeki kişi bakım maliyetlerinin ortalama değerleri kişi başı 2500-5000 Euro arasında değişmektedir. AB ülkelerinden İskandinav ülkeleri başta olmak üzere Norveç ve Danimarka yaşlılarını kendi tercihleri doğrultusunda başka ülkelere gönderebilmektedir. Sağlık hizmetleridâhil kişi başı yaklaşık aylık 3.000 – 4.500 Euro ödeyerek paket halinde bakım ve sağlık hizmetlerini alabilmektedirler (Aydın, 2005). Amerika Birleşik devletleri 65 yaş ve üstü yaşlı bakımına kişi başı yaklaşık olarak 18.000 \$ Dolar ödeme yapmıştır. Uzun vadeli bakım ihtiyacı beklenen 65 yaş ve üzeri Amerikalıların maliyetleri her geçen gün daha da artmakta ve sağlık

sigorta şirketleri ve ülke sağlık sistemine ciddi yükler oluşturmaya başlamıştır. Bir huzurevinde kalma maliyeti Genworth Financial göre, son beş yılda genel enflasyonun iki katı oranında yükselmiş bulunmaktadır. Yaşlı kişilerin bir yıl ikamet ve tüm masrafları için 45.760 \$Dolar ödeme yapılmaktadır. Sosyal veya sağlık sigortası olmayan bir yaşlı bireyin maliyeti ise 300.000 \$ Dolar civarındadır (www.usatoday.com/story/money/personalfinance/2015/07/24.2015).

Almanya bugün yaşlılarını daha ekonomik maliyetlerle sağlık bakım hizmetlerini karşılamak amacıyla Polonya'ya göndermektedir. Almanya hükümeti vatandaşlarına misafir olunan ülkede ev sahibi olabilmeleri için 25-35 bin Euro gibi bir meblağ vererek mülk sahibi olmalarına destek olmaktadır. Norveç devleti ise yaklaşık olarak 850.000 emekli ve yaşlı vatandaşını İspanya, Yunanistan, Maldivler gibi ülkelere göndermektedir. Tablo 3'te dünya üzerinde yaşayan insanların ülkeleri ve beklenen yaşam yılı ile ilgili bilgiler verilmiştir. En kısa yaşam beklentisi olan ülke Çad olup Afrika Kıtasında yer almaktadır. Beklenen en kısa yaşam yılı ortalama 49,1 olarak gerçekleşmiştir. Avrupa kıtasında bulunan Monako Prenslüğünde yaşayan insanlar dünyanın en yüksek yaşam süresine sahiptir. Bir Monakolu ortalama olarak 90 yıl yaşar.

Tablo 3. Dünyada En Kısa ve En Uzun Yaşam Beklentisi Olan Ülkeler (2013)

En Kısa Yaşam Beklentisi		En Uzun Yaşam Beklentisi	
Ülke	Yıl	Ülke	Yıl
Çad	49.1	Monaco	89.6
Kuzey Afrika	49.5	Makao	84.5
Guinea-Bissea	49.5	Japonya	84.2
Afganistan	50.1	San Marino	83.1
Somali	51.2	Andorra	82.6
Namibya	52	Guernsey	82.3
Gabon	52.2	Hong Hong	82.2
Lesoto	52.3	İtalya	82.2

Kaynak: battellemedia.com/archives/2011/11/the-world-in-one-generation

Birçok ülke yaşlı potansiyelini ekonomiye dönüştürmek için çaba harcamaktadır. Bu devletlerden biri olan Kenya Turizm alanında yaşadığı daralmayı yaşlı ve emekli İngilizlere evlerini adeta bir huzur evine dönüştürerek gelir sağlamayı başarmışlardır (Ko, 2011, s. 26). Yaşlı bireylerin %80 gibi bir bölümü kronik bir rahatsızlıkla mücadele etmekte olup %68 gibi bir kesiminde en az iki kronik rahatsızlığı mevcuttur. Yaşlı insanlarda en sık görülen kronik hastalıklardan bazıları şunlardır. Astım, artrit de

dahil olmak üzere, osteoartrit ve romatizmal artrit, kanser, kronik böbrek hastalığı, kronik obstrüktif akciğer hastalığı, koroner kalp hastalığı, demans(bunama), diyabet tipII, ruh sağlığı hastalıkları, osteoporoz (kemik erimesi), felç (stroke) (www.myagedcare.gov.au/health-conditions/chronic-diseases, 2015).

Dünya hastalık kontrol ve izleme merkezi verilerine göre 65 yaş ve üstü insanlarda en çok kaydedilen ölüm sebepleri arasında iki hastalık(malazi) önde gelmektedir. Bunlar **Kanser**: 2014 yılında kanser vakalarının 65 yaş üstü insanlarda neden olduğu ölüm sayısı 413.885'tir.Ayrıca 65 yaş üstü erkeklerin yüzde 28'i ve kadınların yüzde 21 kanserle mücadele ediyor (www.everydayhealth.com/news/most-common-health-concerns-seniors.2016).

Kronik kalp hastalığı: Kalp yetmezliği gibi nedenlerden dolayı 2014 yılında 489.722 kişi yaşamını yitirmiştir. 65 yaş üstü yetişkinlerin özellikle erkeklerin en çok ölüm nedeni hastalıkları arasında hala lider konumda bulunmaktadır. Ayrıca alkol kullanan, yağlı ve düzensiz beslenen, kilo fazlalığı olan, hareketsiz yaşam süren, spor yapmayan yaşlılarımızın kalp damar hastalığına yakalanma riski daha fazladır (www.everydayhealth.com/news/most-common-health-concerns-seniors.2016).

Engelli Turizmi:Engelli kavramı wikipedia sözlükte'' yaralanma ya da fiziksel veya zihinsel bir rahatsızlık nedeniyle bazı hareketleri, duyuları veya işlevleri kısıtlanan kişi'' olarak tanımlanmıştır (<https://tr.wikipedia.org/wiki/Engellilik>, 2016). DSÖ (Dünya Sağlık Örgütü) tanımında ise; özürlülük (impairment) fonksiyonel hasar, sakatlık (disability) normal aktivitelerde kısıtlılık, engellilik (handicap) sosyal dezavantajdır (Tengilimoğlu, 2015, s. 135). Birleşmiş Milletler engelli Sözleşmesi (2007) ile engelli haklarında önemli düzenlemeler ve kazanımlar sunulmuştur. Engelli turistlerin ihtiyaçlarının belirlenmesi ve alternatif turizm imkanlarından önemli oranda yararlanmaya başlaması ile turizm organizasyonları içinde ki rekabet ve karlılık oranları artmaya başlamış ve turizm döngüsü içinde engelliler için bağımsız seyahat hakkı erişilebilir tesisler, eğitilmiş personel, güvenilir bilgi ve kapsayıcı pazarlama olarak herkes için erişilebilir turizm talebi gün geçtikçe büyümektedir. www.accessibletourism.org/resources/accessibilityen_2013_unwto.2013) Engelli turizmi ciddi fırsatlar sunmaya başlayan bir pazar haline dönüşmektedir.

Dünya genelinde 650 milyon engelli birey olduğu tahmin edilmektedir. Avrupa ülkeleri içinde Finlandiya sakatlık yüzdesi en yüksek ülkedir. Bu oran %32 'dir. Romanya'da uzun vadeli sakatlık yüzdesi %5,8 civarındadır. Rusya genelinde 10 milyon insan bulunmaktadır. Bunlardan 700 kadarı 18 yaş ve civarındadır. Birleşik Krallık ve Hollanda sakatlık hızı (prevelansı) en yukarılarda olan ülkeler arasında gelmektedir (://www.rollingrains.com/readings/2010/03/the-number-of-people-2016).

Amerika'da engellilerin toplam nüfusunun 50 milyonu geçtiği ve bu nüfus hareketinin turizm aktivitesinin 175 milyar Dolar gibi bir Pazar oluşturduğu ifade edilmektedir. Engelli İspanya engelli turistler için önemli potansiyele sahip bir ülkedir. Engelli turist sayısı bakımından en fazla potansiyeli olan İngiltere, Finlandiya, Hollanda,İtalya gibi ülkelerden en çok seyahatlerin İspanya'ya gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Her geçen gün artan seyahat sayılarının ve ülkelerdeki engelli (ulaşılabilir) turizmi açısından yaşanan olumlu gelişmelerin engelli turizm pazarının büyümesine ve gelişmesine olumlu katkı sağlayacağı aşikârdır (Bulgan & Çarıkçı, 2015, s. 19).

2. BÖLÜM:

DÜNYA'DA MEDİKAL TURİZM

Genelde sağlık turizmi; medikal (tıp) turizm, termal turizm, Wellness, SPA, ve yaşlı ve engelli turizmi bileşenlerinden oluşan organize bir turizm hareketi olarak değerlendirilmektedir. Medikal turizm, “Sağlık hizmetlerine erişmek amacıyla başka bir ülkeye seyahat edilmesi” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu bölümde medikal turizmin gelişimi, canlanması ve maliyet karşılaştırmalarının yanında lider ülkelerin faaliyet gösterdikleri alanlar ile medikal turizmin olumlu, olumsuz yönleri ile etik problemleri ve lider ülke örneği geniş bir şekilde analiz edilecektir.

2.1. Dünyada Medikal Turizmin Gelişimi

Medikal Turizm, bugünün sağlık hizmet sektörünün önemli bir parçası olarak ortaya çıkmıştır. Tüm dünyada küresel medikal turizm sektörü uluslararası pazarlama faaliyetlerini arttırmaktadır (Ko, 2011, s. 11). Sağlık sektöründeki fiyatlar artarken, daha ucuz alternatifler ortaya çıkmaya başlamıştır. Sağlık sektörü, yıllar içinde hasta-odaklı sistemden müşteri-odaklı sisteme dönüşmüştür. Medikal turizm, sağlık problemlerini çözme amacından doğmuştur. Aesculapius (Yunan Mitolojisindeki Şifa Tanrısı), rivayete göre eski zamanlarda tüm dünyadaki hasta sayılarını etkilemiştir. Aesculapius'un ilaç kullanımı, büyü, aşk iksiri, cerrahi ve (doğru kullanıldığı zaman Athena tarafından Gordonlara kan aracılığı ile verilen) ölüyü canlandırma yeteneği olduğu düşünülmüştür. Buna benzer becerileri olan çeşitli pratisyenler, Medikal Turizmin kaydedilen ilk hareketleridir (Kaya, Yıldırım, Karsavuran, & Özer, 2013, s. 18).

Konu ile ilgili bir örnek vererek bu konuyu pekiştirmek gerekirse; Himalaya Sistemi 6 ülkeyi içerir: Çin, Hindistan, Nepal, Pakistan ve Afganistan. Cerrahi işleminizin tamamını Hindistan'da yaptırdıktan sonra Himalayalar'ı ziyaret etmek medikal turizm uygulamaları adına karlı bir seyahat olabilmektedir. Küresel medikal turizm tedavi pazarı dünyanın bir ucunda ki insanları binlerce kilometre uzaklıktaki ülkelere şifa aramak amacıyla uzun mesafe yol alarak ciddi bir pazar hareketinin

oluşmasına katkıda bulunan en değerli birimini oluşturduğundan dolayı bu bölümde özellikle dünyada ki medikal turizm hareketleri ve gelişimine dair bilgiler verilecektir.

Medikal turizm sektörü birçok sebepleri ve sayılan unsurlarla her geçen gün daha da varlığını hissettirerek sürdüren bir sektör olarak karşımıza çıkmıştır. Bu sektör dünya genelinde birçok ülkenin dikkatini çekmiş ve ekonomik kalkınma da bir kilometre taşı, küresel pazarlarda olumlu bir imaj yaratmak ve alternatif bir turizm seçeneği olarak dört mevsim gelir getirebilen bir alan olarak birçok ülke tarafından önemli ve öncelikli bir sektördür. Günümüzde medikal turizm sektörü sadece bir ülkeyle sınırlı kalmayıp bacasız sanayi olarak adlandırılan turizm sektöründen aldığı destekle birçok yerde adından söz ettirmeye başlamıştır. Şekil 3'te medikal turizm görseli yer almıştır. ABD, Almanya, Hindistan, Tayland, Singapur, Malezya, Brezilya, Türkiye, Avustralya, Polonya, Macaristan, Kolombiya gibi öne çıkan ülkeler mevcuttur. Dünya çapında birçok pazar lideri ülke, tedavilerde küresel seçenekler ile tıbbi hasta pazarında ön planda yer almaya çalışmaktadır. Asya kıtasında bulunan birçok ülkenin tıp turizminde yer alması ile lider konumda olduğunu söyleyebiliriz.

Medikal Turizm gerçekten uzun yıllardır uygulanmaktadır. birfenomen (olgu) değildir. Büyük bir ölçüde karmaşık tedaviler almak için sanayileşmiş ülkelere az gelişmiş ülkelere seyahat eden hastaların (Tayland ve Hindistan) oluşturduğu büyük bir küresel niş pazar haline gelmiştir. (www.estetikport.com/kurumsal/medikal-turizm.2015). Son yirmi yıllık bir süreçte gelişmekte olan ülkeler büyüme süreçleri içinde medikal amaçlı turizme önem vermektedirler. Gelişmiş ülkelerdeki yaşlı nüfus artış hızı gelişmekte olan ülkeler göre yüksek olması bu etkende ve gelişimde önemli bir yere sahiptir.

ABD, tüm OECD ülkelerinin ortalamasından daha fazla kişi başına sağlık harcaması yapmaktadır. 2013 yılındaki rakam 3.453 Dolar olmuştur. Kişi başına milli sağlık giderleri: 2014 rakamları ile 9.523 \$ Dolardır. Toplam ulusal sağlık giderleri: 3,0 \$ trilyon Dolar şeklindedir (<http://quod.lib.umich.edu/m/mfr/4919087.0007.102/--health-care-in-the-2002>). Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde tedavi giderlerinin sigorta sistemi tarafından karşılanmasının fiyatları artırdığı da bir gerçektir. Bu da bumerang etkisi yaparak sigorta sisteminin üzerindeki maddi yükü daha da ağırlaştırırken özellikle sigortasız veya sınırlı sigorta paketi bulunan milyonlarca insanın nitelikli tıbbi tedavi almasının önünde ciddi bir engel olarak durmaktadır. Gelişmiş

lkelerdeki yüksek fiyatlar hastaların tedavilerini kendi ceplerinden karşılamalarına imkân vermezken, bu ülkelerdeki yüksek fiyatlar sadece sigortasız kitleleri değil işverenleri ve sigorta fonlarını da tehdit etmektedir. Bu durum nedeniyle özellikle medikal turizm pazarını tetikleyen ve fırsata eviren en önemli durum olmaktadır.

2.2. Medikal Turizm Pazarında Yer Alan lkeler

20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren tıp biliminin hızla gelişmesi ile birlikte zengin hastalar kıtaları aşarak en ileri tedavilere ulaşmaya başladılar. Medikal turizm patlamasının ana nedenlerinden biri olarak makul maliyetlerle kaliteli bakım arayan tüketiciler tarafından büyük ekonomik değer ve fırsatlara ulaşan bir pazar hareketinin yaratılmasıdır. Pazar başlangıçta kozmetik cerrahi odaklanmış olsa da, diş hekimliğinin yanı sıra kardiyovasküler, bariatric, organ nakli, göz, ortopedi, doğurganlık ve kansere bağlı prosedürleri kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Dünyanın yaşlanan nüfus popülasyonu ve kronik veya akut sorunları, çeşitli yenilikçi ve ileriye dönük sağlık şirketleri ile ulusal sağlık işletmelerini proaktif pazardan pay almaya itmiştir. Çeşitli yenilikçi ve ileriye dönük sağlık şirketleri açıkça tıbbi turistleri hedef almıştır. . Tayland Bumrungrad International Hospital, 900'den fazla hekim ile 190 ülkeden 520.000 hasta bir yıl içinde hizmet vermektedir. Hindistan'da Apollo Hospitals hastaneler grubu geçen 30 yılda 120 ülkeden 42 milyonun üzerinde insanı tedavi etmiştir (Mansharamani, 2015). Güneydoğu Asya'da bulunan ülkeler hem devlet hem de özel sektör birlikteliğiyle sağlık turizmin gelişmesi için ciddi yatırımlar yaparak medikal turizmin hızlı büyüme ve gelişmesinde pay sahibi olmuşlardır.

Yapılan yatırımlarla özellikle ABD vatandaşları ve İngilizler başta olmak üzere Tayland, Singapur ve Hindistan gibi ülkeler turistik paketler ve rekabetçi fiyatlarla yüksek kaliteli sağlık hizmetlerini birleştirerek milyar Dolarlarla ifade edilebilecek bir sermayenin ülkelerine girişine katkıda bulunmuşlardır. 2006 yılında Tayland, Singapur ve Hindistan gibi ülkeler 2 milyon sağlık ziyaretisinden 3 milyar Dolar gelir elde etmiştir (www.globalizationandhealth.biomedcentral.com/articles-2011).

Dünyada heryıl yaklaşık olarak 22 milyon insanın sağlık turizmi kapsamında seyahat etmekte olduğunu ifade edilmektedir. ABD'deki sağlık turizmi harcamalarının yıllık 5,4 milyarDolar olarak gerçekleştiği hesap edilmektedir. 2017 yılına kadar sadece ABD'den 23 milyon potansiyel hastanın 79,5 milyar Dolarlık bir harcama yaparak

denizaşırı ülkelere sağlık turizmi amacıyla gideceği hesaplanmaktadır. Kolombiya'da 26.000 Dolara mal olacak kalp ameliyatı ABD (Houston)'de 286.000 Dolara mal olması ülke vatandaşlarını denizaşırı ülkelerde şifa aramaya sevk eden önemli bir kıstas olarak karşımıza çıkmaktadır (Aydın, 2015). Dünyadaki medikal sektörüne dair network (bilgisayar ağı, çevrimiçi) ile internet ortamında en çok araştırma yapılan ülkeler ile ilgili bir tabloda verebiliriz. Aşağıda Tablo 4'de medikal turizm sektörü için en sık araştırılan ülkeler ve bu ülkeleri bünyesinde barındıran bölgelerin isimleri yer almaktadır (Aktepe, 2013, ss. 170-188).

Tablo 4. İnternet Aramalarında ve Literatürde Medikal Turizm Destinasyonu Olarak En Çok Araştırma Yapılan Ülkeler

Asya O. Doğu	Amerika Kıtası	Avrupa	Afrika	Diğer
Çin	Arjantin	Belçika	Kuzey Afrika	Avustralya
Hindistan	Barbados	Çek Cumhuriyeti	Tunus	
İsrail	Brezilya	Almanya		
Ürdün	Kanada	Macaristan		
Malezya	Kolombiya	İtalya		
Singapur	Kostarika	Litvanya		
K. Kore	Küba	Letonya		
Filipinler	Ekvador	Polonya		
Tayvan	Jameika	Portekiz		
Türkiye	Meksika	Romanya		
Birleşik A. Emirlikleri	ABD	Rusya		

Kaynak: Yirik, vd., 2015, s. 140

Küresel medikal tedavi konusunda hastaların tercihinde adı geçen ve sayılan ülkelerin sağlık turizmi alanında bu kadar fark yaratması ve bilinir olmasındaki başlıca nedenleri sağlık turizmi konusunda yapılan ciddi çalışmalar teknolojiye ve inovasyona verilen önemin yanında düşük maliyetlerle çalışmaları ve pazarlama konusundaki başarıları sayılabilir. Dünya sağlık turizminde önemli bir aktör olma yolunda ciddi girişimleri olan ülkemizden de bu verilen tabloda en çok araştırılan ülkeler arasında olduğu için sektörde güçlü bir marka olan Hindistan, Malezya, Tayland, Macaristan; Singapur gibi ülkeler ile rekabet etmeye başlamıştır. Onuncu kalkınma planında (2014-2018) Türkiye, medikal turizmde dünyanın ilk beş destinasyonu içerisinde olmayı 750.000 medikal turistini tedavi edilmesini, medikal turizmden ise 5,6 milyar Dolar gelir elde edilmesini hedeflemektedir. Sağlık Bakanlığının 2013-2017 stratejik eylem planında sınır ötesi sağlık hizmetleri ile ülkemizin bir cazibe ve niş (küçük fakat ayrıcalıklı) pazar haline getirilmesi ile birlikte sağlık hizmetlerindeki sunum kapasitesinin

arttırılması anlamında çok gayretli ve ciddi bir uğraşın ve emeğin içinde olduğunu görebilmekteyiz.

Amerika'nın güvenilir medikal turizm şirketlerinden MedRetreat, 2010 yılında hem egzotik yerler hem de kaliteli tıp hizmeti alınabilecek yerleri Hindistan, Tayland, Malezya, Brezilya, Arjantin, Türkiye, Kuzey Afrika olarak belirtmiştir (Mert, 2013, ss. 103-126).

Hastalar medikal turist olarak gideceği ülkeler hakkında bilgi edinmek için araştırma seçenekleri şu şekildedir. En fazla %73 oranda internet üzerinden, %10 kendi aile hekimlerin tavsiyesi, %8 arkadaşlarının ve aile mensuplarının önerisi, %6 hastanenin referansları, %1 ise basılı broşür, tur videoları ve televizyon haberleri ile sağlık hizmeti alacağı ülkeyi tespit etmektedir (www.avekon.org/papers/1440.2015).

Bu ülkelerin seçimindeki en önemli faktörler uluslararası medikal turizm sektörü içerisinde en kurumsal, en deneyimli ve yüksek kalitede hizmet sağlayıcıları olarak gösterilmeleridir. Medikal turizm ve diğer paydaşlara ciddi bir altyapı ve teşvik yukarıda sayılan ülkelerin her geçen gün küresel rekabet ortamında önem verdikleri son derece önemli bir konudur.

2.3. Medikal Turizmin Faydaları

Sağlık turizminin belli başlı faydalarını şu şekilde sıralamamız mümkündür (www.mymedholiday.com/article-info/50/585/medicaltourismadvantagesdisadvantages, 2014). Bunlar:

- Maliyet tasarrufu, tıbbi bakım ücretleri pahalı olan ülkelere gelen hastalar için medikal turizmi kazançlı bir seçenek yapmıştır. Önemli ve baskın faktörlerden biridir. Birçok ülkede organ nakli ve kalp ameliyatları gibi bazı karmaşık tıbbi ameliyatlar için son derece yüksek (pik) fiyatlar vardır. Tıbbi hastalar sağlık turizmi sayesinde kaliteli hizmet almanın yanında, seyahat, tıbbi tedavi ve konaklama masraflarını da paket fiyatlarla uygun ücretlere mal etmektedirler.
- Tıbbi turizmde hastalar çok uzun ve vakit kaybına yol açan bekleme süresi olmadan tıbbi bakıma erişim sağlayabilmektedirler. Medikal turizmde donanımlı ve yeterli kapasitesi olan hastaneler hastalara zamanında ve etkin bir çözüm sunarak hizmet vermektedir.

- Dünya çapında 600'ün üzerinde JCI akredite sağlık tesisleri vardır. Bu hastaneler hastaların tıbbi bakıma yüksek standartlarda erişimini sağlamaktadır.
- Sağlık tesisleri, tıbbi turistler için post-op bakım hizmetleri sunmaktadır.
- Tıbbi turizm veya tıbbi bir tatil hastalara yeni bir hedef ve yeni bir kültürü keşfetmek için bir şans vermektedir. Medikal turizm acenteleri turistik varış noktalarında, tıbbi turistler için sağlık tatil paketleri sunmaktadırlar.

2.4. Medikal Turizmde Ortaya Çıkabilecek Olası Problemler

Her yıl neredeyse 7 milyon medikal sağlık turisti sınırları aşarak popüler ülkelerde sağlık ve şifa aramak için 40 milyar Dolarlık bir pazar yaratmışlardır. Bu dolaşım bazı olası sorunları beraberinde getirmektedir. Ülkeler arasında politik, ekonomik, sosyal, teknolojik, kültürel ve dinsel farklılıklar bulunması, ülkelerin ulusal sağlık bakım sistemlerinin hastaları tatmin etmelerinde farklılıklar olması, ülkeler arasındaki dil farklılıkları, sağlık bakım teknolojileri ve malzemelerindeki farklılıklar sağlık turizminin önünde bulunan engellerin bazılarıdır (www.mymedholiday.com/article-info/50/585/medical-tourism-advantage, 2014).

Her ülkenin genellikle kendi lisans ve sertifika protokolleri vardır. Hedef ülke protokollerini iyi bilmek ve bu konuda ciddi bir aşinalık gerekebilir. Potansiyel riskler konusunda tedavi amacıyla yurtdışına gidecek olan hastalar bu konudaki nihai kararlarını verirken bu engeller konusunda doğru kararı vermelidirler.

2.4.1. Tıbbi Riskler

Medikal turizm aynı zamanda hastane kökenli enfeksiyonlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Hastane enfeksiyonlarının varlığı ve riski varış ülkesinde dikkat edilmesi gereken konulardan biridir. Hasta veya başka tehlikeli enjeksiyon uygulamaları arasında yeniden kullanılan iğneler ile ortaya çıkan riskler arasında, hepatit veya HIV gibi bulaşıcı ve mortalitesi yüksek seyreden bulaşıcı virüs hastalıklarını sayabilmemiz mümkündür

(www.tr.kelclinic.com/conseils-pour-les-futurs-patients/avantages-et-inconvenients, 2016).

Çoğul dirençli organizmalarla enfeksiyonlar, kozmetik cerrahi sonrası Noroviruses (norwalk like virus) yayılması, Bu virüs insanlarda, sindirim sistemini (mide ve bağırsaklar) tutan, bulantı, kusma, ishal ateş ve baş ağrısı şikayetlerine yol açan bir enfeksiyon hastalığına sebep olmaktadır. (akut gastroenteritin en sık nedenidir)mikobakteri enfeksiyonları tıbbi riskler vakaları olarak belgelenmiştir. Son yirmi yıl içinde "nakil turizmi" olarak adlandırılan bu yüzden belirgin bir artış gösteren hastalar yapılan organ transplantasyonları sonrasında donörlerden alınan organ nakillerinden sonra sekonder doku uyumsuzlukları sonucu ciddi bir mortalite ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Cerrahi girişimlerden sonra uzun mesafelere seyahatler deriventrombozu ve pulmoneremboli gibi belirli riskleri de oluşturabilir (Keskin, 2009).

2.4.2. Etik ve Hukuki Riskler

Sağlık hizmeti almak için başka ülkelere giden hastalar yaşanabilecek malpraktis (tıbbi hata) veya iatrojenik (iyileştirici kişinin neden olduğu iyi veya kötü sonuçların tümü) ve nozokomiyal (hastane kökenli enfeksiyonlar) gibi hatalarda, yargı ve hukuk alanında haklarını aramak konusunda zorluk yaşayabilirler. Yapılan tıbbi hatalar konusunda hastaları çeşitli riskler beklemektedir. Bunun yanında dikkate alınması gereken daha birçok potansiyel riskler vardır. Bu riskleri şekilde sorularla ifade edilebilir mi? (Yirik, 2014, s. 71).

- ✓ Yurtdışı hastane akredite edilmiştir? Kim tarafından?
- ✓ Tıbbi komplikasyon varsa ? Sigorta şirketi bunun provizyon (ödeme) garantisini verebilecek midir ?
- ✓ Hastane hijyeni veya sağlık ile ilgili sorunlar var mı?
- ✓ Tıbbi bir hata veya ihmal ne varsa? Yasal haklarımız nelerdir?
- ✓ Her türlü film (MR; BT; PA AKC) gibi tıbbi grafinin kopyasını alacak mıyım? Hangi dilde dilde yazılı olacak? Aile hekiminiz bu konuyu çözebilecekmi?
- ✓ Eğer FDA onaylı olmayan ilaçları alacak mıyım? (ABD vatandaşı medikal turistlerini kapsar)
- ✓ Eve döndüğünde tıbbi turizm doktorum, aile hekimi ile iletişim kuracakmı?İki tıp doktoru arasındaki tıbbi hastalık protokolleri hakkında yeterli işbirliği sağlanacak mı? Böylece klinisyenler arasındaki bakımın sürekliliği olacak mı?

- ✓ Eğer organ nakli için bulunan donör (verici) kayıtlı kişilerden mi geliyor? Bulunan organa onay veren veya kayıt altına alan bir kurum mevcut mudur? Bir "karaborsa" (broker veya insan tacirleri aracılığıyla satın alınıp) gelen organlar nelerdir? Organlar HIV, hepatit veya diğer patojenlerle enfekteli mi dir ?

Hasta özerkliği ve bilgilendirilmiş onam (hastaya yapılacak işlemleri açıklayan tıbbi belge) tıbbi etiğin temel taşıını temsil etmektedir. Medikal turizm kapsamında, aydınlatılmış onam hasta bakım hizmetlerindeki kalite ve prosedürler için ciddi anlamda önemlidir. Fakat en iyi koşullar altında bile tıbbi prosedürler için aydınlatılmış onam elde etmek genellikle zordur (www.news-medical.net/health/Medical-Tourism-Risks.aspx, 2014).

Ülkeler de tıp etiği farklı standartlara sahip olabilir. Örneğin, (kök hücre tedavisi gibi) bir ülkede deneysel olarak kabul edilir bir tedavi genellikle diğer ülkelerde tıbbi turistler için özel bakım kurumlarında kullanılabilir. Benzer şekilde, organ transplantasyonu ile ilgili tıp etiği genellikle ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir.

Medikal turizmin bir diğer etik problemi isefiyatlandırma ve ödeme gücüyle ilgilidir. Medikal turizmde sunulan tıbbi hizmetlerde fiyatların farklılığı araştırmacıların bu fiyat farklılıklarının arkasındaki etken olan faktörleri araştırmaya yönlendirmektedir.

2.4.3. Bulaşıcı Hastalık Riski

Medikal turizm multipl hasta ve ülke çeşitliliğini beraberinde getirmektedir. Hastane kökenli (iatrojenik) enfeksiyonlar en yaygın görülen risklerden biridir. Hastane geçişli (Nozokomiyal) bakterilerde sağlık personeli tarafından ikincil yol ile hastalara bulaşabilir. (www.cdc.gov/features/medicaltourism/, 2016). Bu konuda en çok dikkat edilmesi gereken kullanılan malzemenin (singleuse) hemen tıbbi atık olarak ayrıştırılması ve cerrahi aletlerin dezenfeksiyonudur. Bu kurala uymayan hastaneler hepatit B ve C yönünden gelen hastalarda ciddi bir tehlike yaratabilir. Örnek vermek gerekirse sterilizasyon ünitesi olmayan diş implant merkezleri. Yeni virüslere medikal turizminin önemli bir risk oluşturmaktadır. Gastroenteritinen önemli hastalık yapan nedenlerinden olan Norovirusesler birçok tanınmış medikal turizm destinasyonlarında prevalansı (bulaşma hızı) vardır. Aşağıda medikal seyahat hastalıkları içinde önemli bir sorun teşkil eden jetlag sendromu ile ilgili bilgiler verilecektir.

Jet lag: Saat dilimini değiştirmek sendromu veya desynchronosis olarak bilinir. İnsanlar yüksek irtifa ve hızlarda batıdan doğuya veya doğudan batıya seyahat ederken bu sendrom oluşabilir.. Dolayısıyla, bu sirkadiyen ritim bozukluğu olarak sınıflandırılmaktadır.Kişilerin bedenleri için sirkadiyen ritimler fizyolojik bir durumdur. Jet lag belirtileri olan kişiler doğuya kıyasla batıya geçecekleri zaman daha şiddetli olma eğilimindedir. Bir uçağın kabin hava basıncı bazı bireylerde beyine giden oksijen miktarında azalmaya sebep olabilmektedir. Özellikle kalp veya anemi gibi rahatsızlıkları olan kişiler bu durumda daha da dikkatli olmak zorundadırlar. Ayrıca uyku saatlerinde ülkeler arası saat farklılıklarından dolayı vücudun biyolojik saatinin uyku düzenine itina göstermek hastalar için daha olumlu sonuçlar vermektedirler. Uzun uçuşlarda alkol alınmaması ve bol su içilip kafeinli ürünlerden uzak durulması gerekmektedir. Sirkadiyen ritim ise, ‘‘Vücudumuzun biyokimyasal, fizyolojik ve davranışsal süreç içinde 24 saat döngüsüdür’’ şeklinde tanımlanabilmektedir (www.medicalnewstoday.com/articles/165339.php.2016).

Kozmetik cerrahide bakteriyel enfeksiyon maksimum tıbbi risk teşkil eder. Sıcak ve nemli ortamları seven bu mikrop ve türevi ülkeden ülkeye ayrı bir farklılık ve mordibite(Hasta olma oranı) arz etmektedir. Ameliyat yerinde enfeksiyonmedikal turistler için ciddi bir durumdur. Kullanılacak olan ilaçlar bazı ülkelerde sahte ya da düşük kaliteli olabilmektedir. Bazı hastalıklar globaldir. Başka bir deyişle dünyanın her yerinde bulunur ve aşılamayla korunma sağlanamadığı takdirde sıklıkla çocukluk hastalıklarına neden olurlar. Bazı olgularda bu hastalıklar yaşam boyu komplikasyonlara yol açabilmektedir. Birçok ülke Kızamık, Rubella (kızamıkçık), Kabakulak ve Çocuk felci gibi hastalıklara yakalananların sayısını azaltmak amacıyla aşılama programlarına sahiptir. Halklarını tümüyle aşılama programları olmayan yörelerde bu hastalıklar yerel (endemik) ve/veya global (epidemik) salgınlara neden olabilmektedir. Önceden aşılama programları olmayan her yaş grubunu oluşturan medikal turistler, bağışıklık sistemleri yetersiz hastaların bu enfeksiyonlardan birine yakalanma riski artabilir.Antibiyotik direnci küresel bir sorundur ve dirençli bakteriler Amerika Birleşik Devletleri dışındaki ülkelerde daha yaygın olabilmektedir.Medikal Turizmde seyahat edenler için enfeksiyon riski en yüksek ülkeler ise şöyle sıralanabilir. Batı Avrupa, Kuzey Amerika ve Avustralya dışındaki bölgelere yapılacak medikal seyahatlerde enfeksiyon riskine karşı dikkatli olmak ve tedbir almak gerektiği sağlık enfeksiyon uzmanlarınca öneriliyor. Afrika, Güneydoğu Asya ve Güney Amerika seyahatle ilişkili

enfeksiyon riskini en fazla taşıyan bölgeler arasında bulunuyor. Az gelişmiş ülkelerde temiz su ve gıda sağlanması konusunda altyapı sorunları yaşanması seyahat eden kişinin çeşitli enfeksiyon riskleriyle karşılaşmasına yol açıyor. Afrika, 'menenjit kuşağı' olarak anılırken, Hindistan'da en büyük problemin sıtma olduğu belirtiliyor (www.hthayat.com/saglik/haber/1030744-, 2015).

2.4.4. Organ Transferleri ve Cerrahi Riskler

Nakil turizmi organ nakli amacıyla yurtdışına seyahat olarak tanımlanmaktadır. Organ nakli turizmi son birkaç yılda artmıştır ve şu anda dünya çapında nakillerin yüzde 10'luk bir kısmı organ nakli yabancı hasta statüsünde ülkeler arasında seyahat eden tıbbi turistlere yapılmaktadır. Çin, Filipinler, Tayland, Hindistan nakli turizmi kapsamında bilinen ve özellikle İngiltere, ABD ve İskandinav ülkeleri tarafından tercih edilen destinasyonlardır. Böbrek ve karaciğer nakilleri en çok tercih edilen nakiller arasındadır. Nakil ve cerrahi operasyon beraberinde birçok olumsuz sekonder (ikincil) komplikasyonları da ortaya çıkarmaktadır. Bunlar arasında kötü greft, riskli verici, steril olmayan cerrahi aletler veya ameliyathaneler ile yoğun bakım üniteleri, artan mortalite ve enfeksiyöz komplikasyonlardır. Bakteri, virüs, mantar ve parazit enfeksiyonları, birçok tıbbi turistte tarif edilmiştir. En çok kaygı duyulan konulardan biride kan ve kan ürünleri ile cinsel yolla bulaşan hastalıklardır. 2015 yılında yaklaşık 2 milyon üzerinde tıbbi turiste ev sahipliği yapan Tayland devletinde Budizm felsefesindeki homoseksüel ilişkilerin serbestçe yaşanması, cinsiyet değiştirmeler ve seks işçileri gibi etmenlerden dolayı bulaşıcı hastalık risklerinde gelen yabancı sağlık ve alternatif turizm ziyaretçilerini tehdit edecek boyutta bir durum mevcuttur. Ülkede 440.000 taşıyıcı vaka, %1.1 yaygınlık, 6.900 yeni HIV enfeksiyonu, ve 14.000 AIDS ile ilgili ölüm vakası görülmüş olup %65 'lik bir popülasyonda ilaç ile tedavi edilmeye çalışılmaktadır (Babik, 2015). Medikal turizmin lider ülkesi Hindistan için 2015 yılındaki değerlendirmesinde, enfektif ve ölümcül (latal) olan bulaşıcı hastalıklardan HIV prevalansı coğrafi olarak değişmektedir. Yüksek HIV yaygınlığı özellikle beş eyalet (Nagaland, Mizoram, Manipur, Andra Pradeş ve Karnataka) ile ülkenin güneyindeki ve doğusunda bulunmaktadır. Ülkenin kuzey ve kuzeydoğusundaki bazı eyaletlerinde, HIV yüksek bir yayılım hızına (prevalans) sahiptir. 2013 yılında HIV salgınında 130.000 kişi ölmüştür. Hindistan'da 2.1 milyon kişi HIV virüsü ile yaşamakta olup, %0.3 yaygınlık

hızı, 86.000 yeni HIV vakası, 68.000 AIDS ile ilişkili ölüm ve %43 virüsler ile ilgili (antitretroviral) tedavi uygulanan hasta oranları mevcuttur.

Medikal turizmin lider ülkelerden biri olan Güney Amerika ülkesi Brezilya'da ise (www.avert.org/professionals/hiv-around-world/latin-america/brazil, 2016) HIV ve AIDS salgın ve toplumda görülme sıklığı % 0.4 genel popülasyonda yaygınlık oranı ile ulusal düzeyde istikrarlı olarak sınıflandırılır. Brezilya% 47'lik bir oran ile Latin Amerika'da HIV ile yaşayan insanların en büyük sayısal verilerini teşkil eden ülkedir.2015 yılında 830.000 kişinin AIDS ile yaşamına devam ettiği, yetişkin yaygınlık hızının %0.6 olduğu, 44.000 yeni HIV vakası tespit edildiği, 15.000 AIDS ile ilgili ölüm ve %55 tedavi oranı olduğunu söyleyebilmekteyiz.

Medikal turizm içinde son yıllardaki yükselişi ile dikkat çeken bir ülke olan Türkiye'de ise Halk sağlığı Kurumunun resmi rakamlarına göre 2013 yılının ilk 6 ayında 5706 kişide HIV (+) pozitif çıkmış ve 1096 kişi taşıyıcı olarak HIV virüsü ile yaşamaktadır. Toplam sayı ise 6802 kişidir. Hastane geçişli (Nozokomiyal bulaş) 109 kişi tespit edilmiş olup 1.6'lık bir oranı temsil etmektedirler. (http://pozitifyasam.org/assets/files/Turkiyeverileri_Haziran_2013.pdf, 2013). 2010 yılında, Hepatit C prevalans oranlarında medikal turizm pazarında olan ülkelerden Hindistan küresel yaygınlık verilerinde 18 216 960 kişi Anti-HCV (+) olarak yaşamaktadır. Brezilya'da2.609.670 kişi, Tayland ise; 2015 yılında 68 milyon nüfus oranı ile neredeyse 1.500. 000 milyon kişi, Endonezya 9 436 986 kişi (Lavanchy, 2011) Hepatit C virüsü ile enfekte olarak yaşamaktadır. Türkiye 2015 yılında 1.000.000'e yakın kişinin hepatitC ile enfekte olarak yaşadığını söyleyebiliriz. Görülme hızı %1.0 olarak ifade edilmektedir (www.medical-tribune.com.tr/content/turkiye%E2%80%99de-1-milyon-kisi, 2016). Bu verilerden yola çıkarak küresel medikal turizm pazarında gelişmiş ülkelerdeki hastaların enfeksiyon ve hastane geçişli vakalar göz önüne alındığında güvenilir ülke olarak Türkiye'nin bu konuda öne çıktığını ifade edebilmekteyiz.

2.4.5. Operasyon Sonrası Oluşabilecek Riskler (Post-op Riskler)

Karmaşık cerrahi operasyonlardan sonra ikincil tıbbi riskler çıkma ihtimali her zaman vardır ve bunlar hastaların hayatını ciddi oranda tehdit eden bir durumdur.Post-op riskler sınıfında ele alınır. En çok görülen hastalıklar ise şöyle sıralanabilir.Turist

ishali, ateşli hastalıklar, sıtma, tifo ve diğer salmonellozlar, bruselloz, rickettsia enfeksiyonları, Japon ensefaliti, leptospira enfeksiyonları, viralhemorajik ateşler, schistosoma enfeksiyonları, sarı humma (özellikle Hindistan), SARS (Ağır akut solunum yolu yetersizliği sendromu) postoperatif solunum yetmezliği tüm komplikasyonlar içinde en yüksek mortalite ve morbiditeyle seyreden komplikasyondur. Medikal hastalar için diğer tehlikeli bir seyir gösteren hastalık yapma yeteneğine sahip (patojen) olan virüs olan Zika ile ilgili şu bilgileri verebiliriz. (www.memorial.com.tr/saglik-rehberleri/dunyaninyenikabusuhastaneenfeksiyonu.2010)

Zika virüsü ilk 1947 yılında Uganda maymunlarda tespit edilmiştir. 1954 yılında Nijerya'da tespit edildi ve Afrika, Güney Doğu Asya ve Pasifik Adaları gibi bölgelerde salgınlar yapmıştır. Zikavirüsünün taşınmasından sorumlu iki türü vardır Aedes Albopictus Asya Kaplan sivrisineği olarak bilinen Aegypti Aedes'tir. Aedes cinsi sivrisinekler Dang Humması (kırık kemik humması) ve Chikungunya (Tanzanya'nın mahalli dilinde "iki büklüm yapan" anlamına gelir) vakalarında da bulaşıcı etkenidir (www.medicalnewstoday.com/articles/305163.php.2016). Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezleri (CDC) Zika virüsü tehlikesi olabilecek ülkeler listesi yayınlamıştır (www.medicalnewstoday.com/articles/305163.php, 2016).

Orta ve Güney Amerika: Arjantin, Belize, Bolivya, Brezilya, Kolombiya, Kosta Rika, Küba, Ekvador, El Salvador, Fransız Guyanası, Guatemala, Guyana, Honduras, Nikaragua, Panama, Paraguay, Peru, Surinam, Venezuela

Karayip: Anguilla, Antigua ve Barbuda, Aruba, Barbados, Bonaire, Curaçao, Dominika, Dominik Cumhuriyeti, Grenada, Guadeloupe, Haiti, Jamaika, Martinik, Porto Riko, Saba, Saint Barthelemy Saint Lucia, Saint Martin, Saint Vincent ve Grenadines Sint Eustatius, Sint Maarten, Trinidad ve Tobago, Turks ve Caicos Adaları, ABD Virgin Adaları

Okyanusya: Amerikan Samoası, Fiji, Kosrae (Mikronezya Federe Devletleri), Marshall Adaları, Yeni Kaledonya, Papua Yeni Gine, Samoa, Tonga

Kuzey Amerika: Meksika

Afrika: Cape Verde

Superbugs-NDM-1:Yeni Delhi metallo- β -laktamaz-1 anlamına gelmektedir. NDM-1 kendisi hastalığa neden olmaz, fakat bakterilerin özelliklerini değiştirme potansiyeline sahiptir. Karbapenemler gibi bilinen en güçlü antibiyotiklere bile direnç geliştirmektedirler. Antibiyotik aktivitesini nötralize eden bir tür enzim salgırlar. NDM-1 2008 yılında Hindistan'a medikal tedavi için giden İsveçli bir hastada izole edilmiştir. Hindistan'da yaygındır. Dünya çapında 70'den fazla ülkede tespit edilmiştir

NDM-1 Hindistan ve Pakistan'a ucuz estetik ameliyat veya organ nakli yaptırmak için giden özellikle Birleşik Krallık sağlık turistleri tarafından diğer ülkelere de yayılmış bulunmaktadır. Bu hastalar, hastanede yattıkları ve ameliyat oldukları sırada NDM-1 taşıyan hastane bakterileri ile enfekte olmakta ve daha sonra bu dirençli bakterileri kendi ülkelerine taşımaktadırlar (www.medicalnewstoday.com/articles.2016).

2.4.6. Medikal Turistler İçin Seyahat Önerileri

Tıbbi nedenlerle seyahat etmeyi tercih eden hastalar bireysel sağlık ihtiyaçlarına seyahatlerinden 4 veya 6 hafta önce özel tavsiye için seyahat sağlık uzmanına danışmalılar (www.drmerickaracan.com/makaleler/11-gebelikte-ucak-yolculugu.2016).

Hedeflerine ilişkin sağlıklı seyahat için düzenli değerlendirmelere ek olarak, tıbbi turistler cerrahi ve seyahat ile ilgili ek riskleri göz önünde bulundurmak zorundadır. Uçan hastalar için yapılan cerrahi müdahaleler kan pıhtılaşması ve pulmoneremboli riskini artırmaktadır. Uçakta hava basıncı yaklaşık olarak 6,000-8,000 ft (1,829-2,438 m) yükseklikteki basınca eşdeğerdir. Hastalar basınç ile ilişkili riskleri önlemek için abdominal cerrahi sonrası 10 gün için seyahat etmemelidir. Amerikan Plastik Cerrahlar Derneği yüz, göz kapakları veya burun estetik ameliyatı geçiren hastalara 7 ila 10 gün mümkün olduğunca seyahatten kaçınmalarını önermiştir. Medikal operasyonlar sonrasında uzun uçuş mesafeleri katetmek zorunda kalan tıbbi hastalar için en çok tehlike arzeden durumlardan olan derin ven trombozu (DVT) ile ilgili riskler ve öneriler hakkında şu bilgileri verebiliriz.

Düşük riskler sınıfında; 40 yaş üstü obezite, aktif inflamasyon, son üç gün içinde minör cerrahi girişim. Korunma olarak, non elastik çoraplar ve su (hidrasyon) klavuzudur. Orta riskler grubunda; varisli damarlar, kalp yetmezliği (kontrolsüz), son 6 hafta içinde geçirilmiş miyokard enfarktüsü, hormon(Oral doğum kontrolü de dahil olmak üzere) tedavisi, polisitemi, gebelik, son 6 hafta içinde vücut organlarında

meydana gelen travmalardır. Korunma önerileri arasında, aspirin ve kompresyon çorapları ile yaklaşım gelmektedir. Yüksek riskler arasında ise; kafa travması (serebro vasküler accident), VTE (venöz Tromboembolizm), kanser öyküsü gelmektedir. Korunma tedbirleri arasında, düşük molekül ağırlıklı heparin ve aspirin sayılabilmektedir (www.asma.org/asma/media/asma/Travel-Publications/medgui.2003).

2.5. Medikal Turizmde Gelir ve Maliyet Durumu

İnsanların yurt dışında tıbbi tedavi almayı tercih etmesinin temel nedeni maliyettir. Son yirmi yıldır hastalar medikal tedavi için maliyet, en çok dikkate alınan konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Tıbbi tedavileri çok pahalı ücretlere almak zorunda olan gelişmiş ülke insanları özellikle sigorta kapsamı dışında olan veya düşük sigorta kriterleri olan Amerika'lılar çareyi ülke dışında tedavi olmakta bulmuşlardır.

Amerikan vatandaşı bir yaşlı birey 50 yaşından sonra sık görülen prostat operasyonu için kendi ülkesinde 12.000 Dolar gibi bir rakamı ödemek yerine, Orta Amerika ülkesi olan Panama gibi daha az gelişmiş ama bu operasyonda diğer ülkelerle rekabet edebilen bir devlette ki sağlık tesisinde 2500 Dolara hem tedavi yaptırıp hem de ülkede güzel bir tatil yaparak bu ihtiyacını karşılayabilmektedir. Medikal turizm aksiyonunun en temel etkeni olan sağlık gelir ve giderleri ile ilgili detaylı bilgiler aşağıda paylaşılacaktır.

2.6. Dünya Sağlık Harcamaları

Dünya genelinde harcanan toplam yıllık sağlık bakım harcaması 6.458 Trilyon \$Dolar olarak gerçekleşmektedir. Bu rakamın 3,8 trilyon Doları sadece Amerika'da ki sağlık bakım harcamalarına gitmektedir (www.cnbc.com/2015/10/08/us-health-care-spending-is-high-resultsl.2015).

Dünya sağlık harcamalarının %40'1ı ABD'de gerçekleşmektedir. Bir başka deyişle ABD dünya'da birinci sırada yer almaktadır. ABD Gayri Safi Milli Hâsılası'nın %17,6'sını sağlığa harcamaktadır. 2009 WHO rakamlarına göre ABD hükümetinin kişi başı sağlık harcaması 3795 Dolar. Yine ABD'de 2009 yılında yapılan toplam sağlık harcamalarının %47,7'si devlet % 52,3 ü ise özel sektör tarafından yapılmıştır (Görmüş, 2013). ABD için 2014 yılı sağlık gider rakamlarını ise şöyle sıralayabiliriz (www.forbes.com/sites/danmunro/2014/02/02/annual-u-s-healthcare-spend):

- Kişi başına ulusal sağlık giderleri: 9.523 \$
- Toplam ulusal sağlık giderleri: 3,0 \$ trilyon
- Gayri Safi Yurtiçi hasıla yüzdesi olarak toplam ulusal sağlık giderleri % 17.5

Dünyada kişi başı yıllık sağlık harcaması bakımından en çok para harcayan diğer ülke ise Norveçtir. 2009 yılında 6335 Dolar olan kişi başı sağlık harcaması 2012 yılında 6.140 Dolara yükselmiştir. 2012 yılı GSYİH içindeki payı %9.3 ve kişi başı milli geliri 55.000 Dolar seviyesindedir. Obezite oranı %10 ile en düşük OECD ülkesi olurken en fazla yaşam beklentisi ile (81.5 yıl) yine en üst seviyede yer almıştır. Dünya sıralamasında İsviçre kişi başına sağlık harcamalarında 2012 yılı toplamı 6.080 Dolar ile 3'üncü sırada yer almaktadır (www.forbes.com/sites/danmunro/2014/02/02/annual-u-s-healthcare-spend).

Dünyada bölgesel olarak yapılan sağlık harcamalarında 2,859 trilyon Dolar ile Kuzey Amerika dünyada birinci sırada yer almaktadır. Avrupa ise bölgesel anlamda ikinci sırada yer almaktadır. Avrupa'nın 2010 toplam sağlık harcaması 2,859 trilyon Dolar olarak gerçekleşmiştir AB ülkeleri arasında 2012 yılında en düşük kişi başı sağlık harcamasını 420 Dolarla Romanya yapmıştır. Türkiye kişi başı yıllık sağlık harcaması 2013 yılında 941 Dolar olarak gerçekleşmiştir. 2014 yılında 1053 Dolar seviyesinde olan sağlık harcamaları ile Romanya ve Makedonya'nın önünde son sıralarda yer almaktadır.

Patients Beyond Borders, (dünya çapında tıbbi turizm trendlerini izleyen bir ABD merkezli örgüt) küresel sağlık turizm pazarında 12 milyondan fazla tüketici ile yıllık **55-75** \$ milyar Dolar değerinde ve her yıl % 25 kadar genişleyen bir pazar olduğunu beyan etmektedir. 2012 yılında 400 bin Amerikan vatandaşının sadece dış tedavisi almak için yurtdışına gittiğini ve 2016 yılında 1.4 milyondan fazla Amerikalının ülke sınırlarını tedavi almak için terk ettiğini, Güneydoğu Asya'nın ise en sıcak (hotspots) medikal turizm bölgesi olduğunu ve sağlık turizmini körükleyici bir rol oynadığını iddia etmektedir (www.sea-globe.com/southeast-asians-drive-medical-tourism/.2016).

Buradan hareketle sadece değişik medikal operasyonlar için her bir hastanın 3,000-5,000 Dolar arası bir harcama yaptığını kabul edersek 100 milyar Dolara yaklaşan bir ekonomik değerden söz edebilmekteyiz. Bu miktar içerisinde ulaşım ve konaklama

masrafları dâhil edilmemiştir. Gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerin sağlık harcamalarının yüksek bir seyir izlemesi uygun ve ucuz tedavilerin diğer başka ülkelerden temin edilmesi stratejisini günümüzde güçlendirmiş ve birçok ülke(yaklaşık olarak 140 ülkenin) sınırlar ötesi sağlık arayışlarını hızlandırmıştır. Avrupa Birliğine üye 28 ülkenin toplam nüfusunun 2015 yılı itibariyle 508 milyon civarında olduğu ve 2014 yılına 3 milyona yakın bir artış olmasına karşı 12 üye devletin 65 yaş ve üstü nüfusu hızla artmaktadır. AB'de çalışma çağındaki insanların sayısı emekli olanlar ile karşılaştırıldığında çalışanların emekli olanlara göre gittikçe sayısının azaldığını görebilmekteyiz. Gelişmiş ülkelere olan Japonya ise her geçen gün artan yaşlı nüfusun sağlık ve diğer sorunları ile uğraşmaktadır (www.ibtimes.com/refugee-crisis-2015-could.2015).

Ayrıca şunu belirtmek gerekir ki 494 milyar Dolara ulaşan wellness endüstrisi sağlıklı yaşam turistlerinin diğer turistlere göre % 130 daha fazla harcama yapması, medikal turizm sektörünü kolaylaştıran, önünü açan ve tedavi fırsatları yaratan bir yapı ortaya koyması sonucunda, bütün bu olgular göz önüne alındığında dünyada medikal turizm için ciddi bir pazar payını oluşturmaktadır. Uluslararası sağlık sigortaları da sağlık turizminin temel aktörlerinden biri durumundadır. Ülkelerdeki genel sağlık sigortaları kapsamındaki insanların sağlık giderlerini azaltmak, hatta hasta olma olasılıklarını küçültmek için sigorta kuruluşları kolları sıvamıştır. Her ülkenin sağlık alanındaki ihtiyaçlarının karşılanmasındaki güçlükler başka ülkelere tıp turizmi amaçlı seyahatlerin gerçekleştirilmesinin temel dayanağını oluşturmaktadır.

Frost & Sullivan adındaki danışmanlık firması (pazar araştırması ve analizi büyüme stratejisi, danışmanlık, kurumsal eğitim) hizmetleri vermektedir. Dünya genelinde ki nüfus istatistiklerinin, sağlık sektöründe dahil olmak üzere tüm sektörler üzerinde çok büyük bir baskı yarattığını açıkladı. Sosyal İnovasyon çalışmaları da sağlık harcamaların önemli ölçüde artacağını ortaya koymaktadır. Dünya sağlık harcamaları 2020 yılında 12,7 trilyon Dolara ulaşması beklenmektedir. Hastalık önleme, tedavi, denetim ve takip yatırımlar için toplam harcama 2014 yılı % 30, 2020 yılında ki payı % 45 olarak tahmin edilmektedir. 2020 yılında tıbbi görüntüleme, ilaç, elektronik tedaviler ve gen manipülasyonu gibi mikroskobik ölçek teknolojileri, nano teknoloji robotlar, Kombine cihazlar gibi tıp teknolojileri alanında da 2.4 trilyon Dolarlık bir yatırım artışı beklenmektedir (www.ekonomiajandasi.net/dunya-saglik-

harcamaları-12-7-trilyon-dolara, 2014). Çin Halk Cumhuriyeti sağlık harcamalarının McKinsey & Co. raporuna göre, yaşlanan nüfus ve hızla artan sağlık sorunlarına çözüm üretmek amacıyla sağlık alanındaki yatırımlar her geçen gün büyümektedir. Örnek vermek gerekirse, dünyanın en büyük sigara pazarına sahip ülkenin kanser vakalarındaki artış sebebiyle, sağlık sigorta kapsamını genişletmek ve kamu kaynakları ile desteklemek amacıyla 2020 yılına kadar 1 trilyon \$ Dolar yıllık harcama planlanmaktadır. 2011 yılında Çin Sağlık Bakanlığı mide ve akciğer kanseri dahil birçok hastalığı ve tedaviyi sağlık sigorta kapsamından çıkarmıştır. 2011 yılında Çin hükümetinin sağlık harcaması ise 116 milyon Dolar olarak gerçekleşmiştir (www.bloomberg.com/news/articles/2012-08-29/china-health-care-spending.2012).

Dünyada yüksek seviyelere ulaşan sağlık harcamaları, kronik hastalıklar, sağlık sigortalarının ödeme yükleri gibi nedenlerden dolayı proaktif bir sektör ve 60 milyar Dolarlık bir pazar yaratmış bu endüstrisi için birçok ülke büyük bir rekabet içine girmiştir. Medikal turizm alanındaki en önemli destinasyonlar arasında dünyada bu pazardan en büyük payları alan ülkeleri sıraladığımızda; Tayland, Hindistan, Malezya, Almanya, gibi ülkeleri saymaktayız.

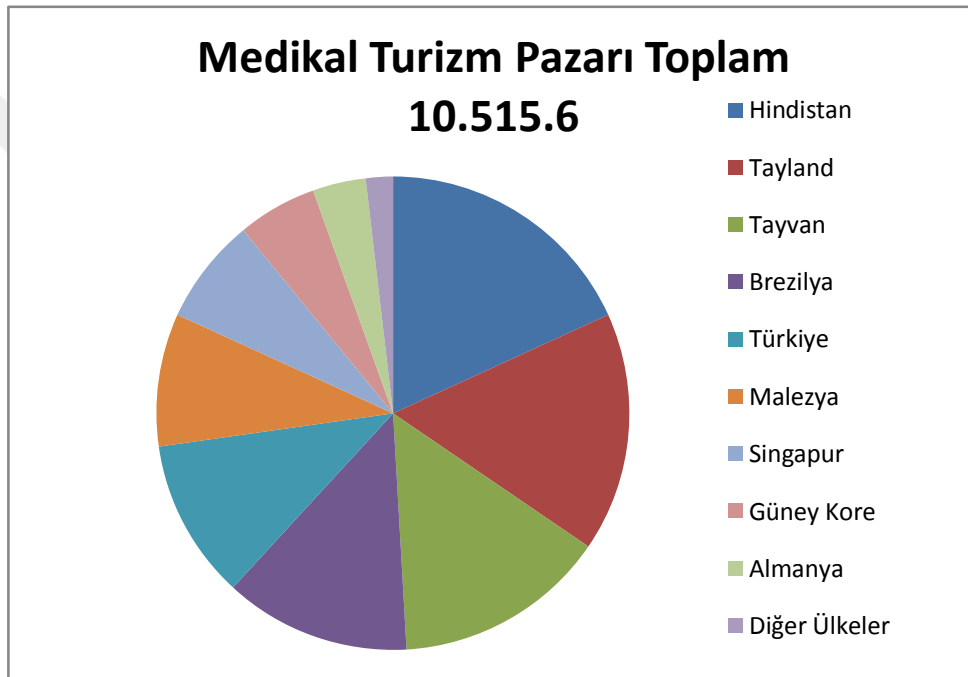
2.6.1. Medikal Turizmin Gelirleri

Medikal turizm, sağlık hizmetlerinin küreselleşmenin doğrudan bir sonucu olarak görülmektedir. Medikal turizm sektörü gelişmekte olan ülkelerde maliyetli tedavilerin durumu ile birleştiğinde gelişmiş ülkelerde sağlık harcamalarının artışı nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Tıbbi turizm alanında birçok sağlık tedavi hizmeti verilmektedir. Bu hizmetler, kalp cerrahisi, ortopedi, beyin cerrahisi, diş bakımı ya da kozmetik ameliyatlar, hatta rutin sağlık check-up gibi seçmeli tedaviler gibi gelişmiş tedaviler olabilmektedir. Aşağıda verilen Şekil 2’de 2012 yılı ile ilgili ülkeler ve toplam gelir bilgileri verilmiştir. Bu konu ile ilgili olarak şu verileri verebilmekteyiz. Küresel medikal turizm pazarı 2012 yılında 10,5 milyar ABD Doları değerinde bir büyüklüğe ulaşmıştır. Hindistan, Tayland, Malezya, Singapur, Türkiye, Brezilya bu artan sağlık maliyetleri ve bölgesel rekabette ön plana çıkan ülkeler olarak küresel rekabet pazarında yer almaktadır

2012 yılında yaşanan küresel medikal tedavi pazarında yaklaşık 671.000 hasta tedavi edilmiştir. 2010 yılında, özellikle doğurganlık, kozmetik veya obezite tedavileri

için birleşik Krallıktan yaklaşık olarak 63 000 kişi tıbbi bakım için yurt dışına gitmiştir. Cerrahitedaviler, altyapı, düşük maliyet ile Asya bölgesi son birkaç yıldır pazarda önemli bir oyuncu haline gelmiştir. Hindistan, Tayland ve Singapur bu ülkelerden bazılarıdır. 2012 yılında, Tayland yaklaşık 2,5 milyon yabancı hasta almıştır. Türkiye'de kozmetik cerrahi ve göz tedavilerinde ve hatta son yıllarda kanser ve nakil trasplantasyonlarında üst sıralarda gelir alan ülkeler arasındadır (www.transparencymarketresearch.com/medical-tourism.html, 2013).

Şekil 2. Küresel Medikal Turizm Pazarı (2012) \$

Kaynak: www.transparencymarketresearch.com/medical-tourism.html

Singapur iyi gelişmiş altyapı, temiz çevre ve kaliteli bir tedavi ile, uluslararası hastaların tercihinde önemli bir destinasyon ve hasta alan bir ülkedir. Singapur sağlık sistemi 2000 yılında Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından dünyanın altıncı en iyi sağlık sistemini ilan edilmiştir. Küresel medikal turizm sektörü şu anda 55 milyar ABD Doları değerinde olduğu tahmin edilmektedir. İlerleyen zamanda ve günümüzde herhangi bir durgunlaşma veya daralma beklenmemektedir. Medikal turizmin bir ülke ekonomisine iş olanakları yaratmak ve gelir üretmek anlamında varlığı ciddi kazanç olan bir sektör olduğunu kanıtlamıştır. Bu sektör, ilaç endüstrisi, seyahat acenteleri ve yabancı yatırımcı girişi ile birlikte ülkedeki genel turizmin canlanmasında önemli bir

rol oynamaktadır (www.medhalt.com/blog/economies-earning-billions-medical-tourism-revenues, 2016).

2.6.2. Medikal Turizmde Operasyon Maliyetleri

Medikal Turizm dünya çapında pek çok ülkede potansiyel ekonomik büyüme için cazip bir seçenek haline gelmiştir. Birçok ülke bu yönde marka olmaya ve marka algısı yaratarak hastaları kendi ülkelerinde tedavi olmaya teşvik etmektedirler. Şifa arayan hastalar için yurt dışındaki tedavi seçeneklerini araştırırken dikkate aldıkları çok önemli üç kıstas vardır. Düşük maliyet, yüksek kalite ve güvenli bir kurum. Bu faktörler kişilerin yurtdışına sağlık bakımı amaçlı gezilerinin sebebini teşkil etmektedir. Bazen tedavi kalitesinin her yerde aynı olduğunu söylemek mümkün değildir. Diğer unsurlar konaklama, seyahat giderleri ve diğer ihtiyaçlar olarak ön plana çıkmaktadır. Bir medikal prosedür için yurtdışına çıkılması anlamına gelen medikal turizmin 2012 yılında 10.15 milyar Dolarlık bir endüstri haline gelmeyi başarmıştır. 2015 yılında ise 72 milyar Dolarlık bir endüstri olduğu söylenmektedir. Sadece 2010 yılında bile, 500,000'den daha fazla ABD vatandaşı, onda birlik bir maliyete kaliteli tedavi almak için yurtdışına seyahat etmiştir. Fiyata yurtdışı uçak bileti ve otel benzeri bir medikal tesiste kısa iyileşme süresi de dâhildir (www.flavius.com.tr/DoctorArticle/Details/2229, 2015).

Medikal turizmde öne çıkan ülkelerin operasyon fiyatları ilerleyen bölümlerde daha detaylı olarak verilecektir. Tablo 5'de dünya ülkeleri arasında operasyon ve tedavi türlerinin maliyet karşılaştırmaları verilmiştir. Amerika fiyat olarak dünyadaki neredeyse en pahalı sağlık hizmetlerini vatandaşlarına vermektedir. Avrupa ülkelerinden Polonya Türkiye ile neredeyse eşdeğer fiyatlar sunmaktadır. Asya ülkeleri ise tedavilerde ve operasyon maliyetlerinde dünya da ciddi indirim ve ucuz tıbbi tedavi hizmeti sunan ülkeler durumundadır. Fiyatlar yaklaşık olarak verilen değerlerdir. Hasta ve refakatçi için uçak bileti, seyahat veya konaklama masrafları dâhil değildir. Fiyatlar hastane, doktor tecrübesi, akreditasyon, döviz kurları gibi birçok faktöre bağlı olarak değişebilmektedir.

Tablo 5. Dünyada Lider Ülkeler Arasında ki Karşılaştırmalı Tıbbi Operasyon Maliyet Tablosu (2015-\$)

Medikal İşlemler	Amerika	Hindistan	GüneyKore	Meksika	İsrail	Tayland	Malezya	Polonya	Singapur	Türkiye
KalpBaypas	123.000	7.900	26.000	27.000	28.000	15.000	12.100	14.000	17.200	13.900
Anjioplasti	28.200	5.700	17.700	10.400	7.500	4.200	8.000	5.3000	13.400	4.800
Kalp kapakçık	170.000	9.500	39.900	28.200	28.500	17.200	13.500	19.000	16.900	17.200
Kalça protezi	40.364	7.200	21.000	13.500	36.000	17.000	8.000	5.500	13.900	13.900
Kalça yüzey yenileme	28.000	9.700	19.500	12.500	20.100	13.500	12.500	9.200	16.350	10.100
Diz replasman	35.000	6.600	17.500	12.900	25.000	14.000	7.700	8.200	16.000	10.400
Spinal füzyon	110.000	10.300	16.900	15.400	33.500	9.500	6.000	6.200	12.800	16.800
Dentalimplant	2.500	900	1.350	900	1.200	1.720	1.500	925	2.700	1.100
Lap band	14.000	7.300	10.200	6.500	17.300	11.500	8.150	6.700	9.200	8.600
Mide küçültme	16.500	6.000	9.950	8.900	20.000	9.900	8.400	9.400	11.500	12.900
Mide bypass	25.000	7.000	10.900	11.500	24.000	16.800	9.900	9.750	13.700	13.800
Histerekтоми	15.400	3.200	10.400	4.500	14.500	3.650	4.200	2.200	10.400	7.000
Meme implant	6.400	3.000	3.800	3.800	3.800	3.500	3.800	3.900	8.400	4.500
Rinoplasti	6.500	2.400	3.980	3.800	4.600	3.300	2.200	2.500	2.200	3.100
Yüz germe	11.000	3.500	6.000	4.900	6.800	3.950	3.550	4.000	440	6.700
Yağ aldırma	5.500	2.800	2.900	3.000	2.500	2.500	2.500	1.800	2.900	3.000
Karın germe	8.000	3.500	5.000	4.500	10.900	5.300	3.900	3.550	4.650	4.000
Lasik(iki yön)	4.000	1.000	1.700	1.900	3.800	2.310	3.450	1.850	3.800	1.700
Kornea (göz başına)	17.500	2.800	-----	-----	-----	3.600	-----	-----	9.000	7.000
Katarak tedavisi	3.500	1.500	-----	2.100	3.700	1.800	3.000	750	3.250	1.600
İVF tedavisi	12.400	2.500	7.900	5.000	5.500	4.100	6.900	4.900	14.900	5.200

Kaynak: <http://medicaltourism.com/Forms/price-comparison.aspx>

Medikal turizm bünyesinde, kemik iliği nakli en umut verici ama pahalı bir tedavi seçeneği olarak yer alır. ABD ve diğer gelişmiş ülkelerde kemik iliği nakli ortalama maliyeti hastane türüne göre 50.000 Dolar ile 200.000\$ arasında değişmektedir. Genellikle üniversitelere bağlı hastanelerde maliyeti özel hastanelere oranla çok daha düşüktür. Tablo 6’da kemik iliği transplantasyonu (nakli) maliyetleri ülkeler arasında karşılaştırmalı olarak verilmiştir. Meksika maliyet olarak Amerika ve Avrupa ülkelerine göre nakil işleminde çok daha avantajlı fiyat verebilmektedir. (www.ahd.org.tr/Upload/Document/document_YASED_Saglik_Sektoru_Rapo.pdf, 2012).

Tablo 6. Kemik İliği Transplantasyonu Maliyetleri (2015-\$)

Ülkeler	Autologous BMT (Kendi iliği)	Allogenic BMT (Bir Başka Birey)	Haplo-identical BMT (Akrabalar)
Amerika	200.000	200.000	250.000
Hindistan	35.000	40.000	50.000
Meksika	30.000	35.000	35.000
Brezilya	30.000	35.000	40.000
Avrupa	200.000	200.000	250.000

Kaynak: www.patient-help.com/28657/cost-bone-marrow-transplant-india-singapore-

2.6.3. Medikal Turizmde Düşük Maliyet Sebepleri ve Ülkeler Tasarruf Oranları

Birçok ülkedeki sağlık bakımı sistemi, kalite ve teknoloji açısından birbirinin aynı olmasına rağmen, yasal sistemleri farklıdır. ABD’deki doktorlar yılda 100.000 Dolar medikal hata sigortası ödemek zorundadır. Yabancı ülkelerdeki doktorlar da bu sigortayı yaptırmakla birlikte, yılda 4.000 Dolar öderler. Bu durum, sağlık bakımı teknolojisinin ABD’den geri olacağı anlamına gelmemektedir. Hedef ülkelerdeki hastanelerin daha az maliyetli olmasının bazı nedenleri Türkiye medikal turizm derneği şöyle açıklamıştır (www.turizmhaberleri.com/haberayrinti.asp.2009);

- ✓ İşçi maliyetinin düşüklüğü
- ✓ Gayrimenkul fiyatlarının düşük olması
- ✓ Döviz kurlarının uygun olması
- ✓ Vergilerin düşük olması
- ✓ Acil tedavilerde istismara yönelik tedavi giderlerinin oluşturulmaması
- ✓ Yönetimsel dokümanların az olması

- ✓ Daha az bürokratik işlemler
- ✓ Daha ucuz medikal cihaz ve diğer gereçler

Ülkelerin uzmanlık alanları ve medikal teknolojisi ile operasyon maliyetleri ve tasarruf oranları,sağlık turistlerinin tedavi almak istediği ülke için bir cazibe oluşturmaktadır. Ülkeler arasındaki maliyet oranlarına bakarsak en uygun medikal tedaviler Hindistan'da verilmektedir. Tablo 7 Amerika ve Hindistan arasındaki maliyet oranlarını vermektedir. Özellikle live transport(canlı karaciğer nakli) Hindistan'da 55.000 Dolar iken Amerika'da ki hastalar bu operasyon için 300.000 Dolar gibi çok yüksek bir ücret ödemek zorundalar. Bu işlem Hindistan'da neredeyse 6/1 oranında ucuz bir maliyet ile yapılmaktadır. Tercih edilen destinasyon Hindistan olduğunda hastalar için maliyet tasarruf oranları %60 ile %90 arasında gerçekleşmektedir.

Tablo 7. Hindistan ve ABD Arasında Seçilmiş Tıbbi Operasyon Maliyetlerinin Karşılaştırmalı Fiyatları (2014-\$)

İşlemler	Hindistan	ABD
Kozmetik Cerrahi	2000	20.000
Eklem Replasmanı	8000	50.000
Karaciğer Nakli	55.000	300.000
Kemik İliği nakli	35.000	250.000
Kalp Cerrahi	6500	60.000

Kaynak: <https://drgsaxena.wordpress.com/2014/10/17/expanding-horizon-of-medical-tourism-in-india-an-opportunity-for-bed-and-breakfast-too/>

Hastane yatış süreleri ve maliyetleri yukarıda belirtildiği gibi işçi maliyetleri, düşük vergi, gayrimenkul fiyatları, daha az bürokratik işlemler gibi etkenlere bağlı olarak ülkeler arasında ciddi farklılıklar göstermektedir. ABD'de, ofis ziyaretleri, laboratuvar testleri, tıbbi prosedürler, hastanede kalış ve reçeteli ilaçlar için tedavi maliyeti genellikle diğer ülkelerde çok daha yüksektir. Örneğin, bir ABD hastanesinde bir gün için ortalama maliyet 4287 Dolar olarak söyleyebilmekteyiz. Fransa'da ise bu rakam 853 Dolardır. Normal doğum için toplam fiyat, ABD'de yaklaşık 10.000 Dolardır. Hint hastanelerindeki kanser tedavisi ortalama maliyeti 78.050 rupi (\$ 1,224)dir. Hindistan'da özel bir hastanenin tedavi fiyatı devlet tarafından işletilen hastaneden üç kat daha fazladır. 2015 yılında 2 milyon ABD medikal turistinin 85.000'lik gibi bir bölümü tüm bu husuları göz önüne alarak çok uzun mesafeler katederek Hindistanı tercih etmiştir (www.blogs.wsj.com/briefly/2015/08/10/how-

much-it-costs-to-get-sick-in-india-t, 2015) Tablo 8’de maliyet bilgileri verilmiştir. Tooth Whitening (diş beyazlatma) tedavisi İngiltere için 315 euro olarak verilmiştir. Bu uygulama Hindistan için sadece 97 euro olarak belirtilmiştir. İki ülke arasında ki tasarruf maliyet oranı ise seçilmiş uygulama için %69 olarak gerçekleşmiştir (www.telegraph.co.uk/finance/personalfinance/insurance/privatemedical.20109.

Tablo 8. Yurtdışı Tedaviler Arasında En Uygun Tasarruf Oranları (2010-Euro)

Cerrahi Operasyon	İngiltere İçin Maliyet	En Ucuz Ülke	Maliyet/Euro	Tasarruf Edilecek Fiyat Yüzdesi %
Diz Protezi	2.200	Polonya	583	% 74
Katarakt Çıkarma	2.175	Bulgaristan	490	%77
Kalça Protezi	9.500	Tunus	2.900	%69
Diş Beyazlatma	315	Hindistan	97	%69

Kaynak: www.telegraph.co.uk/finance/personalfinance/insurance/privatemedical

2.6.4. Medikal Turizmde Uzun Bekleme Süreleri ve Aracı Kurumların Çözümleri

Medikal turizm tıbbi tedavi almak için gelişmiş ülkelerden gelişmekte olan ülkelere seyahat eden birçok hasta hareketlerinden oluşan köklü bir endüstri olarak birçok nedenlerden dolayı kişileri dünya çapında bir hareketin parçası haline getirmiştir. Bu nedenlerden en önemlileri arasında kendi ülkesinde tedavi için uzun bir süre beklemek zorunda kalan hastaları kapsamaktadır.

Uzun bekleme süreleri aşağıdaki nedenlerden dolayı oluşabilmektedir. Bunlar:

- ✓ Kötü şekilde organize edilmiş sağlık hizmetleri
- ✓ Sağlık çalışanlarının yetersizliği
- ✓ Acil vaka sayılarındaki artışlar
- ✓ Mevsimsel faktörler (tatil dönemlerinde hizmetlerin kısıtlanması)
- ✓ Branş (dal) hastanelerinin yetersizliği veya yoğunluğu
- ✓ Hastanelerin doluluk oranları veya uzun zaman sürelerine ötelenmiş operasyon tarihleri
- ✓ Hizmet alımı için sigorta şirketlerinin tedavi hizmet bedelini ödemekteki zorluğu.

İngiltere ve Kanada gibi dünyanın son derece sanayileşmiş ülkelerinde bile tıbbi bir uzmana danışmak için hastalar en az dört hafta beklemek zorundadır. Bu ülkeler dünyada hastaların tıbbi tedavi veya danışmanlık gibi hizmetler için en yüksek oranda bekleme süresine sahip bulunmaktadır. Kanada'da bir doktor ile bir randevu için altı gün veya daha fazla beklemek zorunda olan % 36 gibi yüksek oranda bir hasta profili mevcuttur. Medikal tedavilerden diz rekonstrüksiyon cerrahisi için bekleme süreleri İngiltere'de 18 ay gibi uzun bir zamandır. Avustralya ve Kanada'da 2 yıldan fazla tedavi için bekleyen hastalar vardır. Birleşik Krallık ve Kanadalı hekimlerin % 51 ila % 57 gibi oranlarda hastalarının tanı testleri için uzun bekleme sürelerine maruz kaldıkları bilinmektedir. Amerika Birleşik Devletleri acil servise gitmeden, geceleri, hafta sonları ya da tatillerde tıbbi bakım almak için vatandaşlarının neredeyse %61'lik bölümü bu konularda hizmet erişimine ulaşamamaktadır. Kanada için bu oran% 22, İngiltere% 38 ve Almanya'da,% 54 gibi yüksek bir yüzde ile seyretmektedir (www.medhalt.com/blog/long-waiting-time-medical-tourism, 2016).

2.6.5.A.B.D İçin Hasta Tedavi Bekleme Süreleri

Farklı tıbbi hizmetler için bekleme süreleri uzmanlık alanlarına göre büyük ölçüde değişir. Örneğin, hasta Washington'da bir kardiyolog tarafından kalp değerlendirmesi için neredeyse 30 ila 60 gün bekleme sürelerine ulaşıldığını söyleyebilmekteyiz. Hastalar eğer bir dermatolog tarafından değerlendirmesi için ortalama 29 gün gibi süre beklemek zorunda kalabilmektedir.

Ayrıca Amerikan vatandaşları olan hastalar doktorlar için ciddi bir gelir kaynağı oluşturmaları için hekimler kendi ofislerinde de bu hizmeti vermektedirler. Amerikan piyasa temelli sistemde acil tıbbi ihtiyaçlarda veya MR ve Botoks, protez gibi özel tedavilerde çok hızlı hekim ofis randevusu alıp ihtiyaçlarını giderebilmektedirler. Ancak, kalp danışma ihtiyacı olan yaşlı bir hasta için kronik astım veya göğüs ağrısında ofis randevusu alabilmek için haftalarca beklemek zorunda kalmaktadırlar (www.medhalt.com/blog/long-waiting-time-medical-tourism, 2016).

2.6.6. OECD Ülkeleri İçin Hasta Tedavi Bekleme Süreleri

Kalça protezi: Hollanda için bekleme süresi ortalama 42 gündür. Portekiz için bu oran en yüksek seviyededir. Ortalama bekleme süresi 172 gündür.

Diz protezi: Hollanda’da hastalar 40 gün kadar bekleyebilmektedirler. Slovenya için süre çok uzundur. 512 gün beklemek zorunda kalabilirler.

Katarakt: Hollanda 35 gün İrlanda ise en yüksek 144 gün ile tedavi seçeneği sunmaktadır.

Fıtık: Hollanda düşük bekleme süresi 36 gün ile en düşük, Portekiz ise 120 gün ile en uzun bekleme sürelerine sahiptir.

Koroner Arter Bypass Cerrahisi: Danimarka’da ki hastalar 19 gün içinde invaziv (girişimsel) bir tedavi şansına sahipken, İngiltere için bu rakam 60 gün gibi uzun bir sürede verilmektedir (www.medhalt.com/blog/long-waiting-time-medical-tourism, 2016).İngiltere için bekleme süreleri Tablo 9’da verilmiştir. Girişimsel (invaziv) veya girişimsel olmayan (non invaziv) tedaviler veya tıbbi değerlendirmeler için ortalama 28 gün ile 90 gün arasında değişen bir bekleme süreleri mevcuttur.

Tablo 9. İngiltere’de Hastaların Ortalama Bir Tedavi İçin Bekleme Süreleri (2009)

Tıbbi Branş	Bekleme Süresi (Hafta)
Kardiyoloji	5.2
Dermatoloji	6.8
Gastroenteroloji	3.6
Genel cerrahi	7.4
Jinekoloji	6.1
Beyin ve sinir cerrahisi	9.5
Ağız cerrahisi	10.5
Ortopedi ve Travmatoloji	10.9
Diğerleri	5.4

Kaynak: <http://scholarworks.umass.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1286&context>

Medikal tedavilerde bekleme süreleri hastanın klinik durumuna göre bazen uzayıp kısalmaktadır. Bekleme sürelerini uzatan nedenler arasında aşağıda Şekil 5’de bir radyoloji (x-Ray) görüntüsü verilmiştir. Kalçaprotezine ait bu görüntüde bozuk eklem sathı görülmektedir. Total kalça protezinin gecikmesinde bazı olumsuz problemler varolabilmektedir. Bu sorunlar arasında, kalça eklemine bozulması, artan ağrı ve hareket eksikliği, eklem sertliğini, kaslarda güçsüzlük ve eklem deformitesinde kötüleşmesi yer almaktadır.

Diş kök kanal tedavisinde diş etinde enfektif bir durum tedavide gecikmelere sebebiyet verebilmektedir. Tedavide ısrar diş kaybı ile sonuçlanabilmektedir. Hepatit C tedavisi alan kişiler ve fitik olgunlaşmasını beklemek tıbbi tedavilerdeki gecikmelere birer örnek olarak verilebilmektedir. Medikal turizm acenteleri, yurt dışında tedavi hizmeti arayışındaki hastalar için sürecinin kolaylaştırılmasında önemli görevler üstlenen kurumsal örgütlerdir. Hastalar için en iyi tedavi seçeneklerinin bulunmasında klinikler ve hastaneler ile sürekli bir iletişim içindedirler. Seyahat, vize, konaklama, otel rezervasyon, kaliteli sağlık hizmeti ve alanında yetişmiş uzman hekim, geniş bir yelpazede uzmanlık gerektiren diş, kadın - doğum, genel cerrahi, kardiyoloji gibi alanlarda nitelikli tedavi alınması için aracılık etmek ve boş zamanların değerlendirilmesinde tatil aktiviteleri gibi konularda dünya çapında birçok popüler şirket hizmet vermektedir.

Sonuç olarak aracı medikal seyahat şirketleri ve asistan firmalar özel ameliyathane, estetik ve kozmetik tedaviler, kozmetoloji prosedürleri, kozmetik diş hekimliği, lazer yardımcı cerrahi veya prosedürlerde yeni teknolojileri tecrübeli alanlarının en iyi cerrahları bulmak ve en kısa sürede hastaların tedavilerinin sağlanması için uluslararası hastalara hizmet vermektedir.

2.6.7. JCI ve Sağlık Kurumlarının Kalitesi

JCI akreditasyon, küresel sağlık alanında ve aynı zamanda tıbbi kalite için altın standart olarak kabul edilmektedir. Joint Commission International (JCI) uluslararası pazarda en büyük ve en tanınmış hastane akreditasyon sağlayıcısıdır. JCI 1994 yılında akreditasyonu görevine başlamış ve ABD merkezli Ortak Komisyon'un uluslararası eşdeğerdır. JCI 39 ülkede hastanelerin uluslararası kalite standartlarını geliştirmek için yerel yönetimlerle birlikte, aynı zamanda Dünya Sağlık Örgütü ile birlikte çalışmaktadır (www.hospitalscout.com/es/MedicalTourism/Accreditation/other/jci.html.2012).

JCI misyon olarak sürekli eğitim ve danışmanlık hizmetleri ile uluslararası akreditasyon ve sertifikasyon sağlanması yoluyla uluslararası toplumun güvenliğini ve bakım kalitesini arttırmaktadır. JCI değerlendirme uzmanları hastanelerin tıbbi organizasyon yapıları, yönetim sistemi de dahil olmak üzere son derece ayrıntılı denetimlerin yanı sıra hastanenin tüm yönleriyle kapsamlı olarak değerlendirmesi, hizmet, ilaç sistemi, enfeksiyon kontrolü, kalite endeksleri, çalışan kalifiye personel

yeterliliği, tesis güvenliği, araştırma projeleri ve tıp eğitimi gibi konularda küresel anlamda hizmet veren bir örgüt yapısındadır (www.researchgate.net/figure/-countries-with-JCI-accredited-hospitals, 2016). 2012 yılında dünyadaki ülkelerin akredite hastane sayılarına baktığımızda; Türkiye 42, Suudi Arabistan 39, BAE 38 Brezilya 21, İrlanda 17, Tayland 17, Hindistan 16, İtalya 15, Singapur 14 ve Çin yine 14 akredite edilmiş hastanesiyle dünya sıralamasındaki yerlerini almıştır

2.6.8. Medikal Turizmde Dünyadaki Başarılı Hastaneler

Dünya üzerinde en çok hastanesi olan ülke ise Çin'dir. Bu ülkede toplam 69 105 adet hastane bulunmaktadır. Dünyada bu alandaki ikincilik yine nüfus bakımından Çin'in ardından ikinci sırayı alan ülke ise Hindistan'a aittir. Hindistan'daki hastane sayısı ise 15,067.Üçüncü sırada yer alan Vietnam, toplam hastane sayısı ise 12 500. ABD'deki hastane sayısı ise 6.097'dir (www.mtqua.org/media-center/prince-court-named-top-10-worlds-best-hospit.2014). Tıbbi Seyahat Kalite Birliği 2014 Medikal turistler için dünyanın en iyi on hastanesini yayınlamıştır. Dünya'nın önde gelen başarılı hastaneleri ve buldukları ülkeler ise şöyle sıralanmaktadır. Bunlar:

- ✓ Prince Court Medical Center, Malezya
- ✓ Asklepios Klinik Barmbek, Almanya
- ✓ Fortis Hospital Bangalore, Hindistan
- ✓ Anadolu Medical Center, Türkiye
- ✓ Wooridul SpineHospital, Kore
- ✓ Shouldice Hospital, Kanada
- ✓ Gleneagles Hospital, Singapur
- ✓ Clemenceau Medical Center, Lübnan
- ✓ Bumrungrad International, Tayland
- ✓ Mediclinic Morningside, Güney Afrika

(www.mtqua.org/media-center/prince-court-named-top-10-worlds-best-hospital.2014).

2.7. Medikal Turizmde Faaliyet Gösteren Ülkeler

2013 yılı itibariyle 3,4 trilyonluk küresel sağlık sektörü pazarından pay alabilmek için için sağlık turizminin en çok gelir yaratan alt kolu medikal turizmde

dünyanın birçok ülkesi faaliyet göstermektedir. Dünya’da ki devletler 2014 yılında sadece beslenme, kilo verme, zayıflama diyetleri, fitness ve anti-aging gibi sağlık giderlerine 574 milyar Dolar gibi çok ciddi miktarları bulan bir rakam ödemiştir. (Truss, 2016). Bu çok yüksek gelir diliminden ve küresel hasta pazarından yetişmiş insan gücü, teknolojisi ve altyapısı olan ülkeler pay alma yarışına girmiştir. Tıp alanındaki gelişmeler ve medya bu faaliyet alanlarında ülkelerin üstünlüklerinin tıp turistlerinin karar verme aşamasında yardımcı olmuşlardır. Öne çıkan ülkeler ve faaliyet alanları aşağıda belirtilmiştir.

2.7.1. Amerika

Son yıllarda tıp turizmi olarak adlandırılan seyahatler tüm dünyada istikrarlı bir artış göstermektedir. 2000’li yıllar öncesi sağlık hizmeti almak amacıyla Amerika’ya gelenlerin sayısı günümüzde iki katına çıkmışken; Amerika’dan yurtdışına çıkışlarda ise dokuz katına varan yükselme olmuştur. ABD’de medikal turizm gelirleri, devlet ve özel sektörün kaliteli hizmet ve teknolojide ileri ülkelerden biri olması ile birlikte dünya da birçok özel hastaneyle bütünleşmiş kuruluşları ile lider ülkelerden biridir. Amerika’nın yurtdışı bireysel sağlık turizmi 2003-2013 yılları arası ihracat oranı yıllık %7,7 büyüme oranı ile 1,6 Milyar Dolardan 10 yılın sonunda 3,3 Milyar Dolara yükselmiştir. Aynı yıl aralığında ki ithalat rakamları ise yıllık %24 büyüme oranıyla 168 Milyon Dolardan 1,4 Milyar Dolara yükselmiştir. ABD’de yaşanan ekonomik sıkıntılar daha uygun fiyatta tedavi sunan ülkelere gitmeyi teşvik etmektedir (www.usitc.gov/publications/executive_briefings/chambers_health-related_travel_2016).

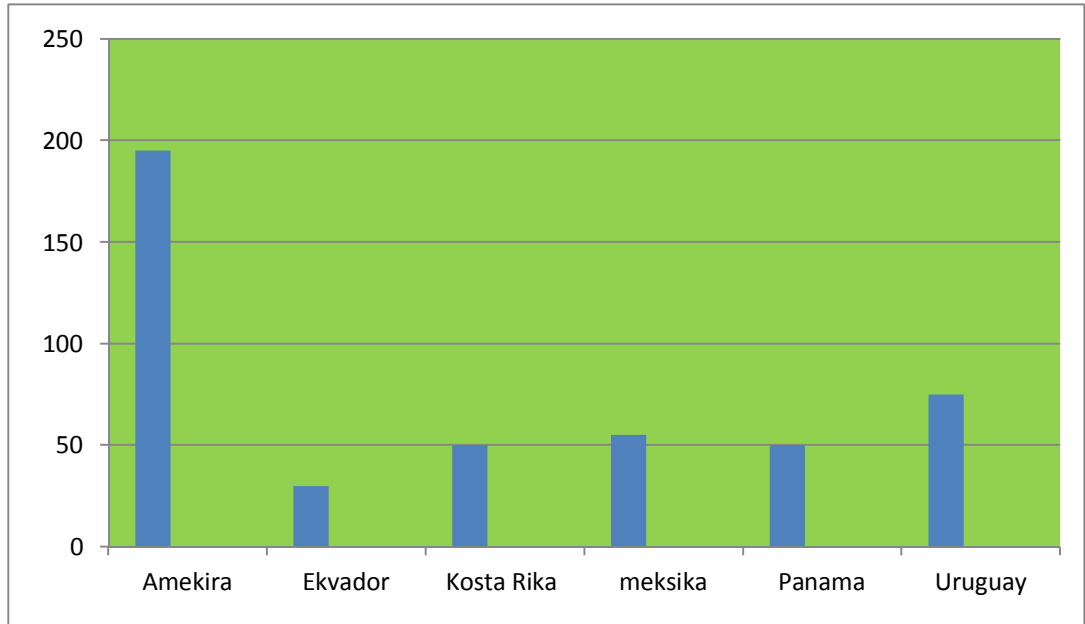
Yıllık sağlık harcamaları çok yüksek miktarda olan ülkede seçilmiş bazı hastalıklar için harcanan rakamlar 2014 yılında şöyle gerçekleşmektedir. Ruh sağlığı bozuklukları ve tedavisine yaklaşık 142,2 milyar Dolar harcamaktadır. Yıllık artan harcama oranı ise yüzde 6 şeklindedir. Alzheimer ve Parkinson hastalığı, depresyon, bunalım ve şizofreni gibi hastalıklar ruh sağlığı bozuklukları arasında yer almaktadır. Psikiyatrik bozukluklar için maliyet artışı, faydası sınırlı olmasına rağmen yeni çıkan pahalı ilaçlar ile yükselmektedir. Kalp hastalıkları, bu hastalığın tedavisine yaklaşık 123,1 milyar Dolar harcıyor. Yıllık artan harcama oranı %5’tir. Kalp krizleri halen ülkelerin bir numaralı ölüm nedenidir. Kanser hastalığının tedavisine yaklaşık 99,4 milyar Dolar harcıyor. Hipertansiyon, ABD hükümeti bu hastalığın tedavisine yaklaşık 50,2 milyar Dolar harcıyor. İskemik kalp hastalıklarına 110 milyar Dolar, diyabet (şeker)

hastalığı için 245 milyar Dolar, alzheimer ve bunama 203 milyar Dolar, ağrı kesiciler ve ağrı tedavisi 560 milyar Dolar gibi çok yüksek bir rakam olarak harcama kalemlerinde yer almaktadır (<https://panaceachronicles.com/medical-expatriation-for-cocaleaf.2014>).

Amerika'da yaşayan sigortasız kesim, bakım maliyetlerini Amerika'da karşılamakta zorluk çekmekte ve daha uygun fiyatta bakım sunan ülkeleri tercih etmektedirler. Sağlık Turizminde yılda 800.000 uluslararası hasta olarak ülkeler arasında popülerlik kazanmış olmasına rağmen, 2014 yılında tıbbi tedavi için Amerika'dan 1 milyonu aşkın tıbbi turist ülke dışında diğer destinasyonları tercih etmiştir. Bu konuda neden diğer ülkeleri özellikle yakın komşuları ve Güney Amerika ülkelerini tercih ettiğine dair aşağıda şekil ve tablolarda maliyetlere ilişkin fiyatlandırma örnekleri verilmeye çalışılacaktır.

Şekil 3'de Amerika'da bir diş dolgusunun maliyeti 195 Dolar, Kosta Rika'da 50 Dolar ve Meksika'da 55 Dolar, Ekvator'da bu rakam ise sadece 30 Dolar'dır. Sağlık turizmi Amerika'da tüm yurtiçi ve yurtdışı turizm harcamalarının %14 gibi bir kısmını oluşturmaktadır (<https://www.imtj.com/news/wellness-tourism--billion-market.2013>).

Şekil 3. ABD ve Diğer Ülkelerin Diş Dolgusu Fiyatları (2013) \$

Kaynak: www.cespedesblog.wordpress.com/

Tablo 10’da da dış temizlemenin maliyeti Amerika’da 97 Dolar ile en yüksek, Panama’da ise 20 Dolar ile en düşük ortalama maliyetlere sahiptir.

Tablo 10. ABD İle Diğer Ülkelerin Dış Temizleme Ortalama Maliyetleri (2013 - \$)

Ülke	Maliyet
ABD	97
Kosta Rika	55
Ekvator	45
Meksika	30
Panama	20

Kaynak: <https://cespedesblog.wordpress.com/>

Tablo 11’de porselen kaplama Amerika’da 1600 Dolar Meksika’da 350 ve Panama’da ise 325 Dolar ile en ucuz maliyet sunan ülkedir. Sağlık turizmi Amerika’da tüm yurtiçi ve yurtdışı turizm harcamalarının %14 gibi bir kısmını oluşturmaktadır. (<https://www.imtj.com/news/wellness-tourism-439-billion-market/2013>).

Tablo 11. ABD ve Diğer Ülkelerin Porselen Kaplama Dış Tedavisi Ortalama Fiyatları (2013 - \$)

Ülke	Fiyat
ABD	1.600
Uruguay	500
Kosta Rika	425
Ekvator	375
Meksika	350
Panama	325

Kaynak: <https://cespedesblog.wordpress.com/>

Sağlık turizmi alanında ki genel büyümenin küresel turizme göre yaklaşık% 50 daha hızlı, 2017 yılına kadar yılda % 9 oranında daha fazla büyüyeceği tahmin edilmektedir. Hasta güvenliği ve haysiyet, beşeri sermaye, yetenek, bilgi yönetimi, verimlilik ve Prestij gibi sürekli yüksek performans en iyi hastaneleri arasında, Massachusetts General Hospital (Boston)l, Mayo Clinic (Minesota), Johns Hopkins Hospital (Baltimore), UCLA medical Center (los Angeles) Cleveland Clinic (Boston), New York Presbyterian University Hospital of Colombia and Cornell (New York),

UCSF Medical center (San Francisco) olarak değerlendirilmiştir. Mayo Clinic gibi bazı sağlık kuruluşları Orta Asya'dan ülkeye tedavi amaçlı gelen hastaların tedavilerinin yanı sıra Amerika'ya yaptıkları seyahatlerindeki ayrıntılarla ilgili gerekli tüm düzenlemeleri yapabilecek şekilde kendilerini organize etmişlerdir. Bu ve benzeri sağlık tesisleri sağladıkları hizmetleri okyanus ötesine pazarlama konusunda da hedef kitleye yönelik çok yönlü ve avantajlı teklifler hazırlamaktadır. Florida'daki birkaç tesis ise bu bölgeye direkt uçak seferlerinin gerçekleşmesi sebebiyle özellikle Latin Amerika'daki sağlık turistleri tarafından tercih edilmektedir. İki dile de (Latince-İngilizce) hâkim elemanları bünyelerinde barındırması da Latin ülkelerden gelenlerin bu tesisleri tercih etmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Tablo 12'de dünyanın en maliyetli ve riskli ameliyatlarının Amerika Birleşik Devletlerinde ki maliyetleri ele alındığında bağırsak nakilleri ile kalp-akciğer nakillerinde operasyonun tüm maliyetlerinin 1 milyon Dolar gibi astronomik bir fiyata Amerika'da yapılmakta olduğunu söyleyebiliriz. Özel bir hastanede bir beyin cerrahının maaşının 300.000 Dolar civarında olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 12. ABD'de En Yüksek Maliyetli Ameliyat Türleri (2010-\$)

Ameliyat Türü	Fiyatı
Bağırsak nakli	1.206.000
Akciğer- Kalp Nakli	1.148.400
Karaciğer Nakli	577.100
Kemik İliği Nakli	676.800
Açık Kalp Cerrahisi	324.000
Pankreas Nakli	289.400
Böbrek Nakli	262.900
Trakeostomi	205.000
İnce Bağırsak Nakli	1.281.800
Kalp Nakli	997.700

Kaynak: <http://investopedia.com/financial-edge/0310/top-10-most-expensive>

Sağlık turizmi kapsamında, Güney ve Orta Amerika ile Asya'da pek çok ülkede sağlık sektöründe büyük yatırım ve geliştirilmiş tıbbi standartları hızlı bir şekilde arttırdığını söyleyebiliriz. Son on yılda 39 ülkede 400'den fazla kuruluş Joint Commission International (JCI) tarafından akredite edilmiştir. Birçok yabancı ülkenin doktorları ABD'de tıp eğitimlerini almaktadırlar. Amerika sağlık sistemindeki aksaklıklar, sigorta sorunları, uzun bekleme sıraları, astronomik orandaki ameliyat ve tıbbi işlemler, gelişmiş bir ülkeden az gelişmiş ülkelere hasta hareketinin önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Amerika'da yetişmiş ve Amerikan dal hastaneleriyle birçok yakınlığı ve ortaklığı bulunan Asya, Orta ve Güney Amerikada ki kuruluşlar ABD'ye tıp eğitimine gönderdikleri veya tıp eğitimini ABD'de almış uzman tabipleri tekrar bu hastanelerde istihdam edip tersine bir hasta hareketinin yaratılmasına yol açmaktadırlar.

ABD'de ileri teknoloji ve pahalı maliyetlerle tedavi sunulmasına rağmen, 2013 yılında, yaklaşık olarak 75,000 Amerikan vatandaşı tıbbi tedavi için Hindistan'a ve 300.000'den fazla medikal turistte Latin Amerika'ya tercih etmesi önemli bir göstergedir. Yüksek kalite ve kısa bekleme süresi ile uygun fiyat avantajlarını dikkate alan ABD'de vatandaşlarının 2014 yılında 1.250.000 milyona yaklaşan sayılarının giderek artmasına yol açmıştır (www.health-tourism.com/medical-tourism/usa-research/, 2016).

Tablo 13'de Amerika Birleşik devletlerinin en çok hasta ihracat ettiği ülkelerin ABD ile fiyat kıyaslaması yapılmıştır. Seçilmiş iki operasyon maliyetleri incelendiğinde en pahalı tedavi fiyatlarının ABD'de en uygun fiyatların ise Hindistan'da verilmekte olduğunu söyleyebiliriz. Diğer lider medikal turizm ülkelerinde ABD'ye oranla çok uygun maliyet seçenekleri bulunmaktadır.

Tablo 13. Amerika ve Lider Medikal Turizm Ülkeleri Arasında Bazı Seçilmiş Operasyon Fiyatları (2015-\$)

Tıbbi İşlem	ABD	Hindistan	Tayland	Singapur	Kosta Rika	Meksika	Güney Kore
Kalp-Bypass	130.000	9.300	11.000	16.500	24.000	22.000	34.150
Rahim (Uterus) Çıkartılması	20.000	2.300	4.500	6.000	4.000	6.000	12.700

Kaynak: www.quora.com/Why-is-medical-treatment-costly-in-India

Hindistan, ABD'den gelen hastalara uygun fiyatlarla ve yüksek kaliteli tıbbi hizmet vermektedir. Amerika'lı bir medikal tıbbi turist, sağlık ya da tıbbi hizmetler, seyahat, konaklama, tatil, yiyecek hizmetleridahil olmak üzere toplam maliyeti oranlarında yaklaşık 70-75 oranında tasarruf etmektedir (www.quora.com/Why-is-medical-treatment-costly-in-India.2015).

2.7.2. İngiltere

İngiltere sağlık sisteminde ki bazı aksaklık ve uzun bekleme kuyruklarından dolayı daha çok hasta gönderen potansiyel bir ülke konumundadır. Ülkede ki sağlık alanındaki turizm hareketlerini şöyle özetleyebiliriz. 2014 yılında yayımlanan bir çalışmaya göre 2010 yılında Birleşik Krallık'ta ikamet eden 63.000 kişi, yani toplam nüfusun %0,1'i, sağlık hizmeti almak amacıyla yurtdışına çıkmıştır. 2000-2010 yılları arasındaki süreçte en az 275.000 kişinin sağlık hizmeti almak amacıyla yurtdışına çıktığı tahmin edilmektedir (www.een.kso.org.tr/up/dene/Ingiltere_2011., 2015).

İngiltere'de hastalar özellikle bekleme işlemlerinden dolayı yurtdışına gitmektedir. Genellikle tercih edilen tedaviler arasında; doğurganlık tedavisi, obezite cerrahisi (obez hastalarda mide boyutunu küçültmek amacıyla) ve kozmetik cerrahi için yurtdışına seyahat etmektedirler. İngiltere'yi 2010 yılında tercih eden hasta sayısı 52.000 kişidir.

Londra Hijyen ve Tropik Tıp Fakültesi ve York Üniversitesi'nden araştırmacılara göre, 2010 yılında İngiltere'nin medikal turizm geliri 42 milyon Euro olarak belirlenmiştir. Great Ormond Street çocuk hastanesi 2010-11 yılında yabancı hastalardan 20,7 milyon Euro para kazanmıştır (www.theguardian.com/society/medical-tourism-generates.2013).

İngiltere'nin sağlık sistemi başta Orta Doğu, Yunanistan, Kıbrıs ve İspanya'dan tıbbi turistlere hitap etmektedir. Son zamanlarda, Nijerya ve İrlanda'dan gelen hasta sayısında bir artış olmuştur. Tercih edilme sebepleri arasında bilimsel araştırmalara verilen önem, avangard hastane teknolojileri, post-op bakım ve hizmetleri, ön sırada gelmektedir. Birleşik Krallık yüzyıllar boyunca tıbbi araştırma alanında güçlü bir oyuncu olmuştur. Alexander Fleming Penisilini bulmuştur. Watson ve Crick ise İngiltere'de DNA'nın sırlarını deşifre etmiştir. Dünyanın ilk başarılı tüp bebeği 25 Temmuz 1978'de İngiltere'nin Oldham kasabasında doğmuş olan Louise

Brown'dur(www.mymedholiday.com/country/united-kingdom/article/610/why-medical, 2016).

İngiltere'de özel sağlık tesisleri dünyada maliyet kaygısı duymadan gelen birçok hastaya hizmet vermektedir. Popüler sağlık kurumları arasında, BMI Sağlık Merkezi, Londra Fertility Center ve Royal Berkshire NHS Foundation Trust, Royal Marsden Hospital, Guy's and St Thomas' Hospital NHS yer almaktadır (www.mymedholiday.com/country/united-kingdom/article/610/why-medical-tour, 2016). İngiltere özel hastane operasyon maliyetleri 2016 yılında aşağıda şöyle sıralanmıştır. New Victoria Hastanesi baz alınmıştır (www.netdoctor.co.uk/health-services/private-treatment/a4557/how-much-will, 2013). Bunlar:

- ✓ Kolonoskopi 1.500 Euro
- ✓ Gastroskopi 1.750 Eoru
- ✓ Yirmilik diş çekimi ve tedavisi 1,450 Euro
- ✓ Fıtık ameliyeti (laparoskopik) 2050 Euro
- ✓ Histerektomi 1650 Euro
- ✓ Karpal tünel sendromu 1625 Euro
- ✓ Danışman ücretleri - ziyaret başına 150-250 Euro
- ✓ Kan testleri 50-150 Euro
- ✓ 24 saatlik kan basıncı ya da EKG izleme ve analiz 300 Euro
- ✓ BT veya MRI taramaları her biri yaklaşık 500 Euro'dur.

Ülkeler arasındaki ortalama maliyetler ise doğurganlık (fertility) tedavisi ile karşılaştırılmıştır. Hem erkek hemde kadının tedavi görebildiği bu operasyonun ortalama maliyeti İngiltere'de 7.650 Euro'dur. En uygun fiyat ortalaması ise Çek Cumhuriyeti'ne aittir (Şekil 4)

Şekil 4. Ülkeler Arasındaki Kısırlık Tedavisi Ortalama Maliyetleri (2016) Euro

Kaynak: www.reprogenesis.co.uk/

2.7.3.Arjantin

2014 yılında Arjantin'de medikal turizm tanıtım ve markalaşma algısı için 182.000.000 \$ Dolar harcama yapmıştır. Turizm Tanıtma Ulusal Enstitüsü ve Arjantin hükümeti çok daha fazla hastayı ülkelerine çekmek için yoğun bir faaliyet sergilemektedir.Arjantin hükümeti, Latin Amerika'da önde gelen medikal turizm hedeflerinden biri olarak yıllık \$ 500 milyon Dolar medikal turizm geliri hedeflemekte olup bu yönde beş yıllık kalkınma planları hazırlamaktadır.Ülkenin medikal turistlerinin çoğunluğu Turizm Tanıtma Ulusal Enstitüsü'ne göre, diğer Latin Amerika ülkelerinden gelmektedir. Şili % 41, Uruguay % 29 ile %30 bölümü ise; Ekvator, Bolivya, Peru, Kolombiya ve diğer Orta Amerika ülkeleri arasında bölünmüş durumdadır. Tıbbi cerrahi işlemleri için % 67 ziyaret alan Arjantin, kozmetik cerrahi, yağ aldırma (liposuction), kilo kaybı programları ve kozmetik diş hekimliği branşlarında %33 medikal turist çekerek popüler bir destinasyon olmuştur.Arjantin için medikal tedavi fiyatlarını diğer ülkeler bazında karşılaştırılması için seçilmiş operasyonlardan biri olan katarakt cerrahisi maliyetleri (Tablo 13) 2013 yılında Avrupa ülkeleri ve ABD' ye göre oldukça düşük maliyetlidir (www./optometrytimes.modernmedicine.com.2014).

Tablo 14. Ülkeler Arasında Göz Operasyon (Katarakt) Ortalama Maliyetleri (2013-\$)

Ülke	Maliyet
ABD	8.233
Yeni Zellanda	3.384
İspanya	2.016
Hollanda	1.610
Arjantin	1.038

Kaynak:www.optometrytimes.modernmedicine.com/optometrytimes/content/tags/cataract-su

2.7.4. Kosta Rica

1980'li ve 1990'lı yıllarda artan sağlık maliyetleri Amerikalı medikal turistleri yakın ülkelerde uygun ve kaliteli tıbbi tedavi aramaya yöneltmiştir. Bu dönemde, Amerikalılar sigorta şirketlerince karşılanmayan tedaviler ve sigortasız kesimlerin yüksek maliyetleri ödeyememesi neticesinde Orta Amerika'ya seyahat etmeye başlamıştır. Kosta Rika yüksek standartlarda verilen sağlık hizmetleri neticesinde özellikle Amerikalı turistlerin gözde merkezlerinden biri olmuştur. Kosta Rika'nın

medikal turizm sektörü diğer tıbbi tedavilerde de hasta olarak büyümeye devam etmiştir. Bugün, Kosta Rika tıbbi prosedürler için en güvenilir, ekonomik ve verimli ülkelerden biridir. Kosta Rika tıbbi turist sayısını her geçen yıl artırmaya devam edebileceği tahmin edilmektedir.2011 yılında, Kosta Rika'nın başkenti San Jose yaklaşık 46.474 yabancı hastayı ağırlamıştır. Kosta Rika ABD'de eğitilmiş ve akıcı İngilizce konuşabilen birçok doktor ve yardımcı sağlık personeline sahiptir. Ülkede popüler hastane ve klinikler olarak Clinica Biblica, CIMA, San Jose Katolik Hastanesi bulunmaktadır (<http://drprem.com/medical-tourism/costa-ricas-prospects-in-medical-tourism.2014>). Seçilmiş bazı dış tedavilerinin ülkede uygulanan 2016 fiyatları ise şöyledir (www.anywhere-costarica.com/travel-guide/medical-tourism, 2016). Bunlar:

- ✓ Porselen kron – köprü tedavisi 350 Dolar
- ✓ Dış kaplama 350 Dolar
- ✓ Dental implant 1.000 Dolar
- ✓ Kanal kök tedavisi 315 Dolar
- ✓ Dış beyazlatma 250 Dolar'dır.

Dental implantlar son derece popüler olan, ancak birçok ülkede cerrahi maliyeti çok yüksek olan bir tedavi yöntemidir. Tek bir implant için ülkeler arasındaki ortalama maliyet karşılaştırması Tablo 15'de gösterilmiştir. Kosta Rika, Macaristan'dan sonra en uygun ortalama maliyeti olan ülke konumunda bulunmaktadır.

Tablo 15. Ülkeler Bazında Ortalama Dental İmplant Fiyatları (Tek Bir Dış İmplantı)
(2014-\$)

Ülkeler	Ortalama Maliyet
Macaristan	477
Polonya	503
Kosta Rika	541
İspanya	549
Meksika	739
Tayland	741
Malezya	1.345
ABD	5000

Kaynak: www.medigo.com/blog/medigo-guides/the-ultimate-guide-to-dental-implant-prices/

2.7.5. Küba

Tüp bebek ve göz cerrahisi alanlarında oldukça uygun fiyatlar sunmaktadır. Hastalar, Küba'ya genellikle göz rahatsızlıklarının, Parkinson hastalığının, uyuşturucu ve alkol bağımlılığının, nörolojik rahatsızlıkların, beslenme bozukluklarının tedavisini almak için bu ülkeye seyahat etmektedirler. Ünlü futbolcu Diego Armando Maradona bu ülkede uyuşturucu tedavisi görmüş ve sağlık turizminin önünün açılmasında ciddi katkısı olmuştur.

Sağlık turizminin tanıtılmasında'' Servicios Medicos Cubanos'' isimli şirket, yoğun sezonda birden fazla sağlık turizmi ürünü ve hizmeti sunarak büyüyen sağlık turizminden faydalanmayı amaçlayan kampanyası "Elijo Cuba" (Ben Küba'yı seçtim) sunmuştur. Küba, jenerik ilaçların formülasyonu veya üretimine dayanan iyi kurulmuş bir ilaç endüstrisi geliştirdi. Küba'da önemli bir biyoteknoloji endüstrisinde kurulmuş durumdadır. Küba'nın biyoteknoloji kapasitesi iç talebin% 80 ila% 90'ını karşılamakta ve Küba'nın ilaç ithalatına olan bağımlılığını en aza indirmekte ve ekonomik kriz dönemlerinde ülkenin sağlık standartlarını korumaya yardımcı olmaktadır. 2007 yılında ilaç ihracatı, Küba'nın şeker, rom ve tütün ihracatı oranının üzerinde yer alarak, ülke ekonomisine 350 milyon Dolar ihracat geliri kazandırmıştır. Ülkenin önde gelen ihracat geliri olan nikelten sonra ikinci sırada yer almıştır. Mart 2011'de Küba, 300 milyon kişinin dünya çapında yaşadığı diyabetin yaygın bir komplikasyonu olan diyabetik ayak ülseri tedavisinde geliştirdiği Heberprot-PE ilacı ile Birleşmiş Milletlerin özelleşmiş 17 örgütünden biri olan WIPO'dan (World Intellectual Property Organization) altın madalya almıştır. 2000 ve 2008 yılları arasında yürütülen Küba medikal denemeleri sonucunda, Heberprot-PE'nin başka geleneksel tedavilerin yürütülemediği ileri ülser tedavisinde etkili olduğu kanıtlanmıştır. 7 CIGB (Kanada) tarafından yayınlanan klinik çalışma sonuçlarına göre, ilaç amputasyonu önlemede % 66 etkili olduğunu bildirilmiştir. Bugüne kadar Küba'da diyabetik ayak ülseri çeken 6000'den fazla kişi Heberprot-PE'yi kullanarak başarıyla tedavi olmuştur. Heberprot-PE ticari anlaşmaları ise, Brezilya, Çin, Avrupa Birliği, Meksika ve Rusya'daki yabancı şirketler ile imzalanmıştır (Jiménez, 2014). Küba medikal turizm merkezleri, Amerika Birleşik Devletlerinin hemen yanı başında ideal bir konumdadır. Medikal turizm Küba ekonomisi için potansiyel olarak genişleyen bir pazarı temsil etmektedir. Acil tıbbi bakım arayan Kanada vatandaşı medikal turistler için uzun bekleme sürelerini önemli

ölçüde kısaltacak bir konuma ve sağlık tesislerine sahiptir.Havana'nın Cira Garcia Kliniği, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü rakamlarına göre diğer ülkelerle karşılaştırıldığında uygun maliyet seçeneği sunmaktadır. Seçilmiş operasyon maliyetlerinden örnek olarak, meme büyütme ameliyatı ABD'de 6000 Dolar, İngiltere'de 4350 Dolar ve Meksika'da 2.500 Dolar şeklindedir. Fakat bu rakamlarla karşılaştırıldığında Küba'da ki fiyatı bu ülkelere göre çok daha az ortalama maliyetlidir (www.ctvnews.ca/health/health-headlines/cuba-turns-to-medical-tourism, 2013).

2.7.6. Guatemala

Estetik uygulama ve plastik cerrahide fiyat avantajı ile hastaları çekmektedir. Amerikalı hastalar özellikle diş, yüz ve karın germe ile meme büyütme tedavilerini talep etmektedir. Sağlık ve Sağlık Turizm Komisyonu sağlık tanıtım faaliyetlerinde öncü bir sosyal kuruluştur. Ülke güvenlik sorunu ve yeterli yatak seviyesine ulaşmamış sağlık alt yapısıyla zayıf bir görüntü çizmektedir (www.healthwellnessguatemala.com/medicalto, 2015).

Guatemala için bazı tedavi maliyetleri 2016 yılında şu şekildedir (www.guatemalamedicaltravel.com/procedures.html, 2016). Bunlar:

- ✓ Porselen kaplama 412 Dolar
- ✓ Dental implant 1.750 Dolar
- ✓ Lazer ile diş beyazlatma 205 Dolar
- ✓ Kalp kapakçığı değiştirme 24.000 Dolar
- ✓ Prostat aldırma ameliyatı 4.500
- ✓ Kanser tümör aldırma 7.000 Dolar
- ✓ PET-Ct tarama 1680 Dolar
- ✓ Kalça estetiği 5300 Dolar'dır.

Guatemala Orta Amerika'da bulunan bir devlettir. Medikal turistlerin çoğunluğunu ABD'den gelen hastalar oluşturmaktadır. Tablo 16'da iki ülke arasındaki ortalama fiyat maliyetleri karşılaştırılmıştır. Kanser radyasyon terapisinde ABD ile Guatemala arasında %54 gibi bir ortalama maliyet avantajı mevcuttur.

Tablo 16. Guatemala ve ABD Arasında Ortalama Medikal Tedavi Fiyatları (2016-\$)

Cerrahi İşlem	ABD	Guatemala
Kanser Radyasyon Terapi	65.000	12.000
Kemoterapi	75.000	19.500
İşitme (koklear İmplant)	8.500	3.300
MRI (Full Vücut Yüzeyi)	3.800	750
IVF	25.000	7.000
Prostat Alma	19.500	4.500
Kolonoskopy	2.250	940

Kaynak: <http://guatemalamedicaltravel.com/procedures.html>

2.7.7. Meksika

Meksika medikal turistler için birçok branşta iddialı ve uygun maliyetli hizmetler veren popüler bir destinasyondur. Özellikle onkoloji, ortopedi, kardiyoloji, genel cerrahi, plastik cerrahi ve gastroenteroloji alanlarında en yüksek kalitede tıbbi bakım hizmetleri vermek için uzmanlaşmıştır. ABD'nin en çok tercih ettiği medikal bölgedir. 80.000 medikal turist Amerika'dan her yıl tedavi olmak için Meksika'ya seyahat ediyor. Ülkeye gelen medikal turist sayısının 200 bin ile 1.1 milyon kişi arasında olduğu tahmin edilmektedir (www.patientsbeyondborders.com/mexico, 2011). 2006 yılında hiçbir JCI akredite hastanesi bulunmayan ülke 2015 yılında (9) dokuz JCI akredite hastaneye kavuşmuştur. "Benim evim senin evin." medikal turizmdeki ülke tanıtımı için kullandıkları sloganlarıdır. Dünya ülkeleri ile karşılaştırıldığında, Meksika tüm paket fiyatları(havalimanı, otel, post-op değerlendirme, cerrahi aletler, anestezi, diyetisyen, antibiyotik tedavisi, hastane 3 gece kalış, doktor ücretleri, ameliyat sonrası 2 gece kalış, alışveriş merkezlerini gezmek için arabalı şoför ve ücretsiz Amerika görüşmesi) dahil olarak uygun tedavi seçenekleri sunmaktadır. Aşağıda verilen Tablo 17'de ülkeler arasındaki genel cerrahi operasyonlarından oldukça fazla sayıda yapılabilen fitik ameliyatının klinikler arasındaki fiyatları verilmiştir. Meksika, Hindistan'dan sonra en uygun fiyat seçeneği sunan ülke olarak görülebilmektedir.

Tablo 17. Ülkeler Arasında Kliniklerin Fıtık Ameliyatı Operasyon Ücretleri (2016-TL)

Ülke	Klinik	Fiyat
Meksika	Salutaris Medical Center	7.268
Almanya	Helios Hospital Hildesheim	13.158
Hindistan	Primus Super Specialty Hospital	7.872
BAE	Canadian Specialist Hospital	29.152
Polonya	KCM Clinic	10.479
Türkiye	Memorial Ankara Hospital	16.531

Kaynak: www.medigo.com/en/general-surgery/all/all/brazil?sort=best_match

2.7.8. Singapur

Singapur 2011 WHO verilerine göre en iyi sağlık sistemine sahip ülkeler arasında 6'ncı sıradadır. 2011 yılı sağlık turizmi geliri 900 milyon Dolar olarak gerçekleşmiştir. 2014 yılında, Singapur'da 21 JCI akredite hastane ve tıp merkezi mevcuttur. Raffles ve Parkway hastaneleri popüler olmuş sağlık merkezleridir (www.health-tourism.com/medical-tourism-singapore/, 2016). Singapur Sağlık Bakanlığı 2015 yılına ait tıbbi turist sayısını 1 milyon olarak tahmin etmektedir. Singapur medikal turizm pazarı 2013-2017 döneminde % 30 civarında yıllık bileşik büyüme tahmin edilmektedir (www.medicaltourismassociation.com/en/research-and-surveys.html, 2014).

Uygun tedavi seçeneklerinin yanında sağlam bir tıbbi altyapı ve dünya çapında bir havaalanı varlığı ülkeyi dünya ile entegre bir sağlık aktörü yapmıştır. Singapur Havayolları ve diğer uluslararası havayollarının Non-stop veya aktarmalı uçuşları ile Singapura seyahat edecek olan tıbbi hastalar uzun mesafeler katetmek zorundadırlar. Örnek olarak, Kanada Toronto'dan 21 saat ABD New York City'den 18 veya ABD Los Angeles'ten 16 saat uçuş yaparak Singapur'a ulaşmaktadırlar (www.health-tourism.com/medical-tourism-singapore/, 2016). Diğer ülkelerden gelen tıbbi turistleri tarafından en çok talep edilen tedaviler arasında şunları sayabiliriz (www.mymedholiday.com/country/singapore, 2016).

- ✓ Ortopedik Cerrahi (kalça ve diz protezleri, vb)
- ✓ Kardiyak Cerrahi (kalp baypas, kapak replasmanı, vb)
- ✓ Kanser ve Onkoloji
- ✓ Nöroloji ve Nöroşirurji
- ✓ Kozmetik Cerrahi

- ✓ Diş Hizmetleri (ameliyatları, dental implantlar, vs)
- ✓ Mide Operasyonları (Bariatrik)
- ✓ Göz / Oftalmoloji (LASIK, Katarakt ameliyatları vb)
- ✓ Çocuk (Pediatri)

Karaciğer nakli, böbrek nakli ve ilik naklinde çok aranan bir ülkedir (www.mymedholiday.com/country/singapore, 2016). Tablo 18’de medikal operasyon maliyetleri ABD’de ki hastaneler ile karşılaştırılmış ve Singapur’u tedavi için tercih eden ABD’li medikal turistlerin %60 ila %90 arasında ortalama tasarruf yaptığı ve daha az ücret ödediği anlaşılmaktadır.

Tablo 18. Singapur Medikal Operasyon Maliyetlerinin ABD Hastaneleriyle Karşılaştırılması(2016-\$)

Cerrahi İşlemler	ABD	Singapur	Ortalama Maliyet %
Kalp Bypass	55.000 - 130.000	13.000 - 18.500	% 70-80
Kalp kapakçık Değişirme	130.000 - 160.000	12.000 - 13.000	% 90-92
Koroner Anjiyoplasti	42.000 - 57.000	11.500 - 13.000	70-77%
Koroner anjiyografi	5500 - 6000	1300 - 1500	% 70-75
Kök hücre nakli	200.000 - 250.000	72.000-90.000	% 60-65

Kaynak: www.health-tourism.com/medical-tourism-singapore/

Tıbbi turist sayısında artışın ana nedenlerinden biri de düşük tedavi seçeneklerinin artmasıdır. Asya ülkeleri tıbbi turistler arasında popüler bir seçim haline gelmiştir. Özellikle en çok hastayı ABD’den almaktadırlar. Tablo 19’ da Asya ülkelerinden Singapur’un medikal işlemlerde diğer ülkelerle yaklaşık maliyet fiyatları karşılaştırılmıştır. Hindistan bu konuda en uygun seçenek gibi gözüküyor diyebilmekteyiz. Singapur birçok operasyonda Hindistan gibi neredeyse başa baş bir maliyet seçeneği sunmaktadır.

Tablo 19. Ülkeler Arasında Yaklaşık Olarak Tıbbi Tedavi Maliyetleri (2014-\$)

Tedavi İşlemi	ABD	Hindistan	Tayland	Singapur
Kalp Bypass	130,000	10,000	11,000	18,500
Anjio	57,000	11,000	13,000	13,000
Kalça Protezi	43,000	9,000	12,000	12,000
Rahim Çıkartılması	20,000	3,000	4,500	6,000
Diz Protez	40,000	8,500	10,000	13,000
Spinal Fusion	62,000	5,500	7,000	9,000
Meme alınması (Göğüs)	27,000	7,500	12,000	12,400
Mide Ameliyatı	28,000	11,000	15,000	15,000

Kaynak. www.asiasmedicaltourism.com/treatment-cost-comparison.html

2.7.9. Tayland

Singapur, Hindistan ve Tayland İş Danışmanlığı Rncos göre, 2012 yılında % 93 pazar payı ile Asya medikal turizm pazarı içinde ilk üç sırada yer alan ülkelerdir. Tayland 'ta33 adet JCI akredite hastane bulunmaktadır. 2003 yılında 1.000.000 milyon Japon turist bu ülkede tedavi olmuştur. (www.turizmhaberleri.com/haberayrinti.2008).

2012 yılında 2 milyondan fazla kişi sağlık bakımı ve tedavileri için bu ülkeyi ziyaret etmiştir. Avustralya ve Amerika en çok medikal turist gönderen ülkeler arasında ilk sıralardadır. Tayland Bangkok hastanesi Asya'nın ilk JCI akreditasyon alan hastanesi olarak yıllardır Amerikalı ve Kanada'lı medikal turistlere hizmet vermektedir. Ülke kozmetik cerrahi, ortopedi, kardiyoloji, IVF(üreme tıbbı), omurga cerrahisi ve diş hekimliği konusunda uzmanlaşmıştır (www.patientsbeyondborders.com/thailand, 2016).

2013 yılı başlarından itibaren, Bahreyn, Kuveyt, Umman, Katar, Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri'de dahil olmak üzere GCC ülkelerinden gelen tıbbi turistler vizesiz 90 gün boyunca Tayland'ı gezebilme imkanına kavuşmuştur. Tıbbi tedavi alan misafirlere 90 güne kadar vize verilebilmektedir (www.mymedholiday.com/country/thailand/article/177/thailand-visa-requireme, 2016).

Tayland özellikle cinsiyet değiştirme ameliyatlarının dünyada ki merkezidir. Budizm dinine mensup bireyler cinsiyet değiştirme ameliyatları konusunda ülkede hoşgörü ile karşılanmaktadır. Dünyada en fazla transseksüelin bu ülkede olduğu söylenmektedir. SRS (cinsiyet değiştirme ameliyatı), FFS (yüz feminization cerrahisi) ve meme implantları konusunda 2012 yılında 40 ülkeden 2000 kişi, Suporn Kliniği

Chonburi’de cinsiyet değiştirme operasyonu olmuştur.2012 yılında SRS (cinsiyet değiştirme ameliyatı fiyatlandırması) 495,000 Tayland Bahtı (yaklaşık 15.700 \$ USD)’dır (www.tssurgeryguide.com/Dr_Suporn.html.2016).

Medikal turistler dñnyanın hemen hemen her ÷lkesinden Tayland’a gelmektedir. En çok tıbbi turist gñnderen ÷lkeler arasında; Japonya, ABD, Çin, İngiltere, batı Avrupa ÷lkeleri, Avustralya bulunmaktadır. Aşağıda verilen Tablo 20’de Tayland’ı tercih eden tıbbi turist sayıları verilmiştir. 2007 ile 2008 arasında sadece 20.000 kadar bir artış olmuştur.

Tablo 20. Tayland’a Gelen Tıbbi Turist Sayıları (2006-2008)

Yıl	Tahmini Medikal Turist Sayısı
2008	300,000
2007	280,000
2006	200,000

Kaynak: www.health-tourism.com/medical-tourism-thailand/

÷lkenin pop÷ler hastanesi Bangkok’un Uluslararası Bumrungrad Hastanesi. 2013 yılında 520.000 hasta bu hastanede tedavi gñrmüřtür. Bu hastaların 10.000 den fazlası Avustralya vatandaşıdır. Hastanenin sunduğu hizmetler, havaalanından ulaşımı sağlamak,18 ayrı dil için terc÷man hizmeti yanında Starbucks ve McDonalds gibi uluslararası ÷ne sahip firmaları bulundurmak gibi bir imkana sahiptir. Ayrıca Tayland Turizm Üst Kurulu medikal turizmde oldukça önemli işler yaparak ÷lkenin medikal gelişimine katkı sunmaktadır. Operasyon maliyetlerinde oldukça uygun tedavi ücretleri sunan Tayland hastaneleri en komplike ve zor ameliyatları oldukça uygun fiyatlara yapmaktadır. Tıbbi tedaviler içinde oldukça maliyetli bir işlem olan spinal fűzyon(Omurga fűzyon cerrahisi, omurları insan bedeninden alınan kemik parçası yada gelişen teknolojiyle elde edilen yapay kemik materyalleri kullanılarak hareketsiz, birleşmiş hale getirmektir) omurga kırıklarında, omurganın şekil bozukluklarında, omurganın aşırı hareket ettiği ağrılı durumlarda ve bazı boyun fitiklerinde, omurgada da tümör veya enfeksiyon olduğundan fűzyon gereklidir (www.engelliler.gen.tr/f29/spinal-fűzyon-nedir-cerrahi-nezaman-gereklidir-17290/, 2016). Bu işlem Amerika’nın Burlington County Lourdes Tıp Merkezinde 2016 yılında (Willingboro, NJ) 471,121Dolara yapılmaktadır. Aynı operasyon 2016 Tayland Bangkok Hospital

Medikal Merkezde 20.900 Dolara yapılmaktadır. İki ülke arasında %150 gibi bir tedavi maliyet farkı ortaya çıkmaktadır.

Spinal disk eksizyonu ameliyatının 2008 yılında özel hastanelerde ki fiyatlarına şu örneği verebiliriz (Kıta, 2008). Tayland medikal işlemler ile ilgili fiyatlarda Meksika ve Hindistan ile 3000 ila 5000 Dolar arasında daha fazla maliyet sunmaktadır. ABD için ortalama ameliyat masrafı 40.000 Dolar civarındadır. 2013 yılında 50.000 Avustralya'lı hasta 300 milyon Dolar gibi bir rakam ödeyerek başka ülkelerde medikal tedavi almıştır (<http://www.news.com.au/lifestyle/beauty/cosmetic-surgery/plastic-surgery.2014>).

Aşağıda verilmiş olan Tablo 21'de Avustralya'lı tıbbi turistlerin en çok talep gösterdikleri medikal tedavilerden olan plastik cerrahi operasyonlarına ilişkin Tayland ile ortalama fiyat karşılaştırması yapılmıştır.

Tablo 21. Avustralya ve Tayland Arasında Plastik Cerrahi Tedavi Fiyatları Ortalama (2013-\$)

Plastik Cerrahi Operasyon İşlemi	Avustralya	Tayland
Meme İmplantı	8.000-12.000	3.000-4.000
Yüz gerdirme	7.000-8.000	4.000-5.500
Karın germe	7.000-8.000	5.000-5.200

Kaynak: www.news.com.au/lifestyle/beauty/cosmetic-surgery/plastic-surgery-and-medical-procedures-in-thailand-why-more-of-us-are-doing-it/news-

2.7.10. Malezya

Malezya sağlık seyahatlerinde Asya'nın büyüyen pazarının önemli aktörlerinden biri olmanın yanında sağlık kapasite yatırımlarına çok önem veren ve her geçen gün arttıran bir ülkedir. Özellikle Bangladeş, Çin, Endonezya, Hindistan, Japonya, İngiltere, Orta Doğu ve Afrika olmak üzere tıbbi turistlerin varış noktalarından biridir. Malezya Asya Pasifik'te medikal turizmin yükselen bir merkezidir. Malezya'nın medikal turizm sektöründe 2015 yılındaki tahmini geliri 350 milyon Dolar olarak verilmektedir (www.theborneopost.com/2016/01/29/medical-tourism-aged-care-to-drive-private-healthcare-industry/2016). Ülkeye 2013 yılında verilen bilgilere göre 768.000 tıbbi turist gelmiştir. 2016 için, hükümet 1,3 milyar Malezya Ringiti (MYR) gelir hedeflemektedir. Malezya Havayolları, Malezya'nın uluslararası medikal turizm destinasyonu olması için ortak pazarlama faaliyetleri adına Malezya Sağlık Seyahat

Konseyi ile bir anlaşma imzalamıştır (www.imtj.com/news/record-year-malaysia-medical-tourism/, 2016). 2013-2014 yıllarında Malezya Sağlık Seyahat Konseyinin açıklamasına göre ülkeye 882.000 bin sağlık turistinin geldiğini bildirmektedir. Ülkede tıbbi turist sayısı 2013 yılına göre yıllık bazda %21 lik bir artış kaydetmiştir (www.en.wikipedia.org/wiki/Medical_tourism_in_Malaysia, 2016). Malezya yılda yaklaşık% 15 artış ile bölgede medikal turizm için yüksek bir büyüme oranına sahiptir.Eski bir İngiliz kolonisi olmasından dolayı ülkede İngilizce hemen her yerde konuşulmaktadır. Helal gıda diye etiketlendirilebilecek yiyecekler sunması ve İslamiyet'e dair uygulamalar ve geleneklere olan saygının ön plana çıkarılmasıyla Malezya, Müslüman kitleleri medikal turist olarak ülkeye çekme konusunda diğer bölgelerden bir adım öndedir (www.turizmhaberleri.com/haberayrinti.asp2008).

Ülkede medikal turizme destek veren ve katkıda bulunan başlıca hastaneler ise, Mahkota Tıp Merkezi, (Melaka), Penang Adventist Hastanesi, Penang Adası Hastanesi, Gleneagles Intan Medical Centre, Kuala Lumpur, Pantai Hospital, Kuala Lumpur ülkenin önemli popüler hastaneleri arasında yer almaktadır.

Malezya'daki tıbbi tedavilerin maliyetine dair diğer ülkelerle aşağıda verilen Tablo 22'de karşılaştırma yapılmıştır. Malezya diğer 6 ülkenin ortalama maliyetlerine göre en düşük tedavi fiyatı sunan ülke konumundadır diyebiliriz.

Tablo 22. Malezya ve Diğer Ülkelerin Klinik Uygulamalarına Dair Ortalama tedavi Fiyatları (2013-\$)

İşlemler	Kosta Rika	Ekvator	Fransa	Malezya	Meksika	Panama	Uruguay
Doktor Visiti (Uzman)	90	70	117	16	41	17	75
Kalp Bypass Operasyonu	25.000	10.000	19.643	11.430	13.000	17.000	-----
Lasik (Göz)	1.800	1.541	3.400	477	1.995	2.500	-----
Diş Temizliği	55	45	55	25	30	20	125
Porselen Diş Kaplama	425	375	1.172	300	350	325	500
Diş Dolgusu (Amalgam)	50	30	32	16	55	50	75

Kaynak: <https://internationalliving.com/wp-content/blogs.dir/1/files/2013/04/healthcare-infographic.jpg>

2.7.11. Güney Kore

Güney KoreAsya'nın doğusunda yer alan zengin kültürü ve gelişen sanayisiyle dikkat çeken başkent Seul ile dünyanın tüm devletlerine havayolu köprüsü kuran medikal turizm sektöründe ise plastik ve rekonstrüktif cerrahi, estetik ve obezite klinikleriyle ve fiyatının avantajlı olması nedeniyle medikal turizmde iddialı olan bir ülkedir. Kanser tedavisi, organ nakli, kısırlık tedavisi, omurilik tedavisinde niş Pazar bir ülke olma yolundadır. Kanser tanısı almış hastaların tedavisinde kullanılan CyberKnife robotik cerrahinin ileri yönteminde uzmanlaşmış beş ülkeden biridir. Ayrıca tıbbi turistlere hitap etmek amacıyla 315 milyonDolar yatırımla Jeju(Güney Kore'nin güneyinde bir ada ve ildir. Jeju, ülkenin en büyük adasıdır) ilinde bir ada geliştirmiştir (www.medhalt.com/blog/why-medical-tourism-south-korea-next-big-thing, 2016). Medikal işlemlerde ise dünyanın en pahalı sağlık hizmeti sunan ülkesi Amerika ile bir karşılaştırma yaparsak; 2015 fiyatlarında örnek olarak plastik cerrahi operasyonlarından bir tanesi olan nose augmentation (burun düzeltme) Amerika'da maliyeti 10.000 Dolar ile 12.000 Dolar arasındadır. Güney Kore ise bu operasyonu 4000-6000 Dolar arasında yapmaktadır. Ayrıca, ABD'de yaklaşık iki (2) milyon Dolar olan bir kalp kapakçığı değiştirme ameliyatı, Güney Kore sadece 25.000 Dolara mal olduğu tahmin edilmektedir (www.medhalt.com/blog/why-medical-tourism-south-korea-next-big-hing, 2016).

2.7.12. Polonya

Polonya'nın medikal turizm geliştirme programı başkanı Magdalena Rutkowska göre (Brignall, 2014) 2012 yılında 320.000 kişi tedavi için ülkeyi ziyaret etmiştir. Medikal turizm ithal eden ülkeler arasında Fransa, Norveç ve İsviçre çoğunluktadır. Gelen medikal turistler özellikle % 42 oranında plastik cerrahi ve meme implantları için gelmiştir. Polonya AB ortalamasının % 40 altında bir maliyetle mide cerrahi ve diş tedavilerinde uygun fiyatlar sunmaktadır. En önemli pazar ülkesi İngiltere'dir. Letonya, Tayland, Hindistan sağlık turizmindeki rakipleridir. Avrupalıların son yıllarda fiyat avantajı nedeni ile seçtikleri yer haline gelmiştir (www.theguardian.com/busin.poland-medical-tourism-half-price.2014).

Polonya'nın Bocian IVF kliniğinde başarı oranları İspanya, Almanya ve İngiltere'de rakiplerine göre % 10 daha iyi olduğu söylenmektedir. Dokuz saat uçuş

yapan bir Amerikalı 100 bin Dolara yaptıracığı bir by-pass ameliyatını Polonya’da 15 bin Euro’ya yaptırabilmektedir. Ülke fiyat karşılaştırmasında İngiltere ile bir kıyas yaptığımızda,seramik kaplama diş tedavisi İngiltere’de yaklaşık 2,500 Euro’dur. Polonya’da özel bir klinik olan Dentestetica bu işlem için 1000 Euro’nun altında bir ücret talep etmektedir (www.theguardian.com/business/2014/jun/01/poland-medical-tourism-half-price.2014).

Meme küçültme ameliyatı (Mamoplasti) yaptırmak isteyen bir İngiltere vatandaşı eğer yurtdışında bu hizmeti almak istiyorsa aşağıda verilen (Tablo 23) giderleri toplam operasyon maliyeti olarak ödemek zorundadır. Polonya tercih edilecek olursa; 3.455 toplam maliyet giderleri ile Türkiye’den sonra en uygun toplam maliyet sunan ülkedir diyebiliriz.

Tablo 23. Ülkeler Arasında Karşılaştırmalı Plastik Cerrahi (Meme Küçültme) Operasyonunun Toplam Maliyet Fiyatları (2016-\$)

Ülke	Tedavi Giderleri	Seyahat Giderleri	Konaklama Giderleri	Tıbbi Seyahat Sigortası	Toplam
Yunanistan	4.995	124	509	375	6.003
Belçika	3.201	141	739	240	4.321
Polonya	2.854	87	300	214	3.455
Fransa	6.707	106	1.029	503	8.344
Macaristan	3.339	103	330	250	4.022
Tayland	3.415	735	440	256	4.845
İspanya	4.892	81	499	374	5.937
Türkiye	2.319	143	300	174	2.935

Kaynak:www.treatmentabroad.com/costs/cosmeticsurgery/breastreduction?fromCounty=&totPeople=1&sortBy=sortTotalPrice¤cy

2.7.13. Belçika

Belçika özellikle Hollandalı medikal turistler için 1970’li yıllardan bu yana tercih edilmektedir. Belçika, medikal turizm destinasyonu olarak hiçbir devlet teşviki ve ulusal akreditasyon sisteminin mevcut olmamasına rağmen, kozmetik ve plastik cerrahinin yanı sıra onkoloji ve kardiyoloji tedavileri için yıllık 35.000 tıbbi turist çekmektedir. Birçok tıbbi hasta tedavi için Belçika’yı tercih etmesinin nedenleri arasında; kısa bekleme süreleri, düşük maliyet, yüksek kalite ve dil yeteneği vardır.

Neredeyse tüm sağlık personeli Flemenkçe, Fransızca ve İngilizce bilmektedir. Belçika'da birçok klinik İngiltere ortak sağlık hizmeti sağlamaktadır (www.hospitalscout.com/ru/MedicalTourism/Destinations/inbound/belgium.html, 2016). 2012 yılında 46 bin hasta kabul etmiştir. Ülkeye giriş yapan ülkelerin yüzdeleri ise şöyledir.% 60 Hollanda, Fransa% 20, Lüksemburg% 4.5, İngiltere, İtalya ve Almanya, Romanya, Polonya ve İspanya'dan gelen% 1'dir (<https://www.imtj>, 2013).Plastik ve rekonstrüktif cerrahi, estetik ve obezite tedavisinde, uygun fiyatlar yanında kaliteli hizmet sağlamaktadır. 12 yıl süren hekim yetiştirme dönemi, kaliteli tıbbi donanım, sekonder enfeksiyon risklerindeki ciddi tutarlı hastane altyapısı ile ciddi oranda diğer ülkelerle yarışmaktadır (www.surgeryprice.co.uk/Belgium-surgery-cost).Belçika'nın diğer ülkeler ile olan tedavi maliyetlerine ise şu örnekleri verebiliriz. Amerika Birleşik Devletleri'nde diş implantlarının ortalama maliyetleri yaklaşık 5000 USD Dolarıdır. Implantlar bazen NHS kapsamında olmasına rağmen İngiltere'de, 4.079 USD Dolar maliyetindedir. Avustralya'da, aynı dental implantlar yaklaşık 2058 Dolarıdır. Belçika bu konuda diğer ülkelere oranla çok daha uygun maliyetler sunmaktadır. Bu ülkede dental diş implantının ortalama maliyeti yaklaşık 800 ile 1000 Dolar arasında değişmektedir. Aşağıda Belçika'da bulunan saç nakli kliniklerinin ortalama fiyat maliyetleri verilmiştir (Tablo 24).

Tablo 24. Belçika'da Saç nakli Yapan Kliniklerin Ortalama Fiyatları (2016-TL)

Klinik Adı /Belçika	Ortalama Fiyat
Dr. Rudi De Reys Haarklinik (1000 graft)	12.114
Transhair – Antwerp (Hair reduction)	5.192
Lipofine – Brussels (2000 Saç)	7.960
Aesthetic and Reconstructive Surgery-Belgium (Saç nakli)	8.479
Centre de Médecine Esthétique - Le centre	7.960
Hairlock(FUE - Follicular Unit Extraction)	16
Clinique de l'Observatoire (1800 Saç)	9.345
Prohairclinic (1000 Graft)	12.114

Kaynak: www.whatclinic.com/hair-loss/belgium/hair-transplant#page=1

2.7.14. Macaristan

Macaristan yüksek kaliteli doktor ve diş hekimleri, uygun fiyatlarla ve kolay erişilebilir konumu ile Avrupa medikal turizmin önemli ülkelerinden biri olarak kabul edilir. Hastaların büyük çoğunluğu İngiltere, İrlanda, Danimarka, Almanya, İsviçre'den gelmektedir. Rus, Hollandalı, İtalyan ve İskandinav ziyaretçi sayısı da artmaktadır.

Macaristan medikal turizmde giderek daha popüler hale gelmiş ve Avrupa'nın hem güvenli hem de uygun fiyatlı sağlık merkezi olarak tanımlanmaktadır (www.mymedholiday.com/country/hungary, 2016). Dişçilikte ise yılda yaklaşık 10 000 implant yapılması söz konusudur (Atar, 2008). İngiltere, ABD ve İskandinav ülkelerinden % 40 ila % 70 arasında uygun maliyet sunmaktadır. Uluslararası hastalar için en popüler tedavi uygulamaları arasında; diş hekimliği, kozmetik cerrahi, ortopedik cerrahi, kardiyak rehabilitasyon, doğurganlık tedavisi, dermatoloji, anti-aging tedavisi, obezite tedavisi, bağımlılık programları ve göz cerrahisi bulunmaktadır. Ülkeler ile tedavi maliyetleri karşılaştırıldığında şu şekilde bir tablo ortaya çıkmaktadır. Diş implant tedavisinde Macaristan ve diğer ülkelerin ortalama fiyat karşılaştırması (Tablo 25) verilmiştir.

Tablo 25. Diş İmplant Tedavilerinde Macaristan ve Diğer Ülkelerin Ortalama Maliyet Fiyatları (2016-\$)

Ülke	Maliyet
BAE	5.756
Tayland	2.393
Meksika	2.361
Türkiye	1.747
Polonya	1.624
Macaristan	1.540

Kaynak: www.medigo.com/en/dentistry/dental-implant

2.7.15. Birleşik Arap Emirlikleri

BAE tıp turizmi için popüler bir hedef haline gelmiştir. 2002 yılında kurulan Dubai Healthcare City, 4,1 milyon metrekarelik kampüsü büyük şehir hastanesi, JCI tarafından akredite kozmetik cerrahi hastane ve 100'den fazla özel klinikler, sağlık merkezleri ve 4000 civarında sağlık personeli ile sağlık kümelenmesine güzel bir örnek teşkil etmektedir. Dubai Healthcare City (DHCC) tarafından yapılan bir araştırmaya göre, gelen hastaların yaklaşık yüzde 80 gibi bir çoğunluğu; kısırlık, kozmetik ameliyatlara, diş, kalp ve ortopedik işlemler ile çeşitli ön tanı testleri için BAE tercih etmiştir. Joint Commission International (JCI) tarafından akredite edilmiş sağlık tesisi sayısı 90 adet olup bu rakam oldukça üst seviyelerde olduğunun bir göstergesi kabul edilir (www.patientsbeyondborders.com/united-arab-emirates-uae,2011).

ABD, İngiltere, Kanada, Fransa, İsviçre, Avustralya, Yeni Zelanda, Fransa, Norveç gibi ülkelerin vatandaşlarına vize muafiyeti ile sadece kimlik ile ülkeye girişi serbest bırakmıştır.2012 yılında 107.000 sağlık turisti ülkeyi ziyaret edip sağlık hizmeti almıştır. 652 milyon Dolar gelir sağlayan ülke Dubai mastır planı çerçevesinde 2020 yılında 500.000 bin sağlık turistinin ülkelerine geleceği yönünde tahminler yapılmaktadır (<http://www.thenational.ae/uae/tourism/dubairevealsmasterplanfor2014>). 2016 yılında sağlık turizmi için yapılan tesisler için harcanan rakam 5 milyar Dolar düzeyindedir. Rusya, Özbekistan, Kazakistan ve Asya ülkeleri sağlık pazarı oluşturmaktadır. Dubai Health Care City dünyanın ilk sağlık serbest bölgesidir

Ülke para birimi olan dirhem üzerinden 2014-2015 yılları arasında seçilmiş ameliyat fiyatları BAE için şöyledir (www.emirates247.com/news/emirates/revealed-top-10-most-popular-, 2015). 100 Dubai Dirhemi =27.23 USD Doları

- ✓ Rinoplasti ameliyatının ortalama fiyat etiketi Dh 23,885'dir.
- ✓ Jinekomasti (erkeklerde meme küçültme) ameliyatının ortalama maliyeti 21.296 dirhem
- ✓ Obezite tedavisi bu cerrahi işlem için ortalama fiyat 33,889 dirhemdir. Plastik cerrahi ameliyatlardan lazer epilasyon fiyatları BAE ve Diğer Ülkelerin kliniklerinde şu şekilde fiyatlandırılmaktadır (Tablo 26).

Tablo 26. BAE ve Diğer Ülkelerin Lazer Epilasyon Klinik Fiyatlandırmaları (2016-TL)

Ülke	Klinik / Şehir	Fiyat
Malezya	Mediviron Uoq (Kuala Lumpur)	749
İspanya	Antiaging (Barcelona)	419
Brezilya	Clinica Leger- Unidae Porto Alegre (Porto Alegre)	315
Türkiye	Özel Kubilay Yücel Polikliniği (Antalya)	349
Tayland	Radiance skin clinic (Bangkok)	360
Meksika	Cosmed Clinic (Tijuana)	2.519
BAE	Saudi German Hospital (Dubai)	129

Kaynak: www.medigo.com/en/cosmetology/laser-hair-removal?from=topnav

2.7.16. Almanya

Almanya kendi sınırları boyunca Belçika, Avusturya, Çek Cumhuriyeti, Fransa, Lüksemburg, Polonya, İsviçre, Hollanda ve Danimarka'nın sıralandığı Avrupa'nın adeta kalbinde yer almaktadır. Heidelberg Pitoresk, hiç kuşkusuz Almanya'nın en güzel şehirlerinden birisidir. Bavyera Alpleri veya Dresden Devlet Sanat Koleksiyonları ziyaret etmek isteyen birçok tıbbi turist bu ülkeye akın etmektedir. Almanya kendi hükümet organlarının desteği ile bilimsel araştırma ve altyapı hizmetlerine verdiği önem ile birçok alanda popüler tedavi seçenekleri sunmaktadır. Alman klinikleri ve hastanelerde tıbbi ve sağlık standartları yüksektir. Özellikle jinekoloji, üroloji ve onkolojik hastalıkların tedavisi, gastroenteroloji, protez, kardiyoloji (kalp cerrahisi), IVF(suni tohumlama) ve kozmetik cerrahi alanlarında AB ülkeri arasında bir niş pazar yaratmıştır.(www.medicaltourismmag.com/defining-medical-tourism-anotherapproach/, 2008). Her yıl Almanya 70.000'den fazla medikal turisti ülkesine çekmektedir. 2011 yılında, 82.854 yabancı hasta Almanya'da tedavi edilmiştir. 123.000 hasta ise ayaktan tedavi almıştır. Rus hastalaraher yıl yaklaşık olarak 6000 civarında yatış verilmektedir (www.spiegel.de/international/germany/german-health-care-system-cashes-2016).

Bir pazar araştırmasına göre, dünya çapında tıbbi turizm için önde gelen destinasyonlar arasında dördüncü sırada yer almaktadır. Aslında, Almanya'da sağlık sistemi Avrupa'nın en iyisi olarak kabul edilmektedir. Medikal ücretlendirmelerde Amerika ile bir karşılaştırma yapılmış ve Tablo 27 ile aşağıda sunulmuştur. Kardiyoloji cerrahinde Almanya ile Amerika arasında ortalama 5000 ila 7000 Euro arasında değişen maliyetler bulunmaktadır. Almanya medikal kardiyoloji tedavisinde Amerika'ya göre daha uygun medikal tedavi hizmeti sunmaktadır (Brand, 2013, s.12).

Tablo 27. Almanya ve ABD ArasındaKardiyoloji Fiyat Karşılaştırması (2016-Euro)

Kardiyoloji (kalp-damar cerrahi)	Tahmini tedavi süresi	Almanya	Amerika Birleşik Devletleri
Pacemaker (kalp pili) (1 kamera)	8 gün	12.000	19.000
Defibrilatör implantasyonu (implante edilebilir kardiyoverter)	11 gün	25.000	30.000
Balon/ koroner	6 gün	10.300	17.000

Kaynak: https://germanmedicalgroup.com/page/for_patients/costs_of_medical_treatme

Diğer bir medikal tedavi seçeneklerinden olan liposuction (yağ aldırma) fiyatlarını popüler medikal turizm yapan ülkeler ile karşılaştırdığımızda; (Tablo 28) ABD, Avustralya, Brezilya ve İngiltere'den sonra uygun fiyat seçeneğini sunabilmektedir. Asya ülkeleri bu konuda % 50- 60 arasında bir tasarruf maliyeti sunmaktadır.

Tablo 28. Plastik Cerrahi (liposuction) Cerrahi İşleminin Ülkeler Arasındaki Ortalama Maliyeti (2014-\$)

Ülkeler	Fiyat
Polonya	600
Macaristan	900
Tayland	790
İngiltere	3.855
İspanya	1.707
Meksika	734
Brezilya	3.942
Avustralya	5.000
Almanya	3.242
ABD	4.000

Kaynak: www.medigo.com/blog/medigo-guides/liposuction-cost-guide/

2.7.17. Japonya

Japonya Ekonomi Ticaret ve Sanayi Bakanlığı'nın tahminlerine göre 2011 yılından 2012 yılına 22.000 olan medikal turist 27.000 kişiye çıkmıştır. Bu rakamlardan başka önemli bir turist sayısına dair bilgi bulunmamaktadır. Japon hükümeti, her zaman sağlık turizmi teşvik konusunda temkinli olmuştur. Japonya'nın mevcut sağlık politikalarında tıbbi teknoloji ve hizmetlerin uluslararası alanda pazarlanabilir bir seviyede olması, 2020 yılına kadar uluslararası yerlerde Japon sağlık kurumları kurulması yer alıyor. Aktif hükümet desteğiyle Japon sağlık hizmeti ihraç amacı ise tıbbi malzeme, ilaç, ve uzaktan teşhis gibi bilgi sistemlerine dayalıdır (www.imtj.com/news/more-medical-tourists-visiting-japan/, 2016). Japonya her 27 çocuktan biri İVF (tüp bebek) ile doğmaktadır. Her 6 çiftten biri kısırır. Tüp bebek merkezleri konusunda oldukça gelişmiş bir ülkedir. 1983 yılında Tohoku Üniversitesi'nde doğan ilk tüp bebeğin dünyaya gelmesinden sonra ülke çapında toplam 341.750 bebek İVF yöntemi ile doğmuştur (www.japantimes.co.jp.2015).

Japonya uzun süreli kanser tedavisi ve endoskopik muayene ve tıbbi bakımda son derece yüksek standartlara sahip olan ve bununla övünen bir devlettir. Japonya’da milyon kişi başına düşen mevcut tıbbi tesislerin sayısı diğer pek çok ülkeden önemli ölçüde daha yüksektir. Dışişleri Bakanlığı (mofa) ülkede medikal turizmi desteklemek için yeni vize kategorisi başlatmıştır (Visa Tıp) 2011 yılında uygulanmaya başlanan bu vize ile 3 ay 6 ay veya 1 yıl gibi sürelerde tedavileri devam eden hasta veya refakatçileri bu vizeden yararlanacaktır (<http://japanest-nippon>, 2016). Japonya’yamedikal turist olarak 2012 yılında Rusya ve Çin’den 50.000veya 60.000 hastanın tedavi olmak için geldiği belirtilmektedir. Ülkenin önemli Hastaneleri ise KamogawaKameda Tıp Merkezi, ChibaPrefecture Kanser Araştırmaları için Japon Vakfı Kanser Enstitüsü Hastanesi, Tokyo’da St.Luke Uluslararası Hastanesi sağlık turistlerine hizmet etmek için öne çıkan sağlık kuruluşlarıdır. (www.turizmhaberleri.com/haberayrinti.asp.2008). Ülkeler ile maliyet karşılaştırmasında (Tablo 29) diğer ülkelere göre 2013 fiyatlandırmasında Japonya sağlık merkezlerinin daha düşük bir maliyet ile tedavi sunduğunu söyleyebilmekteyiz (www.tokyoweekender.com.2014).

Tablo 29. Japonya ve Diğer Ülkeler Arasında Seçilmiş Tedavi Maliyetleri (2013-\$)

İşlem	ABD	Kanada	Hollanda	Fransa	Japonya
MRI	2.929	755	461	280	100
Normal doğum	18.329	2.800	2.824	2.894	2.180
Sezeryan	27.886	4.820	5.492	5.820	3.000

Kaynak: <http://www.tokyoweekender.com/2014/12/health-check-the-cost-of-medical-care-in-japan/>

2.8. Medikal Turizmde Başarılı Ülke Analizi (Hindistan)

Medikal turizm sektöründe üst seviyede yer alan hastaneleri ve fiyat avantajlarının yanında kaliteli sağlık hizmeti ve alternatif tıp alanında dünyada uygulanan birçok tedavinin anavatanıdır. Ayrıca organ nakillerinde çok önemli bir durak olan Hindistan, hem bölgesel hem de uluslararası alanda ki pazarlarda göstermiş olduğu çok uygun rekabet fiyatları gibi nedenlerden dolayı geniş analiz yapılması gereken bir ülke olduğu ortaya çıkmaktadır.

2.8.1. Hindistan ve Medikal Turizmdeki Başarısı

Hindistan'ın hijyen konusundaki olumsuz imajına rağmen stratejik olarak yapılan pazarlama hamleleri hükümetinde desteğiyle sağlık turizmi alanındaciddi gelişmelerin yaşanmasını ortaya çıkarmıştır. Maliyet avantajlarını öne çıkarıp maliyet liderliği stratejisiyle sağlık turizminden önemli miktarlarda pay almaktadır. E-vize (temsilciliklerde veya sınır kapısında sıra beklemeden vize başvurusunda bulunmak) ile çok daha kolay ve hızlı ülkeye giriş imkanı sunmaktadır (www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/blog/newsDetail?news_, 2016). Düşük fiyat, zengin kültür, kısa bekleme süreleri, dünya çapında kalitesi, kişiselleştirilmiş hasta servisi ile lider ülke konumundadır.

Hindistan 1 milyar 295 milyon(2014) nüfusu ile dünyadaki en büyük ikinci ülkedir. Son 50 yılda tıbbi gelişmeler, tarımsal verimlilik nedeniyle Hindistan'da büyük bir nüfus artışı olmuştur. Ülke de kentsel nüfus 1991-2001 arasında %31,2 artarak çok büyük bir artış göstermiştir. 2001 yılında yapılan sayıma göre Hindistan nüfusunun %70'i kırsal kesimde, 285 milyon Hindistanlı ise kentlerde yaşamaktadır.Delhi, Mumbai, Kolkota, Çennai, Bangalore, Haydarabad ve Ahmedabaden kalabalık metropol şehirleridir (www.tr.wikipedia.org/wiki/N%C3, 2015).Yataklı tedavi hizmetlerinin %46'sı, ayakta tedavi hizmetlerinin %81 özel sektörde sunulmaktadır. Dünya'da kalite belgesi(JCI) almış hastane sayısı: 2015 rakamlarına göre 22'dir.

Hindistan farklı kültürlerin, ırkların, dinlerin ve dillerin bir karışımıdır. 5000 yıl öncesinin kültür zenginliği Hindistan'ı dünyanın en eski kültürüne sahip bir ülkesi haline getirmiştir. Hindistan kadim uygarlıkların, büyüleyici inançların, 22 resmi dilin ve 200'den fazla dil ve lehçenin, çağdaş teknoloji, ekonomi ve medyanın anıtlar ve kültürlerle karışımıdır. Konu kültür ve gelenek çeşitliliği olduğunda, Hindistan dini ve manevi anlamda başı çekmektedir. Bu kadar farklı kökenden insanın, dini inancın, dil ve etnik temelin birlikte yaşayabildiği tek ülke denilebilir.

Hindistan,küresel dünya pazarında medikal turizmin merkezi ülke olarak kabul edilmektedir. Global sektörde turizmde iç dinamiklerini kullanarak ciddi bir gelir elde etmeyi hedefine koyan Hintliler, teknolojisini yenileyerek ve batının tıp kurallarını benimseyerek düşük maliyetlerle piyasada önemli bir güç haline gelmiştir. Turistik mekanların çokluğuyla dikkat çeken ülke bu içsel dinamikleri kullanarak gelen medikal

turistlerin ilgisini çekmek için yardımcı olarak kullanmıştır. Mesela Taç mahal gelen turistlerin uğrak yerlerindedir. Yoga, Ayurveda gibi tıbbi aktivitelerin düzenlenebildiği mekanlar, doğal sağlık merkezleri Hindistan'da birçok yerde bulunmaktadır. Delhi, Kerala ve Rajasthan gibi birçok bölgenin turizm destinasyonu olarak değil de medikal turizm destinasyonu olarak tanıtılması da medikal turizmin Hindistan turizmindeki içindeki rolünü bizlere göstermektedir. (Yirik, vd., 2015, s. 154).

Hindistan'da tıp turizminden elde edilen gelir 2013'te 2 milyar Doları civarında gerçekleşmiştir. 2005 yılında Hindistan'a 150 bin tıp turisti gelirken, 2011'de bu sayı 850 bine ulaştı. 2015 tahmini ise 3 milyon 200 bin kişinin tedavi için Hindistan'ı tercih edeceği yönündedir (<https://yaneryurt.wordpress.com/2013/08/15/saglik-turizm.2013>).

CII-Confederation of Indian Industry tarafından yayınlanan bir rapora göre (www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/blog/newsDetail?news_id=EK, 2016) 2015 yılında Hindistan'ın medikal turizmden elde ettiği gelir 3 milyar Dolarseviyelerinde olup, bu miktarın 2020 yılında 8 milyar \$'a yükseltilmesi hedeflenmektedir.

Hindistan'a gelen Afrikalı medikal turistlerin yaklaşık olarak % 42 gibi bir oranda tıp turizmine destek verdikleri bilinmektedir. Hindistan'a en çok tıbbi turist gönderen ülkeler listesinin başında Nijerya yer almaktadır. Nijerya'lı hastalar yoğun bakım ve diğer teknik konulardaki ülkelerinin zafiyeti ve operasyon alanında ki yetersizliği dolayısıyla 2014 yılında Hindistan'da 1.3 milyar Dolar gibi çok yüksek bir rakamı döviz olarak bu ülkede harcamıştır (www.guardian.ng/news/nigerians-spent-1-3-billion-on-medical-tourism-in-india-in.2016).

Nijerya'yı izleyen diğer ülkeler arasında, Tanzanya, Kenya, Sudan, Mısır ve Güney Afrika'dır. Kenyalı sağlık turistleri 2014 yılında 40.480 kişi (yüzde 9,2) çeşitli tıbbi tedaviler için Hindistan ziyaret etmiştir. Tanzanya'lı tıbbi turistler (23345) 18.5 oranında ülkeye gelmiştir. 8778 (yüzde 9,1), Mauritius, 27.418 (yüzde 5,1), Mısır, 15062 (yüzde 1,1) ve diğer ülkeler 67639 (yüzde 13,9) oranında bu ülkeyi tedavi için seçmiştir (Jagayasi, 2014). Hindistan şimdi Hindistan'da Tıp Turizmi teşvik etmek hedefinde SAARC ülkelerinden hastalara acil tıbbi vize vermektedir. Buna göre, son iki yılda, onkoloji sayısı, kardiyak bakım ve Maldivler, Nepal, Pakistan, Bangladeş ve Nepal çeşitli Hint hastane ve klinikler ziyaret ortopedik hastalarda yüksek dalgalanma olmuştur. Güney Asya Bölgesel İşbirliği Örgütü (SAARC) ülkelerine acil tıbbi vize.

Hindistan'da Tıp Turizmi teşvik etmek hedefleri doğrultusunda SAARC ülkelerinden hastalara acil tıbbi vize vermektedir. Buna göre, son iki yılda, ortopedi, onkoloji ve kardiyak branşlarında, medikal turistlerin hastane ve klinikleri ziyaretlerinde yüksek bir dalgalanma seyri izlenmiştir. Hintlilerin kaliteli ve düşük maliyetli tedavileri Umman, Bahreyn, Suudi Arabistan, Kuveyt, Katar ve Birleşik Arap Emirlikleri başta olmak üzere Körfez bölgesinden birçok tıbbi turisti bu ülkeye çekmektedir. Emirates havayolları ile Apollo hastaneler grubu yakın zamanda reklam anlaşmaları ile işbirliği başlatmış ve Orta doğu ülkelerinden gelen hastaların ulaşımında ciddi bir ilerleme kaydetmiştir (www.medicaltourism.com/blog/risks-involved-with-medical-tourism/.2014).

Hindistan sağlık personeli durumuna değinmek gerekirse,15.000 hastane,500.000'den fazla doktor ve 750.000 hemşire 2008 rakamlarına göre hizmet vermektedir. Hatta Amerika'da 35.000 Hindistanlı doktor görev yapmaktadır.

Hindistan'a Afrika ülkeleri, Amerika, Pakistan, İran, Kanada, Nepal, Burma, Bangladeş, Latin Amerika ve özellikle İngiltere bu ülkeye çok sayıda sağlık turisti göndermektedir. Dünya sıralamasında en çok medikal turisti ağırlayan ülke olan Tayland bile fiyat avantajında Hindistan'ın gerisindedir. Örnek medikal tedavilerde, karaciğer nakli Hindistan için 30.000 Dolar iken Tayland 62.500 Dolardan bu hizmeti sunmaktadır. Açık kalp ameliyatı Hindistan'da 4400 Dolar iken Tayland 14.250 Dolara bu tıbbi işlem için fiyat uygulaması sunmaktadır (<https://yaneryurt.wordpress.com>2013).

Tablo 30'da Hindistan'da faaliyet gösteren ileri teknolojiye sahip hastaneler ve en çok tercih edilen tıbbi dallar verilmiştir.

Tablo 30. Hindistan’da Medikal Turistlerin Tercih Ettiği Popüler İleri Teknolojisi Olan Hastaneler (2014)

Hastaneler	Hastanelerin Popüler Olduğu Branşlar
Apollo Grup	Şeker hastaları İçin Diabet Klinikleri
Fortis Grup	Kardiyoloji ve Damar Cerrahisi, Uyanık Koroner Arter Bypass, Pompa Yardımı İle Acık Kalp Ameliyatı (pump-on)
Medanta	Robotik Cerrahi, İleri Kardiyotorasik Cerrahi ve Karaciğer Transplantasyon
Manipal Hastanesi	Robotik Cerrahi, Kemik İliği Tedavisi, Kalça ve Diz Protezleri

Kaynak: www.kpmg.com/IN/en/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Documents/KPMG-FICCI-Heal-Sep2014.

2.8.2. Hindistan Tercih Nedenleri

Hindistan medikal turizm pazarlamasına için turizm bakanlığının öncülüğünde 2002 yılında ‘inanılmaz Hindistan’ kampanyası başlattı. Bir diğer kampanyada 2008 yılında Sanskritçe de ‘Konuklar Tanrı Gibidir’ anlamında ‘Atithidevobhava’ olan tamamlayıcı bir kampanya başlatıldı. Ülkede uygulanan stratejilere örnek olarak (Yirik, vd., s. 164).

- ✓ Tıp ve medikal turizm ile ilgili broşür ve CD gibi materyalleri ülkeler pazarlarına göndermek
- ✓ Londra, ATM ve ITB Berlin gibi Uluslararası fuarlara katılmak
- ✓ ‘İnanılmaz Hindistan’ kampanyasında alternatif tedavileri teşvik etmek için Yoga, Ayurveda, Homeopati, Tamamlayıcı Sağlık ve Meditasyon gibi hedef pazarlara geleneksel tıp ile ilgili broşürler ve CD’ ler sağlamak.
- ✓ Doğrudan yabancı yatırımı çekmek için tıbbi altyapıyı geliştirmek için ARGE faaliyetlerine önem vermiştir.
- ✓ ABD’nin dünyaca ünlü Beverly hastanesinde hasta kaybıyla sonuçlanan kalp ameliyatlarının oranı %13,8, Desert Regional Medical Center % 6.2, Kaliforniya Hospital % 2.9 olmasına karşın, Hindistan’daki Apollo

hastanesinde bu oranın %1'in altında olması çarpıcı bir veri olarak öne çıkmaktadır. Bu oran Hindistan'da ki hastanelerin seçiminde önemli bir etkidir (<http://www.ncpa.org/pub/st304?pg=6>)

- ✓ Ülkedeki özel hastaneler Kanada,Dubai,Kenya,Umman,İngiltere ile sağlık turizmi hizmetleri ve turizm konusunda işbirliği içerisinde bulunmuştur.
- ✓ 1983 yılında Madras-chennai de yapımına başlanan Apollo Hastaneleri tüm gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin hastalarına ev sahipliği yapmış ve Sri Lanka,Gana, BAE, Nepal, Nijerya, İngiltere, Katar, Kuveyt, Suudi Arabistan ve Bangladeş 'teyurtdışı şubeler açmıştır.
- ✓ Medical Visa:2003 yılında itibaren medikal turistler için çıkarıldı. Bir yıl boyunca veya tedavi uzunluğu kadar geçerli olup, refakatçi ile takip bakım için çoklu girişleri sağlayan yenilenebilir bir vize şeklidir (Tengilimoğlu, 2015, ss. 108-109).
- ✓ Healthoncall servis ile hastanın dünyanın neresinde olursa olsun doktor ilke iletişim kurması hizmeti Hindistan'da uygulanmaya başlanmıştır.

Hindistan için kullanılan tanıtım sloganı düşük fiyatlara üst düzey kalitede tedavidir.(Yirik, vd., s. 154). Tablo 7'de gördüğümüz gibi düşük fiyat politikası İngiltere ve Amerika için çok ciddi maliyet getiren birçok operasyonun Hindistan'da çok uygun maliyetlerde yapılabildiğini görmekteyiz. Karaciğer nakli gibi çok yüksek bir meblağ gerektiren bir işlemin Amerika'dan neredeyse 10/1 oranına indirgenerek Hindistan'da yapılması ve sigorta şirketlerinin bu maliyetleri karşılayamaması, diğer gelişmiş ülkelerdeki uzun bekleme kuyruklarının olmayışı, rebooking cezası iptali ve uluslararası uçuşlardaki kolaylık, yasal düzenlemelerin medikal turizm sektörünün önünde engel oluşturmaması,birçok akreditasyon alan hastanesi, gelişmiş teknolojileri,uzman eğitilmiş sağlık personeli sayısı ile Hindistan sektörün dünya çapındaki kalitesiyle lideri konumundadır.

2.8.3 Hindistan'da Sağlık Alanında Ortaya Çıkan Gelişmeler

Dünya Sağlık Örgütü'nün 2000 yılındaki Dünya Sağlık Raporunda 190 ülke üzerinden yapılan çalışmada Hindistan'ın sağlık sistemleri sıralamasındaki yeri 112'inci olarak belirtilmiştir (Jayaraman, 2011). 2000 yıllardan sonra Hindistan sağlık alanında önemli gelişmelere sahne olmuştur. TAVI (Transkateter Aort Kapak İmplantlar) Fortis

Eskort Kalp Enstitüsünde yaşlı ve ileri derece kalp sorunları olan hastalara uygulanan ve dünyada yeni denenmeye başlanan bir kalp tedavi yöntemidir. İnsan vücudunda en büyük atardamar olan Aort darlıklarında yeni bir alaşım kullanıldı. Soğuk suda yumuşak kalan ama en kısa sürede vücut sıcaklığına geri dönebilen nikel-titanyum alaşımı olan “Nitinol” kullanılmıştır (www.thehealthsite.com/news/tavi-no-surgery-implants-for-heart-patient, 2012). Ayrıca Hindistan'ın GurgaonMedanta Hastanesi'nde, 50 hastaya robot yardımıyla böbrek nakli yapılmıştır. Hindistan'da, Bangalor kentindeki Narayana Hrudalaya Hastanesi haftada ortalama 600 kalp ameliyatı ile dünyanın en yüksek ameliyat rakamına sahiptir.Hindistan'da sadece birkaç hastanede sol ventrikül destek cihazı (LVAD) ile Almanya ve ABD'den sonra hizmet vermeye başlanmıştır. Cihaz oldukça pahalıdır. ABD'de 160.000 Dolar civarına bir maliyete sahiptir. Bir Chennai merkezli kalp hastanesi olan Frontier Lifeline LVAD tedavisini 45.000 Dolara yapmaktadır (www.medgurus.org/left-ventricular-assist-device-lvad-in-india-for-heart-failure/, 2016).

Yine Hindistan'da katarakt operasyonlarında çığır açan Aravind Göz Hastanesi bugün sadece tıp sektöründe değil, iş dünyasında da örnek gösterilmektedir. Fast-food sektöründeki süreç tekniklerini benimseyen Aravind Göz Bakım Sistemi ameliyatların hızında, ölçeğinde ve maliyetinde büyük bir değişime öncülük etti. Hindistan nüfusunun geniş bir kesiminin göz cerrahisi servislerine erişmesini amaçlayan Aravind Göz Hastaneleri yılda 300 bini aşkın operasyon gerçekleştiriyor. Bu operasyonların faturası Batı ülkelerinde ortalama 500 Dolar iken, Aravind'de 50 Dolar kadardır. Aravind iş modelinin başarısı, bugün Harvard Business gibi birçok önde gelen iş okulunda başarı hikayesi olarak anlatılmaktadır. Dolayısıyla ABD'li ve Avrupalı hastalar, kendi ülkelerindeki kadar başarılı ve çok ucuza yapılan bir ameliyat için uçağa atlayıp bu ülkenin yolunu tutmayı ve tedavi olmayı bir fırsat olarak görmektedirler (www.turkishtimedergi.com/genel/tip-turizmi-rekabeti.2014).

Eskiden, İsviçre sağlık destinasyonu olarak romanlarda ve filmlerde rol üstlenirken şimdi Hindistan bu rolü adeta kapmıştır. 2012 yılında vizyona giren ve gişe rekorları kıran “The Best ExoticMarigold Hotel” filmindeki ana karakterlerden MurielDonnelly, İngiltere'nin sağlık sisteminde bir eklem protezi için altı ay beklemektense gönülsüzce Hindistan'da hemen ve çok daha uygun fiyata ameliyat olmayı seçer. Muriel'e göre (call-center)'lardan sonra artık ameliyatlar da Hindistan'da

temin edilmeye başlanmıştır. Tüm önyargılarına rağmen Muriel'in Hindistan seyahati ve ameliyatı başarıyla tamamlanır. Sadece film kahramanları değil artık binlerce hasta ameliyat için Hindistan'ı seçmektedir. İsviçre gibi tıp turizminin merkezlerinden olan İngiltere'de bile hastalar artık kendi ülkeleri yerine başka ülkeleri seçebiliyor. 2010 yılında yaklaşık 60 bin İngiliz, tıbbi tedavi için yurtdışına gitti. Bunlardan yüzde 41'i estetik, yüzde 32'si diş tedavisi, yüzde 9'u obezite ameliyatları, yüzde 4'ü kısırlık tedavisi için yurtdışını seçmiştir. Dünya çapında yetkin sağlık personelinin artması, havayolu taşımacılığının yaygınlaşması, gelişmiş ülkelerde sağlık hizmetleri maliyetlerinin yükselmesi gibi faktörler tıp turizminin gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Hindistan'da, Bangalor kentindeki NarayanaHrudalaya Hastanesi haftada ortalama 600 kalp ameliyatı ile dünyanın en yüksek ameliyat rakamına sahiptir. Bu örneklerdeki en önemli nokta, sadece hacim ya da ameliyat kalitesi ve başarı oranlarının dünya ortalamasının üzerinde olması değil, iş modeli ve süreçlerdeki inovasyonlarla(yeni fikirleri, metod veya hizmet gibi değer yaratan çıktılara dönüştürme süreci)maliyetlerin ciddi oranda düşürülmesi. Narayana açık kalp ameliyatı için 2 bin Dolar fiyat verirken, benzer bir ameliyatın bedeli ABD'de 100 bin Doları aşabilmektedir.. Bu fiyat farkına yüksek kalite de eşlik edince her yıl binlerce ABD'li ve başka ülkelere tıp turistlerinin Hindistan'a gitmesi şaşırtıcı değildir (www.turkishtimedergi.com/genel/tip-turizmi-rekabeti.2014).

Research Media Healthcare Excellence Awards ödül töreninde “Kuzey Hindistan'daki En İyi Tanı ve Görüntüleme Merkezi,” “Hindistan'ın En İnovatif Hastanesi” ve “Kuzey Hindistan'daki En İyi Sağlık Hizmetleri Merkezi” ödülleri ile onurlandırıldı. All India Institute of Medical Sciences 1956'da kurulan bu hastane, kalp ve damar hastalıkları ve nöroloji alanlarında ‘süper uzmanlık’ merkezlerine sahiptir. Fakir insanlar için oldukça bilindik bir hastanedir. Geçtiğimiz yıl 3,5 milyon hastaya tedavi hizmeti veren hastane, her birinden sadece 1 Dolar almıştır. 2000 yataklı bu hastane ülkedeki tüm olumsuz koşullara rağmen başarı konusunda gelişmiş birçok ülkeden daha iyi durumdadır. Ölüm ve enfeksiyon oranları bir hayli düşük seviyelerdedir. Batılı ülkelere sağlık turizmi kapsamında çok sayıda hasta kabul edilmektedir (www.nielsen.com/us/en/about-us/awards.html, 2015). Hindistan ayrıca kanser tedavisi için dünyada birkaç uygun fiyatlı destinasyonlar arasında yer almaktadır. ABD, Birleşik Krallık, Afrika, BAE, Srilanka, Bangladeş, gibi ülkeler kanser tedavisi almak için Hindistan'ı tercih etmeye başlamıştır. Mumbai Kanser Hastanesi'nde, kanser

tedavisi, kanser cerrahisi ve kemoterapi gibi yöntemler kullanılmaktadır. Hindistan kanser tedavisinde gelişmiş ülkelere kıyasla hala çok ekonomiktir (Kane, 2012, s.10).

2.8.4. Hindistan’da Tıbbi Tedavi Branşları ve Maliyetleri

Yukarıda belirtildiği gibi Hindistan’ın dünyaca popüler olduğu medikal tedavi branşlarına örnek olarak şunları gösterebiliriz. Böbrek ve karaciğer nakilleri, kardiyoloji ve kalp damar cerrahisi, organ nakli ameliyatı (diz ve kalça protezi ameliyatı dahil) ortopedik cerrahi, nöroşirürji, oftalmoloji, çocuk cerrahisi, çocuk nörolojisi, üroloji, kadın hastalıkları ve doğum, taşıyıcı annelik, psikiyatri, genel tıp ve genel cerrahi, kanser yönetimi, kozmetik tedavileri ve plastik cerrahisi. Dış bakımı ile tıbbi bakım hizmetlerinde özellikle Amerika Birleşik Devletleri’nden maliyetleri yaklaşık% 30 ila% 70 daha düşük seviyededir. JCI akreditasyon ile tıbbi ve cerrahi bakım kalitesinde Amerikan standartlarında hizmet vermektedir (www.quora.com/Why-is-medical-tourism-a-successful-industry.2016).

Ayrıca güçlü teknolojik altyapısı ve modern hastaneleriyle dünyanın en zor branşlarından olan onkoloji alanında en iyi isim yapmış doktorlar ile ülke genelinde medikal turistlere 40 ila 50 gün arasında hızlı tanı ve tedavide yardımcı beyin Suite, novelis TX, PET Scan, cyberknife, gamma knife, IMRT ve IGRT gibi en son kanser teknolojilerinin yardımıyla Lenfoma (Lenfoma, bağışıklık sisteminin parçalarından biri olan lenfatik sistemden köken alan kanserleri anlatan genel bir terimdir) gibi bir kanser tedavisi doktor konsultasyon ve cerrahi ücretleri, konaklama, havaalanı hizmeti, hemşire bakımı, ilaçlar ve sarf malzemeler ile gıda maddeleri ve yemekdahil olmak üzere yaklaşık olarak 7000 ile 9000 ABD Doları civarında bir bakım maliyeti ile tedavi sunmaktadır (www.linkedin.com/pulse/twitter-lays-off-nearly--employees-samsu.2016) Vücut imajı ve vücuda güven çok farklı şekillerde gelişmiş olabilmektedir; Kozmetik cerrahi böyle bir seçenektir Plastik cerrahi kategorisinde, meme cerrahisi çok sık uygulanan bir işlemdir. Amerika’da göğüs implantları meme şekillendirme işlemleri zaman ve para bakımından tedavinin diğer ülkelerde sıra beklemeden ve kaliteli yapılması adına özellikle Amerikan tıp turistlerini seçilmiş cerrahide Hindistan’ı adeta kendi evi gibi görmelerine neden olmuştur. 2014 yılında ABD’deki yaklaşık 300.000 kadın meme implantları için rekonstrüktif ve estetik cerrahi işlemini seçmiştir.Hindistan, meme implantları ameliyatında gizlilik arayan Amerikalı kadınlar için popüler, yüksek kaliteli ve uygun bir seçenek olarak ortaya çıkmıştır.ABD kurul

sertifikalı cerrahları, birinci sınıf kozmetik cerrahi tedavi imkânları, İngilizce bilen doktorlar ve sağlık personeli ile Amerikan tıp turistlerini her geçen gün ülkesine çekmektedir. Fiyat avantajı kesinlikle Amerikalıların implantlar için Hindistan'a seyahat etmesinin en büyük nedenlerinden biridir. İstatistikler, meme implantları maliyetinin Hindistan'da sadece 3.000 Dolar iken ABD'de bir meme implantına yaklaşık 10.000 Dolara mal olduğunu göstermektedir (www.indicure.com/medical-tourism-india/medical-tourism-for-breast-implants/, 2015). Tablo 31'de talep gören plastik cerrahi işlemler arasında kadınlara özel bazı estetik operasyonlar ilk sırada yer almaktadır.

Tablo 31. Hindistan'da En Popüler Beş Plastik Cerrahi Alanında Tedavi Alan Amerika'lı Tıbbi Hasta Sayısı(2012)

Talep Edilen Cerrahi İşlemler	Hasta Sayısı
Meme Dikleştirme	330.631
Yağ Aldırma	313.011
Karın Germe	156.508
Göz Kapağı Düzeltme	153.171
Burun Estetiği	143.801

Kaynak: www.indicure.com/medical-tourism-india/medical-tourism-for-breast-im

Aşağıda verilen Tablo 32'de Hindistan ile ABD medikal fiyat karşılaştırılması yapılmıştır. 2014 yılında ücretlendirilme fiyatlarına baktığımızda özellikle kemik iliği ve karaciğer naklinde 4/1 oranında Hindistan lehine daha uygun düşük bir fiyat aralığını vardır. Diş ve estetik ameliyatlarında ise maliyet fiyatlarına bakıldığında Amerikalı bir medikal turist eğer tedavi için Hindistan'ı seçerse yaklaşık olarak % 30-70 oranında tasarruf yapabilmektedir.

Tablo 32. Hindistan ve ABD’de Çeşitli Branşlarda Ortalama Operasyon Maliyetleri
(2014-\$)

Operasyon	ABD	Hindistan
Kemik iliği nakli	250,000	69.200
Karaciğer nakli	300,000	69.350
Kalp ameliyatı	30.000	8700
Ortopedik Cerrahi	20.000	6300
Katarakt ameliyatı	2000	1350
Gülümseme Tasarımı	8000	1100
Metal Köprüsü	5500	600
Diş İmplantları	3500	900
Porselen Metal Köprüsü	3000	600
Porselen Metal Taç	1000	100
20 lik Diş Gömülü	2000	125
Kök kanal tedavisi	1000	110
Diş Beyazlatma	800	125
Diş Renkli Kompozit	500	30
Dolgular / Diş Temizleme	300	90

Kaynak: www.indian-medical-tourism.com/medical-tourism-india-price-benefits.html

Mide bypass operasyonu: Obezite cerrahisinin en sık görülen tipi olan bu operasyon ile ilgili(Tablo 33) Hindistan ve diğer bazı ülkelerle maliyet karşılaştırılması yapılmıştır. Hindistan ile Almanya arasında neredeyse 10.000 Dolar gibi bir düşük maliyet farkı oluşmuştur. Diğer rakip ülkelere göre ortalama maliyetlerde Polonya ve Meksika ile başa baş bir maliyet eşitliği görülmektedir.

Tablo 33. Gastrik Bypass Cerrahisinin Ülkeler Arasındaki Maliyetleri (2014-\$)

Ülkeler	Maliyet
BAE	9.500
Almanya	16.000
Polonya	6.700
Hindistan	7.000
Meksika	6.500

Kaynak: www.medigo.com/blog/medigo-guides/bariatric-surgery-cost-guide/

Tüp mide operasyonundaki fiyatlar ise; Almanya 14.800 Dolar ile en yüksek maliyet rakamlarından birine sahiptir. Polonya 6700 Dolar, Meksika ise 6500 Dolar gibi bir fiyat sunmaktadır. Hindistan 5.500 Dolar ile en düşük fiyat sunan ülkedir.Mide bandı operasyonunda Hindistan ile diğer ülkeler arasında maliyet oranlarına

bakarsak,Almanya bu operasyon için ortalama 8700 Dolar gibi bir rakam sunmaktadır. BAE 5.500 Dolar, Polonya 5400 Dolar, Meksika 5000 Dolar ile fiyat tekliflerini ortalama olarak sunmaktadırlar. Hindistan 5000 Dolar altında bir rakamla yine en uygun maliyet sunan ülke olarak diğer karşılaştırılan ülkelerin önünde yer almaktadır (www.medigo.com/en/bariatric-surgery/gastric-balloon-treatment/all/india, 2016).

Mide balonu operasyonu; mide balonu tedavisi hızlı kilo kaybı için cerrahi olmayan bir seçenektir. Mide balonu operasyonu oldukça pahalı bir cerrahi işlemdir. Ülkeler arasında fiyat oranlarına baktığımızda ortalama olarak BAE'nin 4000 Dolar, Meksika'nın 3500 Dolar, İspanya'nın 3925 Dolar maliyet oranlarına karşılık Hindistan sadece 3000 Dolar gibi bir fiyat sunarak en ucuz ülkeler konumundadır (www.medigo.com/en/bariatric-surgery/gastric-balloon-treatment/all/india, 2016).(Tablo 34) Kalp –damar cerrahisi alanında Hindistan ve diğer ülkeler için 2014 yılında fiyatlandırma seçilmiş tek operasyon için maliyetler verilmiştir. ABD 28.000 Dolar ile tedavi faturası en yüksek ülkedir. Hindistan 6500 ortalama fiyat değeri ile Polonya'dan sonra en ucuz tedavi maliyeti veren ülke konumundadır.

Tablo 34. Kalp-damar Cerrahisi Ortalama Ülke Fiyat Oranları (2014-\$)

Ülkeler	Maliyet
Polonya	3.950
Hindistan	6.523
İspanya	12.312
BAE	13.027
İsrail	13.500
Almanya	17.000
İngiltere	25.000
ABD	28.000

Kaynak: www.medigo.com/blog/medigo-guides/coronary-angioplasty-cost-guide/

Kadın-Doğum dalında Hindistan ve diğer ülkelerin karşılaştırması aşağıda görsel ile birlikte verilmiştir. Tüp bebek tedavisi için 2016 yılında ülkelerin ortalama fiyatları ile ilgili aşağıda verilen Tablo 35'de ABD 11.000 Dolar seviyelerinde fiyat ile en yüksek maliyet ile tedaviyi sunan ülkedir. Hindistan ABD'nin neredeyse dört katı kadar ucuz bir fiyat ile diğer ülkelerinde önünde ucuz bir tüp bebek destinasyonu olmaktadır.

Tablo 35. Tüp Bebek Tedavisi (IVF) Ülkeler Arasında Fiyat Karşılaştırması(2016-\$)

Ülkeler	Fiyat
ABD	11.132
Meksika	4.500
İspanya	4.008
Tunus	3.340
Polonya	2.449
Hindistan	2.300

Kaynak: www.medigo.com/en/procedure-pages/reproductive-medicine/in-vitro-fef

2.8.5. Hindistan'ın Medikal Turizmde Tıbbi Riskleri

Gelişmiş ülkelerdeki yaşayan milyonlarca hasta heryıl düşük maliyetle yüksek kalitede tedavi almak yaklaşımıyla medikal turizm sektöründe kayda değer bir büyüme yaratmaktadırlar. Lider medikal turizm ülkelerinden olan Hindistan'da çok sayıda özel tesis etik olmayan uygulamaları kullanarak potansiyel yaratan tıbbi turistleri çekmek için farklı tanıtım ve pazarlama teknikleri ile hastaları bu kurumlara çekmeye çalışmaktadırlar. Gelişmiş ülkelerde olduğu gibi otoriter yasalar ve sağlık haklarında ileri bir seviyede yer almayan ülkeler içindedirler. Hindistan hükümeti resmi organ ticaretine izin veren ülkeler arasında yer alarak vatandaşlarının organlarını satmalarına ve ücret karşılığında taşıyıcı anneliğe izin vermektedir. Hindistan'da bir böbrek 15.000 TL'ye alıcı bulurken bir litre kan 20 TL'den satılabilmektedir. 20.000 TL'ye ise taşıyıcı anne bulunabilmektedir. Hindistan dünyada kamu sağlık desteğinin en düşük seviyelerine biri olarak bilinmektedir. 10.000 hasta ya sadece 4 doktor düşmektedir. Bu düşük oranlar başta tüberküloz olmak üzere birçok bulaşıcı veya bulaşıcı olmayan hastalık hızlarında etkili oluyor. Hindistan'da her yıl sadece tüberkülozdan 500.000 'den fazla ölüm oranı görülmektedir. Kolay önlenbilir hastalıklar arasında olan ishalde ise bu oran yıllık 600.000 'dir (www.drprem.com/medical-tourism/india-medical-tourism-trends-opportunity.2014).

Sağlık bakanlıklarından denetimsiz ve onaysız doktorlar HIV, tifo, tüberküloz, hepatit B ve C gibi ölümcül, bulaşıcı ve uzun tedavi süreleri olan hastalıklar ile tıbbi turistleri karşı karşıya bırakabilmektedir. Bunun dışında, yanlış kötü, verimsiz tedavi

ise, zaman para ve sağlık israfını yol açabilmektedir. Bir diğer konuda gelişmiş ülkelerden müşteri potansiyelinin omurgasını oluşturan ABD, Kanda ve İngiltere'nin uçuş mesafelerinde Hindistan'a uzak olmaları ve hastalarda operasyon sonrası yaratacağı risklerdir. Örnek olarak; Amerika ile Hindistan arası uçakla 19 saat 25 dakika sürmektedir. Amerika - Hindistan arasındaki uçuş mesafesi 13591.88 km dir. Bu mesafedeki uçuşlar tıbbi tedavi arayan hastalarda emboli ve pıhtı riski yaratabilmektedir

2.8.6. Hindistan İlaç Sektörü

Yukarıda verilen fiyat listeleri sonucunda diğer ülkelerle karşılaştırıldığında medikal turizm tedavi maliyetlerinde dünyanın en düşük fiyatları genel olarak Hindistan'da verilmektedir. Lider ülke konumuna uygun ücretler sunan ve yatırımlar yapan ülkenin bu düşük fiyat politikası ve serbest maliyet stratejisinde önemli olan bir faktörde ülkenin düşük fiyatlıjenerik (muadil)ilaçlar konusunda dünyada önemli bir ülke olmasıdır. HIV, tüberküloz ve sıtma gibi hastalıkları tedavi etmek için satın alınan ilaçların üçte ikisi Hindistan'da üretilmektedir.230.000 HIV hastasını tedavi etmek için kullanılan antiretroviral ilaçların yaklaşık yüzde 98'i ve 23.000 tüberküloz (TB) hastasını tedavi etmek için kullanılan ilaçların dörtte üçü Hindistan'daki jenerik ilaç şirketlerinden sağlanması bu ülkenin tedavi fiyatlarında ki rekabetçi politikasının dayanağını teşkil eden nedenlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır (www.sinirtanimayandoktorlar.org/kampanyalar/ab-hindistan-, 2016).

Hindistan küresel ilaç sektöründe önemli bir konuma sahiptir. Hint ilaç piyasası bakımından dünyada en hızlı büyüyen ikinci ülkedir. Markalı jenerik pazarının yaklaşık 70 ila 80 yüzde oluşturan ilaç piyasaya hakimdir. Hindistan kürese ihracatın yüzde 20 tutarı ile jenerik ilaçların en büyük sağlayıcısıdır. Sektöre yön verme potansiyeline sahip bilim adamı ve mühendis gibi büyük bir havuzu vardır. Halen AIDS (edinsel bağışıklık yetmezliğisendromu) mücadele etmek için dünyada kullanılan antiretroviral ilaçların yüzde 80'i Hint ilaç firmaları tarafından sağlanır (www.ibef.org/industry/pharmaceutical-india.aspx, 2016). Aşağıda 2015 döneminde ilaç ve tıp alanında Dolar birim fiyatıyla en yüksek ihracatı yapan ülkeler arasında Hindistan'ın durumunu gösteren bilgiler Tablo 36'da verilecektir (Workman, 2016).

Tablo 36. Küresel İlaç Sektöründe Ülkelerin İhracat ve Büyüme Rakamları
(2015- Milyar- \$)

Ülkeler	İlaç ihracatı	Büyüme yüzdesi 5
Almanya	48.900	15.2
İsviçre	34.500	10.7
Belçika	27.300	8.5
ABD	24.600	7.7
İngiltere	24.200	7.5
Fransa	22.700	7.0
İrlanda	21.800	6.8
İtalya	18.500	5.8
Hollanda	15.700	4.9
Hindistan	11.200	3.5
İspanya	8.200	2.5
Kanada	6.500	2.0
İsveç	6.100	1.9
Singapur	5.100	1.6
Avusturya	4.900	1.5

Kaynak: www.worldstopexports.com/drugs-medicine-exports-country/

Yukarıdaki verilen ülkeler arasında, 2011 yılından bu yana en hızlı büyüyen ilaç ihracatçıları arasında ilk dört sıra şu şekilde oluşmuştur. Kanada (62,5%), Hindistan (yukarı% 60.4) Hollanda (yukarı% 25.9) ve Singapur (yukarı% 20.7).

Hint ilaç pazarının büyüklüğü artan tüketici harcamaları, hızlı kentleşme, sağlık sigortalarının ödeme zorlukları göz önüne alındığında 2025 yılına kadar 100 milyar ABD Doları büyümesi bekleniyor. Hintli şirketlerin ABD Gıda ve İlaç İdaresi (USFDA) tarafından verilen genel ilaç onaylarında analiz başına yüzde 84 bir artış iki katına çıkarmış bulunmaktadır (www.ibef.org/industry/pharmaceutical-india.aspx, 2016).ilaçlar ve İlaç Sektörü Endüstriyel Politika ve Tanıtım Dairesi (DIPP) tarafından yayımlanan verilere göre, Nisan 2000 ile Mart 2016 arasında Hint ilaç pazarı 13 milyar ABD Doları değerinde kümülatif yabancı yatırım girişini çekmiştir.Lupin, Mumbai merkezli Hindistan'da ilk beş ilaç şirketinden birisidir. Lupin 880.000.000 milyon UDS Doları ödeyerek iki ABD merkezli ilaç firması olan, Gavis İlaç LLC ve Roman Laboratuvarları A.Ş'yi satın almıştır. Cipla Limited Hindistan'ın önde gelen ilaç firmalarından biridir. Piyasadaki varlığını korumak ve ekonomik kanser ilaçları yapmak için Güney Afrika'da bir muadil ilaç (biyobenzer) üretim tesisi kurmak adına 80 milyon Dolarlık bir yatırım yapmayı planlamaktadır (www.ibef.org/industry

/pharmaceutical-india.aspx, 2016). Hindistan'da lider ilaç firması ise Dilip Shanghvi tarafından kurulan, Mumbai merkezli Sun İlaç Sanayi Ltd Şirketidir. 20 milyar Dolar piyasa değeri ile Hint ilaç sektöründe liderdir. 150'den fazla ülke ve bölgede halkına hizmet vermektedir. Hindistan'da psikiyatri, nöroloji, kardiyoloji, ortopedi, oftalmoloji, gastroenteroloji ve nefrolojide pazar lideridir (<http://articles.chicagotribune.com/2013-05-31/business/sns-rt-us-meda-sunpharmabre>).

3.BÖLÜM:

TÜRKİYE'DE SAĞLIK TURİZMİNİN DURUMU

Türkiye sağlık turizminin alt dallarından olan medikal turizmde iddialı ülkeler arasında yer almaktadır. Gelişmiş hastaneleri, kaliteli ve uygun maliyetli tedavileri, yetiştirilmiş uzman sağlık personeli, mükemmel doğası, zengin tarihi, üç tarafı denizlerle çevrili ve stratejik konumu, dünyanın her ülkesiyle bağlantısı olan havaalanları ile medikal turizmin tercih edilen bir destinasyonu durumundadır.

Bu bölümde özellikle sağlık turizminin bir alt kolu olan medikal turizmde Türkiye'de ki gelişmeler fiyatlar ve diğer ülkelerle karşılaştırması, sektörde öncü tedaviler, personel, altyapı, ülkemize medikal turist sayıları, T.C Sağlık bakanlığının çalışmaları, teknolojik altyapımız ile birlikte termal turizm alınıp bu konuda ki durumumuz incelenecektir. Yaşlı ve bakıma muhtaç hasta turizmi geniş bir analiz ile incelenecektir. Ayrıca son bölümde Türkiye en çok turistini getirdiği Almanya ve sağlık turizmindeki en büyük rakiplerimizden Hindistan'ın SWOT analizi yapılacaktır.

3.1. Türkiye' de Sağlık Turizminin (Medikal Turizm) Yeri ve Önemi

Medikal turizm ülkedeki yüksek tedavi, kür ve operasyon fiyatlarından dolayı diğer ülkelere seyahat etmek ve daha nitelikli sağlık işlemleri almak anlamına gelir. Dünya nüfusunun artan yaşam kalitesi ve sağlık hizmetlerinin maliyetlerinin yükselmesi; insanların daha kaliteli ve görece ucuz hizmet almak için bazı ülkeleri tercih eder hale gelmiştir. Yaşlı nüfusun oransal artışı bu hareketin artışının en önemli nedenlerinden biri olmuştur. Medikal turizm sektörünün büyümesinin sağlık hizmetlerinin küreselleşmesinin doğrudan etkisi olduğu düşünülmektedir. Medikal turizmin küresel pazar değeri 2012 yılında 8 milyon hasta ile ziyaret başına 3000 ila 5000 Dolar harcama ile 10 milyar Doların üzerinde bir Pazar değerine ulaşmıştır. 2018 yılında Amerikanlı yurtdışına çıkan (outbound) medikal turistlerin 80 milyar Dolar bir rakamı sağlık için ithal edeceği tahmin edilirse (<http://brandongaille.com/9-medical-tourism-industry-statistics/2014>) bu pazardan pay alamaya çalışan birçok ülkeyi bu alanda rekabet eder hale getirmiştir. 2013 yılında yayınlan bir raporda (<https://travelxolic.wordpress.com/type/image/>, 2014) her yıl ülkesine hasta ihraç eden

ülkelerle ilgili şu rakamlar verilmiştir. En üst basamakta yer alan Tayland 1.200.000 medikal turisti her yıl ülkesine çekmektedir. Malezya yarım milyondan fazla tıbbi turisti ülkesinde medikal hizmet vermiştir. Amerika 800.000 kişiye her yıl sağlık hizmeti veren fakat 2013 yılında genişleyen ve her geçen gün büyüyen medikal turizm sektöründe iyi bir fiyata yüksek kalitede hizmet arayan 900.000 Amerikan vatandaşını çeşitli ülkelere sağlık hizmeti almaya gönderen üçüncü büyük destinasyondur. Hindistan ise 400.000 medikal turist ile dördüncü sırada yer almaktadır. Brezilya 180.000 tıp turistini ülkesinde ağırlamaktadır (www.cnbc.com/2014/03/12/top-destinations-for-health-tourism.html2016).

Düşük maliyetli; plastik cerrahi, doğurganlık ve kısırlık tedavisi, genel ve estetik diş hekimliği, güzellik merkezleri, obezite ve bariatrik cerrahi, böbrek diyalizi, kök hücre nakli, uyku bozuklukları, sedef tedavisi, fizyoterapi, oksijen terapi gibi alanında çok üst tedavi kalitesiyle Türkiye 2010 yılında yaklaşık 110.00 medikal turisti ülkesinde ağırlamıştır (<http://jcibr.webs.com/archives/volume-2016/issue-1.pdf>, 2016).

Şekil 5’de lider ülkeler arasında 2015 yılında dünyada en iyi medikal turizm destinasyonlarından biride Türkiye olarak dünya haritasında gösterilmektedir (www.medhalt.com/blog/top-medical-tourism-countries-world, 2015). Aynı zamanda Türk Travel Derneği Anadolu Ajansı tarafından derlenen verilere göre 2014 yılında yarım milyondan fazla tıbbi turist tedavi için Türkiye’yi tercih etmiştir. Kalitesi ve teknolojiyle en popüler hedeflenen medikal turizm ülkelerinden biri haline gelmiştir (www.hurriyetdailynews.com/turkey-among-top-10-medical-tourism-spots-, 2015).

Türkiye sağlık hizmetleri için yüksek kaliteli olanaklar sunmaktadır. Sağlık paket fiyatlarının içine beş yıldızlı otel konaklamasını da eklemektedir. Türkiye; Rusya, Ukrayna, Almanya, İngiltere, Hollanda, Romanya, Bulgaristan ile Ortadoğu ve Arap ülkelerinden medikal turistler için hedef haline gelmiştir. Türkiye popüler medikal turizm yerlerinden biridir. Stratejik olarak Avrupa ve Asya arasındaki buluşma noktasında yer almaktadır. Bulgaristan, Yunanistan, Gürcistan, Ermenistan, Azerbaycan, İran, Irak ve Suriye ile birlikte sekiz ülkeyle çevrilidir. Bu eşsiz coğrafi konumu, Türkiye’yi Doğu ve Batı kültürlerinin bir kesişim noktası (amalgamı) yapmaktadır.

Şekil 5. Dünya'nın En İyi 10 Medikal Turizm Destinasyonu (2015)

Kaynak: www.medhalt.com/blog/top-medical-tourism-countries-world

3.2 Türkiye’de Medikal Turizm İstatistikleri

Türkiye özellikle 2000 yılından sonra sağlık turizmine önem vermeye başlamış ve bu alanda devlet ve özel kuruluşlar proje ve araştırmalarla sağlık turizminin gelişimine destek vermektedirler. Gelen hasta sayılarına ilişkin olarak 2010 yılından sonra Sağlık Bakanlığının yetkili birimleri kayıt tutmaya başlamıştır (Temizkan, 2015, ss. 83-84). Türk Seyahat Acentaları Birliği (TÜRSAB), Türk İstatistik Kurumu, Sağlık Turizmi Daire Başkanlığı gibi kamu ve özel kuruluşlar çeşitli sayılar ve istatistiki veriler sunmaktadırlar. 2012 yılından sonra gelen hasta sayıları ile ilgili sağlık sektörü hasta kayıt tabanlarında niteliksel verilerin tam olarak ortaya konulamaması, kurumlardan farklı istatistik rakamlarının ortaya çıkmasına yol açmıştır. (www.imtj.com/news/why-every-turkish-figure-medical-tourism-different/, 2015). 2010 yılında 109.000 olan medikal turist sayısı; Libya, Irak, Rusya, Almanya’dan gelen tıbbi

turistler olmak üzere bu sayı 2014 yılında 583.000 olmuştur. Türkiye, yılda 40 milyon yabancı turist ağırlamaktadır. Türkiye Sağlık Bakanlığı, özellikle yabancı hastalar için özel vergiden muaf sağlık bölgeleri tanıtarak 2023 yılına kadar 2 milyon tıbbi turist sayısına ulaşmayı hedeflemektedir.

Türk hastanelerini ziyaret eden yabancı hasta sayısı 583,000 ile son beş yılda neredeyse beş kat artış göstermiştir. Türk sağlık turizmi sektörü, 2014 yılında 2.5 milyar Dolarlık bir değere ulaşmıştır (www.imtj.com/news/why-every-turkish-figure-medical-tourism-different/, 2015). Ekonomi Serbest Bölgeler ve Yurtdışı Hizmetler Genel Müdürlüğünün verdiği rakamlarda ise hasta sayılarında farklılıklar mevcuttur. Genel müdürlüğünün verilerinde, 2013'te Türkiye'ye tedavi amacıyla gelen uluslararası hasta sayısının 300.000 iken bu sayı 2014 yılında yüzde 21 oranında artarak 496 bin 324'e yükseldiğini ve gelir getiren sektörler arasında medikal turizmin öncü rol oynadığını belirtmiştir (:www.m.haberinioku.com/hedef-yilda-20-milyar-3034.2015).

Ekonomi Serbest Bölgeler ve Yurtdışı Hizmetler Genel Müdürlüğü, bölgesel olarak medikal turizmde merkez olma yolunda hızla ilerleyen Ege Bölgesinin 2015 yılında Türkiye'ye 1.4 milyar Dolarkazandırdığını beyan etmektedir. Ege Özel Hastaneler Derneği (EGEHASDER) ise Ege Bölgesinin şifa bulmaya gelen 150 bin yabancı konunun ağırlandığını, teşvik ve destekler ile yabancı turist sayısının çok daha artacağını söylemiştir. Avrupalı turistler göz, diş, estetik, omurga ameliyatları, termal tedavi ve saç ekimi Irak, Libya, Ürdün gibi sağlık altyapısı kötü ülkeler ise tüp bebek tedavisi ve kalp damar operasyonları için Ege bölgesini tercih ettiğini görebilmekteyiz (<http://m.haberinioku.com/hedef-yilda-20-milyar-Dolar/30347/.2015>).

Bu veriler doğrultusunda aşağıda verdiğimiz Tablo 37'de yıllara göre Türkiye'ye gelen hasta sayısına baktığımızda 2014 yılında neredeyse 500 bin hasta sayısını yakaladığımız açıkça görülmektedir. Vedat Moloğlu'nun "Yükselen Bir Değer Olan Medikal Turizmin; Türkiye Ekonomisine Katkısı" adlı çalışmasında, Dünya Ticaret Örgütünün verilerinden derlediğine göre 2014 yılında ülkemize gelen hastaların %71 oranında özel sağlık kuruluşlarını tercih ederken %29 oranda kamu kuruluşlarını tercih etmişlerdir (www.avekon.org/papers/1440.pdf.2015).

Türkiye Sağlık Turizmini Geliştirme Konseyi verilerine göre hasta sayıları ise, (www.haberler.com/yilda-100-bin-turist-sac-ektirmek-icin-turkiye-ye, 2016) dünyanın

birçok farklı ülkesinden 746 bin tıbbi turist, 2015 yılında Türkiye'ye tedavi amaçlı geldiğini belirtmektedir. Türkiye sağlık turizminden geçen yıl 5,8 milyar Dolar gelir elde ettiğini ve medikal turizmde hasta başı ciro oranlarının normal tatil turistlerine göre 10 ila 20 kat daha fazla olduğunu ve medikal turizm türünde turist başına elde edilen gelirin, 8-10 bin Dolar seviyesinde gerçekleştiğini belirtmektedir.

Tablo 37. Türkiye'ye Gelen Hasta Sayıları (2014)

Yıllar	Hasta Sayıları
2008	74093
2009	91961
2010	109.878
2011	176.000
2012	261.999
2013	300.000
2014	496.324

Kaynak:<http://www.avekon.org/papers/1440.pdf>

Sağlık Bakanlığı verilerine göre (Tablo 38) 2011 yılında 114.329 hasta özel hastanelerde tedavi almıştır. Bu geneldeseçimli (elektif) cerrahi veya mali gideri yüksek kaliteli hizmeti uygun fiyata almak için ülkemizi tercih eden yabancı hastalardan oluşmaktadır. 41.847 hasta ise seyahat veya başka nedenlerle ülkemizde bulunan akut gelişen hastalık durumlarında veya çok ileri teknolojisi bulunan kamu kurumları veya üniversite hastanelerinden tedavi ve hizmet alan yabancı hastalardır.

Tablo 38. Yıllar İtibariyle Türkiye’de Sağlık Hizmeti Alan Turistlerin Dağılımı (2011)

	2008	2009	2010	2011	TOPLAM
Özel	56,276	70,519	77,003	114,329	318,127
Kamu	17,817	21,442	32,675	41,847	113,781
Toplam	74,093	91,961	109,678	156,176	431,908

Kaynak:www.saglik.gov.tr/SaglikTurizmi/dosya/1-91778/h/turkiye-medikal-turizm-degerlendirme-raporu-2013

Uluslararası hastaların geldikleri ülkelere dair dağılımı Tablo 39’da verilmiştir. Sağlık Bakanlığı tarafından 2013 yılında yayınlanan durum raporunda Almanya’nın ilk sırada yer almaktadır. Almanya’yı Libya ve Rusya takip etmektedir. Almanya’dan gelen

hasta sayısının fazla olmasının, Almanya’da yaşayan gurbetçilerden dolayı üst sıralarda olduğunun tespitini yapabilmekteyiz.

Tablo 39. Yabancı Ülkelerden Gelen Hasta Sayıları (2012)

Ülke	Sayı
Almanya	43259
Libya	38898
Rusya	27604
Irak	16926
Hollanda	14959
Azerbaycan	13023
İngiltere	12456
Romanya	5685
Norveç	5554
Bulgaristan	5511

Kaynak: www.saglik.gov.tr/SaglikTurizmi/dosya/1-91778/h/turkiye-medikal-turizm-degerlendirme-rapor

Tablo 40’da Uluslararası medikal turistlerin geldiği ülkeler ve tedavi için tercih ettiği sağlık kurumları özel ve kamu olarak verilmiştir. Tabloda ülkemize en çok hasta gönderen ülkelerden Libya’dan gelen 11 hastanın devlet hastanelerini, 50 hastanın eğitim ve araştırma hastanelerini, 36.467 hastanın özel sağlık kuruluşlarını tercih ettiğini görebilmekteyiz. Kamu kurumlarındaki sağlık tesislerinin özel hastanelere göre çok küçük oranda tercih edildiğini söyleyebilmekteyiz. Yabancı hastaların devlet ve üniversite kuruluşlarını tercih sebebi yapmamalarının nedenlerinden bazıları ise, gelen hastaların aracı kurumların daha ülkemize gelmeden doktor ismi veya kuruluşu ile ilgili yerinde hastaya yaptığı tanıtım ve özel sağlık sigorta şirketlerinin özel hastanelerle olan anlaşmalarıdır. Devlet ve üniversite kurumlarının yabancı hasta tedavilerinde SGK ödemeyi nakite çevirme güvencesi (provizyon) alamamaları veya tedavi ödemesini kabul etmemesi ile JCI akreditasyon belgesi tercih sebebinde önemli bir etkidir. Ülkemizdeki akredite 48 sağlık kuruluşunun çoğunluğunun özel hastanelere ait olduğunu söyleyebilmekteyiz.

Tablo 40. Türkiye'ye 2012 Yılında Gelen Medikal Turistlerin Tedavi İçin Tercih Ettiği Hastane Türleri ve Sayıları (2012)

Ülkeler	Devlet Hastanesi	Eğitim ve Hastanesi Araştırma	Özel Hastane	Üniversite Hastanesi
Libya	11	50	36467	6
Almanya	516	81	20366	121
Irak	367	357	14771	243
Azerbaycan	529	905	9176	278
Rusya	287	219	7742	33
İngiltere	419	49	5662	53
Hollanda	118	11	5362	34
Romanya	69	23	4989	8
Bulgaristan	315	150	4256	78
Norveç	40	8	4304	36

Kaynak: www.saglik.gov.tr/SaglikTurizmi/dosya/1-91778/h/turkiye-medikal-turizm-degerlendirme-raporu-2013.pdf

Tablo 41'de ise, uluslararası hastaların % 27,4'ü JointCommission International (JCI) tarafından akredite edilmiş olan hastanelere, % 72,6'sı ise akredite olmayan hastanelere başvurmuştur. Ülkemize gelen dört uluslararası hastadan birinin akredite hastaneleri tercih ettiğini söyleyebilmekteyiz.

Tablo 41. Türkiye'de Medikal Turistlerin Tercih Ettiği Akredite veya Akredite Olmayan Hastaneler (2012)

	Akredite		Akredite Değil		Toplam
	SAYI	YÜZDE	SAYI	YÜZDE	
İŞLEMLER					
İkili Anlaşmalı Ülkeler	3	0.6	541	99.4	544
Medikal Turizm	62.914	37.1	106.548	62.9	169.464.2
SGK ile Anlaşmalı Ülkeler	3.823	17.8	17.707	82.2	21.530
Turistin Sağlığı	4.939	7.0	65.524	93.0	70.463
Toplam	71.679	27.4	190.320	72.6	261.999

Kaynak: www.saglik.gov.tr/SaglikTurizmi/dosya/1-91778/h/turkiye-medikal-turizm-degerlendirme-raporu-2013.pdf

Tablo 42’de görüldüğü gibi medikal turistlerin tercih ettikleri ilk 10 özel hastanenin dağılımında en üst sırada Kocaeli Gebze’de bulunan Özel Anadolu Sağlık Merkezi Hastanesi’nin yer almaktadır. Uluslararası hastaların daha çok tatil turizmi veya iş seyahatleri kapsamında ziyaret ettiği iller olan İstanbul, Antalya ve Ankara’daki hastaneleri tercih sebebi yaptıkları görülmüştür. Medikal turizm amacıyla ülkemize gelen hastaların tercih sebeplerinin başında marka ve popüler olan şehirlerin geldiğini söyleyebilmekteyiz. Diğer bir neden ise, İstanbul ve Antalya illerinde direkt uluslararası uçuşların dünyanın birçok noktasına yapılmasıdır. İstanbul’daki özel hastanelerin ve marka değeri yüksek olan hastane sayılarının fazla olmasının da buraya gelen medikal turist sayısında etkili olduğu düşünülmektedir. Diğer taraftan, Ankara’nın ön plana çıkması ise; başkent olması, direkt uçuşların varlığı ve coğrafi olarak Orta Doğu ülkelerine yakınlığını olarak özetlenebilmektedir.

Tablo 42. Türkiye’de Hastaların En Fazla Başvurdukları İlk 10 Özel Hastane (2012)

Hastane Adı	Hasta Sayısı
Özel Anadolu Sağlık Merkezi Hastanesi	12299
Özel Alanya Anadolu Hastanesi	6918
Özel Akdeniz Hastanesi	6882
Özel Medical Park Bahçelievler Hastanesi	5647
Özel Acıbadem Maslak Hastanesi	5251
Özel Medical Park Göztepe Hastanesi Kompleksi	4777
Özel Bilgi Hastanesi	4755
Özel Dünya Göz Hastanesi Ataköy	4439
Özel Medica International Ankara Hastanesi	4422
Özel Bayındır Hastanesi	3535

Kaynak: www.saglik.gov.tr/SaglikTurizmi/dosya/1-91778/h/turkiye-medikal-turizm-degerlendirme-raporu-2013.pdf

Medikal turizm kapsamında devlet hastaneleri arasında en fazla tercih edilen ilk 10 devlet hastanesinin dağılımına bakıldığında (Tablo 43) İstanbul Kartal Yavuz Selim Devlet Hastanesi’nin ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Şanlıurfa ilinin İran, Irak, Suriye gibi ülkelere yakın olması ve son zamanlarda artan göçmen sayıları nedeniyle Şanlıurfa Harran Devlet Hastanesi en çok tercih alan devlet kurumlarının başında gelmektedir. Kurtköy havaalanına yakınlığı ve önemli otellerin ve konuklama

merkezlerinin bulunduğu İstanbul'un Anadolu yakasında bulunan Kartal Yavuz Selim Devlet Hastanesi modern yapısıyla en çok tercih edilmektedir.

Tablo 43. Medikal Turizmde Hastaların En Fazla Başvurdukları İlk 10 Devlet Hastanesi.2012

Hastane Adı	Hasta Sayısı
İstanbul Kartal Yavuz Selim Devlet Hastanesi	1727
Şanlıurfa Harran Devlet Hastanesi	266
Mersin Kadın Doğum ve Çocuk Hastalıkları Hastanesi	224
Çanakkale Devlet Hastanesi	191
Aydın Kuşadası Devlet Hastanesi	190
İstanbul Erenköy Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Hastanesi	186
Konya Dr. Faruk Sükan Kadın Doğum ve Çocuk Hastalıkları Hastanesi	163
Muğla Marmaris Devlet Hastanesi	144
Antalya Kemer Devlet Hastanesi	141
Antalya Manavgat Devlet Hastanesi	137

Kaynak:www.saglik.gov.tr/SaglikTurizmi/dosya/1-91778/h/turkiye-medikal-turizm-degerlendirme-raporu-2013

(Tablo 44) 2012 yılında medikal turizm ve turistin sağlığı kapsamında kamu ve özel sektör tarafından elde edilen tahmini gelirler verilmiştir. T.C. Kalkınma Bakanlığı tarafından hazırlanan ve 6 Temmuz 2013 tarihli Resmi Gazete’de yayınlanan 10. Kalkınma Planı’nda 2018 yılı için 750.000 medikal turistin geleceği ve 5,6 milyar Dolar gelir elde edileceği tahmin edilmiştir. Bu doğrultuda, 2018 yılında sağlık turizmi gelirlerin yaklaşık olarak 3 kat artacağı tahmin edilmiştir

Tablo 44. Medikal Turizm ve Turistin Sağlığı – 2012 Yılı Kamu ve Özel Sektör Tahmini (\$)

Medikal turizm	Kamu	14.766	9.000	132.894.000
	Özel	154.696	12.000	1.856.352.000
Turistin Sağlığı	Kamu	22.491	2.000	44.982.000
	Özel	47.972	4.000	191.888.000
Toplam		239.925	27.000	2.226.116.000

Kaynak:www.saglik.gov.tr/SaglikTurizmi/dosya/1-91778/h/turkiye-medikal-turizm-degerlendirme-raporu-2013

3.3. Medikal Turizmde Türkiye ve Avantajları

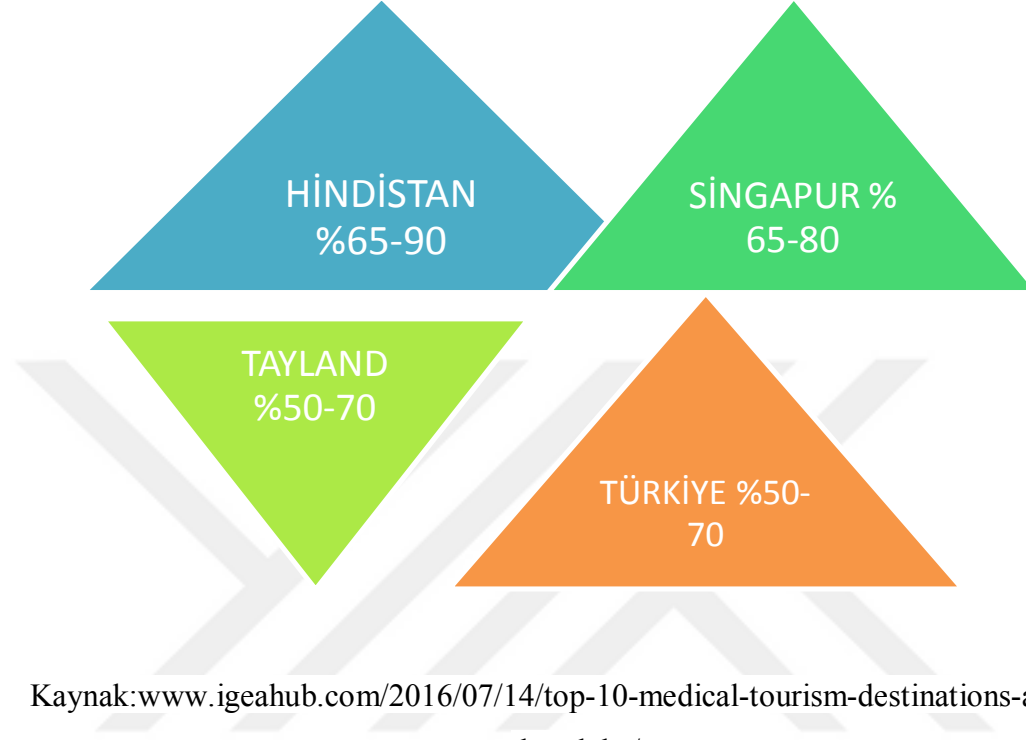
2014 yılında, 14 milyondan fazla ziyaretçi kabul eden Türkiye resmi rakamlara göre dünyanın en çok ziyaret edilen yerlerinden ilk on listesine girmiş ve aynı zamanda, tıbbi seyahat ve sağlık tedavileri için önemli bir merkez haline gelmiştir(www.turkeyhomes.com/blog/post/medical-tourism-in-turkey-staying-health, 2016). Düşük maliyet ve yüksek hizmet kalitesi, tıbbi bakım ve tedavide ileri teknoloji ile coğrafi konumu ve çok çeşitlilik gösteren iklimsel yapısıyla dört mevsim turizmin her çeşidinin kolaylıkla yapılabilmesi, hastanelerin alt yapı ve kaliteli ekipmanları ile her türlü cerrahi işlem operasyonu yapılabilir. Türk Kızılay teşkilatı kan ve transfüzyon ürünlerinde kurduğu kan bankaları ile her zaman kan ihtiyacının karşılanması yanında, hepatit ve AIDS gibi enfektif virüs hastalıklarının önlenmesinde önemli bir görev üstlenmektedir.Sağlık bakanlığının öncülüğünde, sağlık sistemi reformlarının bir sonucu olarak Türkiyeuluslararası tıbbi hastalar için güçlü bir alternatiftir. 48JCI (Joint Commission International) akredite hastanesi ile Avrupa Birliğinin aday ülkesi olması sebebiyle denetim ve kalitede Avrupa standartlarını yakalamış bir ülkedir. Türkiye'nin yabancı dil bilen, yüksek standartlarda turizm tesisleri ve iyi eğitilmiş personelleri vardır. Küresel tıp turizmi arenasında diğer ülkelerle mücadele ve rekabet edebilecek bir seviyededir (Yıldız, 2013, s. 10).

3.3.1. Fiyat Avantajı

Medikal turistlerin Türkiye'yi tercih etmelerindeki ana etkenlerin İklim ve Fiyat avantajı olduğu yapılan çalışmalarla ortaya konulmaktadır. Dünya çapında ekonomik dengelerdeki değişimler ve sağlık hizmetleri maliyetlerindeki artışlar neticesinde Türkiye küresel dünya pazarındaki medikal turistlerin dikkatini çekmeyi başarmıştır. Türkiye, diğer ülkelere kıyasla % 50-60 daha düşük fiyat teklifi sunmakta ve hastalar için avantajlı bir durum ortaya çıkmaktadır (Yirik & Baltacı, 2015, s. 199). Aşağıda küresel medikal turizm pazarında bir şekil yardımı ile lider olan ülkelerin maliyet tasarruf oranları verilmiştir (Şekil 6). Ayurveda ve Yoga öğretisinin anavatanı olan, 3 milyon medikal turist ile 2015 yılında zirvede yer alan, dünya ilaç ve medikal ekipman ihracatında önemli bir konumda bulunan lider ülke olan Hindistan en tasarruflu tedavileri sunan ülkedir. Ardından Singapur ve Tayland gelmektedir. Ülkemiz %50-60 civarında maliyet tasarruf avantajı ile Dünyada en karlı tedavi yapılabilecek dördüncü

ülke olarak ön plana çıkmaktadır (<https://igeahub.com/2016/07/14/top-10-medical-tourism-destinations-around-the-globe/2016>).

Şekil 6. Medikal Turizmde Ülkeler Maliyet Tasarruf Oranları (2016)

Kaynak:www.igeahub.com/2016/07/14/top-10-medical-tourism-destinations-around-the-globe/

Bir başka fiyat avantajı ise konaklama ve geceleme giderlerinde olmaktadır. Konaklama maliyetleri medikal turistler için önemli bir problem olabilmekte ve tedavi yanında maliyetleri de arttırmaktadır. Bir İngiliz turist 500 Euro ile İstanbul'da bir daire kirayıp bir ay kadar konaklama yapabilmektedir. Londra için konaklama bir ay için neredeyse 2000 Euro civarındadır. İngiltere'den İstanbul'a gelen bir medikal turist saç ekimi ve konaklama bedeli olarak 2000 Euro gibi bir bedel ödeyerek sıra beklemeden kaliteli saç ekimini yaptırabilmektedir. Londra ve İstanbul arasında 3 saatlik bir uçuş yapması yeterli olacaktır. Bu ücret İngiltere için çok uygun bir fiyat avantajı sunmaktadır. İşgücü maliyeti açısından, İngiltere Avrupa'nın en iyi maaş veren ülkelerinden biridir. Ücret karşılaştırıldığında İngiltere'de bir doktor en asgari 14440 Euro ücret almaktadır. Türkiye'de hizmet veren bir doktor ise ortalama aylık 4500 Euro civarında bir ücret kazanmaktadır. İngiltere'de ki doktor 3 kat daha fazla ücret almasına rağmen tedavi ve hizmet kalitesinde Türk hekimler Avrupalı meslektaşları ile her alanda

rekabet edebilecek bilgi ve beceriye sahiptirler(<http://otamedicaltravel.com/the-reason-for-why-turkey-is-the-preferred-for-the-healthcare-tourism/>, 2015).

Aşağıda (Tablo 45) Türkiye ve İngiltere arasında tedavilerde ne kadar tasarruf edildiğine dair bir tablo verilmiştir. Cerrahi işlemlerde Türkiye'yi tercih eden bir İngiliz tıbbi turist kendi ülkesine göre seçilmiş bazı operasyon fiyatlarında fiyat maliyet-etkiliği (belirlenmiş bir amaca ulaşmak için mevcut olasılıkların maliyetlerinin karşılaştırılması) analizi göz önüne alındığında ülkemizin toplam maliyetlerde İngiltere'ye oranla %55 - %70 arasında daha uygun tedavi seçeneği sunduğunu söyleyebilmekteyiz.

Tablo 45. İngiltere ve Türkiye Medikal İşlemler Maliyet –Fiyat Avantajı (2012-)\$

Cerrahi İşlem	İngiltere	Türkiye	Tasarruf Oran %
Katarak Çıkarma	4.000 – 5.000	1.000 – 2.000	%55- %65
Diş İmplant Tedavisi	3.000 – 4.000	900 – 1.500	%70 -% 75
Kroner Anjiyoplasti	13.000 – 15.000	5.000 – 6.000	%60 - %65

Kaynak:www.turizmtatilseyahat.com/en/medical-tourism-to-turkey-at-its-zenith-4549.htm

Türkiye ve İngiltere arasında özel hastanelerin tüp bebek (IVF) tedavisinde verdikleri fiyat listeleri şu şekildedir (www.flymedi.com/ivf/turkey, 2015). (İngiltere'de bulunan en popüler kadın doğum kliniği ülkemizde ki özel hastanelere göre %50 daha fazla bir ücret fatura etmektedir)

- ✓ London Women's Clinic İngiltere 6.900 Euro iken
- ✓ Memorial Şişli Hospital Türkiye 3.037 Euro
- ✓ Acıbadem Maslak Hospital Türkiye 2.750 Euro ve
- ✓ Medicana International Istanbul Türkiye 2.589 Euro'dur.

3.3.2 Sağlık Bakanlığı Fiyat Tarifesi

Sağlık Bakanlığı kamu fiyat tarifesinde sağlık turizmine dair fiyatlar söz konusudur. Sağlık Bakanlığı'na bağlı sağlık hizmet sunucuları ile Üniversite Hastaneleri (Vakıf Üniversiteleri hariç) tarafından sunulan sağlık hizmetlerinin

ücretlendirilmesinde kullanılmak üzere Kamu Sağlık Hizmetleri Satış Tarifesi her yıl düzenli olarak resmi yazı ile yayımlanır.

Tablo 46. Kamu Sağlık Hizmetleri Satış Tarifesi (2015-TL)

İşlem adı	Açıklamalar	Sağlık bakanlığı fiyatı	Sağlık turizm fiyatı iki katı	Üniversite-sağlık turizmi fiyatı üç katı	Üniversiteler-için tavan fiyat
Kırışıklık tedavisi- yüz	İlaç dahil seans başına faturalanır	450	900	2.025	675
Mezoterapi uygulamaları (yüz)	Malzeme hariç, seans başına faturalanır	200	400	900	300
Epilasyon amaçlı lazer uygulamaları(Tüm yüz)	Seans başına faturalanır	150	300	675	225
Lazerle dövme silinmesi (orta 10 cm2ye kadar)	Seans başına faturalanır	7500	1.500	3.375	1.125
İntra lezyonel steroid tedavisi	Her bir alan için faturalanır	800	1.600	3.600	1.200
Saç ekimi	Folikül başına faturalanır	1.5	3	7	2.25
Meme dikleştirme(mastopeksi)	Malzeme bedelleri hariç	3.000	6.000	13.500	4.500
Liposuction (İlave her bölge)	Malzeme bedelleri hariç	1.000	2.000	4.500	1.500
Tedavi ve endodonti(amalgam dolgu,iki yüzlü)		54	108	243	81
Kanal tedavisi,iki kanal		136	272	612	204
Protez (akrilik tam protez,tek çene)		300	600	1.350	450
Ortodonti (kemik yaşı tayini)		10	20	45	15
Periodontoloji(periodontal apse tedavisi)		20	40	90	30
Yatak ücretleri standart yatak tarifesi		60	120	270	90
Yoğunbakım		208	416	936	312
Refakat		20	40	90	30
Acil poliklinik muayenesi		30	60	135	45
Biyopsi,iğne		107	214	483	161
İntramüskülenenjeksiyon		4	8	18	6
Yanık debritleme (orta)		127	254	573	191
Koroneranjyoplasti,koroner baypas ile birlikte		1.424	2.848	6.408	2.136
Hidroterapi,balneoterapi(banyo,kaplıca)		5	10	24	8
Girişimsel radyolojik tedaviler (stent yerleştirilmesi)		760	1.520	3.420	1.140
Nükleer tıp görüntüleme (beyin PET)		1.954	3.908	8.793	2.931

Kaynak. www.saglik.gov.tr/TR/belge/1-39247/2015-yili-fiyat-tarifeleri.html

Sağlık Bakanlığı tarafından Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün 03.06.2014 ve 2014.5409.366 sayılı genelgesi ile yayınlanmış ve karşılıklı anlaşmalar ile tespit edilen hususlarda, aşağıda adı geçen ülke vatandaşlarının sağlık harcamalarında Türkiye tarafından uygulanacak olan iskonto oranlarıdır. Bu indirim Oranları şu şekildedir. (www.saglik.gov.tr/SaglikTurizmi/dosya/1-91771/h/resmi-yazi.pdf, 2014).

A grubu ülkelere (Afganistan, Bangladeş, Çad, Endonezya, Filistin, Gana, Hindistan, Kenya, Moritanya, Nijerya, Pakistan, Somali, Sudan, Yemen-Benin,) % 40 indirim uygulanacaktır.

B grubu ülkelere (Arnavutluk, Azerbaycan, Belarus, Bosna Hersek, Bulgaristan, Çin, Ermenistan, Gürcistan, Hırvatistan, Irak,İran, K.KT.C, Karadağ, Kazakistan, Kırgızistan, Kosova, Makedonya, Malezya, Mısır, Moldova, Özbekistan, Romanya, Rusya Federasyonu, Sırbistan, Suriye, Tacikistan, Türkmenistan, Ukrayna, Yunanistan) % 20 indirim uygulanacaktır.

C grubu ülkelere (Cezayir, Çek Cumhuriyeti, Fas, Letonya, Libya, Litvanya, Lübnan, Malta, Polonya, Slovenya, Tunus, Ürdün) % 10 indirim uygulanacak olup diğer ülkelere indirim uygulanmayacaktır.

A, B, C grubu ülkeler için belirlenmiş olan iskonto oranları, kamu sağlık hizmetleri satış tarifesinde yer alan kemik iliği ve organ nakillerine ait işlemler, paket fiyata dâhil olmayan tıbbi malzemeler ve ilaçlar ile kara ve hava ambulans hizmetleri için uygulanmayacaktır.

Yukarıdaki yapılan fiyatlandırma ve ülkelere uygulanacak iskonto oranları ile örnek olarak verilen paket fiyatlar Sağlık Bakanlığının bu konuda göstermiş olduğu önem, ülkemize sağlık turizminin sağlıkta dönüşüm programı çerçevesinde kamu hastanelerinin hasta potansiyelinin artırılması ve sağlık turizmin içinde yer alması bakımından oldukça önemli bir veridir.

3.3.4. Türkiye Medikal Turizm Destinasyonun Havayolu Ulaşımındaki Avantajı ve Konumu

Türkiye Avrupa, Asya ve Afrika kıtaları arasındadır. Bu kıtalardaki komşu ülkeler arasında ulaşım yolları üzerinde bulunur. Jeopolitik konum açısından oldukça avantajlı bir noktada yer alan Türkiye; 4 saatlik uçuş mesafesinde toplam 56 ülke ve 1,5

milyar nüfusa hitap etmektedir. Dünya ülkelerinden Türkiye'ye uçuş saatleri ile ilgili bazı veriler aşağıda verilmiştir.(www.turcomoney.com/turcomoney/2014/05/31/turkiyenin-hedefi-saglik-,2015). Bunlar:

- ✓ Avusturya (Viyana) -İstanbul 1 saat 35 dakika
- ✓ Azerbaycan (Bakü) -İstanbul 2 saat 12 dakika
- ✓ Bulgaristan (Sofya) -İstanbul 38 dakika
- ✓ Şam (Suriye) -İstanbul 1 saat 19 dakika
- ✓ Almanya (Berlin) -İstanbul 2 saat 10 dakika
- ✓ Yunanistan (Atina) -İstanbul 42 dakika
- ✓ Hollanda (Amsterdam) -İstanbul 2 saat 45 dakika
- ✓ İtalya (Roma) -İstanbul 1 saat 43 dakika
- ✓ Ürdün (Amman) -İstanbul 1 saat 55 dakika
- ✓ Kazakistan (Almati) -İstanbul 4 saat 52 dakika
- ✓ Fas (Kazablanka) - İstanbul 4 saatlik
- ✓ Romanya (Bükreş) -İstanbul 33 dakika
- ✓ Rusya (Moskova) -İstanbul 2 saat 11 dakika
- ✓ Suudi Arabistan (Mekke) -İstanbul 3 saat 15 dakika
- ✓ İsviçre (Basel) -İstanbul 2 saat 18 dakika
- ✓ Tunus (Tunus) -İstanbul 2 saat
- ✓ Birleşik Arap Emirlikleri (Dubai) -İstanbul 3hour 43 dakika
- ✓ Birleşik Krallık (Londra) - İstanbul 3 saat
- ✓ ABD (Kaliforniya-Los Angeles) -İstanbul 13 saat 43 dakika
- ✓ USA (New York) -İstanbul 10 saat
- ✓ Özbekistan (Taşkent) -İstanbul 4 saat 10 dakika'dır.

Türk Hava Yolları Türkiye'nin ulusal havayolu ve İstanbul Atatürk Havalimanı merkezlidir. Dünyanın en büyük dördüncü havayoludur. Dünya çapında 261 noktaya hizmet vermektedir. Türkiye'de 57 havaalanı vardır. Bu havaalanlarından 33 tanesinde uluslararası uçuşlar yapılmaktadır.. İstanbul'da iki ve Antalya'da bir olmak üzere üç büyük uluslararası havaalanı vardır. 2014 yılında, İstanbul Atatürk Havalimanı Avrupa'nın dördüncü yolcu sayısına ulaşan havaalanı olmuştur.

2014 yılında 38 milyon yolcu Atatürk Havalimanından uçuş gerçekleştirmiştir. İstanbul'un üçüncü havalimanı, şu anda yapım aşamasındadır. 150 milyon yolcu

kapasitesine ulaşılması hedeflenmektedir. Ülkemize sağlık turizmi veya alternatif turizm türlerinden (inanç, golf, dağ, vb) biri için Türkiye'yi tercih edecek olan bir yabancı turist neredeyse dünyanın her yerinden ülkemize THY ile kolayca ulaşabilmektedir. Ülkemize gelen yabancı medikal turistlerin bulunduğu Almanya, Rusya, BAE, Libya, Irak Türk Havayollarının menziline yer almaktadır (<http://investingroup.org/snapshot/271/turkeys-rapid-climb-in-the-global-tourism-rankings-turkey>, 2016).

Türkiye'nin önemli şehirlerine Avrupa'dan gelen tüm havayolları tarafından erişilebilmektedir. Türkiye 300'den fazla uçuş noktası ile tüm dünya şehirlerini Türkiye'ye bağlamıştır. Türk Dışişleri Bakanlığı, vize ve diğer izin işlerinde oldukça misafirperver ve yardımcıdır. Genel olarak, geçerli bir pasaport ve buna karşılık gelen bir vize Türkiye'ye giriş yapmak için gereklidir. Hedef ülkeye bağlı olarak, giriş vizesi Türkiye'ye girişte elde edilebilmektedir. Menşei ülkede bulunan Türk Konsolosluklarından elde edinebilmektedirler.

3.3.5. Sağlık Turizminde Teşvikler

Bilindiği gibi, medikal sektörde yatırım tutarını Türkiye'de artmaktadır ve sağlık sistemi uluslararası standartlara uygun olarak modernize edilmiştir. Bu gelişmeler sadece sağlık mekanizmasında değil aynı zamanda sağlık turizmi ile ilgili yasal reformlar yapılmıştır.. Medikal turizm yatırımları ilgili mevzuat çerçevesinde desteklenmektedir. Buna göre, sağlık kuruluşları ve sağlık turizmi şirketleri pazar penetrasyonu, hasta transferi, yurt dışında tanıtım ve diğer reklam faaliyetleriyle ilgili mali teşviklerle desteklenmektedir. Ayrıca, yasal reform nedeniyle Kurumlar Vergisi Kanunu'nun, sağlık turizmi şirketleri tabi kurumsal belirli koşullar altında vergi indirimi uygulanmaktadır(<http://herdem.av.tr/medical-tourism-and-free-healthcare-zones-in-turkey/>, 2015).

Dünyada medikal turizm pazarı son yıllarda hızla artmaktadır. Pazarda Türk Sağlık işletmelerinin payını artırmak ve ulusal ekonomiyi desteklemek amacıyla, Türk Hava Yolları medikal turizme yatırım için sağlık kurumları için destek programı uygulamaktadır. Program, tıbbi tedavi amaçlı Türkiye'ye gelenler için özel indirimler ve teşvikler sunmaktadır. Protokoller JCI (Joint Commission International) Türkiye'deki akredite sağlık tesislerinin çoğunluğu ile imzalanmıştır. Buna ek olarak, Türk Hava

Yolları, tıbbi tedavi amaçlı Türkiye'ye seyahat edenlere uçuş desteği kapsamında yolcular Türkiye için gerekli belgelerini tamamlanmasından itibaren% 50 ulaştırma alanında indirimden yararlanmaktadırlar. Türkiye'yi ziyaret ederek tedavi almayı düşünen Orta Doğu, Afrika, Doğu Avrupa, Balkanlar, Asya ve Uzak doğu gibi menşeilere sahip tıbbi turistler Türk Hava Yollarının bu ülkelerde ki ofislerinde bu konuda gerekli bilgilendirme hizmetlerini almaktadırlar (www.memorial.com.tr/en/news/turkish-airlines-supports-medical-tourism/, 2015). Diğer destek türleri ise;

- ✓ Yurt dışı tanıtım desteği,
- ✓ Organizasyon desteği,
- ✓ Ticaret heyeti ve alım heyeti destekleri,
- ✓ Belgelendirme desteği,
- ✓ Arama motoru desteği,
- ✓ Danışmanlık desteğidir.

3.3.6. Altyapı ve Personel Yeterliliği

Bir ülkede sağlık sektörünün ya da medikal turizmin kamu veya özel yapılanmadaki faktörü neden önem arz etmektedir? Bu soru hastanelerimizin altyapı ve teknolojik gelişmelere sahip olması ve uygulama kapasiteleriyle doğru orantılıdır.Türkiye'de yapılan çalışmalar ve araştırmalar neticesinde özel sektörün devlet ayağına göre sağlıkta daha gelişmiş bir düzeye ulaştığını göstermektedir. Konumuz olan medikal turizm ile ilgili örnek verilecek olursa özel hastanelerde yabancı hasta birimi ile ilgili mutlaka bir yapılanmış bölüm mevcut iken kamu sektörü bu konuda zayıf bir karne sunmaktadır.Yabancı hastalar kamu hastanelerinde muayene olmaya geldiklerinde çoğunlukla personel ile dil sıkıntısı çekmekte ve ancak sağlık bakanlığı çevirmen hatlarıyla bu konudaki sıkıntı giderilmeye çalışılmaktadır.Özel hastanelerinde neredeyse % 40 'lık bölümünde sadece bu iş için istihdam edilmiş personeller mevcuttur. Bu faktörler göz önüne alındığında nitelikli personel ve altyapı gibi sorunları büyük ölçüde gidermiş özel sektör medikal turizmde öncü rol almaktadır

Diğer bir durum ise personel sayısı konusudur.Ülkelerdeki kişi başına düşen doktor sayılarını incelediğimizde, 2010 verilerine göre en yüksek kişi başına düşen doktor sayısı Almanya'dadır. Türkiye burada en düşük seviyede bulunuyor ve 1000

kişiyeye 1,54 doktor düşüyor. Bu sayı Almanya’da 3,6; İtalya’da 3,49; Fransa’da 3,45; Belçika’da 3,01; Hollanda’da 2,86 ve Lüksemburg’da 2,77’dir. Dünya bankası verilerine göre Amerika’da her 10.000 kişiyeye 27, Hindistan’da 4, Romanya’da 18 hekim hizmet verebilecek durumdayken Türkiye’de her 10.000 kişi için 12 hekimdir. (<https://igirit.wordpress.com/turkiye-avrupa-birligi-icin-hazir-mi/2013>).

Hekim nüfusu bakımından en kalabalık ülkeler Çin, ABD, Hindistan ve Almanya olarak tespit edilmiştir. WHO’nun istatistiklerine göre; Çin’de 1 milyon 862 bin 630, ABD’de 730 bin 801, Hindistan’da 645 bin 825, Rusya Federasyonu’nda 614 bin 183, Almanya’da 284 bin 427, Japonya’da 270 bin 371, İtalya’da 215 bin, Fransa’da 201 bin 277, Brezilya’da 198 bin 153, Meksika’da 195 bin 897 hekim görev yapmaktadır (<https://igirit.wordpress.com/2013/03/13/>). Fakat 10 bin kişi başına düşen hekim sayısına bakıldığında Japonya, Hindistan, Meksika ve Brezilya, hekim sayısı bakımından sonlarda yer alan Orta Asya Türk Cumhuriyetleri’nin gerisinde kaldığını söyleyebilmekteyiz. WHO’nun 2008 istatistiklerine göre on bin kişi başına Türkiye’de 29 hemşire düşerken, İrlanda’da 195, Norveç’te 162, Hollanda’da 146, Monako’da 145, Belçika’da 142, İngiltere’de 128, Belarus’ta 125 ve İsviçre’de 110 hemşire düşmektedir

2014 yılı itibariyle Türkiye’deki sağlık personel sayıları kamu, özel ve üniversite bazında verilmiştir(Tablo 47)

Tablo 47. Sağlık Personelinin Sektörlere ve Ünvanlarına Göre Dağılımı (2014)

Personel Branşları	Sağlık bakanlığı	Üniversiteler	Özel sektör	Diğer	Toplam
Uzman hekim	38.886	14.941	22.479	945	75.251
Pratisyen hekim	33.060	200	5.766	19	39.045
Asistan hekim	7.930	13.087	-----	303	21.320
Toplam hekim	77.876	28.228	28.245	1.267	135.616
Diş hekimi	7.640	1.370	13.801	185	22.996
Eczacı	2.102	310	24.732	55	27.199
Hemşire	95.404	22.314	23.035	2.679	142.432
Ebe	48.103	828	3.846	61	52.838
Diğer sağlık personeli	107.327	12.488	29.499	302	149.616
Diğer personel ve hizmet alımı	196.459	12.449	17.823	2.894	229.625
Toplam Personel Sayısı	533.911	77.987	140.981	7.443	760.322

Kaynak: Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Yönetim Hizmetleri Müdürlüğü,2014 sağlık yıllığı raporu

Sağlık Bakanlığı, hastanelerin özel sektör tarafından yapılıp kamu tarafından kiralanmasını öngören Kamu-Özel Sektör Ortaklığı (PPP) modelini hayata geçirmek için ciddi çalışmalar içinde bulunmaktadır. Sağlık turizmine katkıları bulunması beklenen sağlık kentleri modellerinin 3 yıl içinde bitirilmesi ve hizmete açılması planlanmaktadır. Dubai ile İtalya'daki sağlık kenti modelleri örnek alınarak özellikle Sağlık Bakanlığının sağlık kentleri projesinde Ankara (Bilkent ile Etlik), İstanbul (İkitelli), Mersin, Yozgat, Eskişehir, Kayseri, Adana ve Erzurum gibi illerin bulunduğu 29 şehirde tespit edilmiş alanlar üzerinde bu tesislerin inşa edilmesi planlanmaktadır. Sağlık kentlerinde farklı alanlardan ihtisas hastaneleri, laboratuvar ve araştırma merkezlerinin yanı sıra sağlık teknoparklarının da yer alması planlanmaktadır. Tablo 48'de Türkiye'de ki tüm sağlık kuruluşları genel olarak verilmiştir. 2014 rakamlarına göre, Kamu Hastaneler Kurumu ve Halk Sağlığı toplam hastane sayısı özel hastanelere oranlara daha fazla yatak ve kurum sayısına sahiptir (www.memurlar.net/haber/60860).

Tablo 48. Türkiye'nin Hastaneler ve Sayıları (2014)

Kurum Türü	Kurum Sayısı	% Oranı	Yatak Sayısı
Türkiye Kamu Hastaneler Kurumu	701	47	121.940
Türkiye Halk Sağlığı Kurumu	173	11	1.763
Üniversite	69	5	36.616
Özel	550	37	39.782
TOPLAM	1.493	100	200.101

Kaynak: Kamu Hastaneleri İstatistik Yıllığı 2014.s,23

3.4. Türkiye'nin Medikal Turizmde Ekonomiye Katkısı ve Seçilme Nedenleri

Türkiye, ekonomik reformları sayesinde 1980 yılından beri ihracata dayalı büyüme politikasını takip edilmiştir. 2015 yılında, ticaret hacmi 351 milyar ABD Dolarına ulaşmıştır. Türk ihracatı Cumhuriyetin 100. Yılında için 2002 yılında 36 milyar USD 2015 yılında 144 milyar ABD Dolarına yükselmiştir, Türkiye'nin ana ihracat hedefi 500 milyar Dolar ulaşmaktır. Türkiye'nin büyüyen ihracat hacmi içinde önemli bir sektör ise turizm endüstrisi olmuştur. Doğal güzellikleri, eşsiz tarihi ve arkeolojik alanları ile turizm altyapısı sürekli gelişen bir ülke son zamanlarda dünyanın

en popüler turizm destinasyonlarından biri haline gelmiştir.2015 yılında, 36 milyon turist Türkiye'yi ziyaret etti ve turizm gelirleri 31 milyar ABD Dolarına ulaşmıştır (www.mfa.gov.tr/prospects-and-recent-developments-in-the-turkish).

Türkiye’de medikal turizmde son yıllarda yaşanan pozitif gelişmeler ve özel sağlık işletmelerinin payının artması, sağlık hizmet alanlarında önemli yatırımlar yapılması, sağlık hizmetlerinde kalitenin artması medikal turizm pazarında Türkiye’ye önemli katkılar sağlamaktadır. Diğer sektörlerle göre kıyasladığımızda yatırım maliyeti yüksek olan bir turizm sektörüdür. Türk hükümetinin ekonomik kalkınma planlarının önemli bir bileşeni olarak sağlık turizmin bir dalı olan medikal turizmi belirlemiştir. Ülkenin şu anda küresel sağlık bakımından altın standart olarak kabul edilen JCI tarafından akredite edilmiş 48 hastanesi bulunmaktadır. Türkiye’de 2014 yılında 583.000 tıbbi turist tedavi edilmiştir. Türkiye 2023 yılına 20 milyar Dolar civarında bir gelir beklemektedir (Koçaslan & Buğu, 2013, s. 12-13). 2014 yılında gelirlerinin yaklaşık 3 milyar Dolarını medikal turizmden gelen ihracat gelirleri oluşturmuştur (<http://investingroup.org/snapshot/271/turkeys-rapid-climb-in-the-global-tourism-rankings-turkey/>, 2016).

Medikal turizmde ülkemiz son dönemlerde kısa bir sağlık turizmi geçmişi olmasına rağmen nitelikli hastane, kaliteli sağlık personeli ve uygun tedavi ücretleri ile artık küresel pazarda söz sahibi ülkeler arasında yer almaktadır. Ülkemizi tercih eden uluslararası hasta perspektifine baktığımızda şöyle bir gruplama yapmamız mümkün olmaktadır. Birinci grupta ülkemizden yurtdışına özellikle çalışmaya giden gurbetçilerimizin yoğun olduğu ülkeler; Belçika, Hollanda, Almanya, İsviçre, Fransa’dır. Altyapı ve hekim sayısı eksikliği nedeniyle sağlık hizmetleri sunumunda aksaklıklar yaşayan ülkeler; Balkan Ülkeleri ve Orta Asya’daki Türk Cumhuriyetleridir. Sağlık sigortasında ödeme sorunları yaşayan ve sigorta kapsamında tedavi giderleri karşılanmayan ülkeler; ABD, Kanada, İngiltere’dir. Uzun bekleme ve ameliyat sürelerinde hastalarına çok uzun vadede gün veren ülkeler; Kanada, Hollanda, İngiltere’dir (Moloğlu, 2015, s. 677).

Çağdaş teknoloji ile yapılan operasyonlar içinde en çok talep gören tedaviler; Kozmetik cerrahi, ortopedi, kardiyoloji, oftalmoloji, göz cerrahi, organ nakilleri, diş tedavileri vb tedavi ve operasyonlardır. Ülkemiz tıbbi tedavide düşük hata payı ile yabancı tıbbi turistlerin güvenini kazanmış bir ülkedir. Örnek olarak Türkiye tüp bebek

(IVF) tedavilerinde başarı ortalaması oldukça yüksek bir ülkedir. Buradan sonuçla, ülkemizi tercih etmiş ve edecek olan tıbbi hastalar için yaşamlarında doğru seçimin Türkiye seçimi olacağını söyleyebilmekteyiz.

3.4.1. Tedavide En Çok Tercih Edilen Branşlar

Coğrafi ve siyasi konumu ile Türkiye, Avrupa, Ortadoğu, Kuzey Afrika ve Orta açılan bir kapıdır. 56 ülke, 1,5 milyar nüfus potansiyeli, ülkemizden ortalama 4 saatlik bir uçuş ile ulaşılabilir bir mesafede yer almaktadırlar. Ülkemize birçok tıbbi turist farklı tedaviler için gelmektedir. Bu branşlar arasında organ nakilleri, saç ekimi, göz tedavileri (lasik, ilasik), estetik operasyonlar, saç nakli, kanser tedavileri gibi birçok cerrahi veya klinik alan gelmektedir. Aşağıda ülkemizin küresel rekabet pazarında uygun maliyet, kalite, fiyat avantajı gibi konularda hasta çektiği alanlar ile ilgili bilgiler verilecektir.

3.4.1.1 Organ Nakilleri

Türkiye medikal turizmde teknoloji ve kalitesiyle adeta her alanda iddialı operasyonlar içinde yer almaktadır. Bu cerrahi işlemler arasında en önemli konulardan biride hiç kuşkusuz maliyeti çok yüksek ve donör bulmada tüm dünyada oldukça sıkıntı çekilen organ transplantasyonudur. Organ nakillerinde ülkemiz teknoloji ve nakil merkezleri olarak alanında uzman doktorlarla dünyada bir marka ve tedavi üssü olma yolunda ilerlemektedir. En çok nakil yapan merkez ise Medical Park Hastaneler Grubu'nun Antalya ve Göztepe Hastane komplekslerinde bulunan merkezleridir.

Antalya'daki merkez, 1 Eylül 2008'de ameliyat yapmaya başlamıştır. Burada canlı ve kadavra vericili böbrek, karaciğer nakli ile kadavra vericili tip 1 diyabetli hastalara pankreas nakli yapılmaktadır. 20 Ekim 2011 itibariyle toplam bin 513 böbrek nakline ulaşılmıştır. 2009'de karaciğer nakline de başlayan merkez, ilk yılında 9, 2010'da ise 18 karaciğer nakli yapmıştır. Bu yılın ilk 10 ayında ise 32 karaciğer nakli gerçekleştirilmiştir. Son üç yılda yapılan pankreas nakli sayısı 25. Bu karaciğer nakil ameliyatının maliyeti hesaplandığı zaman hastaya yüklü bir miktarda hesap çıkmaktadır. Kan değerleri, doku testleri, filmler, Rh faktörleri daha sayılmayan birçok testin maliyeti ve ameliyat sırasında kullanılan malzemeler daha sonra yoğun bakımda kalma süresinin maliyeti ondan sonrada odaya çıktıktan sonra taburcu oluncaya kadar ki

maliyetler birleşince ortaya yüksek bir miktar çıkabilmektedir (www.karaciger.gen.tr/karaciger-nakli-maliyeti.html, 2015).

Hindistan ve Güneydoğu Asya'da 1980'li yıllardan sonra "Transplantasyon Turizmi" olarak bilinen ve Amerikalı ve İngilizlerin müdevimi olduğu organ tedarik piyasası oluşmuştur. Bu piyasada fakir kırsal kesimlerde yaşayan dar gelirliler ile mahkumlardan çok uygun bedeller ile donör bulunmuştur.2002 yılında Amerikan Tıp Birliği tarafından yapılan bir ankette Chennai, (Hindistan) 305 böbrek bağıışı verildi. 100 Euro için böbreklerini satan genç Hintlilerin raporları vardır (Addley, 2003).Dünya genelinde bu operasyon maliyetlerine baktığımızda; böbrek nakli operasyonları Amerika'da 150.000 Dolar ve Latin Amerika ülkelerinde 30.000 Dolar seviyesinde olduğunu görmekteyiz. Karaciğer naklinde ise, Amerika yine çok yüksek bir rakamda seyretmektedir. Fiyat tam olarak 315.000 bin Dolardır. Asya ülkelerinde bu rakam 135 bin Dolar seviyesindedir. (<https://cespedesblog.wordpress.com/>, 2013).

Aşağıda Tablo 49 yardımıyla 205 yılında organ nakilleri verilmiştir. UNOS (United Network For Sharing) verilerine göre en fazla böbrek nakli ve karaciğer nakli yapılmıştır. Bu nakillerde donör nakillerinin çok aktif yapılabilmesi ve diğer organlara göre daha yüksek bir maliyetle verici bulunabilmesinden kaynaklanmaktadır.

Tablo 49. Dünya Genelinde Organ Nakil Sayıları (2015)

Organ İsimleri	Yapılan Nakil Sayısı
Böbrek	17.878
Karaciğer	7.127
Pankreas	228
Böbrek- pankreas	719
Kalp	2.804
Akciğer	2.057
Kalp- akciğer	15
İncebağırsak	141
VCA(vaskülerize kompozit allogreft)	5
Toplam	30.974

Kaynak:<https://www.unos.org/about/annual-report/>

Tablo 50’de organ ve böbrek nakil fiyatları özel merkezler için verilmiştir. Fiyatlar birçok kalemden oluşmaktadır. Bunlar arasında, hasta ve donör cerrahisi maliyetleri, tıbbi malzeme maliyetleri, bakım hizmetleri ücretleri, hasta ve donör (gün sayısı merkeze bağlıdır) için hastanede kalış süresi, laboratuvar testleri ve teşhis, ilaçlar, ameliyat sonrası, hasta ve refakatçisi için yemek ile hasta oda ücretleri vb. maliyetleri kapsamaktadır. Ülkemizde bulunan kent Hastanesi 30.000 Dolar gibi bir bedel ile Hindistan’dan sonra uygun fiyat ve kalite avantajına sahip bir ülkedir. Hindistan en uygun maliyetli ülke olmasına rağmen yetişmiş cerrah konusunda Türkiye kadar yeterli imkanlara sahip değildir. Almanya’yı nakil konusunda tercih edecek olan bir son dönem böbrek hastası neredeyse bir servet ödemek zorunda kalacaktır.

Tablo 50. Ülkeler Arasında Özel Böbrek Nakli Merkezleri Fiyat Karşılaştırması (2013-\$)

Ülke	Merkez	Fiyat
Hindistan	Manipal	11.500
		13.500
Hindistan	Medanta	12.000
		14.000
Türkiye	Kent Hastanesi	30.000
Litvanya	Kardiolita	87.000
		107.000
Çin	New Med	100.000
		150.000
Almanya	Freiburg	228.000

Kaynak: www.slideshare.net/Oltenasul/organ-transplant-packages

Ülkemizde SGK’nın organ nakli için hem özel hem de üniversite hastanelerine yaptığı ödemeler ise oldukça iyi düzeydedir. Örneğin, üniversite hastanelerine böbrek nakli için 36 bin, karaciğer nakli için de 45-80 bin TL ödenmektedir. Özel hastanelere ise yüzde 10 daha az ödeme yapılıyor. SGK, kadavradan kalp nakli için 70 bin TL ödeme yapmaktadır

(www.patronlardunyasi.com/haber/Organnaklinde-devrim-yapan-Turk_hastaneleri/116727:2011) Organ nakillerinde özel hastaneler arasında Medicana Bahçelievler Hastanesi 2011 yılından bu yana böbrek yetmezliği olan 25 hastaya nakil işlemi gerçekleştirmiştir. Diğer bir özel hastane olan Medical Park

Antalya Hastaneni Kompleksi Organ Nakli Bölümüne göre, nakil merkezi böbrek nakli sayısında Avrupa lideri konumunda bulunmaktadır. ABD’de bu kadar çok sayıda böbrek nakli yapan bir merkez bulunmamaktadır. Antalya’daki merkez Kırgızistan, Kazakistan, Türkmenistan, Gürcistan, Özbekistan, Azerbaycan, Hollanda, Almanya, Fransa, İngiltere, İrlanda ve Ukrayna'dan gelen hastalara da nakil yapmaktadır (<http://www.patronlardunyasi.com/haber/Organnaklindedevrm-yapan-Turk-hastaneleri/116727:2011>).

3.4.1.2. Diş Tedavileri

Her yıl binlerce tıbbi turist dış hizmetlerini sıra beklemeden ve uygun fiyata kaliteli yaptırmak için Türkiye’yi tercih etmektedir. Profesyonel dış hizmetleri çok cazip fiyatlarla Türkiye’de yapılmaktadır. Türk dış hekimleri, endodontistler, ortodontist ve diğer dış uzmanları Almanya ve İngiltere’den gelen hastalara en çabuk ve en hızlı tedavileri teknolojik imkan ve olanaklarla ülkemizde uygulamaktadırlar. Yabancı hastalar arasında en çok tercih edilen tedavi diş implanttır. İmplant günümüzde doğaldışlere en yakın alternatiftir. İmplant yapılan diş, geleneksel köprü ve protezlere göre daha iyi konuşma ve çiğneme fonksiyonu sağlar. Diş implantı cerrahın eşliğinde çene kemiğine sabitlenir. Yapay bir kök veya titanyum donanımdır. Hafif ve dayanıklı metallere yapılan implant yıllarca doğal dişin yerine görev yapmaktadır. periodontal hastalık ya da başka nedenlerden kaynaklanan diş kayıplarında her yaşta insan için idealdir. Birleşik Krallık ve Avrupa bu tedavi için yüksek fiyatlar komutları ancak Türkiye'nin ucuz bir alternatiftir. Türkiye ile diğer ülkelerin diş implant tedavisindeki fiyat kıyaslamasını yaptığımızda şu sonuçlara ulaşılmaktadır (Tablo 51).Türkiye yapay diş kökü tedavilerinde 2016 yılında medikal turizmde rakipleri olan Avrupa ülkelerinden Polonya ve Macaristan’dan daha pahalı tedaviler sunmakla birlikte ortalama 1.600 Lira olan fiyat listeleri ile diğer ülkelere oranla daha uygun tedavi seçenekleri sunmaktadır.

Tablo 51. Ülkeler Arasındaki Ortalama Diş İmplant Tedavi Maliyetleri(2014-\$)

Ülkeler	Klinikler	Fiyat /TL
Macaristan	Dent-Al Clinic	1.486
Polonya	Dentestetica	1.567
Brezilya	The Dental SPA	1.682
Türkiye	Tanfer Klinik	1.837
Kosta Rika	New Smile Dental	2.005
İspanya	Clinica Dental Cots	2.022
Fas	Clinique Dentaire Targa	2.191
Tayland	Asok Montri Dental Clinic	2.309
Meksika	Sanı Dental Group - Class	2.314
Hırvatistan	Ministry Of Smile	2.325
İngiltere	Sonria Dental Clinic	7.534
Almanya	Simon Bass dental Clinic	2.696

Kaynak: www.medigo.com/en/dentistry/dental-implant/all/germany?sort=price

3.4.1.3.Estetik Ameliyatlar

Türkiye’de son yıllarda estetik ameliyat olmak için yurtdışından gelen hasta sayısında ciddi bir artış olmuştur. Özellikle plastik ve estetik cerrahi hastaları düşük maliyet, yüksek kalite ve teknoloji nedeniyle Türk hastanelerini tercih etmektedirler. Türkiye’de özellikle estetik ve güzellik amaçlı uygulamalar gelişmiş teknolojiler yardımıyla başarı ile uygulanıyor. Estetik operasyonların Türkiye’de fazla yapılması

Türk doktorlarının başarılarını Türkiye sınırları dışına taşımış durumdadır. Yüksek eğitilmiş cerrahlar ve rekabetçi fiyatları ile Türkiye kozmetik cerrahi için dünyanın ilk on destinasyonu arasında yer almaktadır. Medikal turizm kapsamında Avrupa ülkelerinden özellikle Almanya, Hollanda ve Belçika’dan gelen bayanların büyük çoğunluğu estetik ameliyat olmak için Antalya şehrini seçmişlerdir. Bu kadınlar göğüs büyütme, küçültme, meme protezi ve göğüs üzerindeki deformasyonların düzeltilmesi başta olmak üzere estetik operasyonlar için Antalya'yı seçmektedirler. Özel Antalya Olimpos Hastanesi 2012 yılında 186 bin 493 hastasından 2 bin 724'ünü yabancı hastalar oluşturmuştur.

Bu hastaların büyük bölümünün Hollanda, Belçika ve Almanya'dan göğüs büyütme veya küçültme, meme protezi, göğüslerdeki deformitelerin düzeltilmesi amacıyla gelen kadınların olduğu belirtilmiştir (www.antalyaburada.com/bakin-ne-icin-antalya-ya-geliyorlar-haberDetay, 2013). Ülkemizi tercih eden yabancı hastalarınsağlık

sigorta şirketlerinin bu operasyonları karşılamakta olan problemlerinden dolayı uygun ve maliyeti düşük ücretli ülkelere yöneldiği ve bu konuda ülkemizi tercih ettiğini söyleyebiliriz. İngiltere bu konuda öncü ülkelerden biridir.

Tablo 52’de ise, Avrupa ülkelerinden İngiltere ile ülkemiz arasında bir maliyet ve tasarruf oranı karşılaştırması yapılmıştır. Seçilmiş estetik operasyon fiyatlarında İngiltere ile yüksek bir oranda maliyet farkı olduğunu görebilmekteyiz. Ülkemizi tedavi için tercih edecek olan bir kişi yaklaşık olarak %40 ile %70 arasında tasarruf edebilmektedir. Ülkemiz insanlara hem maliyet hem tedavi hem de kalite açısından medikal turizmin her alanında gayet başarılı hizmetler sunmaktadır.

Tablo 52. Türkiye ile İngiltere Sağlık Kuruluşları Plastik Cerrahi Maliyet Karşılaştırması (2010-\$)

Medikal işlemler	İngiltere Hastaneleri	Türkiye	Tasarruf Oranları %
Yüz Germe	11.000 -12.000	3.000-4.000	%60- %75
Meme Büyütme	7.000-8.000	3.000-4.000	%50-%60
Meme Küçültme	8.000-9.000	3.500-4.500	%50-%60
Yağ Aldırma(kalça)	5.000-6.000	2.000-3.000	%55-%65
Burun Estetiği	5.500-6.500	3.000-4.000	%40-%45
Katarakt Çıkarma	8.000-9000	3.000-4.000	%55-%60

Kaynak:<http://www.middleeasthealthmag.com/cgi-bin/index.cgi?>

Aşağıdaki Tablo 53’de meme implant operasyonunda Türkiye ve diğer ülkelerin fiyat karşılaştırmasını yaptığımızda en uygun estetik ülkemizde yapılmaktadır diyebiliriz (www.medigo.com/en/plastic-and-cosmetic-surgery/breast-implants/all/turkey, 2016)z.

Tablo 53. Ülkeler Arasında Operasyonel Meme İmplant Karşılaştırmalı Fiyatları (2016-\$)

Ülkeler	Maliyet
ABD	6.262
Tayland	2.597
Macaristan	2.790
Meksika	2.741
İspanya	4.408
Türkiye	2.153

Kaynak:www.medigo.com/en/plastic-and-cosmetic-surgery/breast-implants/all/turkey,

Wrinkle Treatment (kırışıklık tedavisi) en popüler estetik operasyonlarından biridir. Tedavi aşamasında birçok bölüm vardır. Çeşitli yağlar (zeytinyağı), likopen oranı yüksek kollojen yapımında önemli rol oynayan yiyecekler /badem, domates, yabanmersini) muz maskesi, tropikal C vitamini ile peeling, mineraller (selenyum), yumurta beyazı maskesi, ipeksi uyku(ipek veya saten yastık), aloa vera, masaj, limon bal karışım maskesi, salatalık yoğurt maskesi gibi birçok uygulama içeren komplike bir estetik uygulamadır. Türkiye ile diğer ülkelerin fiyat listesini (Tablo 54) şu şekilde verebiliriz (www.medigo.com/blog/wrinkle treatment, 2016) Ülkemiz Tayland ve Birleşik Arap Emirliklerinden sonra diğer ülkelere göre daha uygun fiyat verebilmektedir.

Tablo 54. Estetik Ameliyat (Kırışıklık Tedavisi) Ülkelerin Maliyet Oranları (2016-\$)

Ülkeler	Maliyet
Türkiye	112
BAE	68
Tayland	52
Kosta Rika	550
Macaristan	156
Malezya	147

Kaynak: www.medigo.com/blog/wrinkle treatment,

Kırışıklık tedavisinin özel hastane veya klinikler boyutunda şu karşılaştırmasını yapabiliriz. Tablo 55’de dünyanın birçok sağlık merkeziyle karşılaştığımızda en uygun fiyat Antalya Türkiye’de verilmektedir. Ülkemiz sadece fiyat etiketiyle değil tedavilerde ki başarısıyla da Avrupalı bayanların Antalya’yı neden tercih ettiğinin göstergelerinden biridir (www.medicaldaily.com/wrinkle-treatment-12-hacks-and-home-remedies.2014).

Tablo 55. Estetik Ameliyat (Kırışıklık Tedavisi) Ülkelerin Klinik Fiyatları (2014-\$)

Ülkeler / Hastaneler	Maliyet
KCM Dental ve Estetik klinik Polonya	354
D-K klinik Antalya Türkiye	112
American Academy Of Cosmetic Surgery Hospital Dubai BAE	1.190
Da Vinci Private Klinik Macaristan	156
Bangkok Hospital Phuket Tayland	346
Molding Klinik Meksika	250
Dr. Meir Cohen – Ramat Gan İsrail	254
Mediviron UOA Malezya	368
Clinique des Champs Elysees Fransa	357

Kaynak: www.medicaldaily.com/wrinkle-treatment-12-hacks-and-home-remedies

Medikal turizm piyasasında hastaların dünya genelinde en çok tercih ettiği estetik operasyonlar şunlardır (www.jmb-active.com/?activity=plastic_surgery).

- ✓ Meme büyütme
- ✓ Meme Kaldırma (mastopeksi)
- ✓ Meme küçültme
- ✓ Göz kapağı düzeltme (blefaroplasti)
- ✓ Facelift (rhytidectomy, yüz kaldırma)
- ✓ Rinoplasti (burun düzeltme)
- ✓ Otoplasti (kulak düzeltme)
- ✓ Mentoplasty (çene düzeltme)
- ✓ Liposuction (yağ aldırma)
- ✓ Karın germe (abdominoplasti)
- ✓ Labiaplasty (genital düzeltme) şeklindedir.

Şekil 11’de estetik operasyonlardan bir prezantasyon sunulmuştur. Avrupa’dan gelen hastaların ülkemizde en çok tercih ettiği yüz estetiklerinden biride **Venüs gamzesidir**. Fiyatı 2.000 TL -3.000 TL arasındadır.

3.4.1.4. Saç Nakli

Bir saç nakli vücudun bir bölgesinden veya nakil yapılacak bölgenin kıllanma oranı en yüksek olan yerinden alınan folikülün cerrahi olarak nakil işlemidir. Kellik (alopesi) olarak da bilinen saç kaybı, ilaçlar, radyasyon tedavisi, kemoterapi, travma gibi bir dizi faktöre bağlı olabilir. Saç dökülmesi hem erkeklerde hem de kadınlarda görülebilir ve yaş ile sınırlı değildir. Saç dökülmesinde ilk olarak tıbbi tedaviler tercih edilmektedir. Losyonlar, kortikosteroid enjeksiyonları ve finasterid tablet gibi ilaçlar kalıcı çözüm sağlamamaktadır. Saç nakli kalıcı çözüm sağlamaktadır. Saç nakli genellikle greft sayısına bağlı olarak işlemin toplam maliyeti artmakta veya azalmaktadır (www.quora.com/How-much-does-a-hair-transplant-cost-in-Turkey2016).

Saç nakli endüstrisi içerisinde sadece İstanbul’da yaklaşık 350 klinikler ve 5000 kişinin istihdam edildiği ve 1 milyar Dolar gibi bir işlem hacminin olduğu Türkiye’nin Avrupa’da lider olduğu bir tedavi branşıdır. Başarılı saç nakli hasta üzerinde estetik

sonuçlar ile karakterizedir.. Türkiye’de bulunan klinikler saç nakli için çağdaş yöntem ve teknikleri, yüksek eğitilmiş ve deneyimli hekim kadrosu ile harmanlayarak tıbbi tedavide yüksek bir başarı oranı yakalamışlardır.Dünya’da ve Türkiye’de uygulanan son saç ekimi tekniği olan Follicular Unit Ekstraksiyonu yani (FUE) Türkiye’de ki kliniklerde 1700 ila 2.000 Dolar arasında bir maliyete yapılmaktadır. ABD’de aynı tedavi 15.000 Dolar ila 25.000 Dolar arasında bir bedelle ve uzun bekleme sırasıyla yapılmaktadır. İngiltere’ye kıyaslandığında, Türkiye’de saç nakli fiyatları % 65 daha ucuzdur (www.estetistanbul.com/en/hair-transplants-breed-a-new-type-2015).

Türkiye Körfez ve Arap ülkelerinden yoğun bir hasta trafiği almaktadır. Tayland, İspanya ve Türkiye saç naklinde rekabet içindedirler. ABD, Avustralya, ve İngiltere pazarın ithalat yapan ülkeleri arasında yer almaktadır. Türkiye’de saç naklinin ortalama greft maliyeti verilmiştir (Tablo56).2 gün otel konaklama, tüm ilaçlar, tüm transferler (havaalanı, hastane, otel) ve doktor kontrolleri de fiyata dahil olmaktadır.

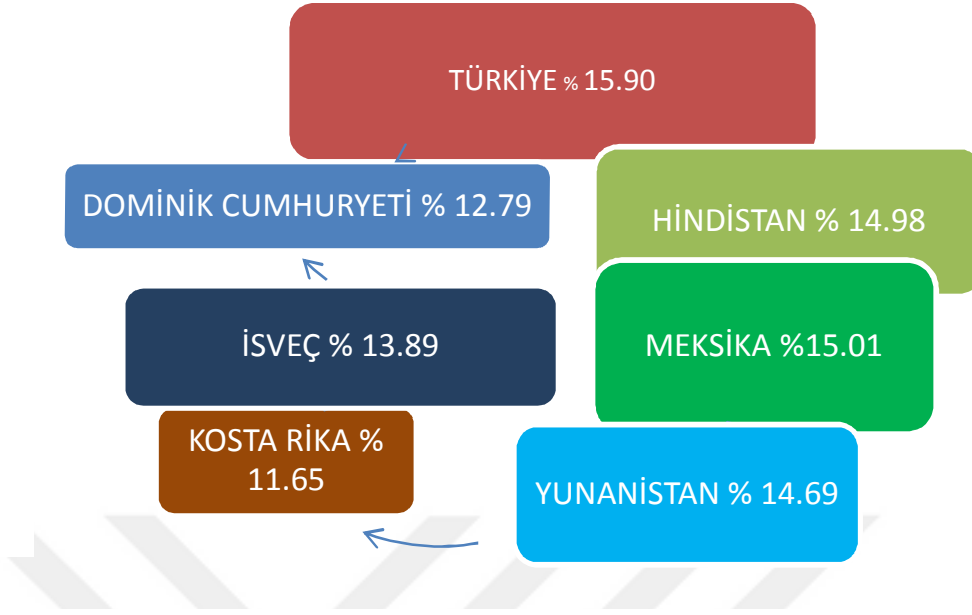
Tablo 56. Türkiye’de Bazı Kliniklerde Saç Nakil Fiyatları (2016-TL)

Klinik Adı	Greft Adedi	Maliyet / TL
Boğaziçi	8000 Greft	2.500
Civaş klinik	2500 Greft	3.500
Armamed	6000 Greft	6.000
Apex	2500 Greft	3.000
Esteword	Greft Sayısı Verilmemiş	4.500-5.000
Çevre Hastanesi	3000 Greft	4.000
Magic	3000 greft	4.000
Kent	2000 Greft	3.000

Kaynak:www.tedavihaberleri.com/sac-ekimi-fiyatları-2016

Şekil 7’de dünyanın en pahalı saç naklinin yapıldığı Amerika’dan diğer ülkelere tedavi için giden bir hasta ülkemizde saç greft başına 1.75 Dolar ödeyecektir. Diğer ülkelerde (Singapur vb) ortalama 4.69 Dolar greft başına ücret ödemesi gerekecektir. Bu demektir ki ülkemizde tedavi olan bir hastanın tasarruf edeceği rakam neredeyse % 16 seviyesinde olup diğer ülkelere göre daha uygun maliyetlerde ülkemizde yapılmaktadır.

Şekil 7. Ülkeler Arasındaki Karşılaştırmalı Saç Nakli Ortalama Tasarruf Oranları

Kaynak: <http://www.lyfood.net/health/max->

Ülkeler arasında maliyet oranlarına baktığımızda (Tablo 57) özel hastane ve kliniklerde uygulanan fiyat tarifelerinde ülkemizde faaliyet gösteren özel bir saç ekim kliniği ortalama 2.200 Dolar fiyatı ile birçok ülkeden daha uygun fiyat seçeneği ile estetik saç naklini yapmaktadır.

Tablo 57. Dünyadaki Farklı Kliniklerin Saç Nakil Fiyatları (2016-\$)

Klinik ve Ülkeler	Maliyet
Clinica Juaneda İspanya	7.866
Absolute hair Clinic Tayland	2.021
Policlinica Miramar İspanya	7.860
Hispani Aesthetic Surgery Clinic Meksika	3.000
Polyclinique L Excellence Tunus	2.247
Primus super specialty Hospital Hindistan	780
American Academy Of Cosmetic surgery Hospital BAE Dubai	5.500
Graf Guimaraes Brezilya	10.317
Clinique Pasteur Tunus	1.600
Clinica Hair Transplant Estetic Center Türkiye	2.247
Skin health Türkiye	2.124
Prohair Transplant Clinic Macaristan	2.023
İmed Elche İspanya	3.315
Mediviron UQA Malezya	2.957
Prestige Skin Clinic Polonya	1.325
Clinique Pasteur Tunus	1.600
Clinica Hair Transplant Estetic Center Türkiye	2.247

3.4.1.5. Tüp Bebek Tedavileri

Çok sayıda doğurganlık merkezleri tarafından temsil edilen Türkiye'de IVF, yüksek başarı oranları nedeniyle Avrupa'da en prestijli tüp bebek merkezleri arasında ünlü bir merkez olmuştur. 1989 yılında in vitro tekniği yardımıyla ilk tüp bebek doğumu gerçekleşti. Türkiye'de IVF hızlı bir seyir göstererek kısırlık tedavisinde en çok kullanılan yöntemler arasında yer almaya başlamıştır. Özellikle İstanbul'daki hastane ve klinikler; kısırlık tedavisi, tüp bebek ve yüksek gebelik oranlarıyla dünyanın önde gelen kurumları arasında yer alıyor. Avrupa'da özellikle tüp bebek konusunda tedavi bekleme sıralarının uzun olması, İngiltere ve Almanya gibi ülkelerde kısırlık uzmanlarına ulaşmak için 6 ay ile 1 yıl beklenmesi, 38 yaşından sonra gebe kalma şansının azalması nedeniyle bebek sahibi olmak isteyen çiftler İstanbul'a gelmeyi tercih etmektedirler. Yabancı hastalara sadece tüp bebek hizmeti verilmiyor. Aynı zamanda Laparaskopi, Histeroskopi gibi konularda da hızlı ve ekonomik tedavi imkanları sunuluyor. Kanser hastalıkları veya kariyerlerinden dolayı çocuk sahibi olmak istemeyen kadınların yumurtalıkları dondurularak saklanmaktadır. Türkiye'de IVF Yönetmeliğine göre ise şu kuralları getirmektedir (www.dunyaivf.com/en/blog/ivf-turkey, 2015).

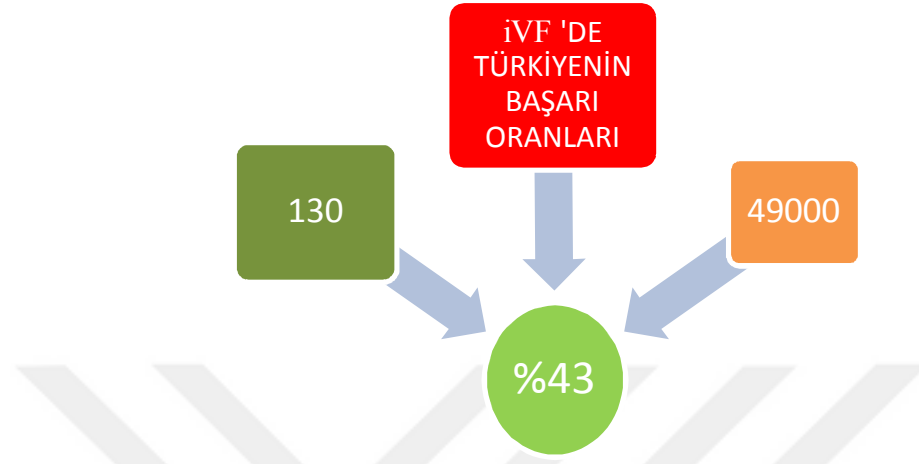
- ✓ Sadece bir embriyo birinci ve ikinci çevrimde 35 yaşın altındaki kadınlara transfer edilebilir.
- ✓ Embriyo, yumurta ya da cinsiyet seçimi ve taşıyıcı annelik ile birlikte sperm başışı kesinlikle kanunla yasaktır.

Tüp bebek tedavisi için Türkiye'yi tercih eden yabancı çiftlerin sayısı gittikçe artıyor. Bunun ardında ücretlendirme, merkezlerin kalitesi ve tüp bebek uzmanların eğitimi gibi faktörler yatıyor. Aynı anda Türkiye son senelerde genel olarak medikal turizm sektöründe dünyanın önde gelen ülkelerinden biri olmuş durumdadır.

Şekil 8'de ülkemizde uygulanan tüp bebek tedavilerinin 2012 yılında ki başarı oranı göstermektedir. 130 IVF kliniğinde yaklaşık 49 bin vaka döngüsüyle %43 'lük bir başarı oranı yakalanmıştır. Türkiye'de IVF döngüleri yüksek sayıda başarı oranını beraberinde getirmiştir. En iyi hizmet kalitesi ve uluslararası tıbbi standartların uygulanması sayesinde, Türkiye'de IVF klinikleri başarı oranlarını yüksek düzeylerde tutmaktadırlar. Mikroenjeksiyon (ICSI) ile IVF döngüsünün ortalama etkinliği % 37-49 'dur. Bu oran araştırmalara göre ABD 'ye göre daha başarılı bu sonuçtur

(www.whereivf.com/ivf-country-of-the-month-turkey/ivf-in-turkey-success-rates/, 2014).

Şekil 8. Türkiye'nin IVF Başarı Oranı 2012

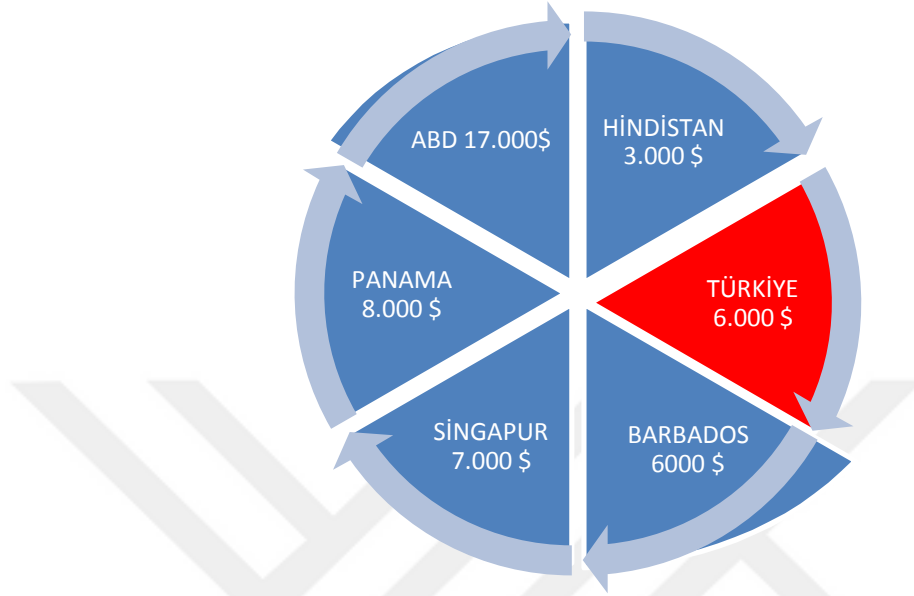
Kaynak:www.whereivf.com/ivf-country-of-the-month-turkey/ivf-in-turkey-success-

Bir yandan yurtdışında eğitim görmüş doktorların sayısı artarken tıp merkezlerinin kalitesi ve tedavi standartları ABD ve Avrupa'yı arattırmıyor. En önemli neden olarak da tedavi ücretlerinin düşük maliyetlerinin göz önünde bulundurulması gerekiyor. Tüp bebek konusunda ayrıca bazı Avrupa ülkelerine göre daha liberal yasal düzenlemeler tüp bebek tedavisi için Türkiye'yi çok uygun kılmaktadır. ABD ve Avrupa'da neredeyse 20.000 \$'a uygulanan tüp bebek tedavisi Türkiye'de en fazla yarı fiyatına konaklama, ulaşım, ilaç tedavileri, ve doktor konsültasyonu dahil olarak uygulanmaktadır. Bunun dışında en yeni teknolojiler uygulandığı için birçok çift Türkiye'yi tercih sebebi yapmaktadır. (www.bulenttiras.com/mikro-ciqli-tup-bebek-tedavisi.2015).

Aşağıda verilen (Şekil 9) ülkeler bazında ortalama tüp bebek maliyetlerine baktığımızda, İngiltere'de yaşayan ve tüp bebek ile çocuk sahibi olmak isteyen bir aile, ülkesinde tüp bebek sahibi olabilmek için çok yüksek bir rakamı gözden çıkarmak zorundadır. Bugün için İngiltere yaklaşık 7.650 Euro civarında bir fiyata bu tedaviyi uygulamaktadır (www.reprogenesis.co.uk/). Eğer çift uygun ve kaliteli bir hizmet almak isterse dünyanın birçok noktasında popüler ülkeler arasında, paket fiyatları ve uçuş mesafesi düşünüldüğünde ortalama 3000 ila 5000 Dolar arasında bir maliyetle özel bir

sağlık kurumunda güvenli bir tedavi almak için Türkiye'yi tercih etmemesi için hiçbir neden yoktur.

Şekil 9. Ülkeler Arasındaki Ortalama Tüp Bebek Maliyetleri \$

Kaynak.<http://ivf-abroad.org/>

Bu çiftler bir yıl boyunca korunmasız bir ilişki sonrası bebek sahibi olamamaları infertilite olarak adlandırılmaktadır. Çiftlerin% 15'i evlilik hayatlarında çocuk sahibi olamamaktadırlar. İnfertilite nedenleri arasında %30 gibi oranda yumurtlama problemleri,% 15 servikal kanalların kapanması, %15 genç kadınlarda görülen iyi huylu fakat çoğunlukla ağrılı kronik bir hastalık (Endometriozis) ve diğer nedenlerdir. Türkiye yapay gebelik teknolojilerinde çeşitli üreme teknikleri ile çiftlere bebek sahibi olabilmeleri için birçok tedavi yöntemi sunmaktadır (www.gophastanesi.com.tr/special-clinics/in-vitro-fertilization-centre/, 2014). Bunlar:

- ✓ Blastosist transferi IUI(rahim içi tohumlama)
- ✓ Donör yumurta IVF (in vitro fertilizasyon)
- ✓ Yumurtalık doku dondurma
- ✓ Donör embriyolar PGD (ön implantasyon genetik tanı)
- ✓ Donör sperm cinsiyet seçimi
- ✓ Elektro-sperm aspirasyonu (TESA)
- ✓ Yumurta dondurma sperm dondurma
- ✓ Embriyo dondurulması taşıyıcı annelik

- ✓ ICSI (intrasitoplazmik sperm enjeksiyonu) testis biyopsi (TESE)
- ✓ IVM (In vitro maturasyon)şeklindedir.

Tablo 58. Türkiye’de Faaliyet Gösteren Tüp Bebek merkezleri Fiyatları (2016- Euro)

Klinik	Maliyet
Acıbadem Maslak Hospital	2.750
Memorial Şişli Hospital	3.037
Medicana International İstanbul	2.589
Memorial Antalya Hospital	2.336
Acıbadem Bodrum Hospital	2.750
Ota & Jinemed Hospital	4.672

Kaynak: www.flymedi.com/ivf/turkey

Tablo 58 ‘de ülkemizdeki bazı kliniklerin fiyatları verilmiştir. Ülkemizde ki özel hastaneler 2300 Euro ile 4500 Euro fiyat aralığında tüp bebek tedavi hizmetlerini sunmaktadır.

3.4.1.6. Göz Tedavileri ve Operasyonları

Türk göz doktorları, dünyadaki akranları gibi, 1990'ların başlarında excimer laser refraktif cerrahisini (Korneaya yönelik rahatsızlıklara konulan tanı ve tedavi yöntemleri refraktif cerrahi olarak isimlendirilir, astigmat, miyop, hipermetrop refraktif cerrahisi tarafından tanımlanan ve tedavi edilen göz rahatsızlıkları arasında bulunur) ülkemizde uygulamaya başlamıştır. O zamandan beri, LASIK pazarı hızla gelişti ve 2000'lerin başında ülkemizde zirve yapmıştır. Yılda ortalama 60.000 ila 90.000 operasyon Türkiye genelinde yapılmaktadır. ABD genelinde sadece Lazer göz operasyonu 2014 yılında 800.000 olarak gerçekleşmiştir.

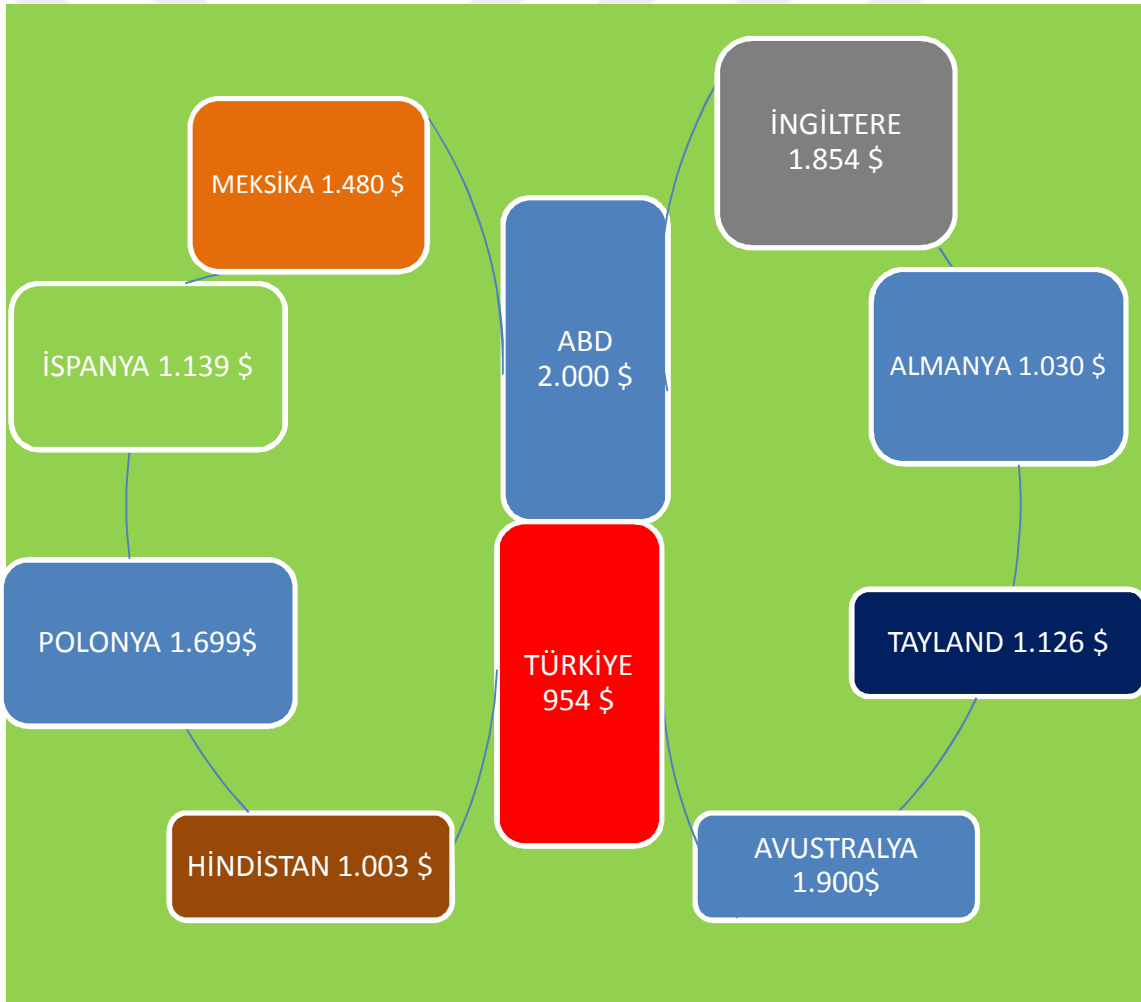
Türkiye bölgede bir coğrafi merkez olduğundan, ülke özellikle oftalmoloji alanında birçok ülke ve bölgeden hasta çekmektedir. Batı ve Doğu Avrupa, Rusya, Orta Asya, Kuzey Afrika ve Orta Doğu'dan gelen birçok hasta refraktif cerrahi için ülkemizi tercih etmektedir. Birçok yeni tedavi teknikleri (femtosaniye lazerler, fakik GİL, kornea içi halka segmentleri ve SMILE) yeni teknolojiler Türkiye’de hastalara sunulmaktadır (<http://crstodayeurope.com/articles/2016-julaug/worldwide-update-on-lasik.2016>).

Türkiye göz operasyonlarında özel hastaneler boyutunda oldukça iddialı bir ülkedir. Bu konuda hizmet veren bir grup olan Dünya Göz Hastaneler Grubu dünyanın

107 ülkesinden gelen yaklaşık 30 bin yabancı hastaya da hizmet vermektedir (www.dunyagoz.com/tr/kurumsal/haberler/goz-cerrahisinde-devrim, 2016).

Dünya ile Türkiye'nin operasyon maliyetlerine baktığımızda (şekil 10) sektörde öncü ve lider ülkeler ile yapılan kıyaslamada, ortalama 1000 ABDDoları ve üzerinde en uygun maliyet sunan ülkeler arasında Hindistan, Almanya, Tayland ve İspanya gelmektedir. Türkiye ise, 954 ABD Dolar ortalama fiyatı ile lazer göz ameliyatı sağlayan Ankara, İstanbul ve Antalya'da klinikleri ile Oftalmoloji tedavisi için Avrupa'nın en iyi merkezlerinden biri olmakla birlikte göz lazer ameliyatlarında en düşük fiyat sunan lider ülke olarak ön plana çıkmaktadır.

Şekil 10. Göz Lazer Operasyonlarında En Düşük Maliyet Veren Ülkeler (2016 -)\$)

Kaynak: www.medigo.com/blog/medigo-guides/laser-eye-surgery-cost-guide/

Ülkemizde bulunan özel hastaneler tarafından verilen ve parasal değeri Euro ve ABD Doları olarak hesaplanan Lazer tedavisinin hastaneler arasındaki fiyatları ise şöyledir (www.flymedi.com/lasik-eye-surgery/turkey, 2016).

- ✓ Estethica Ataşehir İstanbul 1.150 Euro
- ✓ Acıbadem Maslak Hospital İstanbul 1.300 Euro
- ✓ Ethica İncirli Hospital İstanbul 800 Euro
- ✓ Acıbadem Ankara Hospital Ankara 1.300 Euro
- ✓ Memorial Antalya Hospital Antalya 1.869 Euro
- ✓ Acıbadem Bodrum Hospital 1.300 Euro
- ✓ Dünya Göz İstanbul 1.559 Dolar
- ✓ Dünya Göz Ankara 1.559 Dolar
- ✓ Dünya Göz Antalya 1.559 Dolar'dır.

3.5. Medikal Turizmde Yeni Tedavi Trendleri ve Türkiye'nin Çalışmaları

Medikal Turizmde Türkiye çok pahalı maliyetleri olan operasyonlar ve tedavilerde yeni teknolojilere yönelerek dünya da bu hastalıkların merkezi olma yolunda ciddi adımlar atmaya başlamıştır. Bu konulara örnek olarak kemik iliği nakli cilt ve solunumsal hastalıklar için tuz terapisi, kanser araştırma üssü ve klinik otel gibi konular sayılabilir.

3.5.1. Kemik İliği Naklinde Türkiye Dünyanın Merkezi Olabilir mi?

1993 yılından bu yana, Türkiye kemik iliği tedavisi için etkili ve uygun maliyetli çözüm arayışı içinde olan bireylerin tarafından tercih edilen bir hedef olmuştur. Türkiye ise yaptığı yatırımlarla bu konuda en çok tercih edilen ülke olmak ve çok pahalı bir tedavi süreci olan ilik ve kök hücre naklinde ilk sıralarda olmak adına, kamu ve özel işbirliğiyle önemli atılımların içine girmiştir (www.cancerhospitalturkey.com/bone-marrow-transplant-in-turkey/, 07). Sağlık Bakanlığı Ankara Onkoloji Hastanesi'nde 2009 yılında Kemik İliği Nakil Merkezini faaliyete geçirmiştir.

Merkez ilerleyen zamanda, 3 kıta ve yaklaşık olarak 20 ülkeden 100'den fazla hastaya kemik iliği nakli yapmıştır. ABD ve Avrupa'da ortalama maliyetleri 1 milyon Dolar civarında yapılan nakiller ve tedavi süreci Türkiye'de yaşayan vatandaşlara ücretsiz olarak verilmektedir. Ankara Onkoloji Eğitim ve Araştırma kök hücre nakli

Merkezinde çeşitli ülkelerden (Arnavutluk, Bosna, Mısır, Somali, Afganistan, Türkmenistan) gelen hastalara tedavileri 150.000 Dolar olan nakiller yapılmıştır. Bir diğer merkez ise, Erciyes Üniversitesi (ERÜ) Kemik İliği Nakli ve Kök Hücre Tedavi Merkezi, Türkiye'nin yanı sıra Avrupa, Ortadoğu ve Afrika ülkelerinden gelen hastalara da hizmet vermektedir. Yılda yaklaşık 100 ila 200 arasında ki hastaya kök hücre nakli yapılan merkez Türkiye'nin ilk Avrupa'nın ise 4'üncü en çok nakil yapılan merkezi durumundadır. Kök hücre nakillerini denetleyen bir kuruluş olan JACIE akreditasyonuna sahip bir merkez konumunda olup tüm dünyadan gelebilecek olan hastalara hizmet sunabilecek kapasiteye sahip bir merkez konumundadır (www.medikalakademi.com).

Kocaeli Gebze'de, yaklaşık 188.000 metrekarelik arazi alanı üzerine kurulan, 50 bin metrekarelik kapalı alanda ve 209 yatak kapasitesine ulaşan Anadolu Sağlık Merkezi, JCI (Joint Commission International) akreditasyonu, ESMO (Avrupa Tıbbi Onkoloji Derneği), ISO (18001, 14001 ve 9001) sertifikasyonlarıyla hizmet vermektedir. Hastane bünyesinde 2010 yılında bir ilik nakli merkezi kuruldu. Bu merkez aynı anda 22 hastaya nakil yapabilme potansiyeline sahip bulunmaktadır. Nakil merkezi için yaklaşık 12 milyon Dolarlık yatırım yapılmıştır. Nakil merkezi yılda 250 'ye yakın kemik iliği nakli gerçekleştirmektedir. En fazla yabancı hasta Bulgaristan, Romanya, Azerbaycan, Irak ve Kazakistan 'dan gelmektedir. Hastane cirosunun %25 lik kısmını yabancı hastalardan sağlamaktadır. Hastane 250 milyon Dolarlık yatırım 66 ülkeden farklı hastalara tedavi hizmeti ve yılda 250 Kök hücre nakli ile Türkiye'nin dünyada kemik iliği naklinin merkezi olma yolunda önemli adımlar atmaktadır (<http://anadolugrubu.com.tr/grupsirketi/47/anadolu-saglik-merkezi>, 2014).

Dünyada oldukça pahalı tedavilerden olan nakiller birçok tedavi kısımlarından oluşmaktadır. Sağlık kontrolleri ve muayeneleri, kemoterapi, kaynak ve donör hücreleri çıkarma (allojeneik ise), yeni hücrelerin İnfüzyonu, kan testleri ve ameliyat sonrası konsültasyonlar gibi birçok seçeneklerden oluşmaktadır. Dünyada tedavi süreci oldukça pahalı ve bekleme süresi olan nakillerde bazı ülkelerde ki fiyatlar şu şekilde oluşmaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri'nde allojenik (hastanın kardeşi veya akrabasının kanından) kemik iliği nakli ortalama maliyeti 800.000 Dolar civarındadır. Otolog (kendisinden) transplantasyon ise 350.000 Dolardır. Eyaletler arasında farklı fiyat tarifeleri bulunmaktadır. Birleşik Krallık'ta, bir kemik iliği nakli çok acil hallerde Ulusal

Sağlık Servisi tarafından karşılanmaktadır. İngiltere'de özel bir hastanede kemik iliği nakli 350.000 Euro ile 750.000 Euro arasında değişmektedir

(www.medigo.com/blog/medigo-guides/bone-marrow-transplant-2016).

- ✓ Hindistan'da kemik iliği nakli ortalama maliyeti Dolar bazında şu şekildedir.
- ✓ Hindistan'da otolog kemik nakli - 12.500
- ✓ Hindistan'da Allojenik kemik nakli - 40.000
- ✓ Türkiye'de kemik iliği nakli ortalama maliyeti
- ✓ Türkiye'de otolog kemik iliği nakli - 70.000
- ✓ Türkiye'de allojenik kemik iliği nakli - 150.000
- ✓ Almanya'da bir kemik iliği nakli ortalama maliyeti - 225.000'dir.

Yukarıda yer alan fiyatlar ve yapılan yatırımlar Türkiye'nin ilerleyen yıllarda modern teknolojisiyle kurduğu kan ve kordon kanı bankalarıyla hem fiyat hem tedavi kalitesinde lider ülke olma yolunda emin adımlar attığının göstergesidir. Hindistan'ın kan ile bulaşan hastalıklar konusunda yaşadığı kan bankası sorunları özellikle HBV (hepatit B virüsü) önemli bir halk sağlığı sorunu olarak ülkenin önünde durmaktadır. Hindistan'da Hepatit B virüsü (HBV) ortalama tahmini taşıyıcı oranı yaklaşık 36 milyon kişidir. Profesyonel kan vericileri% 14 hepatit B yüzey antijeni pozitifliği oranı ile Hindistan, HBV enfeksiyonu için önemli yüksek risk grubu oluşturmaktadır. Kök hücre naklinde uygun fiyat avantajı bulunmasına rağmen hijyen ve sağlık problemleri Türkiye'yi yakın bir zamanda medikal turizmin lider ülkesi Hindistan'ın önünde dünya kemik iliği ve kök hücre naklinde merkez konuma getirebilecektir (www.news18.com/news/india/india-has-the-second-highest-number-of-hepatitis-b-infected-704408.html, 2014).

3.6. Medikal Tıp Teknolojisinde Türkiye

Türk tıbbi cihaz pazarı dünyadaki 20 en büyük pazarlardan biri olarak kabul edilmektedir. Deloitte ve Uluslararası Yatırımcılar Derneği (YASED) raporuna göre, Türk tıp cihaz pazarı 2015 yılında ise 2,7 milyarDolara ulaşması beklenmektedir(www.vaud.ch/fileadmin/user_upload/Documents_2014/Mission). Türkiye 2015 yılında yaklaşık 500 milyon Dolarlık bir tıbbi cihaz ihracatı yapmıştır. Buna karşın tıbbi cihazların yaklaşık yüzde 85'i yurt dışından, yüzde 15'i de yerel üreticilerden tarafından sağlanmaktadır. .

Aşağıda verilen (Tablo 58) 2013 yılındaki tıbbi cihaz pazarı 6 bölüme ayrılmıştır. Hastane mobilyaları ve ameliyatlarda kullanılan ürünler ile diyaliz makinaları önemli gider kalemleri arasındadır. Tanısal görüntüleme özellikle Medikal Onkolojide yararlanılan ve oldukça pahalı olan cihazlardır. Tanısal cihazlar için 472 milyon TL bir pazar değeri oluşmuştur. PET_CT, Tomoterapi, cyberknife, CTC, gamma knife, lineer hızlandırıcılar, MR, BT tanısal görüntüleme özel, devlet ve üniversite hastanelerinde bulunan önemliyardımcı cihazlardır. Medikal turizmde en çok talep gören tanısal ve operatif tüm ekipmanlar ülkemizde mevcut bulunmaktadır. Türkiye ilerleyen yıllarda ilaç ve tıbbi cihaz teknolojisine yapılan yatırımlarla birçok tedavide kendi ilacı ve kendi tıbbi teknolojisi ile hasta tedavi hizmetlerini tamamen yerli üretimlerle yapmayı planlamaktadır.

Tablo 59. Medikal Cihazlar Pazar Bölümleri (2013- Milyon –TL)

Cihazlar	Market Payı	Market Değeri	Cihaz Grupları
Diğer Cihazlar	%28.1	684.5	Hastane mobilyaları, diyaliz cihazları, oftalmik cihazlar, transfüzyon, endoskopi cihazları
Sarf malzemeleri	%21.6	527.2	Bandajlar, dikiş malzemeleri, sıringalar iğneler, ilk yardım kutuları, ostomi ürünleri, ameliyat eldivenleri
Tanısal görüntüleme	%19.4	472.8	Elektro teşhis cihazları (ECHO, VS, MR, Sx), Radyasyon (BT, X-ışınları) ve görüntüleme parça aksesuarlar (X-ışını tüpleri, sinema, kontrast maddeler).
Ortopedi- protez	%14.6	356.3	Tespit cihazları, yapay eklemler ve diğer yapayvücut kısımları
Hasta yardımcı cihazlar	%8.6	210.2	Taşınabilir yardımcılar (işitme, kalp pilleri) tedavi aletleri (solunum, mekanoterapi)
Diş	%7.6	185.7	Sermaye donatımı (diş matkap, diş sandalye, birimler x-ışınları) alet ve malzemeleri diş çimentolar, bağlantı parçaları, yapay dişler

Kaynak: www.vaud.ch/fileadmin/user_upload/Documents_2014/Mission_%C3%A9conomique_Turquie_2015/swis141105de-PPT.pdf

Türk ilaç sanayi Avrupa'nın ilk 6 büyük ülkesi arasında yer almaktadır. 59 üretim yapan kuruluşun 39'u yerli firmalardır. 25.000 kişi aktif istihdam alanıyla sektörde görev yapmaktadır. 2011 yılında, % 64,3 ilaç yerel üretim ile pazara sunulmuştur. 2011 yılında, pazar için reçeteli ürünler değeri % 1,4 artarak 14 milyar ABD Doları olmuştur (Industry, 2015). Türkiye yurt dışına yılda 1 Milyar Dolarlık bir

ihracat yapmaktadır. Medikal turizm için hastaların başka ülkelere seyahat etmelerinin temel nedenleri arasında; % 40 en iyi teknoloji, %32 en iyi kalitede tıbbi tedavi ve medikal uygulamalar, %15 daha hızlı erişim, % 9 en düşük maliyet, %4 isteğe bağlı uygulamalar için düşük maliyet faktörleri saptanmıştır (Yiğit, 2016, ss. 107-110).

Tıp teknolojisinin ilerlemesi dünyadaki güncel tıbbi teknoloji ve ilaç sektörünün ülkemizde de aynı titizlik ve kalite ile uygulanmasının bir sonucu olarak; 2013 yılında, 390.000 uluslararası hastaya (özel hastanelerde kamu hastanelerinde 120.000, 270.000) Türkiye'de medikal tedavi uygulandı. Medikal turistlerin büyük çoğunluğu Türkiye'de yüksek kalite ve uygun sağlık tedavisinden yararlanan Almanya, Hollanda, İngiltere, Rusya, Azerbaycan, Libya, Irak'lı hastalar oluşturdu (www.mastersportal.eu/study-options/268894314/pharmacy-turkey.html, 2016).

3.6.1. Türkiye'de Diagnostik Görüntüleme Fiyatları

Sağlık sektöründe teknolojinin gelişmesine paralel olarak daha hızlı ve verimli tedaviler yapılmaya başlanmıştır. Tanısal görüntüleme merkezleri özellikle radyasyon onkolojisinde kullanılan ve teknolojiyle bütünleşmiş, hastaların şikayetleri doğrultusunda daha hızlı tanılama ve erken tedavi için her hastanenin ihtiyaç duyduğu önemli bir birimdir. Küresel dünyada en çok mortaliteye (ölüm oranı) sahip olan hastalıkların başında gelen kanser, ülkemizde uygun maliyet ve kaliteli sağlık hizmeti ile birçok şehirde verilmektedir. Bütün vücut organlarında milimetrik doğrulukla kanser tedavisi yapmak için tasarlanmış Cyberknife ve beyin tümörlerinde uygulanan Gamma knife ve baş-boyun ve akciğer kanserlerinde nokta atış ile sağlam hücrelere zarar vermeden kötü huylu hücreleri yok eden, radyasyonun olumsuz etkilerini en aza indiren Tomoterapi gibi teknolojilerle başarılı sonuçlar alınmaktadır.. Dışarıdan radyoterapinin yanı sıra nüks batın kanserlerinde ameliyat esnasında içeriden verilen radyoterapi tedavileri ile hastanın yaşam kalitesi ve tedavinin başarı oranı yükselmektedir. Prostatta robotik cerrahi tekniklerinin kullanımı da ilgi gören alanlar arasındadır. Gelişmiş girişimsel radyoloji merkezleri ve tümöral hastalığın ileri tetkikinde en gelişmiş yöntem olarak karşımıza çıkan PET MR da hastaların ülkemize gelmesinde avantaj sağlamaktadır(www.medikalakademi.com.tr/kanser-tedavisinde-nokta-atisi-tomoterapi/, 2016).

Hastanelerin tanısal görüntüleme merkezlerini kurabilmeleri oldukça pahalı maliyetleri olan birimlerdir. Örnek vermek gerekirse, CyberKnife sisteminde yaklaşık 4 milyon ABD Doları bir yatırım gerekmektedir. CyberKnife tedavisi için pazar çok büyük değildir. Medikal turizm sektöründe çok fazla ülkede uygulanmayan tedavilerdir. CyberKnife tedavisi ABD'de bulunan yaklaşık 25 ila 30 merkezde yapılmaktadır. Dünya çapında yaklaşık 80 merkez bulunmaktadır. Bu nedenle, özellikle ABD'de CyberKnife tedavisi, 25.000 Dolardan 65.000 Dolara kadar fiyatlarda fatura edilmektedir. Dünyada birçok kanser hastasının tercih ettiği ülke olan Hindistan'da ise Cyberknife tedavisi 8,000 ila 11,000Dolar arasında yapılmaktadır (www.worldmedassist.com/cyberknife-treatment-cost/, 2016). Aşağıda verilen Tablo 60 bilgileri ışığında, Türkiye görüntüleme ve ışın tedavilerinde Almanya ve İsrail'den daha uygun maliyetlerde fiyat avantajı sağlamaktadır. Ukrayna ise ülkemize oranla daha uygun fiyat politikası sunmaktadır. Fakat ülke medikal turizm açısından çok tercih edilen ülkeler kategorisinde yer almamaktadır.

Tablo 60. Karşılaştırmalı Görüntüleme Ücretleri (2016- \$)

Görüntüleme	Türkiye	Almanya	İsrail	Ukrayna
Gamma Knife	8.676	11.650-20.000	10.000	6.500
Cyber Knife	12.000	12.000	10.000	7.000
PET-CT	1.800	3.200-3.500	1.200-2.800	530

Kaynak : <http://www.medicaltourism.com>

Türkiye'nin birçok şehrinde radyo cerrahi merkezlerinde ileri teknolojilerle hasta tedavileri yapılmaktadır. Türkiye'de dört şehrimizde Cyberknife cihazı mevcuttur. Bu şehirler İzmir, Ankara, Samsun ve İstanbul şeklinde sıralanmaktadır. Robot cerrahisi, cerrahin hastanın üzerinde bir robotik sistemi kullanarak, hasta masasından uzak bir noktada, ya da farklı bir mekandan robot konsolunun başına oturarak ameliyatı gerçekleştirmesidir. Dünyada da Vinci Robotik Cerrahi Sistemi kardiyak, kolorektal, genel, jinekolojik, baş ve boyun, göğüs, saç ve ürolojik cerrahide kullanılmaktadır. Türkiye robotik cerrahide yılda 70 bin kalp ameliyatının 10 bini robotlar ile yapılmaktadır. Bu oran Avrupa'da birinci dünyada ise dördüncü sırada bulunmamız demektir. (www.ntv.com.tr/saglik/turkiye-robotik-kalp-cerrahisinde-dunyada-2015).

Robotik cerrahinin dünyada yeni trendi ise saç ekimi Türkiye'de bulunan özel bir merkez ABD, Japonya, ve İngiltere'den sonra bu teknolojiye ülkemize getirmiştir.

Diğer ülkelerde 30-40 Dolar arasında değişen maliyetlerde yapılan bu tedavi ülkemizde yaklaşık 15 bin Dolara yapılmaktadır. 15 yabancı ülkede temsilcilikleri bulunan merkez 2015 yılında 10 bin yabancı hasta hizmet vermiştir. Bu sektörün pazar değeri ise 500 milyon Dolar civarındadır (www.radikal.com.tr/saglik/15-bin-yabanci-robotik-sac-ekimi-icin-geli.2016).

Ülkemizdeki 7 (yedi) şehrimizde robotik cerrahi ünitesinin kurulduğu ve aktif şekilde hizmet vermektedir. Türk sağlık sisteminin içinde en güçlü medikal teknolojisinin olduğu branşlardan biride kardiyak tedavi yöntemidir. Teşhis, muayene, müdahale, yoğun bakım ve rehabilitasyondan başlayarak kardiyoloji hizmetleri; teknoloji, know-how (bilgi üretme) ile birlikte çocuk ve erişkin kalp ameliyatları geniş bir yelpazede dünya standartlarında Türk cerrahlar tarafından yapılmaktadır.

Koroner anjiyoplasti ve stent, by-pass ameliyatları elektro kardiyografi, ekokardiyografi, bilgisayarlı tomografi (BT), manyetik rezonans görüntüleme (MRG) gibi non-invaziv (girişimsel olmayan) ileri teknoloji ülkemizde sunulmaktadır. İlk Türk kalp pompası "Heart Turcica" ve ilaç beri Türkiye'de atan kalpte Impella mikropompa cihazı yardımıyla yapılmaktadır. Buna ek olarak, bu tür İntravasküler Ultrason (IVUS), Kardiyovasküler Manyetik Rezonans Görüntüleme (CMR), 3-tesla MR ve 64 kesitli çok dedektörlü BT Tarayıcı medikal turizm için ülkemize gelen yabancı hastalara ileri teknoloji ve standartlarda sunulmaktadır (<http://thtdc.org/departments/cardiovascular-surgery-3>, 2016). Ülkemizde yapılan kalp –damar cerrahi operasyonlarının genel listesi şu şekildedir (www.medlineadana.com.tr/T%, 2016). Bunlar:

- ✓ Koroner arter bypass greftleme (Çalışan kalp ve klasik açık kalp tekniği)
- ✓ Kalp kapağı operasyonları(Kapak replasmanı ve onarımı)
- ✓ Konjenital kalp hastalığı operasyonları
- ✓ Aort hastalıkları operasyonları(Evar ve açık cerrahi prosedürleri)
- ✓ Tıkayıcı damar hastalıkları
- ✓ Varis hastalıklarının operasyonları
- ✓ Endolazer, ekzolazer, skleroterapi, açık cerrahi'dir.

Şekil 16'da kalp-damar cerrahinin en pahalı cihazlarından biri olan kalp pili (pecemaker) verilmiştir. Kalbimizin sağ üst tarafında olan sino-artrail düğüm, kalbe elektronik sinyaller ve şoklar verir. Böylece kalp kasılır ve içinde ki kanı pompalar. Sino-artrail düğüm, aslında bir kalp pilidir. Kalp pili, bu bölgenin yaptığı işi, mekanik

bir cihaz olarak yapmaktadır. Ülkeler arasında ki kalp pili fiyatları ise şöyledir (Doyle, 2013).Amerika Birleşik devletlerinin Des Peres Hastanesi'nde kalp pilinin ortalama etiket fiyatı 74.953 Dolardır. Danimarka 2.830 Euro, İtalya 5.884 Euro, Litvanya 8.040 Euro, Birleşik Arap Emirlikleri 5.601 Euro ve Türkiye ise 671 Euro'dur.

Türkiye yukarıda verilmeye çalışılan tıbbi cihaz teknolojileri ile nitelikli ve kaliteli ameliyat, girişel işlem, tedavi vb prosedürlerde küresel pazarda önde gelen ülkelerle rekabet içinde olabilecek seviyede bir medikal teknolojiye sahiptir diyebilmekteyiz.

3.7. Türkiye'nin Termal Turizm Potansiyeli ve Pazar Payı

Kaplıcalar birçok hastalığın tedavisinde etkili bir yol olarak çok uzun zaman önce keşfedilmiştir. Tıbbi tedavi ve sağlıklı yaşam terapisine yardımcı bir unsur olarak, termal tedaviler yüzyıllardır önemli bir seçenek olmuştur. Termal turizm aynı zamanda en etkili ve düşük maliyetli tedaviler ile birçok hastalığa alternatif bir tedavi metodu olarak gelişme göstermiştir. Termal mineralli sular endüstrisi özellikle Avrupa ve Asya'da önemli bir gelir kaynağını oluşturmaktadır. Japonya ve Çin pazarda söz sahibi ülkeler olarak ön plana çıkmaktadır. Japonya'da Onsen, (Japon geleneklerine göre yararlanılan bir çeşit kaplıcadır. Türkçede "Japon kaplıcası" da denir. Volkanik yapısı çok etkin bir ülke olan Japonya'da ülkenin birçok yerine yayılmış olarak birçok Onsen bulunmaktadır) adı verilen kaplıcalarda 13754 konaklama günde 3.899 ziyaret yapılmaktadır. Çin'de, 560 kaplıca gelen misafirlere hizmet vermektedir (www.globalwellnesssummit.com/images/stories/gsws2014/pdf/,2014).

Dünya termal ve mineralli suların 26.847 kuruluş kapsamında ortaya çıkardığı toplam Pazar 2013 yılında 50 milyar ABD Doları olmuştur.

Türkiye termal turizmde 2012 yılında 51 otel, 8.048 oda, ve 17.216 yatak kapasitesine ulaşmıştır(www.slideshare.net/FMConsulting/tourism-industry-in-turkey-by-2014, 2014).Aşağıda verilen Tablo 61'de ise popüler termal ve mineralli sular sektöründe top yedide yer alan ülkeler ve elde ettikleri gelirler bir tablo ile verilmiştir. Ülkemiz küresel dünyada ilk 7 destinasyon arasındadır. 2013 yılında ki geliri 862 milyon Dolardır.

Tablo 61. Termal ve Mineralli Sular Ülke Gelirleri (2013-\$)

Ülke	Toplam Kuruluş	Toplam gelir	Sıralama
Çin	2.160	14.078	1
Japonya	17.653	11.687	2
Almanya	1.265	7.520	3
Rusya	776	3.688	4
İtalya	756	1.742	5
Avusturya	124	928	6
Türkiye	196	862.4	7

Kaynak: www.globalwellnesssummit.com/images/stories/gsws2014/

Türkiye, jeotermal potansiyeli açısından Avrupa'da birinci, dünyada ise ülkeler arasında yedinci sırada bulunmaktadır. Coğrafi olarak önemli bir jeotermal bölge üzerinde uzanan Türkiye'nin biyolojik ve kimyasal açısından zengin termal suları ile 1.500 'den fazla jeotermal kaynaklara ev sahipliği yapmaktadır. Ülke genelinde 46 farklı ilde 240 üzerinde kaplıca tesisleri ile termal turizm söz konusu olduğunda Türkiye oldukça çekici bir yerdir (www.hurriyetdailynews.com/turkey-in-bid-to-become-worlds-thermal-tourism, 2007) .Özellikle Kuzey Avrupa'nın iklim koşullarının bir sonucu olarak romatizmal hastalıklarının en çok görülen rahatsızlıklar arasında bulunması, türkiye'de bulunan termal suların teröpatik etkileri, İskandinav ülkelerinden termal tedavi için uygun maliyetleri ve kalitesiyle Türkiye'ye doğru yoğun bir talep oluşmasına yol açmıştır.

Sivas şehri özel bir balık türüne ev sahipliği yapmaktadır. Kaplıcasıyla ünlü Orta Anadolu kenti yerli halk tarafından "doktor balık" olarak adlandırılan balıkların sedef hastalığının tedavisinde oldukça başarılı sonuçlar verdiği inaniılmaktadır. Japon turistler arasında çok popüler bir tedavidir. Sedef hastalığı Japonya'da yaygın bir hastalıktır ve tedavi için Sivas'ın kaplıcaları tercih edilmektedir.

Norveçliler ve İsveçliler çoğunlukla, İzmir'in Balçova ilçesinde bulunan kaplıcaları ziyaret ederek bu alanda ikinci büyük termal ve mineral turizm potansiyelini oluşturmaktadır. İsveçli turistler de Denizli Pamukkale kaplıcalarından istifade etmektedirler. Bursa, Kütahya, Afyonözellikle Arap ülkelerinden gelen turistler arasında popüler bir destinasyondur (www.dailysabah.com/feature/2015/08/29/diversified-tourism-options-trigger-rise-in-arab-tourists-in-turkey.2016).

Gelişmiş ülkelerde sağlık giderlerinin fazla olması nedeniyle hastaların tedavi hizmetlerini azaltmaya yönelik olarak sağlık hizmetlerini daha düşük maliyetli ülkelere temin etme eğilimi artmaktadır. İsveç, Norveç ve Danimarka'dan sonra Almanya ve Hollanda'daki bazı özel sigorta şirketlerinin de termal tedavileri için Türkiye'ye göndereceği hastalarının masraflarını karşılama kararı almaları ülkemiz termal turizmi açısından önemli bir pazar payı oluşturmaktadır (Balcıoğulları, 2013, s. 3).

3.7.1. Türkiye'nin Jeotermal Enerji Alanları ve Termal Kaynakların Geçmişi

Önemli bir jeotermal kuşak üzerinde yer alan Türkiye, termal kaynakların zenginliği ve potansiyeli açısından termal turizm açısından dikkat çeken ülkeler arasındadır. Avrupa ülkelerinde ülke başına 200-300 termal kaynak mevcuttur. Ülkemizde 1,300 'den fazla termal kaynağın ortalama sıcaklık değerleri 20 ° C ve 110 ° C arasında sıcaklıkları değişmektedir. Türkiye'de suların 2-500 lt / sn debiler vardır. Bu nedenle, Türkiye'nin termal turizm açısından lider ülkeler arasında yer aldığı kaynak ve potansiyel olarak söyleyebilmekteyiz. (Şekil 11) Volkanik aktiviteler ve jeotermal kaynaklar haritasında; jeolojik olarak Alp-Himalaya dağ oluşum kuşağında yer alan ülkemiz, genç tektonik dönemde kazanmış olduğu çok kırıklı yapısı ve geçirmiş olduğu volkanik faaliyetlerden dolayı jeotermal kaynaklar yönünden zengin konumdadır.

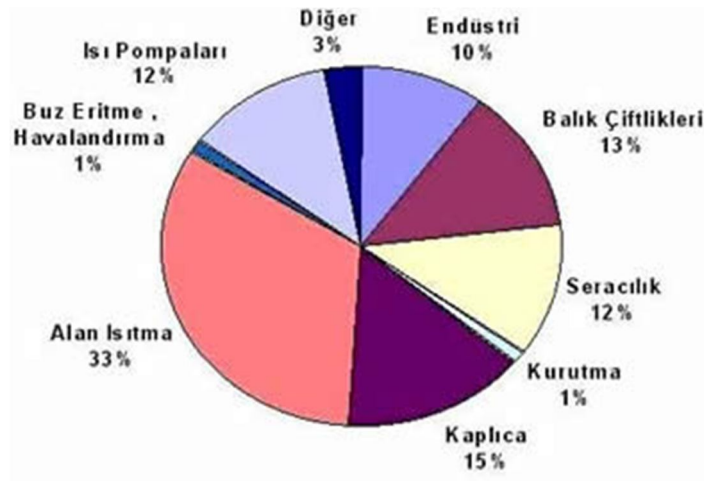
Şekil 11. Volkanik Faaliyetler ile Jeotermal Kaynaklar Haritası

Kaynak: www.mta.gov.tr

Aşağıda yer alan pasta grafikte (Şekil 12) jeotermal kaynak kullanım yüzdesi verilmiştir. Termal turizm alanında tedavi,banyo ve diğer hizmetler için kullanılan jeotermal kaynak kullanımı kaplıca için %15 olarak verilmektedir. Diğer kullanım alanları ise, % 1 kurutma, %12 seracılık, %13 balık çiftlikleri, %10 endüstri, %12 ısı pompaları, %1 havalandırma, %33 alan ısıtma, %3 diğer hizmetler şeklindedir. Zengin jeotermal potansiyelimizin tamamının harekete geçirilmesi halinde, entegre kullanımlarla birlikte; 400 adet termal tesis; 1.000.000 yatak kapasitesi, 250.000 kişiye istihdam ve yılda 5 milyar ABD Doları net gelir sağlanabilecektir

Şekil 12. Jeotermal Kaynakların Kullanım Oranları

Kaynak: www.eie.gov.tr/eie-web/

Türkiye, dünyanın jeotermal potansiyeli açısından en iyi ülkeler arasında yer alıyor. çeşitli kaynaklardan açısından, Avrupa'da rakipsizdir. Farklı akışları, sıcaklık ve kimyasal bileşimleri ile 1.300'den fazla termal kaynak vardır. Çeşitli sıcaklık ve mineral değerleriyle her biri hastalıkların farklı türleri için bir çare olarak kullanılabilir. Marmara, Ege ve İç Anadolu bölgelerinde bulunan çoğunluğu 31 ilde farklı jeotermal merkezleri vardır. Arkeolojik keşifler Anadolu insanının uzun bir tarih zaman sürecinde kaynaklardan istifade ettiğini göstermektedir.

Özellikle Antik Yunan ve Roma dönemlerinde Anadolu'da çok sayıda termal kaynakların aktif olarak kullanıldığı bilinmektedir. Büyük İskender'in ordularının İzmir'in ünlü Balçova kaplıcalarında çamur ve şifalı sular ile yaralarını iyileştirdiğini bilmekteyiz. (www.anadolujet.com/aj-en/anadolujet-magazine/2010/april/articles/f, 2010). Ünlü yunan tarihçi, epik şair ve coğrafyacı Strabon ünlü Agamemnon

kaplıcalarından bahsetmektedir. Ünlü seyyah Evliya çelebi Anadolu'da birçok kaplıca ve ılıcaı gezmış ve bunlar ile ilgili yazılar derlemiştir. Günümüz teknolojisi ile karşılaştırıldığında çok benzer yanlar görülmektedir. Ülkemiz açısından oldukça önemli bir yeri olan termal kaynakların gelişmiş ülkelerde olduğu gibi insanların hizmetine sunulması ve ülke ekonomisine katkısı sağlanmalıdır(Balcıoğulları, 2013).

3.7.2.Termal Turizm Bölgelerimiz ve Popüler Kaplıca ve İçmeler

Türkiye'nin farklı bölgelerinde termal turizm alanları mevcuttur. Bunları aşağıda şu şekilde gösterebilmekteyiz (www.medicaltourismmag.com/turkey-renaissance-thermal-therapy/.2014).

- Güney Marmara Bölgesi: Çanakkale, Balıkesir, Yalova
- Güney Ege Bölgesi: izmir, Manisa, Aydın, Denizli
- Eski Frigya Bölgesi :Afyon, Kütahya, Uşak, Eskişehir, Ankara
- İç Anadolu Bölgesi: Yozgat, Kırşehir, Nevşehir, Niğde
- Kuzey Anadolu Bölgesi: Amasya, Sivas, Tokat, Erzincan
- Doğu Marmara Bölgesi: Bilecik, Kocaeli
- Batı Karadeniz Bölgesi: Bolu, Düzce, Sakarya'dır.

Türkiye termal ve mineralli sular ile ilgili bir harita verilmiştir. (Şekil 13) haritanın geneline baktığımızda termal kaynakların daha çok Ege bölgesinde yer aldığını görmekteyiz. Ülke genelinde neredeyse Türkiye'nin her yerinde termal kaynak bulmak mümkündür.

Ankara Beypazarı Kaplıcası:Su kaynaklarından kaplıca ve içme olarak yararlanılmaktadır. Su sıcaklığı 31-52°C, kaynak akım değeri 6 lt/sn'dir. Banyo kapasitesi 2468 kişi/gündür. Kaplıca suyu; klorürlü, sulfatlı, sodyumlu, kalsiyumlu, karbondioksitli bir bileşime sahiptir. Termal su ile banyo tedavisinin yanında çamur tedavisi de yapılmaktadır. İçme kürlerine de elverişli olan bu suların; romatizma, deri hastalıkları, kadın hastalıkları, sinir ve sindirim sistemi hastalıkları, böbrek ve idrar yolları ve metabolizma bozukluklarının tedavisinde olumlu etkileri görülmektedir. Ayrıca içme olarak karaciğer, safrakesesi ve pankreas üzerinde etkili olmaktadır.

Ankara Haymana Kaplıcası: Ankara'ya 73 km. uzaklıktaki kaplıcaya Ankara-Haymana karayolu ile ulaşılmaktadır. Su sıcaklığı 44.5°C, kaynak akım değeri 4.8 lt/sn, Ph değeri 6.8 dolayındadır. Suyun bileşimi; bikarbonat, kalsiyum, sodyum, magnezyum ve karbondioksitten oluşmaktadır. Banyo ve içme kürlerine elverişli olan termal sular; romatizma, deri, kalp ve kan dolaşımı, nevralji, solunum yolu, kadın hastalıkları, sinirsel ve kas yorgunluğu hastalıkların iyi gelmektedir. İçildiği takdirde mide, karaciğer, safrakesesi ve pankreas üzerinde olumlu etki yapmaktadır. Uluslararası Şifalı Su Kaynakları Araştırma Merkezi'nin 30 ülkeyi kapsayan araştırmasına göre, nitelik bakımından Haymana Kaplıcası dünyada Fransa'nın Vişi Kaplıcalarından sonra ikinci sırada yer almaktadır.

Ankara Kızılcahamam Kaplıcası: Bu kaplıcada sinir hastalıkları, kas ve kemik hastalıkları, kadın hastalıkları, solunum yolu hastalıkları, kan değerlerindeki yüksek yağ ve morbid obez hastalarının (vücutta depolanan yağ miktarının gereğinden fazla olması) tedavisinde etkilidir.

Antalya-Kaş Ilıcası: İçeriğinde kükürt ve klorür içeren su, romatizmalı kişilere çok iyi gelmektedir.

Antalya- Damlataş İçmesi: Alanya ilçesinde bulunan, yerli yabancı birçok turistin sürekli ziyaret ettiği meşhur Damlataş mağarasının içinde çıkan şifalı bir sudur. Bronşite iyi geldiği bilinen suyun kaynağında yüksek radyoaktivite vardır.

Antalya- Demre Kaplıcaları: Kaş ile Finike arasında yer alan Demre, doğal güzellikleriyle ünlü tatil kasabasıdır. Tertemiz havasıyla bilinen Demre de bir de kaplıca bulunur. 15 derecelik kaynak suyunda sülfüt, bromür ve sodyum klorür bulunur. Sindirim sistemine iyi gelip vücudu rahatlatıcı özelliği bulunmaktadır.

Antalya-Sarısu Kaynağı: Antalya'nın kıyı şeridinde Mersin sınırına yakın yerde Gazipaşa ilçesi sınırları içerisinde bulunan Ilıcaköy'deki maden suyu, köye de ismini vermiştir. Buradan çıkan 16 derece ısıdaki kaynak, içme kürü olarak uygulandığında böbreklere iyi geldiği gibi şeker hastalarının tedavileri için de geldikleri bir yerdir. Maden suyu özelliği vardır.

Aydın Gümüş Kaplıcası (Germencik Gümüş Kaplıcası): Germencik ilçesine bağlı Ortaklar beldesine 6 km. uzaklıktadır. Aynı adlı dağın eteğinde yer almıştır. Dört kaynak halindedir ve suların sıcaklığı 40-41 derece arasındadır. Suyu bikarbonatlı, kükürtlü ve az gazlı olup, romatizma, kireçleme, polinevrit ve nevrit hastalıklarına iyi gelmektedir.

Aydın- Germencik Çamur Kaplıcası: Germencik ilçesine 10 km. uzaklıktadır. Suların sıcaklığı 65, 67,5 derece arasındadır. Suyu romatizmal hastalıklarına iyi gelmektedir.

Aydın Kızıldere Ilıcası: Bu ılıcada şeker, şişmanlık, karaciğer, safra kesesi, sindirim, böbrek, üroloji rahatsızlıkları ve hastalıklarında etkilidir.

Balıkesir Gönen Kaplıcası: Gönen ilçesi merkezindedir. Kaplıcanın bulunduğu yer 600m²'lik bir alanı kaplar. Suyun sıcaklığı yüksek olduğundan, banyo için açık havuzlarda soğutulmuş su kullanılır. Kaplıca suları en çok sodyum sülfat ve sodyum bikarbonat taşır. Banyo kürleriyle her çeşit romatizma, kadın hastalıkları, felç, sinirsel ve ruhsal hastalıklar, içme kürleriyle karaciğer ve safra yolları hastalıklarında etkin şifa sağlamaktadır.

Balıkesir Susurluk-Kepekler Kaplıcası: Bu kaplıcada solunum, kas ve kemik, kadın ve çocuk hastalıklarında şifa kaynağıdır.

Bolu Karacasu Kaplıcaları: Merkeze 5 km uzaklıkta bulunan termal tesislerden oluşur. Tedavi edici sularından ötürü, ülkemizde oldukça meşhurdur. Büyük ve küçük olmak üzere 2 ılıcadan oluşur. Büyük olanda su sıcaklığı ortalama 42 dereceyken, küçük olanda ısı 45 derece civarındadır. Bu iki tesiste de suyun özelliği kokusuz olmasıdır. Karacasu, konum olarak da, fay hattının üzerinde, ormanlarla kaplı dağın kenarında bulunmaktadır. Buradan çıkan yer altı suları, şu rahatsızlıklara iyi gelmektedir; Romatizma, bel ağrısı, hareket kısıtlılığı, sinir hastalıkları, kemik erimesi,

spor yaralanmaları, kalp-damar, kanda yüksek yağ, şişmanlık, sindirim, kas ve kemik hastalıklarında kullanılır.

Bursa-Çekirge Kaplıcaları: Vakıfbahçe kaynağına bağlı olan kaplıcalar Bursa merkezinde, Çekirge semtindedir. Çekirge'deki tüm oteller, bu kaplıcalara bağlıdır. Toprak kalevi acı bikarbonatlı olan bu kaplıcanın suları banyo olarak romatizmal sendromlara, hareket sistemlerinin ağrılı hastalıklarına, damar tıkanıklıklarına, diyabet, gut ve metabolizma bozukluklarına, içme olarak da karaciğer ve safra yolları hastalıklarına iyi gelmektedir.

Bursa-Çitli Maden Suyu: İnegöl ilçesinin 11 km. güneydoğusunda Çitli köyündedir. Yan yana üç çeşmeden akan kaynaklardan biri maden suyu olarak şişelenmekte, serbest karbondioksitli olan diğer kaynak maden suyu sodası yapımında kullanılmaktadır. Üçüncü kaynak ise içimi zor, gazsız ve acı bir sudur. Bikarbonatlı olan bu kaynak su, içme şeklinde sindirim sistemi, karaciğer ve pankreas rahatsızlıklarının tedavisinde kullanılır. Demir de içeren bu sular kansızlık ve deri üzerindeki kırışıklıkları gidermeye yaramaktadır.

Çankırı-Çavundur Kaplıca Tesisleri: Kurşunlu İlçesi Çavundur Beldesi'nde bulunan termal kaynaktan 54 °C sıcaklıkta 47 litre/saniye su çıkmaktadır. Kaplıca suyu sodyum bikarbonatlı, hipertermal, hipotonik bir özellik taşımaktadır. Alkalik özelliğine bağlı olarak, içme kürleri şeklinde değerlendirilmesi halinde karaciğer, safra kesesi ve safra yolları yetmezliklerinde kullanılabilir. Sarılık sonrası bozulan karaciğer fonksiyon testlerinin düzeltilmesi amacı ile pankreasla ilgili kronik hastalıklarda, Diabetes Mellitus ve Gut hastalığında yararlı olduğu bilinmektedir. Kronik mide ve bağırsak iltihapları, böbrek ve idrar yolları kronik iltihaplarında, böbrek taşı oluşumunu engellemek için içme kürleri şeklinde değerlendirilebilir. Ancak içme kürleri için suyun sıcaklığının genellikle 20 ila 30 °C soğutulması gereklidir. Su, sodyum iyonu içerdiğinden dolayı üst solunum yolları ve akciğerin allerji ve kronik iltihaplarında inhalasyon-aerosol tedavisi olarak kullanılmaktadır.

Denizli Pamukkale Kaplıcası: Pamukkale kaplıcalarının 33-35,5 derece civarındaki şifalı termal suyu kalp hastalıklarının yanı sıra; damar sertliği, tansiyon, romatizma, deri, göz, raşitizm, felç, sinir ve damar hastalıklarına iyi gelmesi nedeniyle

tercih edilmektedir. Pamukkale kaplıcalarının suyu içilmesi durumunda ise, böbrek kum ve taşlarında, idrar yolu iltihaplarında etkili bir tedavi sunduğu söylenmektedir.

Diyarbakır Çermik Kaplıcası: Diyarbakır'ın merkezine 90 kilometre uzaklıktaki Çermik kaplıcaları, İtalya kaplıcalarından sonra nitelik bakımından dünyada ikinci sırada yer alıyor. Bu sular, iltihaplı romatizmalar, çocuk felçleri, nevrit, polinevrit, kadın hastalıkları sendromlarında, koklama ve serpintileme tedavisi, üst solunum yolları hastalıkları ve deri hastalıklarında şifalı özellikleri vardır. 48 derece sıcaklığındaki sular için 21 kür tavsiye edilmektedir.

İstanbul Yalova- Armutlu: Yalova'nın 50 km batısında yer alan Armutlu'da da bir çok termal kaynak ve tesis bulunmaktadır. Orman içerisinde yer alan ve ülkemizin en ünlü ılıcalarından olan Armutlu kaplıcaları, 57 derece sıcaklığa ve 73 ph değerine sahiptir. Bu suyun iyi geldiği rahatsızlıklar ise şunlardır. Buhar soluma yöntemi ile solunum hastalıkları, idrar yolu iltihapları, osteoporoz, dolaşım bozukluğu, ameliyat sonrası rehabilitasyon, bel ve boyun fıtığı, kireçlenme

İzmir Karakoç Kaplıcası: İzmir iline bağlı Seferehisar'ın 17 km güneydoğusunda Kavakdere Köyü yakınındadır. Sularında karbondioksit, sodyum klorür ve bikarbonat bulunur. Banyo olarak kullanıldığında romatizma, deri hastalıkları, raşizm, içme olarak kullanıldığında ise mide ve bağırsak bozukluklarına iyi gelmektedir.

Kahramanmaraş- Ilıca (Zeytin) Kaplıcası: Kahramanmaraş'ın 72 km. kuzeyinde eski Elbistan-Kahramanmaraş kervan yolu üzerinde Berit Dağı eteklerindeki Ilıca Beldesinde yer almaktadır. Ilıca (Zeytin) Kaplıcasının termal suyu akrototermal sular grubuna giren dünyanın en kaliteli şifalı su grubundadır. Türkiye'de denizden yüksekliği 1000 m'yi bulan başka kaplıca yoktur. Kükürt petrol artığı ve az miktarda yağ karışımı ile meydana gelen şifalı suyun; Romatizma hastalıklarına, kırık-çıkık ve kadın hastalıklarında olumlu etki yaptığı belirtilmektedir.

Kayseri Bayramhacı Kaplıcası: Himmetdede Beldesine bağlı Bayramhacı köyündedir. Radyoaktivitesi yüksek sulara sahip olup ısısı 40 derecedir. Gut hastalığının yanı sıra yüksek tansiyon hastaları buraya şifa bulmak için gelmektedirler.

Kırşehir Terme Kaplıcası: Kırşehir merkez mahallesinde yer alan kaplıca kent merkezine 1 km. uzaklıktadır. Çok değerli şifalı suya sahip olan kaplıca banyonun yanı sıra içilebilmektedir. Kaplıca suyu sıcaklığı 40 C dir. Terme kaplıcası birçok hastalığa iyi gelmektedir. Banyo tedavisinde uygulanan hastalıklar; romatizma, felç ve cilt hastalıklarıdır. İçme tedavisi uygulanan hastalıklar; böbrek, kalp-damar, yüksek tansiyon, mide ve kadın hastalıklarıdır. Banyo ve İçme tedavisinde birlikte kullanılan hastalıklar; çocuk felci safra kesesi ve sinirsel hastalıklardır.

Kırşehir-Karakurt Kaplıcası: Kırşehir'in 16 km batısında karalar köyü sınırları içerisinde yer almaktadır. Adının nereden geldiği kimler tarafından ilk işletmeye açıldığı kesin olarak bilinmemektedir. Yapılan araştırmalara göre kaplıca Selçuklu hükümdarı Kılıçarslan tarafından 1135 yılında Selçuklu beylerinden Karakurt baba adına yaptırılmıştır. Suyun içerisinde eriyik olarak kalsiyum sülfat ve bikarbonat mevcuttur. Sağlığa yararlı olduğu belirlenmiş olan kaplıca suyunun sıcaklığı 50C'dır. Banyo tedavisi ile romatizma, sinir, ve kadın hastalıkları tedavisinde yararlıdır.

Konya Ilgın Kaplıcası: Ilgın ilçesinde bulunan bu termal sular, merkeze 90 km uzaklıktadır. Selçuklular döneminden kalma tarihi bir özelliği vardır. Bu hamamlar tarihi kubbelerden oluşur. İçerisinde potasyum, sodyum, amonyum, kalsiyum, magnezyum, demir, alüminyum, klorür, nitrat, sülfat ve hidrokarbonat gibi zengin mineraller bulunmaktadır. Romatizma, deri ve cilt hastalıkları, kadın rahatsızlıkları, böbrek ve idrar yolları hastalıklarının tedavisinde kullanılmaktadır.

Konya- Seydişehir İçmeleri: İl merkezine 110 km mesafede bulunan bu yeraltı suları, 32 derece sıcaklığa sahip olup, binlerce yıldır kullanıldığı tahmin edilmektedir. Özellikle kadınsal rahatsızlıklara iyi geldiği bilinmektedir.

Kütahya Gediz Kaplıcası: Kaplıca, Ilıca Çayı'nın aktığı vadinin güneydoğusundan doğan sıcak su kaynaklarının çevresinde gelişmiştir. Sıcaklığı 40- 85 derecedir. Sülfat, bikarbonat, sodyum, magnezyum, metabolik asit içerir. Romatizma, deri hastalıkları, sinir hastalıkları, eklem ve kas hastalıkları, böbrek, idrar yolları, sindirim sistemi ve kadın hastalıklarına iyi geldiği bilinmektedir.

Kütahya Tavşanlı-Göbel Kaplıcaları: Kütahya'nın batısında Tavşanlı'ya 7 km. uzaklıktadır. Altyapısı ve çevre düzenlemesi yapılmıştır. Kaplıca sularının sıcaklığı 32 C derece olup muhtelif hastalıklara iyi gelmektedir. Kaplıca merkezinde moteller ve 2

hamam bulunmakta olup, yöre havasında oksijen oranı yüksek olduğundan astımlı hastalar kış aylarında dahi motellerde konaklamaktadırlar.

Manisa Salihli-Kurşunlu-Kükürtlü Kaplıcaları: Kurşunlu Kaplıcaları Manisa ilinin Salihli ilçesine 6 km uzaklıktadır. Kaplıca suları kurşunlu ve kükürtlü bir yapıdadır. Sularının sıcaklığı ortalama olarak 50 derecedir. Kaplıca suları cilt hastalıklarını tedavi edici özelliktedir. Suyun içinde bulunan kükürt cilde olumlu etkileri vardır.

Mardin Germi Ab Kaplıcası: Su sıcaklığı 40 derecedir. Midyat ilçesine bağlı, Gerburan köyü yakınında, Dicle nehri kenarındadır. Su, bir mağara içinden kaynamaktadır. Mağara içinde bulunan havuzda banyo yapılmaktadır. Kükürtlü bir kaynaktır. İçilince, pürgeleyici etki yapar. Karaciğer safra yolları, bağırsak rahatsızlıklarında, deri hastalıklarında iyi sonuçlar verir. Germi ab sözcüğü, sıcak su anlamına gelmektedir.

Muğla Bodrum- Karaada Kaplıcası: İlçeye 4 mil uzaklıktaki Karaada'da, ısısı 35 C civarında olan, romatizma, göz hastalıkları ve kükürtün fayda sağladığı her hastalığa iyi gelen, vücudu dinlendiren halka açık bir kaplıca bulunmaktadır.

Muğla Dalaman İncebel Thermemaris Kaplıcası: Kaplıca 28 C sıcaklıkta olup, bileşiminde Na⁺, K⁺, Ca⁺⁺, Mg⁺⁺, S⁺, Fe⁺, Se⁺, Ni⁺, Ba⁺, Zn⁺, Mn⁺, Cu⁺, B⁺ anyonları belli bir karışım ve denge içerisinde bulunduğundan, oksijen yönünden zengin olup tüm dokular için yapıcı bir etkiye sahiptir. Romatizma ve kireçlenme türü hastalıklara, sinirsel hastalıklara, sindirim sistemine, kadın hastalıklarına faydalı olduğu bilinmektedir.

Nevşehir Kozaklı Kaplıcası:Kozaklı Kaplıcaları, Alman Kaplıcaları Birliği sınıflamasına göre sodyum'lu, kalsiyum'lu ve klor'lu olup A ve C grubu şifalı sular grubuna girmektedir. Suyun ısısı 27°C - 93°C, PH Değeri: 6,7 – 7 şeklindedir. Termal turizm merkezlerinden Nevşehir'in Kozaklı ilçesi, termal suyundaki radon gazı hücre yenilenmesini hızlandırarak, "gençlik iksiri" etkisi yaptığı için şifa arayanların yanı sıra genç ve güzel kalmak isteyenlerin de tercihi olmaktadır.Romatizma, kan dolaşımı, solunum yolu, sinir ve sindirim hastalıkları, deri ve kalp hastalıkları, iç salgı sistemi bozuklukları, böbrek ve idrar yolları hastalıkları, kadın hastalıkları, göz ve kemik hastalıkları, kireçlenmeler ve ameliyat sonrası hastalıkların tamamına iyi gelmektedir.

Niğde Çiftahan Kaplıcası:Suyun sıcaklığı 49-52 derece Ph değeri ise 7,3-7,8 civarındadır. Romatizma, siyatik, kireçleme, belfitiği, bel Ağrıları, kadın hastalıkları ve cilt hastalıkları gibi birçok hastalığa şifa olmaktadır. Çelikli ve kükürtlü adıyla bilinen iki kaynaktan gelen kaplıca suyu sülfatlı, sodyumlu, klorürülü, kalsiyum bileşimlidir (Karagülle & Mahmut, 2007, s. 89).

Ordu Bolaman Kaplıcası: Ordu'nun en bilinen kaplıcası Fatsa ilçesindeki Bolaman Kaplıcası'dır. Kaplıca, Ordu'ya 58, ilçe merkezine 11 kilometre uzaklıktaki Sarmaşık köyündedir. Bu nedenle 'Sarmaşık Kaplıcası' ya da ilçeye olan yakınlığından dolayı 'Fatsa Ilıcası' diye bilinmektedir. Deniz seviyesinden yüksekliği50 metreolan kaplıcaya, sezon süresince komşu ilçelerden binlerce romatizmalı hasta gelmektedir.

Rize Çamlıhemşin Kaplıcası: Su sıcaklığı 33 derecedir. Kaçkar Dağları'nın yamaçlarındadır. Çamlıhemşin İlçesi'ne 18 kilometre uzaklıktadır. Sodyum sülfatlı sularındır. Böbrek, bağırsak ve mide hastalıklarıyla, romatizmaya şifalıdır.

Samsun- Hamamayağı Kaplıcası: .Evliya Çelebi'nin "Seyahatname" adlı eserinde de bahsedilen kaplıcanın tarihi çok eski yıllara dayanmaktadır. Tesisin ikisi büyük ve ikisi de küçük olmak üzere dört havuzu bulunmaktadır. Kadın ve erkek banyoları farklı bölümlerdedir. 37° lik ısıya sahip olan kaplıca suyu, vücut ısısına eşit olup, müzmin romatizmayı, eklem kireçlenmesini, sinir hastalıklarını; nevralsi gibi cilt hastalıklarını ve kas yorgunluklarını iyileştirici özelliklere sahiptir.

Sivas Kangal-Balıklı Çermik Kaplıcası: Kaplıca suyunda en büyüğü 10 cm boyunda olan binlerce küçük balık yaşamaktadır. Balıklar havuza girenlerin sivilce ve yara kabuklarını yemekte, deriye kaplıca suyunun temasını artırmaktadır. Kaplıca suyu her türlü romatizma hastalığa, sinir hastalıklarına, kırık, çıkık, ezik vb. durumlara, deri ve böbrek hastalıklarına olumlu etki yapmaktadır. Kangal Balıklı Kaplıcası ülkemizin termal özelliğini daha da artırmaktadır. Çünkü modern tıpta şimdiye kadar fayda göremeyen cilt hastalığı olan insanlar (sedefli hastalar) için Kangal Balıklı Kaplıcası en son ümit kaynağı olmaktadır. Tahriş olmuş durumdaki veya herhangi bir enfeksiyon ile oluşmuş cilt dokusundaki yaraları, egzama, cerahatli sivilceler ve sedef hastalığı oluşumları; 2-10 cm. büyüklüğündeki Cyprinide (Sazangiller familyasından), Cyprinion Macrostamus (Beni balığı) ve Garra rufa (Yağlı balık) türündeki balıklar tarafından iyileştirilmekte ve ciltteki izleri kaybolmaktadır.

Yozgat- Sarıkaya İçmeleri: Merkeze 80 km uzaklıktaki termal sular, iki farklı noktadan yeryüzüne çıkmaktadır. Sıcaklığı 48 derecedir. Kaynağın tarihçesinin Bizans dönemine dek uzandığı bilinmektedir. Kadın hastalıklarının tedavisinde bu içmelerden yararlanılmaktadır.

3.8. Türkiye’de SPA ve Wellness

Ülkemiz ve dünyada kaplıca ve termaller yanında diğer doğal ve geleneksel tedavi ve uygulamaların ağırlıkta olduğu wellness turizmi sağlık turizminin en yeni uygulamaları olarak popülerlik kazanmıştır. Özellikle Güney Asya kaynaklı geleneksel tıp uygulamaları, sahil şeritlerinde talassoterapi, şehirlerde hamam ve sauna ve bir dizi çok değişik uygulamalarla kombine edilip SPA'larda uygulanmaktadır (www.spa-turkey.com/spa-makale.asp www.spa-turkey.com.2009).

Türkiye’de ilk Wellness tesisi ise Acıbadem BodrumHastanesi’nde hizmete açılan medikal wellness kliniğidir. 2015 yılı itibariyle 500.000 civarında olan SPA ziyaretçi sayısı yakın bir gelecekte 1 milyona ulaşması beklenmektedir. Avrupa’da milyonlarca hastaya hizmet veren sigorta şirketlerinin sağlık poliçelerini karşılama kararı bu hedefe ulaşmada çok büyük etken olacağı düşünülmektedir. (<http://kariyer.turizm gazetesi.com/articles/article.aspx2012>).

Ülkemizi ziyaret eden yabancıların ortalama gecelemleri 4–5 gün, ortalama ziyaretçi gelirimiz 650–700 Dolar iken, SPA için ülkemize gelen yabancıların ortalama gecelemleri 10 gün, ortalama harcamaları ise 1400–1500 Dolar’dır. Türkiye’deki SPA merkezlerinin Avrupa’dakilere göre çok daha ucuz olması nedeniyle talep artmaktadır. Türkiye’de Wellness ve SPA ile bağlantılı 400’e yakın işletme hizmet sektöründe yer almaktadır. Bunlardan 2202’si 5 yıldızlı oteller olup, bu oteller çoğunlukla kıyı şeridinde toplanmıştır (<http://kariyer.turizm gazetesi.com/articles/article.aspx?2012>).

Aşağıda verilen Tablo 62’de ise Wellness turizmi ile ilgili tablosal veriler yer almaktadır. 2015 yılında ülkemize yapılan sağlık seyahatlerinin sayısı 6.6 milyon ve harcanan para ise 3.2 milyar Dolar seviyesindedir.

Tablo 62. Önemli Wellness Merkezlerine Gezi ve Harcama (2015-\$)

Ülke	Harcama / Milyar	Seyahat /Milyon
Almanya	42.2	49.2
Fransa	24.1	27.3
Avusturya	14.	11.3
İngiltere	12.3	17.8
İtalya	11.7	8
İsviçre	11.4	10.1
İspanya	7.6	9.9
Rusya	3.8	9.9
Portekiz	3.4	3.4
Yunanistan	3.3	4.5
Türkiye	3.2	6.6

Kaynak: <https://blog.travelcarma.com/2016/05/10/are-you-leveraging-the-500-billio>

Wellness ve SPA kilo alma, stres, anksiyete, depresyon, bağımlılık, uyku sorunları, rahatlama, cildin canlandırılması, kronik ağrı (Genellikle 6 aydan daha uzun süren) gibi birçok sorunların giderilmesinde yararlanılan bir turizm çeşidi olarak ön plana çıkmaktadır. 100 milyon Amerikan vatandaşı ağrı ile muzdarip bir yaşam sürmekte ve çareyi ülke dışında çeşitli wellness terapilerinde aramaktadır. (Tablo 63) Dünyada önde gelen wellness klinikleri ve fiyatları yer almıştır. Bu tedaviler arasında masaj, kızgın yağ ile saç bakımı, doğum sonrası rehabilitasyon, detoxlar, yeniden canlanma, kalın bağırsak irrigasyonu, Shockwave terapi, anesteziyoloji ve antibiyotikler dahil olmak üzere bazı ilaçların doğrudan iltihaplı doku içine aktif enflamasyon önleyici ilaçların verilmesi (fonorozezi) gibi yöntemleri içeren metotlardır.

Tablo 63. Wellness Tedavi Yöntemi Uygulayan Klinikler ve Fiyatları (2016-TL)

Ülke	Klinik	Fiyat/TL
Tayland	Dıvana Clinic	258
Polonya	KCM Clinic	353
Rusya	European medical Center (EMC)	790
Kosta Rika	Med SPA Delicate	130
Türkiye	D-K Clinic	106
Macaristan	Oxygen Medical Naphegy	423

Kaynak. www.medigo.com/en/wellness?page=2

Wellness tedavi yöntemleri uygulayan kliniklerin, fiyatları Almanya sağlık turizminin ülkeler arasındaki fiyatlarını inceleyen güvenilir kuruluş Medigo sitesinden alınmıştır. Fiyatlar TL bazlı verilmiştir.

3.9. Üçüncü Yaş Turizmi

Yaşlı bakım hizmetleri ‘‘senior’’ turizmi denilen bir alternatif turizm modeli yaratmıştır. Yaklaşık 84.000 civarında yaşlı turist üçüncü yaş turizmi çerçevesinde tıbbi tedavi için her yıl Türkiye’yi seçmektedir. Yaşlı turistler daha çok kış aylarında sıcak iklimi olan Türkiye'nin güney kıyılarını tercih etmektedirler.

Avrupa'da yaşlıların bakım maliyetleri çok yüksektir. Yaşlıların çoğu Almanya ve İskandinav ülkelerinden Türkiye'ye geliyor. Öncelikle ülkenin iklimik ve ılıman iklimi ile sağlık tedavilerinde, yaşlı bakım rehabilitasyon hizmetlerinin ve tedavilerinin ucuz bir fiyat ile yapılması her geçen gün daha da yaşlı Avrupa’lı üçüncü yaş turistini ülkemize çekmektedir. Avrupa'nın nüfusu 600 milyonu bulan nüfusu içinde yaşlıların oranı neredeyse 125 milyon rakamını geçmektedir. Bu pazar hasta başına 2000 Euro’luk bir değeri yaratmaktadır. Türkiye. Sağlık turizminde ve geriatri turizminde büyük bir potansiyele sahip sağlık sektörü her yıl %6 ila %12 arasında bir büyüme göstermektedir. Türkiye kardiyovasküler hastalıklar için 240 merkeze sahip yapısıyla ve yaşlı bakım merkezleriyle oluşabilecek acil sağlık sorunları ve bakımı için yeterli seviyede bir imkana sahiptir(www.toroslar.com.tr/nl/readx.asp?id=971, 2012).

3.10. Engelli ve Engelsiz Turizm

Engelli ve engelsiz herkesin birlikte seyahat edebildiği, tatil yapabildiği, konaklayabildiği, sosyal mekânlarından faydalanabildiği başka birinin yardımı olmadan özgür ve eşit imkânlar sunan tesisler ve aktivitelerdir. Farklı gelişim gösteren, otizmli, down sendromlu, zihinsel engelli bireylerin de refakatçileri ile birlikte tesislerden yararlanma imkanıdır. Türkiye turizmde iddialı olmasına rağmen dünyada büyük bir pazar olmasına rağmen engelli turizmde neredeyse hiç pay alamamaktadır. Avrupa’da yılda bir kez yurtdışı tatili yapan yaklaşık 15 milyon engelli ve engelli hale gelmiş ileri yaşlılar kendilerine uygun tesis olmadığı için Türkiye’yi tercih etmemektedirler. Türkiye Seyahat Acentaları Birliği’nin (TÜRSAB) 2008 verilerine göre, (www.tursab.org.tr/tr/engelsiz-turizm/dunyada-ve-turkiyede-engelsiz-, 2008).Turizm Bakanlığı’ndan işletme belgeli tesislerde 1176 adet engellilere özel oda bulunuyor.Antalya 605 oda ile engellilere göre en çok odası bulunan ilimizdir. Bu ilimizi 159 oda ile Muğla ve İstanbul izlemektedir. İstanbul’un yatak kapasitesi ise 147’dir. Avrupa’da seyahat eden potansiyel rakamın 130 milyon kişi ve bunların

yaklaşık turizm harcamasının 80 milyar Euro'dan fazla olduğu söylenmektedir. ABD'deki engellilerin toplam nüfusunun ise 50 milyona yaklaştığı ve bu kesimin alım gücünün 175 milyar Dolara ulaştığı ifade edilmektedir (Kuyumcu, 2014). Avrupa ülkelerinin engelli rakamları dikkate alındığında, 2012 yılında tespit edilen rakamlara göre; İngiltere'de 8.038.960, İsveç'te 1.125.556 ve Norveç'te yaşayan engelli sayısı ise, 820.596 kişidir (<http://giresunsaglik.gov.tr/troika/File/2012>)

Küresel anlamda daha net bir fikir edinmemiz için dünyanın büyüyen ekonomisi Çin'de 60 milyon (çalışabilir durumda 25 milyon) ve gelişmiş Japonya'da 5 milyon (18 yaşın üzerinde 3 milyon) engelli bulunduğunu söyleyebilmekteyiz. Özetle engelli insanlara eşlik edecek kişiler de dikkate alındığında pazarın boyutları oldukça büyümektedir

3.10.1. Klinik Otel Planlaması

Sağlık Bakanlığı, 20 milyar Dolar gelir elde etmeyi amaçladığı iyileştirme klinik oteller projesiyle termal turizm ve SPA alanında ciddi bir atılım gerçekleştirmek ve dünyada bir ilk yaratmak için önemli adımlar atmaktadır. Sağlık Bakanlığı, 20 milyar Dolar gelir hedeflediği sağlık turizmi çalışmasını tamamladı. Çalışmaya göre Türkiye'de ilk kez rehabilitasyon klinik oteller kurulacak. "Reha-klinik" oteller adı verilecek merkezlerde, yaşlı bakımından hasta rehabilitasyon sürecine kadar çeşitli alanlarda hizmet verilecek, 55 ilde termal otel bulunduğunu tespit eden bakanlık, hasta kabul etmek isteyen otellere 6-8 aylık süre içinde reha-klinik otele dönüşme imkanı verileceğini açıklamıştır. Kurulacak otellerde fizik tedavi uzmanları, dahiliye uzmanları ve pratisyen doktor olmak üzere en az 4 hekim görev alacak şekilde bir personel oluşumu tasarlanmaktadır (<http://haber.star.com.tr/turizm/rehaklinikoteller-donemi/haber-1031375>, 2015).

3.10.2. Bakıma Muhtaç ve Yaşlı (Huzurevi Yaşlısı) Turizmi ve Türkiye Dinamikleri

Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İşler Dairesi Nüfus Bölümü tarafından hazırlanan 2015 Revizyonunun sonuçlarına göre, Küresel nüfusun yüzde altmışı Asya'da (4.4 milyar) yüzde 16'sı Afrika'da (1.2 milyar), yüzde 10'u Avrupa'da (738 milyon), yüzde 9'u Latin Amerika ve Karayipler'de (634 milyon) geri kalan yüzde 5'i Kuzey Amerika'da (358 milyon) ve Okyanusya'da (39 milyon) yaşamaktadır. Çin

(1.4milyar) ve Hindistan (1,3 milyar) dünyanın en büyük iki ülkesidir ve her ikisi de 1 milyardan fazla insan popülasyonu ile dünya nüfusunun yüzde 19 ve yüzde 18'ini temsil etmektedirler (Yaşlanan Dünya Raporu, 2015).

Dünya hızla yaşlanıyor. 65 yaş ve üzeri nüfus, 2000 yılında % 7 iken, 2050 yılında % 16'ya yükseleceği uzmanlar tarafından tahmin ediliyor. 2050'de (0-14 yaş arası) çocuk nüfus popülasyonunun dünya tarihinde ilk kez yaşlı nüfusun altında yer alması beklenmektedir. 2050 yılında, ABD nüfusunun yalnızca beşte birinden fazlası 65 yaş ve üstü kişilerden oluşması beklenmektedir. Kısmen doğurganlık oranlarının düşük olması nedeniyle Çin nüfusunun dörtte biri (yaklaşık 335 milyon kişi) 2050'de 65 yaş ve daha yukarı yaşlarda yer alması tahmin edilmektedir. Çin'de yaşlı yetişkinler sağlık sigortası sistemindeki aksaklıklar sebebiyle, geriatrik hastane ve huzurevi bakımında problemler yaşamaktadır. Hastanelerde veya sağlık merkezlerinde psikolojik, sosyal ve manevi bakım için yeterli kaynak bulunmadığı belirtilmektedir. Yaşlı yetişkinlerin karşılaştığı en büyük sağlık sorunları demans, Alzheimer ve beslenme olarak ön plana çıktığı görülmektedir (htwww.son.wisc.edu/China-Turkey-and-the-US-Nursing-and-Aging-Worldwide.htm.2016).

37 milyon Çin'li engelli olarak kronik bir hastalıkla yaşamaktadır.(Tablo 64) 2015 yılında Birleşmiş Milletler nüfus raporunda 65+ nüfusun genel nüfus içindeki oranında Japonya en üst basamakta yer almaktadır.

Tablo 64. 65+ Nüfusun Ülke Nüfusu İçindeki Yüzdesi (2015)

Ülkeler	60 + Nüfusun Yüzdesi %
Japonya	33.1
İtalya	28.6
Almanya	27.6
Finlandiya	27.2
Portekiz	27.1
Yunanistan	27.0
Bulgaristan	26.9
Martinique	26.2
Hırvatistan	25.9
Litvanya	25.7

Kaynak: https://esa.un.org/unpd/wpp/publications/files/key_findings_wpp_2015.pdf

AB ülkeleri arasında özellikle yaşlı nüfusu ile dikkat çeken bir AB ülkesi olan İsveç, erkekler için 79.9 yıl, kadınlar için 83.7 yıl beklenen yaşam süresi ile dünyanın en yüksek oranlardan birine sahiptir. İsveç'te nüfusun yüzde 5.2'si 80 yaş ve üzerindedir. Uzun yaşam süresi yüksek yaşlı bakım maliyetlerini beraberinde getirmektedir. Çoğu yaşlı bakımı belediye vergi ve devlet teşvikleri tarafından finanse edilmektedir. 2014 yılında İsveç'te yaşlıların bakımının toplam maliyeti 12,7 milyar Dolar olarak gerçekleşmiştir. Ortalama emekli aylıkları 2014 yılında 12.000 Kron seviyesindedir. Hükümet son zamanlarda 65+ yaş grubunun yaşlı ve hastane bakımı için 4.3 milyar Kron bütçe ayırmıştır (<https://sweden.se/society/elderly-care-in-sweden/>, 2016). Amerika ve gelişmiş birçok ülke nüfusunun büyük bir bölümü yaşlandıkça toplumun bir bütün olarak uzun vadeli sağlık hizmetleri ve yükselen tıbbi tedavinin maliyeti ile daha fazla ilgilenmesi gerekiyor. Bireylerin yaşları arttıkça bireylerin uzun vadeli sağlık hizmeti alması gerekeceğinden, sigorta şirketleri yaşlı bireylere ödenen prim tutarını artırmakta ve emekli nüfusun çoğunda sağlık sigortasını korumayı imkânsız kılmaktadır. 2012 yılında özellikle yaşlılarda daha fazla sayılarda yapılan cerrahi operasyonlardan olan kalp bypass işlemi için bir ABD vatandaşı 130.000 Dolar ödemek zorundadır. Amerika'nın yüksek bakım maliyetlerinden dolayı yaşlı ve bakıma muhtaç bireyleri Meksika'ya ithal etmesi her iki ülkeye de faydalı olurken, bireylerin maddi olarak yük altında kalmadan önemli miktarda uzun vadeli sağlık hizmeti alabilecek olmaları onlar için büyük bir huzur kaynağı olmaktadır. Ayrıca yaşlı ve bakıma muhtaç kişilerin yakınlarında bu ülkede tatil ve diğer aktivitelerle turizm çeşitlendirmesi yapabileceği unutulmamalıdır (<https://web.stanford.edu.1999>).

Avrupa Komisyonu ve Amerika Emekli Kişileri Derneği tarafından yapılan uzun süreli bakım ile ilgili 2006 raporuna göre Norveç, Hollanda ve Danimarka'da 25 yaşlıdan sadece 1 tanesi kendi çocuklarıyla yaşamaktadır. Almanya'nın kamu harcamalarına yaşlı bakımının etkileri üzerine yapılan bir çalışmada 20 milyar Euru civarında bir rakam telaffuz edilmektedir. Almanya'da yaşayan yaşlılar 2.500 -3.000 Euro arasında değişen yaşlı bakım evlerinin maliyetlerini karşılamakta zorlanmaktadır. Bu rakamın ise 400.000 civarında olduğu tahmin edilmektedir. Birçok yaşlı ve bakıma muhtaç alman vatandaşı daha iyi bakımı daha ucuza almak için başka ülkelere özellikle Romanya ve Macaristan'a gitmektedirİsveç, Norveç ve Danimarka'da yaşlılarını sıcak Akdeniz iklimi olan İspanya'ya gönderebilmektedir. Avrupa'daki birçok banka, sağlık hizmetleri veya sigorta içeren özel mortgage paketleri

yaşlı evleri almayı planlayan Alman veya Kuzey Avrupa vatandaşlarına nakit verme konusunda oldukça istekli bir konumda bulunmaktadır. İngiltere’de yaşlı ve bakıma muhtaç kişilerin pazar payının 11 milyar Sterlin civarında olduğu tahmin edilmektedir (Fuchs, 2007). Bu arada, demografik değiştiriyor: 2050’de, 65 yaş üstü insanların AB nüfusunun üçte birini oluşturacak olması, sağlık bakım maliyetleri azaltmak için AB ülkelerini formüller aramaya yöneltmektedir. Ev bakımı teşvikleri ile Hollanda Hükümeti yaşlılardan 330 milyon Euro tasarruf etmeyi planlıyor. Senelik ortalama yaşlıların bakım maliyetleri, Hollanda’da 85.000 Euro civarındadır 2025 yılına kadar, Japonya’da 65 yaş ve üzerindeki nüfusun % 35 civarında olması bekleniyor. Yaşlı bakım maliyetlerinde oldukça pahalı gelişmiş ülkelerdendir. 710.000 Yen (7000 Dolar) seviyesinde olan bakım maliyetleri yüzünden birçok 65 yaş ve üzerindeki nüfus bakım merkezi bulmakta zorluk çekmektedir. 420.000 Japon huzurevlerinde yatak beklemektedir. 1980 yılında, Japonya’da 65 yaş ve üzerindeki nüfusun yüzde 53’ü çocukları ile yaşamıştır. 2010 yılında bu oran yüzde 18 oldu. 2030 yılında yalnız yaşayan yaşlıların sayısı Tokyo Nüfus Ulusal Enstitüsü ve Sosyal Güvenlik Araştırma göre, 2010 seviyelerinden yüzde 54 oranında artması beklenmektedir. Sağlık bakanlığı tahminlerine göre; yıllık yaşlı bakım maliyetlerinin 198.000.000.000 Yen (212.000.000.000 \$) olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. Bu artış GSYİH yüzdesi olarak dünyanın en yüksek borç yükü ile ülkeyi tehdit etmektedir. Daha fazla yatırım veya yeni bakım merkezleri veya yaşlılar için evler bulunmadığı sürece, 2030 yılına kadar tahmini 470,000 yaşlının Japonya’da yalnız ölme tehlikesiyle karşı karşıya kalabileceği tahmin edilmektedir (<http://www.bloomberg.com/news/articles/2013-02-28/in-japan-the-rising-cost-of-elder-care-and-dying-alone2013>). Japon 65 ve üstü bireylerinin 50 yıllık periyotlarda çalışma hayatındaki yerine bakıldığında 2050 yılında 3.9 kişi ortalaması ile çalışma hayatında yer alacakları düşünülmektedir.

Kısmi veya tam olarak sürekli bakıma gereksinim duyan, tüm olanakları tüketmiş, kendi başına bağımsız olarak yaşamını sürdüremeyen, sosyal ve psikolojik açıdan yalnızlık ve güvenlik gereksinimi duyan yaşlılara huzurevlerinde, Ağır somatik ve psişik sorunları olan yaşlılara tıbbi refakat ve terapi imkanları bulunan sağlık kuruluşu niteliğindeki bakımevlerinde hizmet verilmektedir. Yaşlı bakımı ekonomisi şu an ülkelerin gayrisafi milli hasıllarını zora sokacak düzeylere ulaşmış vaziyettedir. Türkiye coğrafi konumu, sıcak su ve iklim kaynakları ile her yıl yaklaşık 84.000 yaşlıyı genellikle Antalya gibi Akdeniz bölgesinde ağırlamaktadır (<http://en.dunyatimes.com/article/Europe-wants->

Turkey-to-take-care-of-its-elderly-people.html, 2012). Türkiye sağlık turizmi ve geriatri turizminde büyük bir potansiyele sahiptir. Sağlık turizmi her yıl yüzde 6 ila 12 arasında bir büyüme seyri izlemektedir. Türkiye 'de kardiyovasküler hastalıklar için 240 merkez bulunmaktadır. Ülkemiz 1.5 milyar nüfuslu coğrafyaya 4 saatlik uçuş mesafesi ile dünyanın en iyi havayollarından birine sahip olarak küresel pazarda her ülkeden geriatri ve bakıma muhtaç emekli, huzurevi yaşlısı ile hastayı ülkemiz şartlarında ağırlayabilecek bir potansiyele sahiptir. rnek olarak Amerika'da yaşlı bir bireyin 2012 fiyatları dikkate alındığında; anjio cerrahi işlemine ortalama maliyeti nakit 98.000 Dolar sigorta demeli 44.000 Dolardeme yapması gerekmektedir. Ülkemizde 3500 Dolar seviyesindedir. Bypass girişimi için bu rakam nakitte 210.000 Dolar seviyesine çıkmaktadır (http://www.tawafuq-medical.com/medical_travel_guide.html, 2012). Bu bir prostat kanser tedavisi ise 27.000 -135.000 arasında bir ortalama maliyet söz konusu olmaktadır. 400.000 den fazla kişi özellikle yaşlı, ABD'de multipl skleroz (MS) hastasıdır. Merkezi sinir sistemini etkileyen bir rahatsızlıktır. Bunu tedavi etmek için kullanılan ilaçlardan biri olan Copaxone, 2013 yılında Kanada'da 1400 Dolar, İspanya'da 1.200 Dolar, ABD'de 4.000 fiyat seviyelerindedir. "Copaxone" lkemizde 2016 yılında 1.777 TL'den satışa sunulmaktadır. Mide ilaçlarından "Nexium" 2013 yılında ABD'de 305 Dolardan satışa sunulurken 2016 yılında ülkemizde eczanelerde 27 TL'den satılmaktadır (<http://usuncut.com/news/us-drug-prices-in-the-us-are-literally-insane-when-compared-to-other-nations/2015>).

3.10.3. Yaşlı ve Bakıma Muhtaç Hasta Turizminin lkemizde Uygulanabilirliği

Genel karşılaştırmalardan sonra ülkemizde yaşlı ve bakıma muhtaç insanlar için birçok potansiyel şehrimizin bu konuda ülkemize gelecek olan yabancılara bu konuda hizmet verebileceğini belirtebiliriz. Ilıman ve sıcak iklimsel özellikleriyle, Antalya ve tesisleşme açısından ciddi atılımlar yapması gereken Mersin soğuk iklimlerden gelen yaşlılara huzurevi, yaşlı bakımevi veya otelleri ile hizmet verebilecek kapasitede bulunmaktadır. Karadeniz yeşil tabiatı ile olduğu kadar astım ve bronşit gibi yaşlılıkta sık görülen hastalıkların tedavisinde yararlanılmak üzere mağara turizminde ön plana çıkmaktadır. Gümüşhane ilindeki Karaca mağarası, geriatri turizminde solunum yolları rahatsızlıklarındaki yönüyle ön plana çıkmaktadır. Bursa şehrimizde bulunan " Oylat" mağarasının özellikle Arap turistlerden ilgi grdğu ve astım ve bronşit gibi hastalıklara

iyi geldiği bilinmektedir (www.inegol.bel.tr/guncel/haberler/id/1387/oylat-magarasi-proje-konusu-oldu, 2013) Bir diğ er şehrimiz olan Giresun ise temiz havası ve özellikle Şebinkarahisa rTamzara bölgesindeki tarihi yapısı ile hem dini hem geriatri turizmine kucak açmaktadır. Çankırı ve Iğdır tuz mağaraları ile şifa arayan geriatri ve yaşlı bakımı ile huzurevi turistlerine derman olacak potansiyele sahiptir. Sağlık turizmi açısından Türkiye'de en iyi imkânasahip şehirlerden biri olan İzmir, 300 günlük güneşi, zengin tarihi ve kültür dokusuna sahip illere yakınlığı, zeytinyağı ve sebze odaklı mutfağı ile yaşlılar tarafından tercih edilen bir ildir. Modern tıp uygulamaları ile donatılmış termal tesisler önde gelen kuruluşlardır. Bu tesislerden faydalanmak ve iyileşmek için şehre gelen yaşlı vatandaşlar, kentin turizm fırsatlarını değerlendirmektedirler.

Ülkemizin Orta Anadolu bölgesinde yer alan Nevşehir Kapadokya havzasındaki zengin tarihi ve yaşlı ve evde bakım hastalarına tedavide olumlu katkıları olacak termal ve mineralli sular potansiyeli ve fizik tedavi hastanesiyle yabancı hastalara hizmet verebilecek düzeydedir. Avrupa'nın iki ülkesi Hollanda ve Almanya ile direk uçuş bağlantısı olan, 2018 yılında hizmete girmesi planlanan şehir hastanesi ile medikal turizmde atılım yapmak isteyen, şehirlerimizden biri olan Kayseri kadim tarihi ile birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Gevher Nesibe Şifaiyyesi 1210-1214 yılları arasında yapılan medresesi bazı kaynaklara göre tıp eğitimi ve sağlık hizmetini birlikte veren dünyanın ilk merkezidir. Hem medikal hem de yaşlı bakım ve evde bakım hastaları için önemli merkezlerden biri haline gelebilecek bir kapasitesi olan şehir, Kapadokya bölgesine yakınlığı, termal ve mineralli sular kapsamında doğal yatakları, klimatizm anlamında tesis ve altyapısıyla Erciyes Dağı, peloid ve bedensel revizyon için şifalı çamur banyosu olan Develi ilçesi Zile Kasabası (şifalı suyu birçok romatizmal

Hastalığın yanında sigarayı bırakmada etkili bir şifalı su)ile dini hassasiyetleri yüksek geriatri, üçüncü yaş turisti veya refakatçileri için Soğanlı Vadisi ve kiliseleriyle önemli bir değer yaratmaktadır. Şehirde Acıbadem ve Memorial gibi iki grup hastane yoğunbakım ve önemli cerrahi operasyon ve tedavileri yapabilecek yerel özel hastaneler bulunmaktadır. Erciyes tıp fakültesi özellikle kemik iliği nakilleri, ilaç deneyleri, genotip ve genetik çalışmaları ile dünyanın birçok yerinden öğrenci almaktadır. Yaşlı, bakıma muhtaç ve evde bakım için huzurevleri ve yaşlı bakım merkezleri mevcuttur. Tanıtım ve tutundurma faaliyetleri kapsamında, havayollarını kullanan yabancı turistlere şehrin ve ülkemizin yaşlı ve evde bakım ile medikal turizm potansiyelini

anlatan görsel veya yazılı broşürler ile tanıtım yapılması, il turizm müdürlüğü tarafından tarihi yerlerde bu konuda bilgilendirilme yapılarak, kalite, teknoloji, erişilebilirlik imkanlarının anlatılması ve tatil veya dini turizm amacıyla ülkemize gelen yabancılara bu konuda farkındalık yaratılarak, turizm modellerinden olan; tatil, tarih, mağara, dini, av, dağ vb turizm çeşitlerinin zaman içerisinde üçüncü yaş, geriatri ve huzurevi turizminin gelişmesinde öncü rol alacağı unutulmamalıdır.

Şekil 14. Kültür, Tabiat ve Sağlık Şehri Kayseri Görseli

Kaynak: <http://kayseri.neredekal.com/gezilecek-yerler-tarihi-mekanlar/>

Ayrıca kurumlarımız dijital medya ve sosyal medyayı efektif kullanarak bir yaşlı veya evde bakım hastası portföyü yaratmanın yanında sıcak veya içten bir sembol kullanarak **(Bizim evimiz sizin eviniz)** gibi büyüyen bu pazardan mutlaka faydalanması gerekmektedir. Çin, Japonya, Rusya, AB ülkeleri, Amerika gibi ülkelerde bulunan konsolosluklarımız veya büyükelçilikler, menşei ülkedeki sağlık veya sosyal güvenlik kurumlarıyla ülkemizin potansiyelinin tanıtılması amacıyla koordinasyon ve eşgüdüm sağlayabilirler. Kamu ve özel sektörün birlikte en iyi için mücadele etmeleri ve senkronize olmaları önemlidir. Ayrıca devlet veya özel sektörün bu alandaki pazarın

değerlendirilmesine yönelik olarak, öncelikle lider ülke Hindistan'da olduğu gibi tesisleşmesini tamamlaması, kentsel altyapısı ve imar planı onaylı, planlama, projelendirme, değerlendirme, bakım hizmetleri ve rekreasyon alanlarının bir bütün olarak ele alınıp yabancı ülkelere gelen yaşlı ve bakıma muhtaç insanların dini ve kültürel değerler ön planda tutulmalıdır. Devlet sessiz bir konumda özel sektör ise aktif aktör olarak bu çalışmalarda birlikte entegre olmuş bir görüntü sergilemelidirler. 2023 hedeflerinde geriatri ve bakıma muhtaç yabancı hasta turizmin bacasız hizmet sektöründe itici bir güç olarak katma değer yaratabilir. Özet olarak; modern şehir yapısı, Avrupa ile direk uçuş bağlantısı olan havaalanı, sağlık tesisleriyle medikal turizm yanında dünyanın her yerinden yaşlı ve evde bakım hastaları içinde bir potansiyel yaratabilecek değerde bir şehrimizdir.

Ülkemizde yaşlı bakım maliyetleri dair bir rakam vermek gerekirse, Ankara Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü'nün 65097260-310 02- 187042 sayılı ve 17/12/2014 tarihli yazısına istinaden özel huzurevleri ve yaşlı bakım merkezlerinde 2015 yılında uygulanacak olan fiyat tarifesinde taban fiyat 472.00 TL ve tavan fiyat ise 2975.00 TL olarak tespit edilmiştir. Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) ile diğer ülkelerin sosyal güvenlik ile ilgili mevzuatını uygulayan kurumları arasında mütekabiliyet esasınca karşılıklı 22 ülke ile vatandaşları arasında sosyal güvenlik sözleşmesi bulunmaktadır. Aşağıda ise bu anlaşmaya imza atmış 22 ülkesinin listesi yer almaktadır. Bunlar: Almanya, Arnavutluk, Avusturya, Azerbaycan, Belçika, Bosna Hersek, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Gürcistan, Fransa, Hollanda, İngiltere, İsveç, İsviçre, K.K.T.C, Kanada, Kebek, Libya, Makedonya, Norveç, Lüksemburg, Romanya'dır. Anlaşma yapılan ülkeler arasında en uzun yaşama sahip ülkelerin bulunması yaşlı ve bakıma muhtaç ve evde bakım turizmi açısından önemlidir. Karşılıklı olarak atılan bu imzalar; GSS – genel sağlık sigortası, işsizlik sigortası ve diğer sosyal güvenlik hukuku hükümlerini ihtiva etmektedir. (www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/emekli/yurtdisi_islemler/sosyal_guvenlik_sozlesmeleri). Yukarıda verilen yaşlı ve bakıma muhtaç insanlarla ilgili geniş bilgilerden sonra ülkemizin Çin, Japonya, Türk Cumhuriyetleri, Rusya, AB ülkeleri, ABD hatta Kanada olmak üzere, nüfuslarının toplamı neredeyse 2.5 milyarın üzerinde olana yaşlı ve bakıma muhtaç turizm türünden, hasta veya yaşlı başına 2000 Euro veya daha fazla kazanç elde ederek ülkemizin gayri safi milli hasıladaki yıllık artış ile ekonomik büyümesine ciddi katkı yapabilir. Türkiye rehabilitasyon merkezleri, kaliteli ve güvenli yaşlı bakım merkezleri ile huzurevleri inşa ederek küresel

piyasanın tıpkı medikal turizmde Hindistan örneğinde olduğu gibi iyi bir yatırım ile dünyanın geriatri için bir cazibe merkezi haline gelebilir.

3.11. Türkiye Üzerine Yapılan SWOT Analizi Sonuçları

Türkiye'de de her geçen gün daha çok uygulanan SWOT analizi, Sağlık Turizmi ile ilgili alanlarda güçlü ve güçsüz yanların görülmesini, gelecekte ülkemizi bekleyen fırsatlar ve tehlikelere karşı hazırlığın erkenden yapılmasını sağlamaktadır. Türkiye için çeşitli araştırmacı yazarlar ve akademisyenler tarafından farklı tarihlerde yapılan SWOT analizi verilmiştir (Özcan & Aydın, 2015, Özsarı & Özlem, 2013, Aydın & Aydın, 2015, Yurt, 2013, Tontuş, 2015, Karatana & Haluk, 2013).Çeşitli yayınlarda ülkemiz ile ilgili yapılan değerlendirmeler şu şekildedir. Bunlar:

3.11.1. Zayıf Yönler

- ✓ Türkiye'nin sağlık turizmini olumsuz yönde etkileyen zayıf yönleri bulunmaktadır. Bunları şöyle sıralayabiliriz. Bunlar:
- ✓ Sağlık turizmi konusunda kurumlar arasında yeterince eşgüdüm olmaması ve çok başlılık bulunması,
- ✓ Ülkemizde yabancı dil bilen nitelikli personel sayısının yeterli düzeyde olmamasıdır.
- ✓ İlgili bakanlıklardan konusunda uzman yeterli sayıda personel bulunmamasıdır.
- ✓ Bakım ve rehabilitasyon tesislerin ülke genelinde istenilen seviyede olmaması,
- ✓ Sağlık personelinin ve hastane yöneticilerinin Avrupa sağlık mevzuatı ve hasta hakları konusunda bilgileri yetersizdir.
- ✓ Özellikle kamu hastanelerinde yabancı dil bilen sağlık personelinin sayısı yetersizdir
- ✓ Türkiye ile ilgili bazı dünya ülkelerinde özellikle terör konusunda olumsuz bir imaj mevcuttur.
- ✓ Alternatif turizm imkânları fazla geliştirilememiş ve tanıtılmamıştır

- ✓ Yurt dışı sigorta şirketleri ile koordinasyon zayıftır ve yabancı kamu sigortaları ile yapılan çalışmalar bazı kısıtlamaları gerektirmektedir.
- ✓ Türkiye ve Türk sağlık sektörünün imajı yabancı ülke vatandaşları tarafından yeterli seviyede bilinmemektedir.
- ✓ Türkiye'deki kamu hastanelerinin çok fazla akredite olmaması,
- ✓ Kamu hastanelerinin fiziki ve teknolojik altyapısında olan yetersizlikler,
- ✓ Pazarlama stratejilerine ve pazarlama araştırmalarına yeterince önem verilmemektedir.
- ✓ Fiyatlandırmada yanlış uygulamalar bulunmaktadır.

3.11.2.Tehditler

- ✓ Uluslar arası rekabet koşullarının ciddi şekilde artması,
- ✓ Fiziksel ve kültürel mesafeden dolayı bölgesel sağlık turizmi ülkelerinin tercih edilmesi sebebiyle uzak ülkelere gelebilecek potansiyel müşteri tabanının daralması.
- ✓ Malpraktis ve hasta gizlilik yasaları gibi yasal çerçevede düzenleyici standartların ve uygulamalarının yeterli olmaması.
- ✓ Sağlık profesyonelleri olarak özellikle doktorların güçlenen özel sektöre kayması ve özel sektör kurumlarında hasta taleplerinin artış göstermesi,
- ✓ Avrupa birliğinde turizm hareketlerini özendirici politikaların varlığının bir tehdit unsuru taşımasının yanında yabancı tur operatörlerinin diğer turizm modellerinde Türkiye'ye fazla yer vermek istememesi, yatay ve dikey entegrasyonlar sonucu işletmelerin istedikleri ürünleri sunamamaları,
- ✓ Turizm özelliği ağır basan sağlık turizmi faaliyetlerinin küresel krizlerden kolaylıkla etkilenmesi,
- ✓ Uluslararası eğitim görmüş sağlık personeline yatırım yapan ve pazarlamada bu özelliğe önem veren ülkelerin varlığıdır.

3.11.3. Üstünlükler

- ✓ Özellikle bulunduğu coğrafi konum ve geleneksel turizm çekicilikleri (doğal ve tarihi)ve uzun süre seyahat engeli yaratmayan iklim koşulları,
- ✓ Türkiye'nin sağlık turizmi anlamında kaplıca, iklim, mağara, deniz, şifalı bitki ve diğerdoğal tedavi yöntemlerinin en iyi uygulanabileceği zengin bir potansiyele sahip ülke konumunda olması,
- ✓ Ülkemiz çevresinde bulunan 600 milyonluk bir topluluğa hitap edecek bir konumda bulunmamız,
- ✓ THY gibi dünyada en fazla uçuş noktasından erişim sağlayan bir ulusal havayolunun olması,
- ✓ Sağlık kurumlarımızın önemli bir kısmı teknolojik alt yapı açısından batıyla yarışabilecek seviyeye gelmiştir. Eğitim ve Araştırma Hastaneleri alt yapısında bölge lideridir.
- ✓ Türkiye JCI ile akredite olmuş hastane sayısı açısından dünyada 2. sıradadır.
- ✓ Türkiye kullanılabilir termal kaynaklar sayısal olarak Avrupa'da 1. sıradadır.
- ✓ Ülkemiz çevresindeki bir buçuk milyara yakın bir topluluğa hitap edebilecek 4 saatlik uçuş mesafesinde olması.
- ✓ Özellikle hekimlik kadrolarında üst düzey uzmanlaşmış nitelikli insan kaynaklarının mevcudiyeti,
- ✓ Türkiye'deki sağlık hizmetleri gelişmiş diğer ülkelere kıyasla daha ucuz bir fiyat politikası uygulaması.
- ✓ Diğer ülkelere göre sunduğu fiyat avantajları. Örneğin, yurt dışında 250 Euro olan Bir MR incelemesi, ülkemizdeki hastanelerde 50 Euro'dur.

3.11.4. Fırsatlar

- ✓ Gelişen teknoloji ve iletişim imkânları ile diğer ülkelerdeki sağlık kuruluşları ve hizmetleri hakkında bilgi sahibi olmadaki kolaylık ve maliyet azlığı,

- ✓ Sağlık hizmetleri ihracatına verilen destek,
- ✓ Türkiye'nin Turizm sektöründe sayılı ülkeler içerisinde bulunması ve zamanla bu sektörde daha da güçlenmesi,
- ✓ Sağlık hizmetinde artan yurt içi rekabetin, yurtdışına sağlık hizmeti ihracını teşvik etmesi,
- ✓ Sağlık turizminin sağlık bakanlığının stratejik eylem planında ve Türkiye'nin onuncu kalkınma planında ayrıntılı olarak yer alması,
- ✓ Küreselleşmenin hızlanması,
- ✓ İnternet'in gelişmesi,
- ✓ Yaşlı, engelli ve bakıma muhtaç hasta turizm modelinde önemli bir destinasyon olabilme kapasitesi,
- ✓ Gelişmiş ülkelerdeki sağlık hizmetleri harcamalarının yükselmesi,
- ✓ Havayolu ulaşımındaki gelişmeler ve masrafların düşmesi,
- ✓ Estetik, diş ve göz operasyonlarına olan talebin her geçen gün artması.
- ✓ Gelişmiş ülkelerdeki kısıtlı sigorta kapsamları,
- ✓ Türkiye'de konaklama tesisleri içerisinde sağlık kuruluşu açmaya imkan veren yeni yönetmelik benzeri bu alanda artan devlet desteği,
- ✓ Tavsiyenin önemli olduğu sağlık turizmi alanında kulaktan kulağa pazarlama imkânlarının fazla olması,
- ✓ Hızla yaşlanan Avrupa'nın alternatif turizm modellerinin güçlendirilerek ülkemizin bir yaşlı ve inanç turizm merkezi haline getirilmesi,
- ✓ Uluslararası akreditasyona verilen önemin artmasıdır.

3.11.5. Öneriler

- ✓ Türkiye'nin medikal turizm alanında güçlü yönlerini ortaya çıkararak dünya pastasından hak ettiği payı alabilmesi, marka haline dönüşebilmesi amacıyla Turizm Bakanlığı, hedef olarak seçilecek ülkelerde medikal turizm ile ilgili şubeler kurmalı ve çalışmalarını Türkiye ile ortaklaşa sürdürmelidir.
- ✓ Yeterli tanıtım ve ulaşılabilirlik sağlanmalıdır.
- ✓ Malpraktis konusunda yasal düzenlemeler yapılmalıdır.
- ✓ Ülkemizi tercih etme olasılığı ülkelerin bireylerinin yaşam tarzı kapsamlı şekilde araştırılmalıdır.
- ✓ Aktif yaşlanma ve sağlıklı yaşam köyleri oluşturulmalıdır.
- ✓ Maliyet analizinin yapılması,
- ✓ Medikal turizm ile ilgili yapılan çalışmalar derlenip, bilgilere ulaşım kolaylaştırılıp tek bir başlık altında toplanmalıdır.
- ✓ Medikal turizmde marka ülke imajını kurabilmek için hedefler konulmalı, öncelikler belirlenmeli, hedef ülke ve hedef hastalar üzerine yoğunlaşma sağlanmalıdır.
- ✓ Yurt dışında yaşayan Türk vatandaşları kendi ülkelerinde tedavi olmaları için teşvik edilmelidir.
- ✓ Türk kültürüne yakın, ulaşımı kolay ve ticari anlaşmaları olan ülkeler seçilerek buradaki çalışmalara yoğunluk verilmelidir.
- ✓ Tanıtım ve pazarlama konusunda devletin desteği sağlanarak, fuar veya kongre düzenlenmelidir.

Dünya'da sağlık turizmi, kaliteli hizmet bekletmeden ve ucuza veren, doğatevahi unsurlarını modern metotlarla sunan ülkelere ve merkezlere doğru olarak devam edecektir. Medikal turizm sektöründe Türkiye için ciddi bir Pazar oluşturan ve ülkemiz ile stratejik bağları bulunan birçok vatandaşımızın yaşadığı Almanya'nın SWOT analizi ise şöyledir.

3.12. Almanya Üzerine Yapılan SWOT Analizi Sonuçları

2016 yılında ülkemize giriş yapan yabancılar milliyetlerine göre sıralandığında en çok Almanya'dan gelen yabancıların olduğu görülüyor. 252 546 Alman 2016 Ocak - Şubat döneminde Türkiye'ye giriş yapmıştır. Bu hem sağlık hem tatil olarak Türkiye'yi seçen ülkeler arasında önemli bir rakam olarak karşımıza çıkmaktadır. Alman tıp turistlerinin çok önem verdikleri ve ülkelerinde yaşadığı olumsuzluklar öncelikle şöyle sıralanmaktadır (Aksu, Gülmez, Yirik, & Güzel, 2015, <http://saglikuzmani.org>). Bunlar:

- ✓ Almanya'da sağlık hizmetleri çok pahalıdır.
- ✓ Almanya Türkiye'ye en çok turist veren ülkedir ve ulaşım imkânları çok fazladır.
- ✓ Almanya'da insanların ekonomik seviyesi çok yüksektir
- ✓ Almanlar kaliteye çok önem vermektedirler.
- ✓ Almanlar için temizlik, güven ve teknoloji çok önemlidir.
- ✓ Almanya'da sigortalar bazı sağlık hizmetlerini ödemezler ve bunun sonucunda ücretler de önem kazanmaktadır.
- ✓ Almanlar sürprizleri sevmezler, her şeyi önceden bilmek ve anlamak isteler.
- ✓ Almanlar için çevrelerindeki insanların tecrübeleri çok önemlidir. Televizyondaki reklamlardan çok is arkadaşlarının dediklerine inanmaktadırlar.
- ✓ Almanlar için tedavi süreci kadar tedavi, hizmet ve servis de çok önemlidir. “Ya daha sonra söyle olursa kime gideceğim” diyerek hep kendilerine sormaktadırlar.

3.12.1. Güçlü Yönler

- ✓ Almanya, tıbbi teknoloji, yüksek standart, güvenlik ve hızlı tedaviyi arayan hastaları için uygun bir destinasyondur.

- ✓ Teknolojik donanım, kaliteli personel ve boş yatak kapasitesi bekleme sürelerini kısaltmaktadır.
- ✓ Sağlık turizmi sunan işletme sayısı oldukça yüksektir ve yatak kapasitesi oldukça fazladır.
- ✓ Almanya'ya sağlık turizmi kapsamında gelen ziyaretçi sayısı 15-20 yıldır hızlı bir şekilde artmıştır.
- ✓ Hastalar için kür programları oluşturulmaktadır ve bu programlarla hastaların tedavileri desteklenmektedir.

Yerli turistler için hekim teşhisi ve raporu olması şartıyla, hekimler tarafından hastaya uygulanan kür programları sağlık sigorta şirketleri tarafından tam veya kısmen finanse edilmektedir. Kür uygulamaları için oluşturulmuş 263 adet resmi belgeli termal tesis bulunan Almanya'da bu tesislerin toplam yatak sayısı 750 bindir. Bu tesisler hem sağlıklı bireylerin sağlıklarını geliştirebilmeleri için kullanılabilir gibiyken de hasta, yaşlı ve sakat bireylerin de kullanımına uygundur. Bu açıdan termal turizmde önemli bir güce sahiptir. Özellikle "kür tıbbı" konusunda uzmanlaşan hekimleri mevcuttur.

3.12.2. Zayıf Yönler

- ✓ Asya ülkelerine göre oldukça pahalıdır.
- ✓ Avrupa Birliği ülkeleri dışındaki turistlerin vize işlemlerinin zorluğu nedeniyle ülkeye girişte sıkıntılar yaşanmaktadır.

3.12.3. Fırsatlar

- ✓ Yerli turistlerin yanında yabancı turistlerin de Almanya'yı sağlık turizmi kapsamında tercih ettikleri görülmektedir.
- ✓ Yeraltı kaynakları yönünden oldukça zengin bir ülke olan Almanya'da termal turizm çok gelişmiştir.
- ✓ Teknolojik donanımı, tıp alanındaki uzmanlaşması ve sunduğu yüksek kalitede hizmet dolayısıyla dünya çapında olumlu bir imaja sahiptir.

3.12.4. Tehditler

- ✓ Asya ülkelerinde sunulan sağlık turizmi uygulamaları daha ucuzdur.
- ✓ Almanya sağlık turizmi açısından Avrupa içindeki ülkelerle oldukça zorlu bir rekabet içinde olmaktadır.

3.13. Hindistan Üzerine Yapılan SWOT Analizi Sonuçları

Hindistan hakkında yapılan SWOT analizi sonuçlarına göre (Yirik, Ekici, & Baltacı, 2015, ss. 162-163, www.spherethoughts.com, Uniyal & Kumar, 2014) şu sonuçlara ulaşılmıştır. Dünyadaki küreselleşme süreci, ülke sağlık sistemlerinde yaşanan problemler, uzun bekleme listeleri ve yükselen maliyetler, hizmetlerde kalite problemleri tüketicilerin bilinçlenmesi ve Avrupa Birliği (AB) gibi dinamiklerin bir sonucu olarak hızla büyüyen bir sektör olan sağlık turizmi alanında en büyük payı alan ülkelerin başında Hindistan gelmektedir. Hindistan, ABD ve İngiltere'ye kıyasla çok uygun fiyatlarla birinci sınıf bir tedavi sunmaktadır.

Hint sağlık sektörü çok yüksek bir hızla büyüyor ve sektörün 2020'ye kadar 238,76 milyar ABD Doları'na ulaşması beklenmektedir. Doktor, hemşire, teknisyen, görevli, klinik koordinatör ve beslenme uzmanından oluşan tecrübeli ve yetenekli profesyoneller birlikte sağlık alanında hizmet etmektedir.

Böbrek transplantasyonu, alternatif tıp, allopatik ve alternatif ilaç sistemleri, kardioloji ve kardiyovasküler cerrahi, ortopedi, diz cerrahisi öncelikli alanlardır. Sağlık personeli oldukça kalifiye, Hintli doktorlar dünyanın en iyi doktorlar grubu arasında kabul edilmektedirler. Cerrahi deneyimleri oldukça fazla sayıda ve başarılıdır. Yapılan yatırımlar, hizmet kalitesi, ucuz fiyat alternatifleri sayesinde yükselişini her geçen gün sürdürmektedir.

Güçlü yönleri: Makul bir fiyat ve hizmet kalitesi gelişmiş teknolojik altyapı ile gelen başarılı operasyon sayıları, uluslar arası alanda üne sahip doktor ve hastaneleri, turizm aktivitelerindeki çeşitlilik, modern ve diğer birçok dünya ülkesiyle entegre olmuş hastaneler, diğer ülkelerle karşılaştırıldığında ciddi anlamda düşük maliyetler, e- vize uygulaması ile daha hızlı ülkeye giriş imkanı, organ nakillerinde yüksek başarı yüzdesi, turizm çeşitliliğidir.

Zayıf yönleri: Hijyen konusunda ciddi sıkıntıları olan bir ülkedir. Kamu sağlığı ve hijyen standartları ya da bulaşıcı hastalıkların yaygınlığına ilişkin Hindistan hakkındaki olumsuz algılamalar mevcuttur. Hastaneler için düzenli bir akreditasyon ve düzenleme sisteminden yoksun olması, hastaneler arasındaki fiyatlandırmalarda ki düzensizlikler, tıbbi riskler için çok açıklayıcı olmayan hukuk kuralları mevcuttur. Hindistan'daki otel odalarının bulunabilirliği, diğer ülkelerle karşılaştırıldığında daha zor olarak kabul edilmektedir. Buna ek olarak, konaklama masrafları, Hindistan'ı ziyaret eden orta düzey uluslararası gezginlerin başka bir engelidir. Bir diğer zayıf yönü ise, yüksek hizmet vergisidir. Bir turist, turizmle ilgili hizmetleri kullanmak için çok para harcamak zorundadır, çünkü bu hizmetler için alınan bir satış vergisi, diğer gelişmiş ülkelerin iki katından fazladır

Fırsatlar: Yaşlı nüfusa sahip ülkelere gelen her geçen gün artan talep istekleri özellikle ABD, ve İngiltere, Kanada, wellness turizmi ve alternatif tedavilere talebi arttıran yaşam tarzı, özellikle İngiltere gibi ülkelerde ki tedarik eksikliği, Japonlardan gelen emekli evi taleplerinin artması, hızlı tempolu ve stresli yaşam tarzı sağlıklı yaşam talebi artırır ve yeni fırsatlar yaratmaktadır, özellikle, turizm ve alternatif tedavileri gibi, sigorta şirketlerinden gelen ortaklık teklifleri bir fırsat olarak görülmektedir. Dünyanın batısındaki doktorlar, Hintli hastalara doğal şifa ve ilaç sistemini reçete etmektedir. Hindistan sadece medikal tedaviyi sunmakla kalmayıp aynı zamanda yoga, meditasyon, bitkisel terapi ve medikal turistlerin sağlığını iyileştiren ve ruh halini yükseltebilecek diğer cilt tedavileri gibi gençleştirici hizmetleri sunmaktadır. Gençleştirici hizmetlerden faydalanmaya gelen birçok turist ciddi bir fırsat yaratmaktadır. Yurtdışında yaşayan büyük Hint topluluğu da Hindistan'da tıbbi turizmin önemli bir bölümünü kullanmaktadır.

Tehditler ise şöyle sıralanabilir. Tayland, Singapur, Malezya ve Türkiye ile sağlık turizmindeki rekabet, ülkedeki yüksek oranlardaki bulaşıcı hastalık riskleri ve kalitesiz tıbbi malzeme kullanımı, denizaşırı bir ülke olması sebebiyle medikal hizmetlerin tam olarak karşılanamaması ile birlikte yabancı turistlere güvenlik ve barınma konularında yardımcı olacak özel birimlerin eksikliği sonucunda, ülkeye gelmek için karar alan tıbbi turistlerin aldatılma, soyulma veya dolandırılma korkuları ile diğer güvenli ülkeleri seçmelerinde bir tehdit unsuru olarak ön plana çıkmaktadır.

SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Tedavi olmak, şifa bulmak ve iyileştirme için hastaların yurt dışına seyahat etmeleri anlamına gelen sağlık turizmi kapsamında, son yıllarda hasta hareketliliğinde ciddi bir artışa sahne olduğunu söyleyebilmekteyiz. 2012 yılı itibariyle pazarda 100 milyar Dolarlık bir değer yaratılmıştır. Türkiye 2015 yılında neredeyse 750 bine yakın sağlık turistini ağırlamış ve 5,8 milyar gibi çok önemli bir gelir elde etmiştir. Sağlık hareketlerinin özellikle hizmet maliyetlerinin yüksek ve tedavi için bekleme sürelerinin uzun olduğu ülkelerde, daha düşük maliyette hizmet sunan gelişmekte olan ülkelere gidiş eğilimi görülmektedir. Sadece maliyetin değil, kendi ülkesinde istediği kalitede hizmeti alamayan, hizmetlerin kendi ülkesinde hiç verilmediği ülkelerin vatandaşları da kaliteli hizmet alabilecekleri ülkelere doğru yönelmektedir.

Öte yandan, ulaşım ve bilgi bağlamında erişilebilirliğin kolaylaşması ve kişilerin kendi sağlıklarına ilişkin dikkatlerinin artmasına bağlı olarak sağlık turizmi geliştirmekte olan ülkeler başta olmak üzere ülkelere çeşitli fırsatlar yarattığı bir gerçektir. Bununla birlikte, dünyadaki genel yaşlanma eğiliminin etkisiyle artan sağlık harcamalarının hemkişilere hem de sosyal güvenlik kurumlarına oluşturdukları ciddi külfet ve ödemeler sonucunda sağlık turizminin ilerleyen yıllarda daha da artması beklenmektedir. Pazar payı giderek artan ülkemizin medikal turizm alanında büyüme eğiliminde olduğu görülmektedir. Ayrıca, hem sağlık hizmet bedellerinin daha düşük olması, hem de hizmet talep eden ülkelere fiziksel olarak yakınlığı göz önüne alındığında medikal turizm alanında pazar payının artırılabilirliği ve bu alanda bir potansiyeli olduğu anlaşılmaktadır. Hastanelerin genel altyapı ve fiziki hazırlıklarına bakıldığında özel hastanelerin bu alanda çalışmaya daha fazla hazır oldukları, üniversite hastanelerinizde medikal turizm alanında ki faaliyetlerinin giderek arttığı görülmektedir.

Ayrıca, hastaneler içerisinde bu alanda ileriye dönük attığı adımlar yurtdışı temsilcilikleri, bürolar ve aracı faaliyetlerine verdikleri önem hastanelerin sağlık turizm pazarında yer edinmek için çabaları olduğuna işaret etmektedir. Diğer taraftan, ülkemizde ulaşım sektöründeki büyümeye paralel olarak dış ülkelere direkt uçuşların artması, ülkemizin Sağlık turizmi için tercih edilme ihtimallerini artırmaktadır. Ülkemizin medikal turizm alanında karşı karşıya olduğu fırsatlardan biri, komşumuz olan AB ülkelerinin giderek yaşlanması ve sağlık harcamalarındaki maliyetlerdeki artıştır. Yaşlanma eğiliminin etkisiyle çalışma çağındaki nüfusta da azalma olacağı için tedavi

hizmetlerinde bekleme sürelerinin giderek artması beklenmekte olup, gelişmiş ülkelerin ve AB'nin yurt dışına hasta yollama potansiyelinin artacağı tahmin edilmektedir.

Bu bağlamda, ülkemiz açısından söz konusu bölgedeki ülkelerin daha detaylı olarak analiz edilmesi ile medikal turizm fırsatından azami düzeyde yararlanılması öncelikli bir politika alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Kişilerin yurt dışına çıkışlarında genel olarak maliyetler arasındaki farklılık ve hizmet kalitesi etkili ve belirleyici olmaktadır. Bu kapsamda, ülkemizin birçok tıbbi işlemde özellikle gelişmiş ülkelere daha düşük bir maliyete sahip olduğu görülmektedir. Sağlık turizmi pazarında önemli hizmet sunucusu olan Uzak Doğu ülkeleri ve bazı Orta Doğu ülkelerinde maliyetlerin ülkemizden daha düşük düzeylerde olduğu gerçeği de göz ardı edilmemelidir.

Özellikle tezin ikinci bölümünde genişçe yer verilen Hindistan örneğinde maliyet stratejisiyle sağlık alanında ki yenilikleriyle pazarda lider konuma geldiği unutulmamalıdır. Dolayısıyla, düşük maliyette hizmet sunan ülkelerle kaliteli ve hızlı hizmet sunarak rekabet etmeye yönelik çalışmaların yapılması önem arz etmektedir. Bu sebeple, hizmet kalitesi vurgusunun da maliyet yanında taşınması gerekmektedir. Ülkemizin pazar payının artırılması için gerekli diğer bir husus sağlık personelinin özellikle hemşirelerin hem sayısal olarak artırılması hem de yabancı dil yetersizliğinin ortadan kaldırılmasıdır.

Sağlık meslek ve yüksek öğretimde hem dil derslerinin yoğunluğunun artması hem de alternatif dillerin sayısının komşu ülkelerin dillerine öncelik verecek şekilde artırılması sağlık turizminin gelişmesinde olmazsa olmaz bir önemdedir. Ayrıca sektörde ciddi istihdam yaratacağına inandığım Üniversitelerin İngiliz, Rus, Alman vb dil ve edebiyat bölümlerinden mezun olanların ekonomik ve çalışma hayatına kazandırılması için hastanelerin ve aracı kurumların üniversiteler ile mutlaka iletişim ve koordinasyon içinde olması gereklidir. Yurt dışı tanıtımının devlet desteği ve çatısı altında yapılması, diğer bir ifadeyle kamunun tanıtım alanında daha aktif bir rol üstlenmesi, kişilerin hastane seçimlerinde önemli bir güvence sağlayacaktır. Farklı alanları medikal turizm ekseninde birleştirmek ve medikal turizmi ilgilendiren bütün alanları birbirlerini tamamlayıcı nitelikte geliştirmek suretiyle ülkemizin medikal turizm alanında rekabet gücünün artırılması amacıyla kamu kesimi ve özel sektör işbirliği temel bir önkoşul niteliği taşımaktadır. Bir diğer önemli hususta yabancı hasta tabanlı kayıt sisteminin

işlerliğinin tüm sağlık kurum ve kuruluşlarında yaygınlaştırılması ve ülkemize tedavi hizmeti almak için gelen hastaların gerçek sayılarının ve ekonomik girdisinin hesaplanmasında ne kadar yüksek bir mahiyet arz ettiğinin bilinci tüm özel kuruluşlarımıza anlatılmalıdır. Ciddi şekilde derlenen kayıtlar, güvenilir ve doğru veriler üzerinden çok yönlüstatistikî çalışma yapılmasına imkân sağlayacaktır.

2012 yılında ki verilerde ülkemizi tercih eden hastaların Almanya, Irak ve Libya'dan gelen hastalar olduğunu görmekteyiz. Gurbetçilerimizin yoğun olarak yaşadığı Almanya ile komşumuz Irak ve Türk firmalarının emek yoğun sektörde faaliyet gösterdiği Libya devleti en çok turist ithal eden ülkeler olmuştur. Pazarlama ve tanıtım faaliyetlerini diğer yakın komşumuz olan ülkelere yönelik arttırmamız gerekmektedir.

Ülkemiz özellikle estetik cerrahi, saç ekimi IVF gibi operasyonlarda ve görüntüleme teknolojisinde Avrupa ülkelerine göre çok uygun bir fiyat avantajı sunmaktadır. Bu çalışmada önemli sonuçlardan biride tıbbi turistlerin özellikle dünya akredite kuruluşları tarafından sertifika verilmiş hastaneleri tercih ettiği yönündedir. Neredeyse her gelen dört sağlık turistinin üçü akredite hastaneyi tercih etmiştir. Ülkemiz tıp teknolojisi ve personel ve yetişmiş kalifiye eleman bütünü olarak yeterli bir seviyeye ulaşmıştır. Özellikle cerrahi alanda, saç nakli, kalp nakli ve anjiyoda Avrupa'da birinci konuma gelmiştir. Tanıtım faaliyetlerinde de Sağlık Bakanlığı ciddi projeler içinde yer almaktadır.

Ülkemiz termal turizm SPA-welness turizminde istenilen seviyede değildir. Elde edilen gelir oldukça düşük kalmaktadır. Termal kaynaklara gereken önem ve tanıtım verilmeli ve tesislerin arttırılması açısından gereken adımlar atılmalıdır. Ülkemizin rakiplerine baktığımızda Macaristan, Hindistan, İspanya, Bulgaristan, Ukrayna, Almanya hasta kapma yarışında çeşitli branşlarda ülkemize karşı rakip konumda bulunmaktadırlar. Lider ülkeler olan Hindistan, Tayland ve Brezilya özellikle hijyen ve bulaşıcı hastalıklar konusunda prevelansı ve insidansı yüksek ülkelerdir. Bu sağlıksız kan ve kan ürünleri ile organ nakillerinde lider ülkelerin zayıf yanlarına bir örnektir. Eğer ülkemiz bu hijyen ve steril konusunu özel hastanelerde kuracağı hasta ve hasta yakınları ile tatil turizmine gelen hastalara hem kendi sağlık kuruluşunun kalitesini hem ülkemizin avantajlı konularını ve hemde hijyen ve steril ortamların tıbbi işlemlerde ne kadar önemli bir unsur olduğunu doğru bir şekilde işlerse 2023 hedeflerinde ki 3 milyon

yabancı hasta ve 20 milyar Dolar gelir hedefi çok kısa bir zamanda yakalanmış olacaktır.

Yaşlı ve bakıma muhtaç insanların dünya üzerinde her geçen gün sayılarının artması ve bakım masraflarının gelişmiş birçok ülke için yük oluşturması bu alanda cazibe merkezi olabilecek seviyede olan ülkemizin iyi tanıtımlarla ekonomi için ciddi gelir oluşturabilecek yaşlı bakımı, evde bakımı ve geriatri turizminden pazar boyutunda gelir olarak gereken payı alması sağlanabilecektir.

Netice itibariyle verilen örneklerden sonra kaliteli malzeme ve ilaç için burada dünya medikal turizm lider ülkesi Hindistan'ın yaptığı gibi ilaç ve malzeme üretiminde yerli üretim mutlaka teşvik edilmesi gereklidir. Sağlık turizmi, Türkiye'nin düşük katma değerli ekonomik modelden yüksek katma değerli bilgi ekonomisine dönüşmesinde ciddi bir ivme katarak hızlandırıcı bir etki yapabileceği göz önünde tutulmalıdır. Bilgi ve erişim teknolojisinde önemli mesafeler almamış olan ülkemiz, sağlık turizmini stratejik sektörlerden biri ilan ederek ve bu doğrultudaki emeklerini üst seviyelere çıkararak önde gelen ülkelere denk olabilir. Çünkü Türkiye hem sağlık hem de turizm alanında dünyanın sayılı ülkeleri arasında yer almaktadır. Türkiye'nin İşleri olan bu iki sektörün eşgüdümünden oluşan sağlık turizminde lider olma potansiyeline sahip olduğunu söyleyebiliriz.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- Brennan, M.,& Boppe, O. (2014). *Health and Wellness*. Tayland: Horwath.
- Karagülle, Z.,& Mahmut, D. (2007). *Kaplıca Tıbbı ve Türkiye Kaplıca Rehberi*. Ankara: Nobel.
- Temizkan, S. P. (2015). *Sağlık Turizmi* (s. 38). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Tengilimoğlu, D. (2015). *Sağlık Turizmi* (s. 38). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Özcan, Z. K.,& Aydın, V. (2015). *Sağlık Turizmi Teori ve Politika* (Cilt 1). İstanbul: Umut Tepe Yayınları.
- Yirik, Ş., Ekici, R., & Baltacı, F. (2015). *Türkiye ve Dünyada Sağlık Turizmi* (s. 162-163). Ankara: Detay.

MAKALELER

- Aydın, D. (2012). Sağlık Turizminde Süreçler ve Aracı Kurumlar Araştırma Raporu. Ankara: Sağlık Bakanlığı Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü. ISBN: 978-590-441-2, s. 14
- Aydın, D.,& Şeker, S. (2011). *Sağlık Turizmi ve Sağlık Turisti Uygulama Rehberi*. Ankara: Sağlık Bakanlığı. Sayfa. 6, 2011/41 nolu genelge
- Aydın, G.,& Aydın, B. K. (2015). Dünyada ve Türkiye’de Sağlık Turizmi Pazarlama. *Pazarlama ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi* , 12.
- Aydın, G. (2015). Dünyada ve Türkiye’de Sağlık Turizmi Pazarlama. *Pazarlama ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 16, Temmuz 2015, SS. 1-21
- Altun, U. (2012). Sağlık Turizmi ve Uluslararası Hastalar İçin Türkiye Pazarı. *Acıbadem Sağlık Bilimleri Dergisi* , Cilt 3, Sayı 3, Sayfa, 157
- Balcioğulları, A. (2013). Evliya Çelebi Seyahatnamesinde Anadolu Şifalı Suları ve Günümüzün Termal Turizmi. *TSA Dergisi*, Sayı (03).
- Brand, W. (2013). *Treatment Germany*. Der Spigel (46). S. 12
- Brennan, M.,& Boppe, O. (2014). Health and Wellness. Tayland: Horwath. Health and Wellness Industry Report - Issue 1. S. (1).

- Gemalmaz, B. (2015). Rabbim cleveland dedi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* Cilt 70, No. 4, 2015, s. 1006
- Görmüş, A. (2013). Sağlık Sisteminde Dönüşüm (Cilt 1). Ankara: Siyasal.
- İndustry. (2015). Pharmaceutical Industry (s. 01-02). Ekonomi Bakanlığı.
- İngiltere Sağlık Raporu, (2015). *Londra: Londra Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği.*
- Kaya, S., Yıldırım, H., Karsavuran, S., & Özer, Ö. (2013). Türkiye Medikal Turizm Değerlendirme Raporu. Ankara: Sağlık Bakanlığı. s. 17
- Kıta, P. (2008). *Men's Health magazine*, 23 (8), s.152.
- Ko, T. G. (2011). Medical Tourism System Model . *International Journal of Tourism Sciences* , s. 25-26.
- Koçaslan, n.,& Buğu, C. (2013). Medical Industry Draws. The Turkish Perspective (15), s. 12-13.
- Mert, G. (2013). Sağlık Turizmi ve Uygulanabilirliği. *IAAOJ Social Science* , 103-126.
- Medikal Teknoloji Türkiye. (2014). 2014 Foreign Market Consulting Ltd. Sti, (s. 09). İsviçre.
- Özkurt, H. (2007). Sağlık Turizmi Tahvilleri. *Maliye Dergisi* , Sayı 152 Ocak- Haziran 2007.s. 127-128
- Özsarı, S. H.,& Karatana, Ö. (2013). Sağlık Turizmi Açısından Türkiye'nin Durumu. *İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi* , 137.
- Smith, & Forgione. (2007). Medikal Turizm ve ABD sağlık Sistemi Üzerindeki Etkisi. *Pubmed* , 27-35.
- Tunçsiper, B.,& Kaşlı, M. (2008). Termal Turizmin Ekonomik etkileri ve Gönen Örneği. *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi* (01), 120-121.
- Yiğit, V. (2016). Kamu Hastanelerinde Medikal Turizmin Gelişimini Etkileyen Faktörler. *Vizyoner Dergisi*, 07 (15), 107-110

İNTERNET KAYNAKLARI

Addley, E. (2003, Aralık). www.theguardian.com/society/2003/dec/04/health.medicineandhealth. www.theguardian.com. Erişim tarihi: 22.08.2016

Aksu, A., Gülmez, M., Yirik, Ş., & Güzel, Ö. (2015, Şubat). www.turofed.org.tr/_files/_pdf/turizm_raporu_15_2.pdf. www.turofed.org.tr. Erişim tarihi: 06.06.2016

www.asma.org/asma/media/asma/Travel-Publications/medguid.pdf. Erişim tarihi: 22.08.2016

Alhan, c. (2015, Aralık). www.ntv.com.tr/saglik/turkiye-robotik-kalp-cerrahisinde-dunyada-4-avrup. www.ntv.com.tr. Erişim tarihi: 14.08.2016

Atar, N. (2008, Mart). www.turizmhaberleri.com/haberayrinti.asp?ID=9962. www.turizmhaberleri.com. Erişim tarihi: 04.02.2016

Aydın, D. (2005). www.saglikturizmi.org.tr/media/Pdf/6.pdf. www.saglikturizmi.org.tr. Erişim tarihi: 25.04.2016

Babik, J. M. (2015, Nisan). <http://link.springer.com/article/10.1007/s11908-015-0473-x>. <http://link.springer.com>. Erişim tarihi: 22.08.2016

Başoğlu, N. (2014, Nisan). <http://www.hakaynasi.com/nazan-basogul/1473>. www.hakaynasi.com. Erişim tarihi: 05.06.2016

Başoğlu, N. (2014, Mayıs). www.hakaynasi.com/nazan-basogul/1473/suyla-gelen-saglik-kaplica. www.hakaynasi.com. Erişim tarihi: 12.05.2016

Bektaş, S. (2014, Mayıs). www.turkishtimedergi.com/genel/tip-turizmi-rekabet. www.turkishtimedergi.com. Erişim tarihi: 24.04.2016

Berkan, A. (2016, Mart). <http://myholidayturkey.com/en/healthtourism/> Erişim tarihi: 15.08.2016

Bodanis, C. (2014, Aralık). www.mtqua.org/media-center/prince-court-named-top-10-worlds-best-hospit. www.mtqua.org. Erişim tarihi: 09.07.2016

Brignall, M. (2014, Haziran). www.theguardian.com/business/2014/jun/01/poland-medical-tourism-half-price. www.theguardian.com. Erişim tarihi: 07.03.2016

Brignall, M. (2014, Haziran). www.theguardian.com/business/2014/jun/01/poland-medical-tourism-half-price. www.theguardian.com. Erişim tarihi: 24.07.2016

Brignall, M. (2014, Haziran). www.theguardian.com/business/2014/jun/01/poland-medical-tourism-half-price. www.theguardian.com. Erişim tarihi:23.08.2016

Chambers,A.(2015,Ağustos).https://www.usitc.gov/publications/332/executive_briefings/chambers_health-related_travel_final.Erişim tarihi:25.08.2016

Chatterjee, S.,& Kulkarni, K. (2013, Mayıs). http://articles.chicagotribune.com/2013-05-31/business/sns-rt-us-meda-sunpharmabre94u0kg-20130531_1_sun-pharmaceutical-industries-ltd-bausch-lomb-sweden.Erişim tarihi.12.08.2016

Cin,E.(2014,Eylül23).www.girisimhaber.com/post/2014/09/23/Saglik-Turizmi-2023-Hedefi-2-Milyon-Hasta-20-Milyar-Dolar.aspx:www.girisimhaber.com.Erişim tarihi:22.10.2016

Conklin, T. (2002). <http://quod.lib.umich.edu/m/mfr/4919087.0007.102/--health-care-in-the>. <http://quod.lib.umich.edu>.Erişim tarihi:22.06.2016

Connor, L. (2016, Mayıs). www.sea-globe.com/southeast-asians-drive-medical-tourism/.www.sea-globe.com.Erişim tarihi:20.08.2016

Duncan, J. (2015, Mayıs). www.prezi.com/i_qi3ywdadqf/economic-effects.
www.prezi.com. Erişim tarihi:13.07.2016

Eserdağ, S. (2015). www.jinekolognet.com/hipokrat-andi.asp. www.jinekolognet.com. Erişim tarihi: 11.02.2016

Farsetta, D. (2016).www.son.wisc.edu/China-Turkey-and-the-US-Nursing-and-Aging-Worldwide.htm.Erişim tarihi:22.11.2016

Fuchs,Dale.(2007,Nisan).<http://www.nytimes.com/2007/04/13/business/worldbusiness/13iht-wbelder.2.5273274.html>.Erişim tarihi:23.10.2016

Gaille, B. (2014, Mart). <http://brandongaille.com/9-medical-tourism-industry-statistics/>.
<http://brandongaille.com>.Erişim tarihi:04.09.2016

Gibson, S. (2015, Mayıs). www.abc.net.au/news/2015-06-02/tasmanian-tourism-industry-targets-people-.www.abc.net.au.Erişim tarihi:17.04.2016

Gibson, R. (2015, Eylül). <http://usuncut.com/news/us-drug-prices-in-the-us-are-literally-insane-when-compared-to-other-nations/>.Erişim tarihi:22.11.2016

Girit, İ. (2013, Mart). <https://igirit.wordpress.com/2013/03/13/turkiye-avrupa-birligi-icin-hazir-mi/>.<https://igirit.wordpress.com>.Erişim tarihi:16.02.2016

Hunt, J. (2013, Eylül). www.theguardian.com/society/2013/oct/24/medical-tourism-generates-million.www.theguardian.com.Erişim tarihi:24.08.2016

İbiş,S.(2009,Mart).www.turizmhaberleri.com/haberayrinti.asp?ID=12826.www.turizmhaberleri.com.Erişim tarihi:28.03.2016

İpek, Ç.(2009).www.ipekcaldemir.com/sicaktas.htm. www.ipekcaldemir.com.Erişim tarihi:28.06.2016

Ito, M. (2015, Haziran). www.japantimes.co.jp/life/2015/06/20/lifestyle/true-cost-fertility-treatment-jap.www.japantimes.co.jp.Erişim tarihi:18.04.2016

Jagayasi, P. (2014). www.drprem.com/medical-tourism/india-medical-tourism-trends-opportunity. www.drprem.com.Erişim tarihi:08.03.2016

Jagayasi, P. (2014). www.drprem.com/medical-tourism/india-medical-tourism-trends-opportunity. www.drprem.com.Erişim tarihi:10.06.2016

Jagyasi, P. (2014).<http://drprem.com/blog/historyofmedicaltourism/><http://drprem.com>.Erişim tarihi:16.09.2016

Jagayasi, P. (2014). www.medicaltourism.com/blog/risks-involved-with-medical-tourism/.Erişim tarihi:30.10.2016

Jayaraman, V. R. (2011, Eylül). www.forbesindia.com/blog/health/5-things-to-know-about-the-indias-health-syst. www.forbesindia.com.Erişim tarihi:27.09.2016

Jiménez, Marguerite. (2014). <https://nacla.org/article/cuba%E2%80%99s-pharmaceutical-advantage>. <https://nacla.org>. Erişim tarihi:13.11.2016

Johnston, K. (2013, Kasım). <https://www.imtj.com/news/wellness-tourism-439-billion-market/>: <https://www.imtj.com> .Erişim tarihi:23.05.2016

Kane, J. (2012, Ekim). www.pbs.org/newshour/rundown/health-costs-how-the-us-compares-with. www.pbs.org.Erişim tarihi:27.06.2016

Kannan,P.(2014,Mart).<http://www.thenational.ae/uae/tourism/dubai-reveals-master-plan-for-500-000-medicaltouristsayear>:<http://www.thenational.ae/uae>.Erişim tarihi:12.07.2016

Karacan, D. (2014). www.drmerickaracan.com/makaleler/110-gebelikte-ucak-yolculugu.www.drmerickaracan.com.Erişim tarihi:24.04.2016

- Karagülle, Z. (2007). <http://ztbb.org/festival/geleneksel-tip-festivali-2007/kaplica-tedavisi-ve-sifali-sular/>: <http://ztbb.org>Erişim tarihi:15.09.2016
- Karagülle, Z. (2009). www.spa-turkey.com/spa-makale.asp www.spa-turkey.com.Erişim tarihi:05.07.2016
- Karatana, Ö.,& Haluk, Ö. S. (2013, Nisan). <http://docplayer.biz.tr/603420-Saglik-turizmi-acisindan-turkiye-nin-durumu.html>..<http://docplayer.biz.tr>.Erişim tarihi:15.05.2016
- Keskin, K. (2010, Ağustos). www.memorial.com.tr/saglik-rehberleri/dunyanin-yeni-kabusu-hastane-enfe/. www.memorial.com.tr.Erişim tarihi:21.05.2016
- Keskin, K. (2009, Mart). www.memorial.com.tr/saglik-rehberleri/yeni-bir-hastaliklami-karsi-karsiyayiz. www.memorial.com.tr.Erişim tarihi:10.08.2016
- Kırıkçoğlu, M. (2015, Ağustos). www.dailysabah.com/feature/2015/08/29/diversified-tourism-options-trigger-rise-in-arab-tourists-in-turkey.www.dailysabah.com.Erişim tarihi:23.08.2016
- Köksal, N. (2015, Mayıs). www.estetistanbul.com/en/hair-transplants-breed-a-new-t
www.estetistanbul.com.Erişim tarihi:27.08.2016
- Kuching. (2016, Temmuz). www.theborneopost.com/2016/01/29/medical-tourism-aged-care-to-drive-private-healthcare-industry/..www.theborneopost.com.Erişim tarihi:12.10.2016
- Kurca, İ. (2016, Ağustos).
www.memurlar.net/haber/608607/..www.memurlar.net.Erişim tarihi:09.02.2016
- Kuyumcu, A. (2014, Temmuz). www.arkitera.com/gorus/522/turizm-ozgurluk-ise-engelliler-turizmde-neredeler_..www.arkitera.com_.Erişim tarihi:18.08.2016
- Küçük, E. (2012, Şubat). <http://www.dunya.com/dunya/amerika/abdnin-yeni-balonusaglik-sektoru->.. www.dunya.com..erişim tarihi:12.03.2016
- Lavanchy, D. (2011, Ocak). <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1469-0691.2010.03432.x/full>..<http://onlinelibrary.wiley.com>.Erişim tarihi:22.09.2016
- Loo, D. (2012, Ağustos). www.bloomberg.com/news/articles/2012-08-29/china-health-care-spending..www.bloomberg.com.Erişim tarihi:27.06.2016

- Madeline R. Vann. (2016, Ocak). www.everydayhealth.com/news/most-common-health-concerns-seniors.www.everydayhealth.com.Erişim tarihi:17.06.2016
- Mangan, D. (2015, Eylül). www.cnbc.com/2015/10/08/us-health-care-spending-is-high-results.www.cnbc.com.Erişim tarihi:25.05.2016
- Mansharamani, V. (2015, 06 18). www.linkedin.com/pulse/globalization-meets-healthcare-medical-ti.www.linkedin.com.Erişim tarihi:26.03.2016
- Matsuyama,K. (2013, Mart). <http://www.bloomberg.com/news/articles/2013-02-28/in-japan-the-rising-cost-of-elder-care-and-dying-alone>.erişim tarihi:18.10.2016
- McCarthy.(2014,Nisan).www.optometrytimes.modernmedicine.com/optometrytimes/content/tags/cataract-su. www.optometrytimes.modernmedicine.com.Erişim tarihi.15.05.2016
- McGroarty, B. (2016). www.globalwellnesssummit.com/press-releases/press-release www.globalwellnesssummit.com.Erişim tarihi:24.07.2016
- McNees, L. (2016, Şubat). www.dayspamagazine.com/news/spa-industry-reaches-163-billion. www.dayspamagazine.com.Erişim tarihi:22.05.2016
- Mestrovic, T. (2016, Mayıs). www.news-medical.net/health. www.news-medical.net. Erişim tarihi: 28.07.2016
- Mestrovic, T. (2014, Eylül). www.news-medical.net/health/Medical-Tourism-Risks.aspx. www.news-medical.net.Erişim tarihi:17.08.2016
- Mestroviç, T. (2016, Ağustos). www.news-medical.net/health/Medical-Tourism-History.aspx. www.news-medical.net.Erişim tarihi: 02.08.2016
- Mestroviç, T. (2016, Mayıs)). www.news-medical.net/health/Medical-Tourism-History.aspx. www.news-medical.netErişim tarihi:02.08.2016
- Moloğlu, V. (2015). <http://www.avekon.org/papers/1440.pdf>. Mart 17, 2016 tarihinde <http://www.avekon.org/papers/1440.pdf>: <http://www.avekon.org> adresinden alındı
- Moluğlu, V. (2015). www.avekon.org/papers/1440.pdf. www.avekon.org.tr.Erişim tarihi:22.08.2016
- Moluğlu, V. (2015). Yükselen Bir Değer Olan Medikal Turizmin; Türkiye. Uluslararası Avrasya Ekonomileri 2015, (s. 677). Kazan.

- Muftuoglu, O. (2016, Ağustos). <http://crstodayeurope.com/articles/2016-julaug/worldwide-update-on-lasik>.<http://crstodayeurope.com>.Erişim tarihi:12.09.2016
- Munro, D. (2014, Şubat). www.forbes.com/sites/danmunro/2014/02/02/annual-u-s-healthcare-spend.www.forbes.com.Erişim tarihi:25.07.2016
- Munteanu, L. (2015). www.greekmedicine.net/therapi. www.greekmedicine.net.Erişim tarihi:27.04.2016
- Munteanu, L. (2015). www.greekmedicine.net/therapies/The_Water.
www.greekmedicine.net. Erişim tarihi:24.06.2016
- Nasır, N. (2015, Ekim). <http://m.haberinioku.com/hedef-yilda-20-milyar-Dolar/30347/>.Erişim tarihi:19.01.2016
- Nasır, N. (2015, Ekim). <http://m.haberinioku.com/hedef-yilda-20-milyar-Dolar/30347/>.
<http://m.haberinioku.com>.Erişim tarihi:18.01.2016
- Nordqvist, C. (2016, Mart). www.medicalnewstoday.com/articles/165339.php.
www.medicalnewstoday.com. Erişim tarihi:15.07.2016
- Nordqvist, C. (2016, Mart). www.medicalnewstoday.com/articles/165339.php.
www.medicalnewstoday.com.Erişim tarihi:24.09.2016
- Okoghenun, J. (2016,Şubat). www.guardian.ng/news/nigerians-spent-1-3-billion-on-medical-tourism-in-india-in.www.guardian.ng.Erişim tarihi.13.07.2016
- Osler, W. (2011, Aralık). <https://theholisticworks.com/2011/12/21/the-history-of-medicine-part-1/>Erişim tarihi:03.12.2016
- Özbek,(2015).www.jeofizik.org.tr/resimler/ekler/01f0f79a74755e9_ek.pdf?dergi=3ww
www.jeofizik.org.tr.Erişim tarihi:05.04.2016
- Özsarı, S. H.,& Özlem, K. (2013). www.journalagent.com/keah/pdfs/KEAH-69335-.
www.journalagent.com.erişim tarihi:22.06.2016
- Panaceachronicles. (2014, Şubat). <https://panaceachronicles.com/2014/02/26/medical-expatriation-for-coca-leaf-therapy/>.<https://panaceachronicles.com>:Erişim tarihi:25.04.2016
- Pandey, K. (2015, Mayıs). www.quora.com/Why-is-medical-treatment-costly-in-India.
www.quora.com.Erişim tarihi:22.09.2016

Phua, K.H., & Pococ, N. (2011, Mayıs). www.globalizationandhealth.biomedcentral.com/articles/10.1186/1744-8603-7-Erişim tarihi: 09.04.2016

Prem, D. (2014). <http://drprem.com/medical-tourism/costa-ricas-prospects-in-medical-tourism>. Erişim tarihi: 13.03.2016

Rains, S. (2016, Mart). <http://www.rollinggrains.com/readings/2010/03/the-number-of-people-with>. www.rollinggrains.com. Erişim tarihi: 12.08.2016

Rifai, T. (2013, Ağustos).
www.accessibletourism.org/resources/accesibilityen_2013_unwto.
www.accessibletourism.org. Erişim tarihi: 25.05.2016

Roughol, I. (2016, Ekim). www.linkedin.com/pulse/twitter-lays-off-nearly-1-10-employees-samsu. www.linkedin.com. Erişim tarihi: 29.10.2016

Ryan, R. (2014, 09 30). <http://www.news.com.au/lifestyle/beauty/cosmetic-surgery/plastic-surgery-and-medical-procedures-in-thailand-why-more-of-us-are-doing-it/news-swww.news.com.au>. Erişim tarihi: 04.08.2016

Ryan, V. (2009). www.technologystudent.com/energy1/geo1. www.technologystudent.com. Erişim tarihi: 16.03.2016

Sansal, B. (2016). www.allaboutturkey.com/spa.htm. [/www.allaboutturkey.com](http://www.allaboutturkey.com). Erişim tarihi: 12.05.2016

Schepp, M., & Windmann, A. (2013, Kasım).
www.spiegel.de/international/germany/german-health-care-system-cashes-.
www.spiegel.de. Erişim tarihi: 04.02.2016

Schuh. (2015). ihrs-en.ibe.med.uni-muenchen.de/health-resorts/climatotherapy/index.html ihrs-en.ibe.med.uni-muenchen.de. Erişim tarihi: 19.07.2016

Tephanou, R. (2014, Ağustos). http://www.medicaltourismassociation.com/upload/upload_WELLNESS_WHITEPAPER-1.pdf. Erişim tarihi: 01.12.2016

Sugarakova, D. (2014, Haziran). www.medicaltourismmag.com/turkey-renaissance-thermal-therapy/. www.medicaltourismmag.com. Erişim tarihi: 24.04.2016

Thorat, S. (2016, Ağustos). www.quora.com/How-much-does-a-hair-transplant-cost-in-Turkey. www.quora.com. Erişim tarihi: 16.09.2016

- Tıraş,B.(2015).www.bulenttiras.com/mikro-ciqli-tup-bebek tedavisi.
www.bulenttiras.com.Erişim tarihi:24.05.2016
- Tomkiw, L. (2015, Eylül). www.ibtimes.com/refugee-crisis-2015-could.
www.ibtimes.com.Erişim tarihi:18.07.2016
- Tontuş, H. Ö. (2015, Eylül). www.viphasta.com/Makale/9154.
www.viphasta.com.Erişim tarihi:24.04.2016
- Tontuş, H. Ö. (2015, Eylül).
www.viphasta.com/Makale/9154.www.viphasta.com.Erişim tarihi:05.09.2016
- Tuncer, M. (2016, Mart). www.radikal.com.tr/saglik/15-bin-yabanci-robotik-sac-ekimi-
icin-gelir.www.radikal.com.tr.Erişim tarihi:27.05.2016
- Türkaslan,T.(2015).www.estetikport.com/kurumsal/medikaturizm.www.estetikport.co
m.Erişim tarihi:25.01.2016
- Uçar,R.B.(2011,Aralık).http://www.patronlardunyasi.http://www.patronlardunyasi.com/
haber/Organ-naklinde-devrim-yapan-Turk hastaneleri/116727:Erişim tarihi:29.08.2016
- Uçar, R. B. (2011, Aralık). www.patronlardunyasi.com/haber/Organ-naklinde-devrim-
yapan-Turk. 07 25, 201 tarihinde www.patronlardunyasi.com.Erişim tarihi:25.07.2016
- Uniyal,M.,&Kumar,R.(2014,Şubat).http://worldwidejournals.com/paripex/file.php?val=
February_2014_1392718512_0c336_103.pdf.http://worldwidejournals.com.Erişim
tarihi:23.10.2016
- Vann, M. R. (2016, Ocak). www.everydayhealth.com/news/most-common-health-
concerns-seniors. www.everydayhealth.com.Erişim tarihi:16.03.2016
- Wall,E.(2010,Ağustos).www.telegraph.co.uk/finance/personalfinance/insurance/private
medicall. www.telegraph.co.uk.Erişim tarihi:14.08.2016
- Watanyusakul,S.(2016).www.tssurgeryguide.com/Dr_Suporn.html.www.tssurgeryguide
.com.Erişim tarihi:25.07.2016
- Weatherspoon,D.,&Nordqvist,C.(2016,Ağustos).www.medicalnewstoday.com/articles/1
97616.php#what-is-the-ndm: Erişim tarihi:22.10.2016
- Workman, D. (2016, Haziran). www.worldstopexports.com/drugs-medicine-exports-
country/. www.worldstopexports.com.Erişim tarihi:08.11.2016

Yıldız, M. S. (2013, Temmuz). www.slideshare.net/MustafaSaidYILDIZ/1-medical-tourism-ppt-last-share. www.slideshare.net.Erişim tarihi:19.07.2016

Yurt, Y. (2013, Ağustos). <https://yaneryurt.wordpress.com/2013/08/15/saglik-turizm/>. 03 28, 2016 tarihinde <https://yaneryurt.wordpress.com>.Erişim tarihi:28.03.2016

Yurt, Y. (2013, Aralık). www.yaneryurt.wordpress.com/2013/08/15/saglik-turizm/. www.yaneryurt.wordpress.com:Erişim tarihi:03.06.2016

Yurtsever, İ. (2012, Mart).

<http://anadolugrubu.com.tr/grupsirketi/47/anadolusaglikmerkezi>.(2014).<http://anadolugrubu.com.tr>.Erişim tarihi:17.05.2016

<http://www.blog.usmer.org/2011/12/amerikan-board-sertifikasi-ne-anlama-gelir/>.(2011). <http://www.blog.usmer.org>. Erişim tarihi:17.12.2016

<http://giresunsaglik.gov.tr/troika/File/GiresunSaglikTurizmineHazirlaniyor.pdf>.(2012). <http://giresunsaglik.gov.tr>.erişim tarihi:27.11.2016

<http://haber.star.com.tr/turizm/rehaklinikoteller-donemi/haber-1031375>. (2015, Mayıs). <http://haber.star.com.tr>.Erişim tarihi:26.06.2016

<http://herdem.av.tr/medicaltourismandfreehealthcarezonesinturkey/>.(2015).<http://herdem.av.tr>.Erişim tarihi:12.08.2016

<https://historyofancientmedicine.wordpress.com/>(2014).<https://historyofancientmedicine.files.wordpress.com> . Erişim tarihi: 20.09.2016

<http://investingroup.org/snapshot/271/turkeys-rapid-climb-in-the-global-tourism-rankings-turkey/>. (2016, Mayıs). <http://investingroup.org>.Erişim tarihi:14.07.2016

<http://japanest-nippon>. (2016).

<http://japanestnippon.com/en/mbinfo/index.php?cid=5>.Erişim tarihi:07.07.2016

<http://jcibr.webs.com/archives/volume-2016/issue-1/Article-V-5-N-1-2016JCIBR0098.pdf>. (2016). 10 15, 2016 tarihinde <http://jcibr.webs.com>.Erişim tarihi:15.10.2016

<http://kariyer.turizm gazetes i.com/articles/article.aspx?id=40304>. 04 30, 2016 tarihinde <http://kariyer.turizm gazetes i.com>.Erişim tarihi:29.04.2016

<http://otamedicaltravel.com/the-reason-for-why-turkey-is-the-preferred-for-the-healthcare-tourism/>. (2015) <http://otamedicaltravel.com>.Erişim tarihi:16.05.2016

http://pozitifyasam.org/assets/files/Turkiyeverileri_Haziran_2013.pdf. (2013, Mayıs).
<http://pozitifyasam.org>.Erişim tarihi:30.07.2016

<http://saglikuzmani.org/almanya-icin-saglik-turizminin1667.html>: <http://saglikuzmani.org>.Erişim tarihi:15.05.2016

<http://saglikuzmani.org/almanyacinsaglikturizminin1667.html>.(2016,Şubat).<http://saglikuzmani.org>Erişim tarihi:22.06.2016

<http://saglikuzmani.org/almanyaicinsaglikturizminin1667.html>.(2016).<http://saglikuzmani.org>.Erişim tarihi:15.03.2016

<https://sweden.se/society/elderly-care-in-sweden/>.(2016, Haziran).
<https://sweden.se>.Erişim tarihi:16.11.2016

<http://www.engelliler.biz/forum/kok-hucre-ile-tedavi/20720-erciyes-universitesi.nakil.merkez>. (2009, Haziran). www.engelliler.biz.Erişim tarihi:08.05.2016

<http://leonartodavinci.weebly.com/medical-impact.html>.(tarih yok). Erişim tarihi:12.07.2016

<https://medika.bg/?Benefits%20from%20peloid>.(2014)<https://medika.bg>.Erişim tarihi:17.05.2016

www.prweb.com/releases/SpafinderWellness365/WellnessTravel(tarihyok).<https://cespedesblog.wordpress.com/>.(2013, Mayıs).<https://cespedesblog.wordpress.com/>.Erişimtarihi:12.06.2016

http://www.tawafuq-medical.com/medical_travel_guide.html.(2012).
<http://www.tawafuq-medical.com>.Erişim tarihi:03.11.2016

<https://tr.wikipedia.org/wiki/Engellilik>.(2016,Mart).<https://tr.wikipedia.org/wiki/Engellilik>:25.06.2016

<https://tr.wikipedia.org/wiki/Thales>.(2016). <https://tr.wikipedia.org>.Erişim tarihi:17.04.2016

<https://travelxolic.wordpress.com/type/image/>.(2014,Ocak).<https://travelxolic.wordpress.com>.Erişim tarihi:19.05.2016

<https://www.medikalakademi.com.tr/dsoeye-gore-seyahate-cikanlarin-65i-saglik-sorunlari-yasiyor/>.Erişim tarihi:17.05.2016

www.ahd.org.tr/Upload/Document/document_YASED_Saglik_Sektoru_Rapo.pdf.
(2012, Mayıs). www.ahd.org.tr.Erişim tarihi:03.03.2016

www.akasyatermal.com/en/thermal-water-1.(tarihyok).www.akasyatermal.com.Erişim tarihi:05.08.2016

www.aktuelarkeoloji.com.tr/?/=1016(2016). www.aktuelarkeoloji.com.tr.Erişim tarihi:28.02.2016

<http://www.alam-batu.com/wellness/>.(2016). <http://www.alam-batu.com>.Erişim tarihi:16.11.2016

www.alierbulut.blogcu.com/kaplica-ve-ilica. (tarih yok).
www.alierbulut.blogcu.com.Erişim tarihi:29.03.2016

www.anadolujet.com/aj-en/anadolujet-magazine/2010/april/articles/f. (2010, Nisan).
www.anadolujet.com.Erişim tarihi:14.02.2016

www.antalyaburada.com/bakin-ne-icin-antalya-ya-geliyorlar-haberDetay. (2013, Ocak).
www.antalyaburada.com.Erişim tarihi:26.06.2016

www.anywherecostarica.com/travelguide/medicaltourism.(2016).www.anywherecostarica.com.Erişim tarihi:16.03.2016

www.asma.org/asma/media/asma/Travel-Publications/medguid.pdf.Erişim tarihi:22.08.2016

www.avert.org/professionals/hiv-around-world/latin-america/brazil. (2016, Haziran).
www.avert.org.Erişim tarihi:23.09.2016

www.balibotanica.com/spa.php#item1. (2012). www.balibotanica.com.Erişim tarihi:14.04.2016

www.balibotanica.com/spa.php#item9. (2012). www.balibotanica.com.Erişim tarihi:12.03.2016

www.balinesespa.com/Balispa/balinese-boreh.html./2016).
www.balinesespa.com.Erişim tarihi:12.09.2016

www.beautyandtips.com/beauty2/beautysecretsofeopatra.2015).www.beautyandtips.com.
.Erişim tarihi: 25.03.2016

www.blogs.wsj.com/briefly/2015/08/10/how-much-it-costs-to-get-sick-in-india-t.
(2015, 08 10).www.blogs.wsj.com.Erişim tarihi:22.08.2016

www.cancerhospitalturkey.com/bone-marrow-transplant-in-turkey/.(2016).
www.cancerhospitalturkey.com.Erişim tarihi:09.09.2016

www.cdc.gov/features/medicaltourism/. (2016, 05 15). www.cdc.gov.erişim tarihi:04.06.2016

www.cinargayrimenkul.com.tr/klimatizmnedirfaydalari.(2015,Mayıs).www.cinargayrimenkul.com.tr. Erişim tarihi:07.04.2016

www.cosmeticsbusiness.com/market_reports/article_page/Spa.(2016,Mart).www.cosmeticsbusiness.com.Erişim tarihi: 02.08.2016

www.ctvnews.ca/health/healthheadlines/cubaturntomedicaltourism.(2013,Ağustos).www.ctvnews.ca.erişim tarihi:26.02.2016

www.delinetciler.org/evren-ve-dunya/135587-. (2011, Eylül).
www.delinetciler.org.Erişim tarihi:11.05.2016

www.dunyaivf.com/en/blog/ivf-turkey. (2015, Ekim).www.dunyaivf.com.Erişim tarihi:23.06.2016

www.een.kso.org.tr/up/dene/Ingiltere_ulke_raporu_2011. (2015).
www.een.kso.org.t.Erişim tarihi:28.07.2016

www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/blog/newsDetail?news_.(2016,Mayıs).www.ekonomi.gov.tr.erişim tarihi:07.05.2016

www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/blog/newsDetail?news_id=EK. (2016, Mayıs)www.ekonomi.gov.tr.Erişim tarihi:22.06.2016

www.ekonomiajandasi.net/dunya-saglik-harcamalari-12-7-trilyon-Dolara.(2014).
www.ekonomiajandasi.net.Erişim tarihi:07.04.2016

www.emirates247.com/news/emirates/revealed-top-10-most-popular-. (2015,
www.emirates247.com.Erişim tarihi:16.03.2016

www.en.wikipedia.org/wiki/Medical_tourism_in_Malaysia. (2016, Haziran).
www.en.wikipedia.org.Erişim tarihi.08.05.2016

www.en.wikipedia.org/wiki/Thai_message. (2016, 05). www.en.wikipedia.org. Erişim tarihi:25.07.2016

www.expatriat.com/info/traditionalbeautyreatments.html. (2016). www.expatriat.com.Erişim tarihi:12.07.2016

www.flavius.com.tr/DoctorArticle/Details/2229. (2015). www.flavius.com.tr. Erişim tarihi: 14.03.2016

www.flymedi.com/lasik-eye-surgery/turkey. (2016). www.flymedi.com. Erişim tarihi: 16.08.2016

www.genelsaglikbilgileri.com/gunes-tedavisi. (tarih yok).
www.genelsaglikbilgileri.com. Erişim tarihi: 15.02.2016

www.globalwellnesssummit.com/images/stories/gsws2014/pdf/. (2014). Global Spa & Wellness Economy Monitor. Global Wellness Institute. Erişim tarihi: 16.09.2016

www.gophastanesi.com.tr/special-clinics/in-vitro-fertilization-centre/. (2014).
www.gophastanesi.com.tr. Erişim tarihi: 22.08.2016

www.greekmedicine.net/therapies/The_Water_Cure. (tarih yok).
www.greekmedicine.net. Erişim tarihi: 28.07.2016

www.guatemalamedicaltravel.com/procedures.html. (2016). www.guatemalamedicaltravel.com. Erişim tarihi: 22.09.2016

www.guralafyon.com. (2015). www.guralafyon.com.tr. Erişim tarihi: 07.06.2016

www.halotherapy.com/halotherapy. (tarih yok). www.halotherapy.com. Erişim tarihi: 22.04.2016

www.health-tourism.com/medical-. (2008). www.health-tourism.com. Erişim tarihi: 24.05.2016

www.health-tourism.com/medical-tourism. (2008, Şubat). www.health-tourism.com. Erişim tarihi: 24.05.2016

www.health-tourism.com/medical-tourism/benefits/. (2016). www.health-tourism.com. Erişim tarihi: 22.06.2016

www.health-tourism.com/medical-tourism/benefits/. (2016). 07 17, www.health-tourism.com. Erişim tarihi: 17.07.2016

www.health-tourism.com/medical-tourism/history/. (2008). www.health-tourism.com. Erişim tarihi: 06.08.2016

www.health-tourism.com/medical-tourism/history/. (2008). www.healthtourism.com/medical-tourism/history/. Erişim tarihi: 13.06.2016

www.healthtourism.com/medicaltourism/usaresearch/.(2016).www.healthtourism.com.

Erişim tarihi:12.08.2016

www.health-tourism.com/medical-tourism-singapore/. (2016).www.health-tourism.com.Erişim tarihi:12.08.2016

www.healthtourism.com/medicaltourismsingapore/.(2016).www.healthtourism.com/medical-tourism-singapore/.Erişim tarihi:03.11.2016

www.healthwellnessguatemala.com/medicalto.(2015).www.healthwellnessguatemala.com.Erişim tarihi:23.08.2016

www.hospitalscout.com/ru/MedicalTourism/Destinations/inbound/belgium.html. (2016).www.hospitalscout.com.erişim tarihi:23.09.2016

www.hthayat.com/saglik/haber/1030744-. (2015, 08 10). www.hthayat.com.tr.Erişim tarihi:22.06.2016

www.hurriyetdailynews.com/turkey-among-top-10-medical-tourism-spots-. (2015, Temmuz). www.hurriyetdailynews.com.Erişim tarihi:24.08.2016

www.hurriyetdailynews.com/turkey-in-bid-to-become-worlds-thermal-tourism. (2007, Nisan). www.hurriyetdailynews.com.Erişim tarihi:14.06.2016

www.ibef.org/industry/pharmaceutical-india.aspx. (2016, Ağustos).

www.ibef.org.Erişim tarihi:01.09.2016

www.ibef.org/industry/pharmaceutical-india.aspx. (2016, Temmuz). www.ibef.org. Erişim tarihi:25.08.2016

www.ibef.org/industry/pharmaceutical-india.aspx. (2016). www.ibef.org.erişim tarihi.19.06.2016

www.ikbal.com.tr/buhar-odasi/. (tarih yok). www.ikbal.com.tr.Erişim tarihi:15.06.2016

www.imtj.com/news/more-medical-touristsvisitingapan/.(2016,Haziran).www.imtj.com.Erişim tarihi.15.08.2016

www.imtj.com/news/record-yearmalaysiamedicaltourism/.(2016,Mayıs).www.imtj.com.Erişim tarihi:23.07.2016

<https://www.imtj.com/news/belgium-medical-tourism-most-medical-tourists-belgium-are-dutch/>(2016, Ağustos). <https://www.imtj.com>erişim tarihi:23.08.2016

www.imtj.com/news/why-every-turkish-figure-medical-tourism-different/. (2015, Eylül). www.imtj.com.Erişim tarihi:16.05.2016

www.imtj.com/news/why-every-turkish-figure-medical-tourism-different/. (2015, 09 11). www.imtj.com.Erişim tarihi:12.07.2016

www.indicure.com/medical-tourism-india/medical-tourism-for-breast-implants/. (2015, Aralık). www.indicure.com.Erişim tarihi.05.06.2016

www.in-italia.de/italien/lazio/rom/opernauffuehrun. (2016). www.in-italia.de. Erişim tarihi:18.04.2016

www.inegol.bel.tr/guncel/haberler/id/1387/oylat-magarasi-proje-konusu-oldu.(2013, Şubat). www.inegol.bel.tr. Erişim tarihi:27.11.2016

www.izafet.net/threads/saglik-turizmi-nedir-faydalari-nelerdir. (2013, 01 24). www.izafet.net. Erişim tarihi: 22.04.2016

www.jmb-active.com/?activity=plastic_surgery.(tarihyok).www.jmb-active.com.Erişim tarihi:03.05.2016

www.karaciger.gen.tr/karaciger-nakli-maliyeti.html.(2015,Eylül).www.karaciger.gen.tr.erişim tarihi:06.08.2016

www.kariyer.turizm gazetesi.com/articles/article.(2012,Mart).www.kariyer.turizm gazetesi.com.Erişim tarihi: 17.05.2016

www.koycegiz.gov.tr/default_B0.aspx?content. (tarih yok). www.koycegiz.gov.tr.Erişim tarihi:08.03.2016

www.mastersportal.eu/study-options/268894314/pharmacy-turkey.html. (2016). www.mastersportal.eu.Erişim tarihi:04.09.2016

<http://www.medicaltourismassociation.com/upload/upload> (2014). <http://www.medicaltourismassociation.com>. Erişim tarihi: 16.11.2016

www.medhalt.com/blog/economies-earning-billions-medical-tourism-revenues. (2016).www.medhalt.com.Erişim tarihi:15.05.2016

www.medhalt.com/blog/longwaitingtimemedicaltourism.(2016,Haziran).www.medhalt.com.Erişim tarihi:12.09.2016

www.medhalt.com/blog/long-waiting-time-medical-tourism. (2016, Haziran). www.medhalt.com.Erişim tarihi:03.10.2016

www.medhalt.com/blog/longwaitingtimemedicaltourism.(2016,Haziran).www.medhalt.com.Erişim tarihi:20.10.2016

www.medhalt.com/blog/topmedicaltourismcountriesworld.(2015,Ekim).www.medhalt.com.Erişim tarihi: 19.03.2016

www.medhalt.com/blog/why-medical-tourism-south-korea-next-big-thing. (2016).
www.medhalt.com.Erişim tarihi:21.05.2016

www.medicalnewstoday.com/articles/305163.php.(2016,Haziran).www.medicalnewstoday.com.Erişim tarihi: 14.08.2016

www.medicaltourismassociation.com/en/researchandsurveys.html.(2014).www.medicaltourismassociation.com/en/research-and-surveys.html.Erişim tarihi:22.05.2016

www.medicaltourismmag.com/defining-medical-tourism-another-approach/. (2008, Haziran). 07 04, 2016 tarihinde www.medicaltourismmag.com.Erişim tarihi.04.07.2016

www.medical-tribune.com.tr/content/turkiye%E2%80%99de1milyonkisi.(2016).www.medical-tribune.com.tr.Erişim tarihi:23.09.2016

www.medigo.com/blog/medigo-guides/bone-marrow-transplant-cost-guide/. (2016).
www.medigo.com/.Erişim tarihi:03.09.2016

www.medigo.com/blog/wrakle-treatment. (2016, Eylül).
www.medigo.com/blog/.Erişim tarihi:09.09.2016

www.medigo.com/en/bariatric-surgery/gastric-balloon-treatment/all/india. (2016, Ekim).www.medigo.com.Erişim tarihi.27.10.2016

www.medigo.com/en/bariatric-surgery/gastric-balloon-treatment/all/india. (2016, Ekim). www.medigo.com.Erişim tarihi:01.11.2016

www.medgurus.org/left-ventricular-assist-device-lvad-in-india-for-heart-failure/.(2016, Eylül). www.medgurus.org.Erişim tarihi:28.09.2016

www.medikalakademi.com.tr/kanser-tedavisinde-nokta-atisi-tomoterapi/. (2016, Nisan).
www.medikalakademi.com.tr.Erişim tarihi:19.08.2016

www.medlineadana.com.tr/T%. (2016). www.medlineadana.com.tr.Erişim tarihi:12.04.2016

www.memorial.com.tr/en/news/turkish-airlines-supports-medical-tourism/. (2015, Şubat). www.memorial.com.tr.Erişim tarihi:21.06.2016

www.mfa.gov.tr/prospects-and-recent-developments-in-the-turkish. (tarih yok).www.mfa.gov.tr.Erişim tarihi:09.02.2016

www.muze.gov.tr/tr/muzeler/hierapolis-antik-havuz. (2016). www.muze.gov.tr.Erişim tarihi:02.08.2016

www.myagedcare.gov.au/healthconditions/chronicdiseases.(2015).www.myagedcare.gov.au.Erişim tarihi:16.03.2016

www.mymedholiday.com/article-info/50/585/medical-tourism-advantage. (2014, 09 24).www.mymedholiday.com.Erişim tarihi:22.06.2016

www.mymedholiday.com/country/hungary.(2016).www.mymedholiday.com/country/hungary.Erişim tarihi:14.05.2016

www.mymedholiday.com/country/singapore. (2016). www.mymedholiday.com.Erişim tarihi:06.07.2016

www.mymedholiday.com/country/singapore.(2016).www.mymedholiday.com.Erişim tarihi:24.05.2016

www.mymedholiday.com/country/thailand/article/177/thailandvisarequireme.(2016).www.mymedholiday.com.Erişim tarihi:25.04.2016

www.mymedholiday.com/country/united-kingdom/article/610/why-medical.(2016).www.mymedholiday.com.Erişim tarihi:16.04.2016

www.mymedholiday.com/country/united-kingdom/article/610/why-medical-tour. (2016). www.mymedholiday.com.Erişim tarihi:18.05.2016

www.netdoctor.co.uk/health-services/private-treatment/a4557/how-much-will. (2013, Şubat).www.netdoctor.co.uk.Erişim tarihi:15.09.2016

www.news18.com/news/india/india-has-the-second-highest-number-of-hepatitis-b-infected-704408.html. (2014, Haziran).www.news18.com.Erişim tarihi:12.10.2016

www.nielsen.com/us/en/aboutus/awards.html.(2015).www.nielsen.com/us.Erişim tarihi:09.04.2016

www.oakwood.edu/historyportal/Research/otherside/imhotep.htm. (tarih yok).www.oakwood.edu. Erişim tarihi: 02.09.2016

www.ozelrastaneler.org.tr/images/Documents/. (2010, Mart)
www.ozelrastaneler.org.tr. Erişim tarihi 23.03.2016

www.patientsbeyondborders.com/mexico.
(2011).www.patientsbeyondborders.com.Erişim tarihi:25.04.2016

www.patientsbeyondborders.com/thailand. (2016).www.patientsbeyondborders.com.
Erişim tarihi:23.05.2016

www.patientsbeyondborders.com/unitedarabemiratesuae.2011).www.patientsbeyondborders.com.Erişim tarihi:14.05.2016

www.peninsulahlotsprings.com/uploads/files/Balneotherapy.(tarihyok).www.peninsulahlotsprings.comErişim Tarihi..06.05.2016

www.pewglobal.org/2014/01/30/chapter-. (2014). www.pewglobal.org. Erişim tarihi:25.02.2016

www.plasticsurgerypractice.com/2014/09/let-grow-global-wellness. (2014, Eylöl).
www.plasticsurgerypractice.com.Erişim tarihi: 25.06.2016

www.purplehousenaturaltherapies.com.au/surprise-effects-of-reflexology/. (2015, 05 02). www.purplehousenaturaltherapies.com.Erişim tarihi:14.06.2016

www.reprogenesis.co.uk/. (tarih yok). www.reprogenesis.co.uk/.Erişim tarihi:02.09.2016

www.researchgate.net/figure/257220678_fig3_Fig-3-Top-10-countries-with-JCI-accredited-hospitals.(2016). www.researchgate.net.Erişim tarihi:10.09.2016

www.saglik.gov.tr/SaglikTurizmi/dosya/1-91771/h/resmi-yazi.pdf. (2014, Haziran).
www.saglik.gov.tr.Erişim tarihi:23.05.2016

www.http://saglikuzmani.org/saglikturizminintarihselgelisimin2180.html(2016)<http://saglikuzmani.org>.Erişim tarihi: 17.04.2016

www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/emekli/yurtdisi_islemler/sosyal_guvenlik_sozlesmeleri.(tarih Yok). www.sgk.gov.tr.Erişim tarihi:16.10.2016

www.sheppardsoftware.com/Europeweb/factfile/Unique-facts-Europe20.htm. (tarih yok). www.sheppardsoftware.com.Erişim tarihi:13.11.2016

www.sinirtanimayandoktorlar.org/kampanyalar/abhindistan.(2016,Mart).www.sinirtanimayandoktorlar.org. Erişim tarihi:15.08.2016

www.slideshare.net/FMConsulting/tourismindustryinturkeyby2014.(2014).www.slideshare.net.erişim tarihi:16.02.2016

www.spa.gotohungary.com/aboutspacultureofhungary.(2016).www.spa.gotohungary.com.Erişim tarihi:25.07.2016

www.spa.gotohungary.com/medicinal-thermal-water. (2012).
www.spa.gotohungary.com. Erişim tarihi: 18.05.2016

www.statista.com/statistics/270720/market-size-of-the-wellness-industry-by. (2016).
www.statista.com.Erişim tarihi: 19.04.2016

www.surgeryprice.co.uk/Belgium-surgery-cost. (tarih yok).
www.surgeryprice.co.uk.erişim tarihi:12.07.2016

www.termalotel.com.tr/termal-secerken-dikkat-edilmesi-gerekenler/.(tarih yok).
www.termalotel.com.tr. Erişim tarihi:15.04.2016

www.termaldevitesisleri.com/balneoterapi.html.(2013).www.termaldevitesisleri.com.Erişim tarihi:12.06.2016

www.termaldevitesisleri.com/balneoterapi.html.(2013).www.termaldevitesisleri.com.Erişim tarihi:13.03.2016

www.termalotel.com.tr/spanedirdogadangelensaglik/.(tarihyok).www.termalotel.com.tr.
Erişim tarihi:23.08.2016

www.termalturizm.weebly.com/termsuyunfaydalari.(2016).www.termalturizm.weebly.com.Erişim tarihi: 15.06.2016

www.thehealthsite.com/news/tavi-no-surgery-implants-for-heart-patien. (2012, 03 02).
www.thehealthsite.com.Erişim tarihi:15.02.2016

www.toroslar.com.tr/nl/readx.asp?id=971. (2012, Ağustos). www.toroslar.com.tr.Erişim tarihi:12ç05ç2016

www.touregypt.net/featurestories/hospital.htm. (2015). www.touregypt.net. Erişim tarihi:22.07.2016

www.tourism-review.com/travel-tourism-magazine-spas-modern-therapy. (tarih yok).
www.tourism-review.com.Erişim tarihi:30.05.2016

www.tr.kelclinic.com/conseils-pour-les-futurs-patients/avantages-et-inconvenients.
(2016).www.tr.kelclinic.com.Erişim tarihi:10.08.2016

www.tr.wikipedia.org/wiki/N%C3. (2015). www.tr.wikipedia.org. Erişim tarihi: 16.02.2016

www.transparencymarketresearch.com/medicaltourism.html. (2013, Eylül). www.transparencymarketresearch.com. Erişim tarihi: 17.06.2016

[www.turcomoney.com/turcomoney/2014/05/31/turkiyenin.hedefisaglik.\(2015\).tarikhinde](http://www.turcomoney.com/turcomoney/2014/05/31/turkiyenin.hedefisaglik.(2015).tarikhinde) www.turcomoney.com.tr. Erişim tarihi: 13.03.2016

www.turkeyforhealth.com/en/thermaltreatments/balneotherapyheals/. (2015). www.turkeyforhealth.com. Erişim tarihi: 22.06.2016

[www.turkeyhomes.com/blog/post/medical-tourism-in-turkey-staying-health.\(2016,Şubat\)](http://www.turkeyhomes.com/blog/post/medical-tourism-in-turkey-staying-health.(2016,Şubat).). www.turkeyhomes.com. Erişim tarihi: 23.03.2016

www.tursab.org.tr/tr/engelsiz-turizm/dunyada-ve-turkiyede-engelsiz-. (2008, Şubat). www.tursab.org.tr/tr. Erişim tarihi: 25.06.2016

www.vaud.ch/fileadmin/user_upload/Documents_2014/Mission_%C3%A9conomique_Turquie_2015/swis141105de-PPT.pdf. (2014, Aralık). www.vaud.ch. Erişim tarihi: 19.09.2016

www.venovas.com/en/m/health-tourism/thermal-tourism.html. (2016). www.venovas.com. Erişim tarihi: 27.03.2016

www.whereivf.com/ivf-country-of-the-month-turkey/ivf-in-turkey-success-rates/. (2014). www.whereivf.com. Erişim tarihi: 17.07.2016

www.worldmedassist.com/cyberknife-treatment-cost/.- (2016). www.worldmedassist.com. Erişim tarihi: 05.08.2016

www.yedicihan.com/haber/saglik-turizmi. (2014). www.yedicihan.com. Erişim tarihi: 25.08.2016

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı, Soyadı: Semih KARAKOÇ

Uyruğu: Türkiye (T.C.)

Doğum Tarihi ve Yeri: 06.01.1976

Medeni Durumu: Evli

Tel: +905372854811

e-mail: semih_karako@hotmail.com

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl	Kurum	Görev
1998-1999	Alman Hastanesi	İstanbul
2001-2004	Serbest	Ticaret
2004	İl Sağlık Müdürlüğü	Hakkâri
2005-2009	İl sağlık Müdürlüğü	Gaziantep
2009-2012	Kamu Hastaneleri Birliği	Yozgat
2012-2016	Kamu Hastaneleri Genel Sekreterliği	Kayseri

YABANCI DİL

İngilizce